

KONGREGACE PRO KLÉRUS

**VŠEOBECNÉ DIREKTORIUM
PRO KATECHIZACI**

VYDAL SEKRETARIÁT ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE
PRAHA 1998

(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

ZKRATKY CÍRKEVNÍCH DOKUMENTŮ

- AA:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* (18. listopadu 1965), Zvon, Praha 1995
- AG:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes* (7. prosince 1965), Zvon, Praha 1995
- CA:** JAN PAVEL II., Encyklika *Centesimus annus* (1. května 1991), Zvon, Praha 1991
- CCL:** *Corpus christianorum*, Series Latina (Turnholt 1953)
- ChL:** JAN PAVEL II., Posynodní apoštolský list *Christifideles laici* (30. prosince 1988), Zvon, Praha 1990
- CIC:** *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994
- COINCAT:** CONSIGLIO INTERNAZIONALE PER LA CATECHESI, Orientamenti, *La catechesi degli adulti nella comunità cristiana*, LEV 1990
- CSEL:** Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (Wn 1866 ss.)
- CT:** JAN PAVEL II., Apoštolská exhortace *Catechesi tradendae*, (16. října 1979)
- DH:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Deklarace o náboženské svobodě *Dignitatis humanae* (7. prosince 1965), Zvon, Praha 1995
- DM:** JAN PAVEL II., Encyklika *Dives in misericordia* (30. listopadu 1980), Zvon, Praha 1995
- DV:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Věřoučná konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum* (18. listopadu 1965), Zvon, Praha 1995
- DS:** H. DENZINGER - A. SCHÖNMETZER, *Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de Rebus Fidei et Morum*, Editio XXXV emendata, Romae 1973
- EA:** JAN PAVEL II., Posynodní apoštolská exhortace *Ecclesia in Africa* (14. srpna 1995)
- EN:** PAVEL VI., Apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi* (8. prosince 1975), Zvon, Praha 1990
- EV:** JAN PAVEL II., Encyklika *Evangelium vitae* (25. března 1995), Zvon, Praha 1995
- FC:** JAN PAVEL II., Apoštolská adhortace *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), Zvon, Praha 1992
- FD:** JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Fidei depositum* (11. října 1992), Zvon, Praha 1995 (přiřazena u KKC)
- GCM:** KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ, *Guida per i catechisti /Průvodce pro katechety/* (3. prosince 1993), Città del Vaticano 1993
- GE:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Deklarace o křesťanské výchově *Gravissimum educationis* (28. října 1965), Zvon, Praha 1995
- GS:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (7. prosince 1965), Zvon, Praha 1995
- KKC:** *Katechismus katolické církve* (11. října 1992), Zvon, Praha 1995
- LC:** KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, Instrukce *Libertatis Conscientia* (22. března 1986), AAS 79 (1987), s. 554-599
- LE:** JAN PAVEL II., Encyklika *Laborem exercens* (14. září 1981), Zvon, Praha 1991
- LG:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (21. listopadu 1964), Zvon, Praha 1995
- MM:** JAN XXIII., Encyklika *Mater et Magistra* (15. května 1961), Zvon, Praha 1996
- MPD:** SYNODA BISKUPŮ, Messaggio al Popolo di Dio *Cum iam ad exitum* sulla catechesi nel nostro tempo (28. října 1977), Typis Polyglottis Vaticanis 1977

- NA:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate* (28. října 1965), Zvon, Praha 1995
- PB:** JAN PAVEL II., Apoštolská konstituce *Pastor bonus* (28. června 1988)
- PG:** *Patrologiae Cursus completus, Series Graeca*, ed. Jacques-P.Migne, Parisiis 1857 ss.
- PL:** *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, ed. Jacques-P.Migne, Parisiis 1844 ss.
- PO:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis* (7. prosince 1965), Zvon, Praha 1995
- PP:** PAVEL VI., Encyklika *Populorum progressio* (26. března 1967), Zvon, Praha 1996
- RH:** JAN PAVEL II., Encyklika *Redemptor hominis* (4. března 1979)
- RICA:** *Rito dell'Iniziazione Cristiana degli Adulti*, (Città del Vaticano, 1972), český překlad *Obřady uvedení do křesťanského života*, kapitola „Uvedení do křesťanského života dospělých“, Liturgická komise, 1972)
- RM:** JAN PAVEL II., Encyklika *Redemptoris Missio* (7. prosince 1990), Zvon, Praha 1994
- SC:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Konstituce o posvátné liturgii „*Sacrosanctum Concilium*“ (4. prosince 1963), Zvon, Praha 1995
- SINODO 1985:** SYNODA BISKUPŮ (mimořádné shromáždění 1985), Závěrečný dokument „*Ecclesia sub verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi*“ (7. prosince 1985), Città del Vaticano 1985
- Sch:** *Sources Chrétiennes*, Collection Paris 1946 ss.
- SRS:** JAN PAVEL II., Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30. prosince 1987), Zvon, Praha 1996
- TMA:** JAN PAVEL II., Apoštolský list *Tertio millennio adveniente* (10. listopadu 1994), Zvon, Praha 1995
- UR:** DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL, Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio* (21. listopadu 1964), Zvon, Praha 1995
- UUS:** JAN PAVEL II., Encyklika *Ut unum sint* (25. května 1995), Zvon, Praha 1995
- VKD:** KONGREGACE PRO KLÉRUS, Direttorio catechistico generale /Všeobecné katechetické direktorium/ *Ad normam decreti* (11. dubna 1971), AAS 64 (1972), s. 97-176
- VS:** JAN PAVEL II., Encyklika *Veritatis splendor* (6. srpna 1993), Zvon, Praha 1994

PŘEDMLUVA

1. Druhý vatikánský koncil rozhodl, aby bylo vypracováno „Direktorium pro katechizaci křesťanského lidu“.¹ Kongregace pro klérus použila ke splnění tohoto úkolu služby zvláštní komise odborníků a konzultovala biskupské konference, které zpětně poskytly mnoho návrhů a podnětů. Vzniklý text pak přehlédla teologická komise ustanovená *ad hoc* a Kongregace pro nauku víry. 18. března 1971 ho s konečnou platností schválil Pavel VI. a 11. dubna téhož roku byl vydán pod názvem *Všeobecné katechetické direktorium*.

2. Doba třiceti let od skončení Druhého vatikánského koncilu na prahu třetího tisíciletí je nepochybně dobou velmi vhodnou k usměrnění a dalšímu rozvoji katechetické práce. Bylo to období, které jistým způsobem znovu ukázalo evangelizační vitalitu prvotní církve, znovu se obrátilo k učení církevních Otců a podpořilo moudrý návrat k původnímu katechumenátu. Od roku 1971 usměrňovalo Všeobecné katechetické direktorium místní církve na dlouhé cestě obnovy katechizace a bylo jejím východiskem co do obsahu, pedagogiky a metody použití.

Cesta, kterou katecheze prošla během tohoto období, je charakterizována velkorysou obětavostí mnoha lidí, obdivuhodnými iniciativami a velmi pozitivními plody v oblasti výchovy a dozrávání víry dětí, mládeže i dospělých. Zároveň však nechyběly ani krize, věroučné nedostatky i zkušenosti, které ochuzovaly kvalitu katecheze, i když byly z větší části způsobeny vývojem kulturní situace ve světě a církevními otázkami jiné povahy než katechetické.

3. Učitelství církve ani v těchto letech nikdy nepřestával zaměřovat svou pastorační péči ve prospěch katecheze. Od mnohých biskupů a biskupských konferencí všech kontinentů vyšel významný podnět k vydání kvalitních katechismů a pastoračních pokynů a stejně tak ke kvalitní přípravě odborníků a výzkumu v oblasti katecheze. Toto úsilí bylo velice plodné a příznivě ovlivnilo katechetickou praxi místních církví. Zvláště významným obohacením katechetické obnovy se stalo *Uvedení do křesťanského života dospělých*, vydané Kongregací pro liturgii 6. ledna 1972.

Je vhodné připomenout zvláště službu Pavla VI. - papeže, který vedl církev v prvním období po koncilu. Jan Pavel II. o něm řekl: „Můj vzácný předchůdce Pavel VI. sloužil katechizaci církve zvláště příkladným způsobem svými činy, svým kázáním, svým významným výkladem Druhého vatikánského koncilu - který on sám považoval za velký katechismus moderní doby - a ostatně celým svým životem.“²

4. Rozhodujícím mezníkem v chápání katecheze byla reflexe, započatá při příležitosti plenárního zasedání Biskupské synody o evangelizaci v současném světě, která se uskutečnila v říjnu roku 1974. Závěry této synody byly předloženy papeži Pavlu VI. a on vydal 8. prosince 1975 Apoštolskou exhortaci *Evangelii nuntiandi*. Tento dokument předkládá mimo jiné jeden zvláště důležitý princip: katecheze jako evangelizační působení v rámci velkého misijního poslání církve. Katecheze se musí od této chvíle chápat jako trvalá součást naléhavých potřeb a starostí, jež jsou vlastní misijnímu poslání pro naši dobu.

Také poslední shromáždění synody, svolané Pavlem VI. v říjnu 1977, zvolilo katechezi za téma rozhovoru a úvah biskupů. Otcové synody viděli „v obnově katechizace vzácný dar Ducha svatého současné církvi.“³

¹ CD 44.

² CT 2.

³ CT 3.

5. Jan Pavel II. přejal toto dědictví v roce 1978 a své první podněty zformuloval v Apoštolské exhortaci *Catechesi tradendae* s datem zveřejnění 16. října 1979. Tato exhortace tvoří kompaktní celek s exhortací *Evangelii nuntiandi* a katechezi plně zasazuje do rámce evangelizace.

Jan Pavel II. podává během svého pontifikátu trvalé učení na vysoké katechetické úrovni. Mezi pojednáními, dopisy a psaným učením vystupuje především dvanáct encyklik: od *Redemptor hominis* až po *Ut unum sint*. Tyto encykliky tvoří samy o sobě ucelený a vyvážený souhrn učení víry, celek směřující k obnově života církve, jak ji žádá Druhý vatikánský koncil.

Svým významem pro katechezi se vyznačují zejména následující encykliky Jana Pavla II.: *Redemptor hominis* (4. března 1979), *Dives in misericordia* (30. listopadu 1980), *Dominum et vivificantem* (18. května 1986) a opětné potvrzení trvalé platnosti misijního poslání *Redemptoris missio* (7. prosince 1990).

6. Plenární zasedání řádných i mimořádných biskupských synod měla významný dopad v oblasti katecheze. Vzhledem k jejich výjimečné důležitosti je třeba upozornit na synodní shromáždění z let 1980 a 1987, týkající se poslání rodiny a povolání pokřtěných laiků. Na synodální práce navázaly odpovídající Apoštolské exhortace Jana Pavla II.: *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981) a *Christifideles laici* (30. prosince 1988).

Mimořádná biskupská synoda v roce 1985 ovlivnila rozhodujícím způsobem přítomnost i budoucnost současné katecheze. Při této příležitosti se hodnotilo dvacetileté uplatňování závěrů Druhého vatikánského koncilu a synodní otcové navrhli Svatému otci vypracování přehledného souhrnu všech pravd naší katolické víry. Jan Pavel II. přijal a podpořil tento podnět. Po trpělivém a komplexním zpracování bylo dílo s názvem *Katechismus katolické církve* předáno biskupům a místním církvím prostřednictvím Apoštolské konstituce *Fidei depositum* z 11. října 1992.

7. Událost tak hlubokého významu, spolu s uvedenými zásahy učitelského úřadu, ukázaly nutnost zrevidovat Všeobecné katechetické direktorium, aby se tato vzácná teologicko-pastorační pomůcka přizpůsobila novým okolnostem a potřebám. Soustředit a systematicky uspořádat takové dědictví pro potřeby současné katecheze v životě církve je službou Apoštolského stolce všem.

Přepracování Všeobecného katechetického direktoria se za pomoci Kongregace pro klérus ujala skupina biskupů a odborníků v oblasti teologie a katechetiky. Text byl předán k připomínkování biskupským konferencím, různým znalcům, katechetickým institutům a střediskům studia a zároveň se respektovaly podněty a obsahy textu ve znění z roku 1971.

Nová úprava Všeobecného katechetického direktoria musela zřejmě sladit dva základní požadavky:

- na jedné straně uvést katechezi do souvislosti s evangelizací, jak to vyžadují zvláště exhortace *Evangelii nuntiandi* a *Catechesi tradendae*;
- na druhé straně přijmout obsahy víry dané *Katechismem katolické církve*.

8. Ačkoliv si Všeobecné direktorium pro katechizaci zachovalo v podstatě uspořádání textu z roku 1971, je členěno následovně:

- *Úvod*, který obsahuje základní směry výkladu a pochopení lidských a církevních situací, počínaje vírou a důvěrou v sílu semena evangelia. Jedná se o krátké rozborů vzhledem k misijnímu poslání.

- *První část*⁴ je rozčleněna do tří kapitol a výraznějším způsobem zakotvuje katechezi v koncilní konstituci *Dei Verbum* a zároveň ji klade do souvislosti s evangelizací, jak to činí

⁴ Odpovídá II. části VKD (1971).

také *Evangelii nuntiandi a Catechesi tradendae*. Dále pak poskytuje objasnění povahy katecheze.

- *Druhá část*⁵ má dvě kapitoly. V první kapitole, nazvané „*Pravidla a požadavky pro předávání poselství evangelia v katechezi*“ s novým členěním a v bohatším pohledu se shrnuje vše, co obsahovala příslušná kapitola předchozího textu. Druhá kapitola je zcela nová a představuje Katechismus katolické církve jako výchozí text pro předávání obsahu víry v katechezi a pro redakci místních katechismů. Nabízí základní principy pro vypracování katechismů partikulárních i místních církví.

- *Třetí část*⁶ je ve značné míře nově zpracována a vyznačuje základní směry pedagogiky víry, inspirované božskou pedagogií; je to otázka týkající se jak teologie, tak i věd o člověku.

- *Čtvrtá část*⁷ nese název „*Příjemci katecheze*“. V pěti krátkých kapitolách se upozorňuje na značně rozdílné situace lidí, ke kterým se v katechezi obracíme, na aspekty sociálně-náboženské situace a zvláště na otázku inkulturace.

- *Pátá část*⁸ staví do svého těžiště místní církve, která má prvořadou povinnost podněcovat, plánovat, ochraňovat a koordinovat veškeré katechetické aktivity. Získává tak na důležitosti popis jednotlivých rolí všech zúčastněných na tomto díle (kteří vždy nacházejí pevný bod v pastýři místní církve) a formačních požadavků na jejich přípravu v každé situaci.

- *Závěr* vybízí k zintenzivnění katechizace v dnešní době a uzavírá zamyšlení a podněty výzvou k důvěře v působení Ducha svatého a v účinnost Božího slova zasévaného s láskou.

9. Cíl tohoto Direktorია je zřejmě tentýž, který sledoval text z roku 1971. Očekává se, že poskytne „základní teologicko-pastorační zásady, inspirované učitelským úřadem církve, zvláště Druhým vatikánským koncilem, pomocí nichž by bylo možno lépe usměrňovat a koordinovat pastorační činnost služby slova“⁹ a konkrétně katechezi. Základním záměrem bylo a je nabídnout spíše úvahy a zásady, než bezprostřední způsoby použití a konkrétní rady, zamyšlení a podněty. Tento postup a metoda byly zvoleny především z následujícího důvodu: Chybám a omylům v katechetickém oboru se můžeme vyhnout jen tehdy, jsou-li od počátku správně chápány podstata a cíle katecheze, jakož i pravdy a hodnoty, které mají být předávány.¹⁰

Konkrétnější uplatnění těchto zásad a vyjádření prostřednictvím směrnic a národních nebo diecézních direktorií, katechismů a všech ostatních prostředků náleží zvláštní pravomoci biskupů s cílem vhodně a účinně napomáhat katechezi.

10. Je zřejmé, že ne všechny části Direktorია mají stejnou důležitost. Ty, které pojednávají o Božím zjevení, o podstatě katecheze a kriteriích, které určují křesťanské hlásání, jsou cenné pro všechny. Naproti tomu části vztahující se k nynější situaci, k metodologii a ke způsobům, jak přizpůsobit katechezi různým podmínkám, věku nebo kulturním spojitostem, je třeba chápat spíše jako ukazatele a orientační nasměrování.¹¹

⁵ Klade si totožné cíle jako III. část VKD (1971).

⁶ Odpovídá IV. části VKD (1971).

⁷ Odpovídá V. části VKD (1971). Třebaže někteří uváděli významné důvody a doporučovali, aby tato část předcházela části věnované pedagogice, bylo nakonec upřednostněno, s ohledem na nové zformulování třetí části, ponechat uspořádání shodné se zněním z roku 1971. Chce se tak zvýraznit, že pozornost věnovaná příjemci katecheze, je důsledkem a účastí na způsobu Božího vedení, na „vládnosti“ (DV 13) Boží v dějinách spásy, na přizpůsobení jeho zjevení lidským podmínkám.

⁸ Přejímá veškeré prvky VI. části VKD (1971).

⁹ Srov. VKD (1971), Předmluva.

¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹ Srov. DCG (1971), Předmluva

11. Adresáty Direktoría jsou především biskupové, biskupské konference a obecně vzato všichni, kteří z jejich pověření a pod jejich vedením mají odpovědnost v oblasti katechetické činnosti. Je zřejmé, že Direktorium může být užitečným nástrojem při přípravě kandidátů kněžství, ke stálé formaci kněží i k formaci katechetů.

Bezprostředním cílem Direktoría je napomoci vypracování katechetických direktorií a katechismů. V souladu s podněty mnohých biskupů byly zahrnuty četné připomínky a sdělení, které mohou být velice užitečné při vypracování zmíněných prostředků.

12. Protože Direktorium je adresováno místním církvím, jejichž pastorační podmínky a potřeby jsou velice různorodé, je zřejmé, že bylo možno přihlížet jediné k okolnostem, které jsou společné nebo vzájemné. To platí stejným způsobem i o organizaci katechezí na různých úrovních. Při použití Direktoría je třeba mít na zřeteli tuto připomínku. Jak již zmiňovalo Direktorium z roku 1971, to, co se bude jevit nedostatečné v oblastech, kde katecheze dosáhla již vysokého stupně co do kvality i používaných prostředků, může vypadat jako nepřiměřené v místech, kde katecheze ještě neměla možnost se dostatečně rozvinout.

13. Vydáním tohoto dokumentu, dalšího svědectví péče Apoštolského stolce o katechetickou službu, se vyjadřuje přání, aby ho všichni přijali, zkoumali a velmi pozorně studovali s ohledem na podmínky pastoračních potřeb místní církve; a také, aby tento dokument byl do budoucna podnětem k prohloubení studia a bádání, která odpovídají potřebám katecheze a normám i směrnicím učitelského úřadu církve.

Kěž blahoslavená Panna Maria, hvězda nové evangelizace, nás vede k plnému poznání Ježíše Krista, Mistra a Pána.

„A tak, bratři, modlete se za nás, aby se slovo Páně stále šířil a bylo oslaveno jako u vás.“
(2 Sol 3,1)

Vatikán 15. srpna 1997

Slavnost Nanebevzetí Panny Marie

+ *Darío Castrillón Hoyos*

Emeritní arcibiskup v Bucaramangu
Pro – prefekt

+ *Crescenzo Sepe*

Titulární arcibiskup v Grado
Sekretář

ÚVODNÍ VÝKLAD

Hlásání evangelia v současném světě

„Slyšte! Jeden rozsévač vyšel rozsévat. A jak rozséval, padlo některé zrno na okraj cesty; přiletěli ptáci a sezobali ho. Jiné padlo na kamenitou půdu, kde nemělo mnoho prsti; hned sice vyklíčilo, protože neleželo hluboko, ale když vyšlo slunce, spálilo ho, takže uschlo, protože nezapustilo kořeny. Jiné zrno zapadlo do trní; trní vzešlo a udusilo ho, takže nepřineslo plody. Jiné však padlo na dobrou půdu, vzešlo, rostlo a přineslo užitek: některé třicetinásobný, jiné šedesátinásobný, jiné stonásobný“ (Mk 4,3-8).

14. Tento úvodní výklad má podnítit pastýře i pracovníky v oblasti katecheze, aby si uvědomili nezbytnost neustále zaměřovat pozornost na pole, které má být oseto, a činili tak z pohledu víry a milosrdenství. Výklad současného světa, jak se zde nastiňuje, má samozřejmě pouze charakter provizoria, vyplývající z nahodilosti dějin.

„Slyšte! Jeden rozsévač vyšel rozsévat“ (Mk 4,3)

15. Toto podobenství je pramenem inspirace pro evangelizaci. „Semeno je slovo Boží“ (Lk 8,11). Rozsévač je Ježíš Kristus. Před dvěma tisíci lety zvěstoval evangelium v Palestině a vyslal svoje učedníky, aby je hlásali ve světě. Ježíš Kristus, dnes přítomný v církvi prostřednictvím svého Ducha, pokračuje v rozsévání Otcova slova na pole světa.

Kvalita půdy je stále velice rozdílná. Evangelium padá „podél cesty“ (Mk 4,4), pokud mu není opravdu nasloucháno. Padá „mezi kamení“ (Mk 4,5), aniž by proniklo hluboko do země, nebo „do trní“ (Mk 4,7) a ihned je zadušeno v srdcích lidí zahlcených mnoha starostmi. Ale část padá na „úrodnou půdu“ (Mk 4,8), najde muže a ženy otevřené osobnímu vztahu vůči Bohu a solidární s bližním a přináší bohaté plody.

Tímto podobenstvím sděluje Ježíš radostnou zvěst, že Boží království přichází navzdory těžkostem terénu, tlakům, konfliktům a problémům tohoto světa. Semeno evangelia zúrodňuje dějiny lidí a předpovídá bohatou žeň. Ježíš však také upozorňuje: Boží slovo klíčí pouze v dobře připraveném srdci.

Pohled na svět z hlediska víry

16. Církev pokračuje v rozsévání Ježíšova evangelia na rozlehlé Boží pole. Křesťané včlenění do nejrozmanitějších sociálních podmínek pozorují svět stejným pohledem, jakým hleděl Ježíš na společnost své doby. Učedník Ježíše Krista se skutečně niterně podílí na „radostech a nadějích, smutcích a úzkostech lidí naší doby“¹², sleduje lidské dějiny a účastní se jich nejen rozumem, ale i vírou. V jejím světle se svět jeví současně jako „utvořený a stále udržovaný

¹² GS 1.

Stvořitelem, podrobený otroctví hříchu, ale osvobozený Kristem, který byl ukřižován a vstal z mrtvých, přemáhaje moc Zla...“¹³

Křesťan ví, že každá skutečnost i lidský čin současně podléhají:

- tvořivému Božímu působení, kterým Bůh sděluje svoji dobrotu celému bytí;

- síle vyplývající z hříchu, která člověka omezuje a ochromuje;

- dynamice, která vyvěrá z Kristova velikonočního tajemství, zárodku obnovy, který věřícímu poskytuje naději na konečné „dovršení“.¹⁴

Pohled na svět, který by nezahrnoval všechny tři aspekty, by nebyl věrně křesťanský. Je proto důležité, aby katecheze dokázala přivádět katechumeny a všechny, které oslovuje, ke schopnosti chápat moderní problémy prostřednictvím teologické interpretace.¹⁵

POLE SVĚTA

17. Církev, matka všech lidí, vidí „s hlubokou bolestí především nesmírné množství mužů, žen a dětí, dospělých i starých, konkrétních a tedy neopakovatelných lidských jedinců, kteří trpí pod nesnesitelnou tíhou chudoby“.¹⁶ Proto si přeje pomocí katecheze, v níž by sociální učení církve mělo mít své místo¹⁷, vzbudit v srdcích křesťanů „angažovanost pro spravedlnost“¹⁸ a „lásku, jež dává přednost chudým“,¹⁹ aby se tak přítomnost církve stala opravdu světlem, které osvětluje, a solí, která proměňuje.

Lidská práva

18. Při zkoumání pole světa je církev velice vnímavá ke všemu, co uráží důstojnost lidské osoby. Ví, že z této důstojnosti vyplývají lidská práva²⁰, trvalý předmět péče a angažovanosti křesťanů. Proto její pohled nezahrnuje pouze ukazatele ekonomické a sociální²¹, ale především kulturní a náboženské. Snaží se tak dosáhnout celkového pokroku lidí i národů.²²

Církev s radostí pozoruje, že „jako osvobozující proud zasahuje nyní vědomí o lidské důstojnosti všechny národy, které si stále více uvědomují důstojnost každého člověka.“²³ Toto vědomí je vyjádřeno v živé péči o zachovávání lidských práv a v rozhodném odmítání násilí. Dnes se zvláště hájí dodržování práva na život, na práci, na vzdělání, na založení rodiny, na účast na veřejném životě a na svobodu vyznání.

19. Avšak na nemálo místech a v jasném rozporu s citem pro důstojnost člověka jsou lidská práva jasně porušována.²⁴ Přežívají tak jiné druhy chudoby, které se nacházejí mimo rovinu materiální: jedná se o kulturní a náboženskou chudobu, jejíž přítomnost pochopitelně

¹³ GS 2.

¹⁴ GS 2.

¹⁵ Srov. SRS 35.

¹⁶ SRS 13b, srov. EN 30.

¹⁷ Srov. CT 29.

¹⁸ SRS 41, srov. Dokumenty biskupské synody, II: *De iustitia in mundo* (30. listopadu 1971), III, „Výchova ke spravedlnosti“: AAS 63 (1971), ss. 935-937 LC 77.

¹⁹ SRS 42, srov. ChL 42, CCC 2444-2448, TMA 51.

²⁰ Jan XXIII, Encyklika *Pacem in terris* (11. dubna 1963), 9-27: AAS 55 (1963), ss. 261-270. Je zde uvedeno, která lidská práva považuje církev za základní. V číslech 28-34 (AAS 55 [1963], ss. 270-273) jsou určeny hlavní „povinnosti člověka“. Katecheze musí mít na zřeteli oba dva aspekty.

²¹ Srov. SRS 15a.

²² Srov. PP 14, CA 29.

²³ ChL 5d, srov. SRS 26b, VS 31c.

²⁴ Srov. ChL 5a, Synoda 1985, II, D, 1.

znepokojuje církevní společenství. Popření či omezení lidských práv vsutku zbídačuje lidskou osobu i národy stejně nebo dokonce ještě více než odnětí hmotných dober.²⁵

Evangelizační dílo církve na širokém poli lidských práv má oprávněný úkol: přispívat k odhalení nedotknutelné důstojnosti každého člověka. V jistém smyslu se jedná o úkol „podstatný a ústřední, sjednocující všechny ostatní, úkol ve službě lidské rodině, k němuž je povolána církev i laikové v ní.“²⁶ Na tento úkol je katecheze musí připravovat.

Kultura a kultury

20. Rozséváč ví, že zrno proniká vždy do určité půdy a potřebuje přijímat všechny nezbytné živiny, aby mohlo přinést plody.²⁷ Zároveň si je vědom, že někdy mohou některé z těchto nezbytných prvků předurčit klíčení semene i úrodu.

Jak zdůrazňuje konstituce *Gaudium et spes*, věda a technika hluboce ovlivňují tvořivost a pokrok moderní kultury. Vědecká mentalita, která z nich vychází, „vytváří novou kulturu a způsob myšlení“²⁸, což se zpětně odráží na lidech i náboženství. Vědecko-experimentální způsob uvažování je v dnešním člověku hluboce zakořeněn.

I přesto však získává dnes stále větší odezvu přesvědčení, že tímto druhem myšlení není možné vysvětlit vše. Sami lidé vědy zjišťují, že spolu s pravidly experimentu je nutný i jiný druh vědění, aby bylo možné hlouběji porozumět lidskému bytí. Filozofická reflexe výrazových prostředků např. ukazuje, že jedním ze způsobů, jak se přiblížit k tajemství lidské osoby, které by jinak zůstalo nepřístupné, je symbolické myšlení. Jako nezbytný se tak začíná jevit takový způsob myšlení, který by neštěpil lidskou bytost, který by počítal s její afektivitou, který by ji sjednocoval a tak dával jejímu životu plnější smysl.

21. Zároveň s touto „univerzálnější formou kultury“²⁹ roste dnes také touha znovu docenit kultury původní. Otázka koncilu je stále aktuální: jakým způsobem podporovat dynamismus a rozšíření nové kultury, aniž by se ztratila živá věrnost národnímu odkazu a tradici?³⁰

- Na mnoha místech si lidé uvědomují, že původní kultury jsou ohrožovány vnějšími silnějšími vlivy a odcizujícím napodobováním vnucených způsobů života. Tak se totožnost těchto národů i jejich rozličné vlastnosti postupně rozpadají.

- Zjišťuje se také nesmírný vliv sdělovacích prostředků, jimiž je z důvodů ekonomických či ideologických častokrát prosazován takový pohled na život, který nerespektuje vlastní kulturní fyziognomii národa, ke kterému se obracejí.

Jednu z největších výzev pro evangelizaci představuje inkulturace. Ve světle evangelia musí církev přijmout všechny pozitivní hodnoty kultury a kultur³¹ a odmítat ty prvky, které jednotlivcům i národům nedovolují rozvinout potenciál jim vlastní.

Nábožensko-morální situace

22. Nábožensko-morální složka, jako součást kulturního dědictví národa, má pro toho, kdo rozsévá, zvláštní význam. V kultuře, která přichází v úvahu, je pevně zakořeněn náboženský

²⁵ Srov. SRS 15, CCC 2444, CA 57b.

²⁶ ChL 37a, srov. CA 47c.

²⁷ AG 22a.

²⁸ GS 5.

²⁹ GS 54.

³⁰ GS 56c.

³¹ Srov. EN 20, CT 53.

nezájem: „Mnoho našich současníků toto hluboké životní spojení s Bohem vůbec nechápe nebo je výslovně odmítá...“³²

Ateismus jako popření Boha „je nutné počítat k nezávažnějším skutečnostem naší doby.“³³ Má různé odstíny, dnes se s ním však často setkáváme ve formě sekularismu, jímž rozumíme „takové pojetí světa, ve kterém se tento svět rozvíjí sám od sebe, aniž by hledal příčinu v Bohu...“³⁴ Ve specificky náboženském prostředí se však objevuje „obnovený smysl pro posvátné věci“³⁵, nová žízeň po transcendentních a božských skutečnostech. Dnešní svět dosvědčuje stále výrazněji a životněji „probuzení náboženského hledání“.³⁶ Ani tento jev se však neobejde bez dvojznačnosti³⁷. Nebývalý rozmach sekt, nových náboženských hnutí a nové procitnutí „fundamentalismu“³⁸ jsou skutečnosti, které vyzývají církev k zaujetí seriózního postoje a které musí být pozorně analyzovány.

23. Dnešní morální situace jde ruku v ruce se situací náboženskou. Citelně je vnímáno zamlžování ontologické pravdy o člověku. Zdá se, jakoby odmítání Boha mělo za následek vnitřní rozbití tužeb lidské bytosti.³⁹ Častokrát jsme svědky „etického relativismu, který odnímá občanskému soužití jakýkoliv pevný morální bod.“⁴⁰

Na nábožensko-morálním poli nachází evangelizace přednostní prostředí pro své působení. Prvořadým posláním církve je hlásat Boha a být jeho svědkem před světem. Učit poznávat skutečnou Boží tvář a jeho plán lásky a spásy lidí, jak nám ho zjevil Ježíš.

K přípravě takových svědků je třeba, aby církve rozvíjela takové formy a způsoby katecheze, které budou pomáhat k setkání s Bohem a upevňovat pouto trvalého spojení s ním.

CÍRKEV NA POLI SVĚTA

Víra křesťanů

24. Ježíšovi učedníci jsou v tomto světě jako kvas, avšak jako ve všech dobách, musí čelit vlivu lidských situací.

Je proto nezbytné ptát se na současnou situaci stavu víry křesťanů.

Obnova katecheze, která v církvi v posledních desetiletích probíhá, již přináší velmi kladné výsledky.⁴¹ Díky katechezi dětí, mládeže i dospělých vznikl v těchto letech jakýsi vzor křesťana, který si je skutečně vědom své víry a žije v souladu s ní. Katecheze posílila především:

- novou životní zkušenost s Bohem jako milosrdným Otcem;
- hlubší objevení Ježíše Krista, nejen v jeho božství, ale také v jeho opravdovém lidství;
- pocit společné odpovědnosti za poslání církve ve světě;
- vědomí nezbytnosti sociálních požadavků víry.

³² GS 19.

³³ Tamtéž.

³⁴ EN 55, srov. GS 19 a LC 41.

³⁵ Synoda 1985, II, A, 1.

³⁶ ChL 4.

³⁷ Srov. RM 38.

³⁸ CA 29 ad c, CA 46c.

³⁹ Srov. GS 36. Jan Pavel II, v encyklice *Dominum et Vivificantem* (18. května 1986), čl. 38, AAS78 (1986) ss. 851-852, uvádí také tuto souvislost: „Ideologie ‚smrti Boha‘ ve svých účincích ukazuje, že je na rovině teoretické i praktické ideologií ‚smrti člověka‘“

⁴⁰ VS 101, srov. EV 19,20.

⁴¹ CT 3, srov. MPD 4.

25. Nicméně, tváří v tvář současnému náboženskému klimatu je nutné, aby i synové a dcery církve si ověřili, „nakolik jsou i oni zasaženi atmosférou sekularismu a etického relativismu?“⁴²

První skupinu tvoří „množství osob, které byly pokřtěny, ale žijí zcela mimo křesťanský život.“⁴³ Jedná se o zástup „nepraktikujících“⁴⁴ křesťanů, i když u mnohých náboženské citění v hlubině jejich srdce zcela nevymizelo. Probudit jejich víru je pro církev opravdovou výzvou.

Dále jsou tu také „prostí lidé“⁴⁵, kteří často projevují velice upřímné náboženské citění a hluboce zakořeněnou „lidovou zbožnost“⁴⁶. Mají určitou víru, „ale špatně znají její základy“.⁴⁷ Dále jsou zde mnozí velice vzdělaní křesťané, kteří přijali náboženské vzdělání pouze v dětství, a kteří nutně potřebují svoji víru nově zakořenit a nechat zrát v novém světle.⁴⁸

26. Nechybí ani jistý počet pokřtěných, kteří bohužel utajují svou náboženskou totožnost. Důvodem je buď špatně pochopený mezináboženský dialog nebo určitá nechuť vydávat svědectví vlastní víry v Ježíše Krista v současné společnosti.

Tento stav víry křesťanů důrazně požaduje na rozsěvači rozvinout *novou evangelizaci*⁴⁹, a to především v církvích s dlouhou křesťanskou tradicí, kde sekularismus způsobil největší škody. V této nové situaci, která tolik potřebuje evangelizaci, se jasně jeví prvořadým misijní hlásání a katecheze, především mezi mládeží a dospělými.

Vnitřní život církevního společenství

27. Je důležité prozkoumat také vlastní život církevního společenství, jeho vnitřní kvalitu.

V první řadě je nutné posoudit, jak církev přijala Druhý vatikánský koncil a jaké přinesl plody. Závažné koncilní dokumenty nezůstaly mrtvou literou: můžeme sledovat jejich přínos. Čtyři konstituce - *Sacrosanctum Concilium (O posvátné liturgii)*, *Lumen gentium (Světlo národů)*, *Dei Verbum (Slovo Boží)* a *Gaudium et spes (Radost a naděje)* - církev zúrodnily, to je:

- hlouběji se chápe liturgický život jako zdroj a vrchol života církve.
- Boží lid získal živější chápání „společného kněžství“⁵⁰, vyplývajícího ze svátosti křtu. Současně stále více objevuje všeobecné povolání ke svatosti a živější smysl pro službu lásky.
- církevní společenství získalo živější smysl pro Boží slovo. Například Písmo svaté se čte, zakouší a medituje mnohem intenzivněji.
- poslání církve ve světě se chápe novým způsobem. Na základě vnitřní obnovy koncil přivedl katolíky k požadavku evangelizace nutně spjaté s rozvojem lidstva, k nezbytnosti dialogu se světem, jinými kulturami a náboženstvími i k bezodkladnému hledání jednoty mezi křesťany.

⁴² TMA 36b, srov. GS 19c.

⁴³ EN 52, srov. CT 19 a 42.

⁴⁴ EN 56.

⁴⁵ EN 52.

⁴⁶ EN 48, srov. CT 54, ChL 34b, DCG (1971) 6, Synoda 1985, II, A, 4.

⁴⁷ EN 52.

⁴⁸ Srov. EN 52, CT 44.

⁴⁹ Srov. ChL 34b, RM 33d.

⁵⁰ LG 10.

28. Uprostřed těchto plodů je nutné si všimnout i „nedostatků a těžkostí v přijetí koncilu“.⁵¹ Navzdory širokému a hlubokému učení o církvi (ekleziologii) se oslabilo vědomí příslušnosti k církvi, často je pozorován až „odpor k církvi“.⁵² Církev je vnímána často jednostranně jen jako pouhá instituce, zbavená svého tajemství.

Při výkladu a uskutečňování obnovy církve podle požadavků Druhého vatikánského koncilu se v některých případech zaujaly roztržité až protichůdné postoje. Takové způsoby myšlení a chování vedly k rozštěpení a poškození pro evangelizaci tak nepostradatelného svědectví společenství.

Evangelizační působení církve i katecheze jako jeho součásti musí rozhodněji hledat pevnou soudržnost s církví. Za tímto účelem je naléhavě třeba podpořit a prohloubit pravou ekleziologii společenství⁵³, aby se tak v křesťanech zrodila hluboká církevní spiritualita.

Situace katecheze: životaschopnost a těžkosti

29. Je mnoho pozitivních ukazatelů, které dokazují životaschopnost katecheze v posledních letech. Mezi nejdůležitější patří:

- Značný počet kněží, řeholníků i laiků, kteří se s nadšením a vytrvalostí věnují katechezi. Katecheze je jednou z nejvýraznějších činností církve.

- Je třeba zdůraznit i misijní charakter současné katecheze a její snaha pomoci katechumenům a katechizovaným přilnutí k víře ve světě, který zastírá smysl pro náboženství. V tomto vývoji se jasně poznalo, že katecheze musí mít charakter celistvé formace a neomezovat se na pouhé vyučování: bude muset usilovat o vyvolání skutečného obrácení.⁵⁴

- V souladu s tím, co bylo řečeno, nabývá mimořádné důležitosti podpora, které se v mnoha místních církvích dostává katechezi dospělých.⁵⁵ V pastoračních plánech mnoha diecézí je tato činnost jako prvořadá. Také v některých hnutích a církevních skupinách zaujímá ústřední postavení.

- Nepochybně díky podpoře mnoha nedávných pokynů učitelského úřadu církve získala v naší době myšlenka katecheze na hutnosti i hloubce. V tomto smyslu mnohé místní církve již mají vhodné a účelné pastorační směrnice.

30. Přesto však je nezbytné věnovat zvláštní pozornost zkoumání některých problémů a snažit se stanovit jejich řešení:

- První se týká pojetí katecheze jako školy víry, jako nácviku křesťanského života a jeho osvojení, což však ještě plně neproniklo do srdcí katechetů.

- Pokud jde o orientaci na prohloubení, pojem „Boží zjevení“ sice katechezí silně prostupuje, avšak koncilní pojem „tradice“ má jako prvek skutečně inspirovaný již menší význam. V mnoha katechezích se odkazuje téměř výlučně na Písmo svaté, aniž by to bylo dostatečně doprovázeno úvahami ze života církve, trvajících již dva tisíce let.⁵⁶ Podstata katecheze nemůže v tomto případě zřetelně vyniknout. Vzájemný vztah mezi Písmem svatým, tradicí a učitelským úřadem církve, „každý svým způsobem“⁵⁷ ještě harmonicky neobohacují katechetické předávání nauky víry.

⁵¹ Synoda 1985, I, 3.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Kongregace pro nauku víry, dopis *Communione notio* (28. května 1992), č. 1: AAS 85 (1993), s. 838, srov. TMA 36e.

⁵⁴ Srov. CT 19b.

⁵⁵ Srov. CT 43.

⁵⁶ Srov. CT 27b.

⁵⁷ DV 10c.

- Vzhledem k cíli katecheze, který směřuje k podpoření společenství s Ježíšem Kristem, je nezbytné vyváženěji předávat celou pravdu Kristova tajemství. Někdy se klade důraz pouze na jeho lidství, aniž by se současně odkázalo také na jeho božství. V jiných případech, v dnešní době méně častých, se téměř výlučně zdůrazňuje jeho božství, takže již nevyniká skutečnost tajemství vtělení Slova.⁵⁸

- Vzhledem k obsahu katecheze přetrvávají různé problémy. Jsou to jisté mezery v nauce týkající se pravdy o Bohu a o člověku, o hříchu a milosti a o posledních věcech. Je nezbytná pevnější morální formace. Setkáváme se s neodpovídajícím výkladem církevních dějin a nedostatečným zdůrazněním sociální nauky církve. V některých oblastech se šíří katechismy a texty pocházející ze soukromých popudů, se sklony k účelovému výběru a natolik odlišně položeným důrazem, že narušují soulad v jednotě víry.⁵⁹

- „Katecheze je vnitřně a úzce spojena s veškerou liturgickou a svátostnou činností.“⁶⁰ Často však katechetická praxe dosvědčuje slabé a pouze dílčí pouto s liturgií: omezená pozornost k liturgickým znamením a obřadům, nedostatečné docenění pramenů liturgie, katechetické kurzy téměř či dokonce úplně postrádající vztah či odkaz na liturgický rok, okrajový výskyt slavností v průběhu programů katecheze.

- Pokud jde o pedagogický přístup, po přehnaném zdůrazňování hodnoty metody a technik, ke kterému ze strany některých docházelo, není ještě věnována náležitá pozornost potřebám a původnosti pedagogiky, jež je vlastní víře.⁶¹ Snadno se upadá do dualismu „obsah – metoda“, s výlučností jedné či druhé pozice. Vzhledem k pedagogickým zaměřením není vždy uplatňováno nezbytné teologické rozlišení.

- Pokud jde o rozdílnost kultur vzhledem ke službě víry, je problémem, jak umět předávat evangelium v rámci kulturního horizontu národů, kterým je určeno, aby mohlo být skutečně vnímáno jako radostná zvěst pro život jednotlivců i společnosti.⁶²

- Jedním ze základních úkolů katecheze je příprava na apoštolát a misii. Zatímco při katechetické činnosti vzrůstá nové zaujetí pro přípravu věřících laiků ke křesťanskému svědectví, k mezináboženskému dialogu a společenské angažovanosti, příprava k misijnímu poslání *ad gentes* se ještě jeví jako slabá a nedostatečná. Současná katecheze věnuje misiím pouze občasnou a okrajovou pozornost.

SETBA EVANGELIA

31. Až po důkladném prozkoumání půdy posílá rozsévač své dělníky, aby hlásali evangelium po celém světě, a k tomu jim odevzdává moc svého Ducha. Zároveň je učí, jak číst znamení času, a vyžaduje od nich velmi důkladnou přípravu, aby mohli skutečně zasévat.

Jak číst znamení času

32. Hlas Ducha, kterého Ježíš posílá od Otce svým učedníkům, se ozývá také v samotném průběhu dějin.⁶³ Na pozadí proměnlivých událostí současné situace a hlubokých důvodů těchto výzev stojících před evangelizací, je potřebné objevit „znamení Boží přítomnosti a

⁵⁸ Srov. CT 29b.

⁵⁹ Srov. CT 30.

⁶⁰ CT 23.

⁶¹ Srov. CT 58.

⁶² Srov. EN 63.

⁶³ Srov. FC 4b, srov. ChL 3e.

Božího záměru.“⁶⁴ Jde o rozbor, který je nutné konat ve světle víry a s postojem zaujetí. S využitím profánních věd ⁶⁵, které jsou vždy nezbytné, se církev snaží odhalovat smysl současné situace v kontextu dějin spásy. Její závěry ohledně současnosti jsou vždy užitečnou diagnózou pro misii.

Některé výzvy pro katechezi

33. Aby katecheze mohla vyjádřit svou životaschopnost a účinnost, měla by dnes přijmout následující výzvy a pokyny:

- Především musí být platnou službou evangelizaci církve s výrazným misijním charakterem.

- Musí být adresována těm, pro které je výsadně určena, jako byli a jsou děti, školáci, dorost, mládež a dospělí. Od nich je třeba začínat především.

- Po příkladu katecheze apoštolských otců musí utvářet věřící osobnost a být tak opravdovou a vlastní školou křesťanského růstu.

- Musí hlásat podstatná tajemství křesťanství a zdůrazňovat zkušenost života v Kristu jako ústředního bodu života z víry.

- Za svůj přednostní úkol musí považovat přípravu a formaci hluboce věřících katechetů.

⁶⁴ GS 11, srov. GS 4.

⁶⁵ Srov. GS 62e, FC 5c.

ČÁST PRVNÍ

KATECHEZE V EVANGELIZAČNÍM POSLÁNÍ CÍRKVE

Katecheze v evangelizačním poslání církve

„Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu!“ (Mk 16,15).

„Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“ (Mt 28,19-20).

„Až na vás sestoupí Duch svatý, dostanete moc a budete mými svědky v Jeruzalémě, v celém Judsku a Samařsku, ano až na konec země“ (Sk 1,8).

Ježíšovo misijní poslání

34. Ježíš po svém zmrtvýchvstání posílá od Otce Ducha svatého, aby vnitřně dovršil dílo spásy a povzbuzoval učedníky, aby pokračovali v jeho vlastním misijním poslání po celém světě, jako předtím byl Otcem poslán on sám. On sám byl prvním a největším hlasatelem evangelia. Ohlašoval Boží království⁶⁶ jako nový a konečný božský zásah do dějin a tuto zvěst nazval "*evangelium*", to je radostná zvěst. Zasvětil mu celý svůj pozemský život: dal poznat radost ze sounáležitosti s Královstvím⁶⁷, jeho požadavky a jeho „magnu chartu“,⁶⁸ tajemství, která skrývá⁶⁹, bratrské soužití těch, kteří do něj vstupují⁷⁰, i jeho budoucí naplnění.⁷¹

⁶⁶ Srov. Mk 1,15 a paralely, RM 12-20, KKC 541-560.

⁶⁷ Srov. Mt 5,3-12.

⁶⁸ Srov. Mt 5,1-7,29.

⁶⁹ Srov. Mt 13,11.

⁷⁰ Srov. Mt 18,1-35.

⁷¹ Srov. Mt 24,1-25,46.

Význam a cíl této části

35. Tato první část si klade za cíl vymežit vlastní povahu katecheze.

První kapitola, související s teologickou výbavou, krátce připomíná pojem zjevení, jak je vyložen v koncilním dokumentu *Dei Verbum*. Tento dokument vymezuje specifickým způsobem chápání služby Slova. Pojmy *Boží slovo, evangelium, Boží království a tradice*, nacházející se v této dogmatické konstituci, jsou základem katecheze. Spolu s nimi je závazným referenčním pojmem také *evangelizace*. Její dynamiku i její prvky s novou a větší přesností vysvětluje Apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi*.

Druhá kapitola zařazuje katechezi do rámce evangelizace a uvádí ji do vztahů k ostatním formám služby Božího slova. Díky těmto vztahům jasněji vysvětluje vlastní povahu katecheze.

Třetí kapitola podrobněji zkoumá katechezi jako takovou: její církevní povahu, její závazný cíl být ve společenství s Ježíšem Kristem, její úkoly a katechumenátní inspiraci, která ji oživuje.

Koncepce katecheze výrazně podmiňuje výběr a uspořádání jejích obsahů (*poznávacího, zkušenostního a obsahu chování*), určuje její příjemce a stanovuje pedagogický postup nutný k dosažení jejích záměrů.

Termín katecheze prodělal během dvaceti století dějin církve sémantický vývoj. V tomto direktoriu se pojetí katecheze opírá o pokoncilní dokumenty papežského magisteria, především o *Evangelii nuntiandi, Catechesi tradendae* a *Redemptoris missio*.

KAPITOLA I

Zjevení a jeho předávání prostřednictvím evangelizace

„Bud' pochválen Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista, on nás zahrnul z nebe rozmanitými duchovními dary, protože jsme spojeni s Kristem, ... seznámil nás totiž s tajemstvím své vůle, jak se mu to líbilo a jak si to sám u sebe ustanovil, až se naplní čas pro dílo spásy: že sjednotí v Kristu vše, co je na nebi i na zemi.“ (Ef 1,3-10).

Zjevení plánu Boží prozřetelnosti

36. „Bůh, který skrze Slovo všechno tvoří a udržuje, dává lidem trvalé svědectví o sobě ve stvořených věcech.“⁷² Když člověk naslouchá zprávě o stvoření, je ze své přirozenosti a povolání „schopen Boha“, může dosáhnout jistoty, že Bůh existuje jako příčina i cíl všeho i jako ten, kdo se může zjevovat člověku.

Konstituce *Dei Verbum* Druhého vatikánského koncilu popisuje zjevení jako čin, prostřednictvím něhož se Bůh osobně ukazuje lidem. Bůh skutečně zjevuje sám sebe jako ten, kdo se chce sdílet a nabízí tak člověku účast na své božské přirozenosti.⁷³ Tímto způsobem Bůh uskutečňuje svůj záměr lásky.

„Bůh ve své dobrotě a moudrosti rozhodl zjevit sebe samého a oznámil tajemství své vůle, ... aby je (lidi) pozval a přijal do svého společenství.“⁷⁴

37. Tento prozřetelnostní Otcův záměr⁷⁵ byl v plnosti zjeven v Ježíši Kristu a uskutečněn silou Ducha svatého.

To zahrnuje:

- zjevení Boha, jeho „pravdy o sobě“,⁷⁶ jeho „tajemství“,⁷⁷ odhalení pravého povolání a důstojnosti člověka;⁷⁸

- nabídku spásy všem lidem jako dar milosti a milosrdenství Božího,⁷⁹ který v sobě zahrnuje osvobození od zla, hříchu a smrti;⁸⁰

⁷² DV 3.

⁷³ 2 Petr 1,4; KKC 51-52.

⁷⁴ DV 2.

⁷⁵ Viz Ef 1,9.

⁷⁶ DV 2.

⁷⁷ EN 11.

⁷⁸ Viz GS 22a.

⁷⁹ Viz Ef 2,8; EN 27.

⁸⁰ Viz EN 9.

- konečné volání, aby se všechny rozptýlené děti shromáždily v Boží rodině, a tak vytvořily mezi sebou bratrské společenství.⁸¹

Zjevení: skutky a slova

38. Když se Bůh ve své nesmírnosti zjevuje člověku, počíná si pedagogicky:⁸² svůj plán dává poznat prostřednictvím událostí v životě člověka i za pomoci lidských slov; dělá to postupně a po etapách,⁸³ aby se lépe přiblížil lidem. Bůh skutečně působí tak, aby lidé dospěli k poznání jeho spásonosného plánu skrze události dějin spásy a božsky inspirovaná slova, která je doprovází a vysvětlují.

„Toto zjevování se uskutečňuje činy i slovy, které navzájem vnitřně souvisí, takže:

- *skutky*, které Bůh vykonal v dějinách spásy, ukazují i posilují nauku i skutečnosti vyjádřené slovy;

- *slova* pak hlásají tyto skutky a objasňují tajemství v nich obsažená.“⁸⁴

39. Také evangelizace, která předává Boží zjevení světu, se děje pomocí skutků a slov. Někdy se jedná o svědectví a hlásání, jindy o slovo a svátost, nebo vyučování a angažovanost.

Způsobem sobě vlastním předává katecheze skutky a slova zjevení: proto je musí ohlašovat a vyprávět a současně také vysvětlovat hluboká tajemství v nich obsažená. Protože zjevení je pro člověka pramenem světla, katecheze nejen připomíná obdivuhodné skutky, které Bůh vykonal v minulosti, ale ve světle téhož zjevení vysvětluje znamení času a současný život mužů a žen, protože v nich se uskutečňuje Boží plán spásy světa.⁸⁵

Ježíš Kristus - prostředník i naplnění zjevení

40. Bůh se lidem zjevoval postupně skrze proroky a spásné události; završením celého zjevení je poslání vlastního Syna.⁸⁶

„Ježíš Kristus... tedy celou svou přítomností a tím, jak se projevoval slovy a skutky, znamením a zázraky, především však svou smrtí a svým slavným zmrtvýchvstáním a nakonec sesláním Ducha pravdy zjevení naplňuje, dovršuje a božským svědectvím potvrzuje...“⁸⁷

Ježíš Kristus není pouze největším z proroků, ale je věčným Synem Božím, který se stal člověkem. A proto je vrcholnou skutečností, ke které všechny události dějin spásy směřují.⁸⁸ On je skutečně „jediným, dokonalým a konečným Slovem Otce“.⁸⁹

41. Služba slova musí stále klást do popředí tuto obdivuhodnou charakteristiku, která je vlastní ekonomii zjevení: Boží Syn vstoupil do lidských dějin, přijal lidský život i smrt a uzavřel novou a trvalou smlouvu mezi Bohem a lidmi. Je vlastním úkolem katecheze, aby ukazovala, kdo je Ježíš Kristus, jeho život a jeho poslání a aby předkládala křesťanskou víru

⁸¹ Viz Jan 11,22; AG 2b a 3a.

⁸² Viz DV 15; CT 58; ChL 61; KKC 53, 122; Sv. Irenej z Lyonu, Adversus Haereses, III, 20, 2: SCh 211, 389-393. Lze vidět v tomto VKD v části III, kap. 1.

⁸³ DV 2.

⁸⁴ DV 2.

⁸⁵ Viz VKD (1971), 11b.

⁸⁶ Viz Žid 1,1-2.

⁸⁷ DV 4.

⁸⁸ Viz Lk 24,27.

⁸⁹ KKC 65; Sv. Jan z Kříže se vyjadřuje takto: „Pouze jedenkrát v tomto jediném Slovu jsme dostali vše.“ (Vystoupení na hoře Karmel 2,22; viz Liturgie hodin, pondělí po druhé neděli v mezidobí).

jako jeho následování.⁹⁰ Proto musí trvale stavět základy na evangeliích, která „jsou srdcem celého Písma, protože podávají hlavní svědectví o životě a učení vtěleného Slova, našeho Spasitele.“⁹¹

Skutečnost, že Ježíš Kristus je plnost zjevení, je základem „kristocentrismu“⁹² katecheze: Tajemství Krista ve zjeveném poselství není jen jedním prvkem vedle ostatních, ale je středem, kolem kterého se všechno ostatní pořádá a osvětluje.

Předávání zjevení prostřednictvím církve je dílem Ducha svatého

42. Zjevení Boží, vrcholící v Ježíši Kristu, je určeno všem lidem: „On (Bůh) chce, aby se všichni lidé zachránili a došli k poznání pravdy“ (1Tim 2,4). Silou této všeobecné spasitelné vůle Bůh ustanovil, že zjevení bude předáváno všem národům, všem generacím a že zůstane vždy úplné.⁹³

43. Aby se naplnil tento božský plán, založil Ježíš Kristus církve na základech apoštolů, poslal jim Ducha svatého vycházejícího od Otce a poslal je zvěstovat evangelium celému světu. Apoštolé věrně plnili toto poslání slovy, skutky i písemně.⁹⁴

Tato apoštolská tradice přetrvává v církvi a skrze církve. A celá církve - pastýři i věřící - nese odpovědnost za její zachování a předávání. Evangelium je v církvi uchováno úplně, neporušené a živé: učedníci Ježíše Krista ho neustále rozjímají a uvažují nad ním, každý den z něj žijí a hlásají ho v misijní práci. Zatímco církve evangelium žije, Duch svatý ji přivádí ke stále hlubšímu chápání evangelia; pomáhá jí a neustále ji pobízí, aby zvěstovala evangelium v každém koutě světa.⁹⁵

44. Neporušené uchování zjevení, Božího slova obsaženého v tradici a Písmu svatém, jakož i jeho nepřetržité předávání jsou zaručeny ve své pravosti. Učitelství církve, veden Duchem svatým a obdarován „charismatem pravdy“, vykonává poslání „autentického vysvětlování slova Božího“.⁹⁶

45. Církve - „všeobecná svátost spásy“⁹⁷ - vedena Duchem svatým předává zjevení prostřednictvím evangelizace: hlásá radostnou zvěst Otcova spásného plánu a ve svátostech zprostředkuje božské dary.

Zjevujícímu se Bohu je třeba prokazovat poslušnost víry, kterou člověk s plným souhlasem rozumu i vůle svobodně přilne k „evangelium o Boží milosti“ (Sk 20,24). Veden vírou, která je darem Ducha, dochází člověk k tomu, že rozjímá a zakouší Boha-lásku, který v Kristu zjevil bohatství své slávy.⁹⁸

⁹⁰ Viz CT 5; KKC 520 a 2053.

⁹¹ KKC 125, který má odkaz na DV 18.

⁹² CT 5. Téma *kristocentrismu* se z velké části probírá v: „Cíl katecheze: společenství s Ježíšem Kristem“, (část I, kap. 3) a „Kristocentrismus evangelního poselství“ (část II, kap. 1).

⁹³ Viz DV 7.

⁹⁴ Viz DV 7a.

⁹⁵ Viz DV 8 a KKC 75-79.

⁹⁶ DV 10b; srov. KKC 85-87.

⁹⁷ LG 48; AG 1, GS 45; srov. KKC 774-776.

⁹⁸ Srov. Kol 1,26.

Evangelizace⁹⁹

46. Církev „existuje pro evangelizaci“,¹⁰⁰ aby „přinášela radostnou zvěst všem skupinám lidské společnosti, a to tak, že svým působením vnitřně promění lidstvo a povede je k novému lidství.“¹⁰¹

Ježíšovo misijní poslání obsahuje různé aspekty vnitřně mezi sebou propojené: „hlásejte“ (Mk 16,9-20), „získávejte učedníky a učte“,¹⁰² „buďte mými svědky“,¹⁰³ „křtěte“,¹⁰⁴ „to činite na mou památku“ (Lk 22,19), „milujte se navzájem“ (Jan 15,12). Hlásání, svědectví, vyučování, svátosti, láska k bližnímu, být učedníky: všechny tyto aspekty jsou způsoby a prostředky pro předávání jediného evangelia a společně představují jednotlivé prvky evangelizace.

Některé z nich jsou natolik důležité, až se někdy stává, že jsou ztotožňovány se samotnou evangelizační činností. Přesto „nemůže být přijata žádná částečná či úlomkovitá definice pro tak bohatou, všeobecnou a dynamickou skutečnost, jakou je evangelizace“.¹⁰⁵ Takový pokus by se vystavoval nebezpečí, že ji ochudí, nebo dokonce pokřiví. Evangelizace naopak musí rozvíjet svoji „plnost“¹⁰⁶ a zahrnovat svoji vnitřní bipolaritu: svědectví i hlásání,¹⁰⁷ slovo i svátost,¹⁰⁸ vnitřní obrácení i proměna společnosti.¹⁰⁹ Ti, kteří evangelizují, musí umět konat s „celkovým pojetím“¹¹⁰ evangelizace a identifikovat ji s celkovým posláním církve.¹¹¹

Proces evangelizace

47. I když má církev stále k dispozici všechny prostředky ke spáse, pracuje postupně.¹¹² Koncilní dokument *Ad gentes* dobře objasnil dynamiku evangelizačního procesu: křesťanské svědectví, rozhovor a uplatňování lásky (11-12), zvěstování evangelia a pozvání ke konverzi (13), katechumenát a uvedení do křesťanství (14), vytváření křesťanského společenství skrze svátosti a jejich udělovatele (15-18).¹¹³ To je dynamika naroubování a budování církve.

48. V souladu s tím je vhodné chápat evangelizaci jako proces, skrze nějž církev, vedena Duchem svatým, hlásá a šíří evangelium po celém světě. Církev tedy:

⁹⁹ V DV 2-5 a v KKC 50-175 se říká, že víra je odpovědí na zjevení. Pro katecheticko-pastorační motivaci v této souvislosti se dává přednost spojení víry s evangelizací (než se zjevením), protože člověk s ní přichází do styku prostřednictvím evangelizačního hlásání církve.

¹⁰⁰ EN 14.

¹⁰¹ EN 18.

¹⁰² Srov. Mt 28,19-20.

¹⁰³ Srov. Sk 1,8.

¹⁰⁴ Srov. Mt 29,19.

¹⁰⁵ EN 17.

¹⁰⁶ EN 28.

¹⁰⁷ Srov. EN 22a.

¹⁰⁸ Srov. EN 47b.

¹⁰⁹ Srov. EN 18.

¹¹⁰ EN 24d.

¹¹¹ Srov. EN 14.

¹¹² Srov. AG 6b.

¹¹³ V dynamice evangelizace je třeba rozlišit „počáteční situace“ (zahájení), „postupné kroky“ (stupně) a „situaci zralosti“: „Každým podmínkám nebo stavu mají odpovídat přiměřené činy“ (AG 6).

- vedena *láskou*, proniká i proměňuje celý časný řád a přijímá i obnovuje všechny kultury;¹¹⁴
- vydává *svědectví*¹¹⁵ mezi národy o novém způsobu bytí a života, který charakterizuje křesťany;
- otevřeně hlásá evangelium a „*prvotní evangelizaci*“¹¹⁶ zve k obrácení;¹¹⁷
- ty, kdo se obrátili k Ježíši Kristu nebo se znovu vrátili na cestu jeho následování, uvádí „*katechezí*“¹¹⁸ a „*iniciačními svátostmi*“¹¹⁹ do života z víry a do křesťanského způsobu života a přivádí je do křesťanského společenství;¹²⁰
- neustále posiluje ve věřících dar *společenství*¹²¹ prostřednictvím trvalé výchovy ve víře (homilie, jiné formy služby slova), svátostmi a konáním skutků lásky;
- oživuje neustále své *misijní poslání*¹²², když posílá všechny Kristovy učedníky, aby svými slovy i skutky hlásali evangelium celému světu.

49. Evangelizační proces¹²³ je postupně uspořádán do celků neboli „základních momentů“:¹²⁴ misijní činnost pro nevěřící nebo pro ty, kteří žijí nábožensky lhostejně; úvodní katecheticko - iniciační činnost pro ty, kdo se rozhodli pro evangelium a pro ty, kdo potřebují doplnit nebo oživit svou náboženskou praxi; pastorační činnost pro věřící křesťany, kteří mají již zralou víru, v lůně křesťanského společenství.¹²⁵ Tyto momenty však nejsou neopakovatelné celky: je možné se k nim vrátit, pokud je to třeba, dokud budou přispívat k duchovnímu růstu jednotlivce nebo celého společenství.

Služba Božího slova v evangelizaci

50. Služba Božího slova (dále zkracujeme Slova)¹²⁶ je základním prvkem evangelizace. Křesťanská přítomnost mezi různými skupinami lidí a svědectví života se potřebuje objasnit a ospravedlnit otevřeným hlásáním Ježíše Krista, Pána. „Nejedná se o pravou evangelizaci, jestliže není současně zvěstováno jméno, učení, život a přísliby, Boží království, tajemství

¹¹⁴ Srov. EN 18-20 a RM 52-54; AG 11-12 a 22.

¹¹⁵ Srov. EN 21 a 41; RM 42-43; AG 11.

¹¹⁶ EN 51, 52, 53; srov. CT 18.19.21.25; RM 44.

¹¹⁷ Srov. AG 13, EN 10 a 23; CT 19, RM 46.

¹¹⁸ EN 22, CT 18; srov. AG 14 a RM 47.

¹¹⁹ AG 14; KKC 1212; srov. KKC 1229-1233.

¹²⁰ Srov. EN 23; CT 24; RM 48-49; srov. AG 15.

¹²¹ Srov. ChL 18.

¹²² Srov. ChL 32, který ukazuje vnitřní propojení mezi „společenství“ a „misií“.

¹²³ Srov. EN 24.

¹²⁴ CT 18.

¹²⁵ Srov. AG 6f; RM 33 a 48.

¹²⁶ Srov. Sk 6,4. *Služba božského slova* je vykonávána:

- ustanovenými služebníky (viz CIC 756-757);
- členy institutů zasvěceného života v síle jejich zasvěcení se Bohu (viz CIC 758);
- věřícími laiky z titulu křtu a biřmování (viz CIC 759).

K termínu *ministerium, servitium, služba*: je třeba zdůraznit, že pouze stálé odvolávání se k jedinému zdroji *službě Kristově*, umožňuje do jisté míry aplikovat také na nesvěcené věřící termín *ministerium - služba*... V původním smyslu vyjadřuje činnost, kterou členové církve pokračují v Kristově poslání uvnitř církve a pro svět. Pokud se však termín odliší ve vztahu a ve srovnání k různým *munera a officia*, je třeba si jasně uvědomit, že pouze v moci svátostného svěcení se dosahuje této důležité plnosti a jednoznačnosti, jaký mu vždy připisovala tradice (Srov. JAN PAVEL II., Projev na sympóziu o „Účasti věřících laiků na službě“, n. 4: L'Osservatore Romano, 23. dubna 1994, str. 4).

Ježíše Nazaretského, Božího Syna“.¹²⁷ Také ti, kdo již jsou Kristovými učedníky, potřebují trvalou posilu slova Božího, aby mohli růst ve svém křesťanském životě.¹²⁸

Služba Slova v rámci evangelizace předává zjevení skrze církve prostřednictvím lidských slov. Ale ta se vždy vztahují ke skutkům: k těm, které Bůh uskutečnil a v jejichž uskutečňování pokračuje, zvláště v liturgii; k svědectví života křesťanů; k proměně, kterou uskutečňují ve světě spolu s mnoha lidmi dobré vůle. Toto lidské slovo církve je nástrojem, které používá Duch svatý, aby pokračoval v rozhovoru s lidstvem. On je opravdu hlavním původcem služby Slova, skrze něhož zaznívá „živý hlas evangelia v církvi a jejím prostřednictvím i ve světě“.¹²⁹

Služba slova probíhá v „různých formách“.¹³⁰ Již od konce apoštolských dob¹³¹ vykonávala církve tuto službu nejrůznějšími způsoby, aby naplnila svoji touhu co nejvhodnějším způsobem nabízet Boží slovo.¹³² Všechny způsoby však slouží k tomu, aby splnily základní funkce, které má služba slova vykonat.

Funkce a formy služby Božího slova

51. Hlavní funkce služby Božího slova jsou následující:

- *Pozvání a volání k víře*

Tato funkce se bezprostředně vyvozuje z Ježíšova misijního pověření. Uskutečňuje se prostřednictvím „prvotní evangelizace“ určené nevěřícím, těm, kteří se rozhodli nevěřit, pokřtěným, kteří žijí na pokraji křesťanského života, příslušníkům jiných náboženství.¹³³ Výraznou formou této činnosti je také probuzení víry u dětí v křesťanských rodinách.

- *Uvedení do křesťanského života (iniciace)*

Ti, kteří se díky milosti rozhodnou následovat Ježíše, jsou „vedeni do života víry, liturgie a lásky Božího lidu“.¹³⁴ Církve koná tuto činnost základní katechezí v úzkém spojení s iniciačními svátostmi, ať už se k jejich přijetí teprve směřuje, nebo již byly přijaty. Důležité formy jsou: katecheze dospělých - nepokřtěných v katechumenátu; katecheze dospělých - pokřtěných, kteří se chtějí vrátit k víře, nebo těch, kteří si potřebují doplnit svou iniciaci; katecheze dětí a mládeže, která již svým zaměřením má charakter iniciace. Také křesťanská výchova v rodině a školní vyučování náboženství vykonávají činnost uvedení do křesťanského způsobu života.

- *Trvalá výchova ve víře*

V některých oblastech se také nazývá „trvalá katecheze“.¹³⁵ Obrací se na křesťany, kteří byli uvedeni do základů víry a kteří potřebují svou víru neustále sytit a prohlubovat po

¹²⁷ EN 22; srov. EN 51-53.

¹²⁸ Srov. EN 42-45, 54, 57.

¹²⁹ DV 8c.

¹³⁰ PO 4b; srov. CD 13c.

¹³¹ V Novém zákoně se objevují nejrozličnější formy tohoto jediného ministeria: „hlásání“, „vyučování“, „napomínání“... Bohatství vyjadřování je značné.

¹³² Způsoby, jak se dostává do pohybu služba Slova, nevycházejí ve skutečnosti z nitra křesťanského poselství. Jsou to spíše vysvětlující zdůraznění, odstíny, postupy přizpůsobené situaci víry jednotlivé osoby a jednotlivých skupin lidí v jejich konkrétních okolnostech.

¹³³ Srov. EN 51-53.

¹³⁴ AG 14.

¹³⁵ Jsou známy důvody různé povahy, které opravňují k užívání výrazu „neustálá (trvalá) výchova k víře“ nebo „trvalá katecheze“ a podobně, jestliže se nerelativizuje prvořadí, ustanovující, strukturovaný a specifický charakter katecheze, která je základním uváděním do křesťanského života. Výraz „trvalá výchova k víře“ se

celý život. Tato funkce získává velmi různé podoby: katecheze „systematická nebo příležitostná, pro jednotlivce nebo ve společenství, organizovaná nebo spontánní atd.“.¹³⁶

- Liturgická funkce

Služba Slova zahrnuje také liturgické působení, protože pokud je uskutečňována v rámci liturgických úkonů, je jejich integrální součástí.¹³⁷ Nejvýznamněji se tak děje při homilii. Jiné formy zahrnují promluvy a povzbuzení během bohoslužby slova. Je vhodné se také zmínit o bezprostřední přípravě k různým svátostem, ke slavení svátostí a především o účasti věřících na eucharistii jako prostředku, který je pramenem výchovy k víře.

- Teologická funkce

Tato funkce se snaží rozvíjet porozumění víře. Proto úzce souvisí s „fides quaerens intellectum“, totiž s vírou, která usiluje o pochopení.¹³⁸ Aby teologie naplnila tuto funkci, potřebuje vést dialog s filosofickými formami myšlení, se směry, které určují kulturu a s vědami o člověku. Používá forem, které napomáhají „systematickému uspořádání a vědeckému zkoumání pravd víry“.¹³⁹

52. Důležitými formami služby Slova jsou: první seznámení nebo misijní hlásání, katecheze před svátostí křtu a po ní, liturgická a teologická forma. Často se stává, že tyto formy musí z pastoračních důvodů zastávat více než jednu funkci. Katecheze například musí spolu s iniciační činností často plnit i poslání misijní. Samotná homilie může být podle okolností jak pozváním, tak i organickým uváděním do křesťanství.

Konverze a víra

53. Při hlásání radostného poselství Božího zjevení světu vyzývá evangelizace muže i ženy k obrácení a k víře.¹⁴⁰ Ježíšova výzva: „Obráťte se a věřte evangeliu“ (Mk 1,15) zaznívá díky evangelizaci církve i dnes. Křesťanská víra je především obrácením k Ježíši Kristu,¹⁴¹ úplným a upřímným přilnutím k jeho osobě a rozhodnutím kráčet v jeho stopách.¹⁴² Víra je osobní setkání s Ježíšem Kristem, znamená to stát se jeho učedníkem. To vyžaduje trvalé úsilí myslet jako on, soudit jako on a žít tak, jak žil on.¹⁴³ Tak se věřící připojuje ke společenství učedníků a osvojuje si víru církve.¹⁴⁴

54. Toto „ano“ Ježíši Kristu, který je plnost Otcova zjevení, obsahuje v sobě dvojí rozměr: plné odevzdání se Bohu s důvěrou a láskyplné přijetí všeho, co nám zjevil. To je možné pouze za přispění Ducha svatého.¹⁴⁵

„Vírou

v katechetické praxi rozšířil po 2. vatikánském koncilu jen pro označení druhého stupně katecheze, který následuje po uvedení do křesťanského života, a nikoliv na celek katechetické činnosti. Rozlišení základní a trvalé formace při přípravě kněží je uvedeno v: JAN PAVEL II: *Pastores dabo vobis* (25. března 1992, V. a VI. kapitola, zejména bod 71).

¹³⁶ VKD 1971, 19d.

¹³⁷ Srov. SC 35; KKC 1154.

¹³⁸ Srov. Kongregace pro nauku víry: Instrukce *Donum veritatis* (*Dar pravdy*) o ekleziálním povolání teologa (24. května 1990) č. 6; AAS 82 (1990) str. 1552.

¹³⁹ VKD (1971) 17; srov. GS 62g.

¹⁴⁰ Srov. Řím 10,17; LG 16 a AG 7; srov. KKC 846-848.

¹⁴¹ Srov. AG 13a.

¹⁴² Srov. CT 5b.

¹⁴³ Srov. CT 20b.

¹⁴⁴ Srov. KKC 166-167.

¹⁴⁵ Srov. KKC 150, 153 a 176.

- se celý člověk svobodně odevzdává Bohu tím,
- že se rozumem i vůlí plně podřizuje zjevujícímu Bohu a dobrovolně přijímá zjevení, jím darované.¹⁴⁶

„Věřit se proto vztahuje ke dvěma věcem: k osobě a k pravdě; k pravdě pro důvěru, kterou má člověk k osobě, jež ji dosvědčuje“.¹⁴⁷

55. Víra s sebou přináší změnu života, „metanoia“,¹⁴⁸ to znamená hlubokou proměnu mysli i srdce; umožňuje, aby věřící žil „nový způsob bytí, nový způsob života ve společenství, který přináší evangelium“.¹⁴⁹ Tato změna života je patrná ve všech oblastech života křesťana: ve vnitřním životě adorace a v přijímání Boží vůle; v činné účasti na misijním poslání církve; v manželském a rodinném životě; při výkonu povolání; v plnění aktivit ekonomických a sociálních.

Víra i obrácení vyvěrají ze srdce, to je z největší hlubiny lidské osoby, a celou ji zahrnují. Když se lidská bytost setkává s Ježíšem Kristem a přilne k němu, vidí v tom naplnění svých nejvyšších tužeb; nalézá to, co stále hledala, a to přebohatým způsobem.¹⁵⁰ Víra odpovídá na ono „očekávání“¹⁵¹ - často nevědomé a vždy omezené – poznání pravdy o Bohu, o samotném člověku a osudu, který ho čeká. Je jako průzračná voda¹⁵², která osvěžuje cestu člověka, poutníka, hledajícího svůj domácí krb.

Víra je darem Božím. Může se zrodit v hlubinách lidského srdce pouze jako plod „předcházející a pomáhající Boží milosti“¹⁵³ a jako zcela svobodná odpověď na působení Ducha svatého, který se dotýká lidských srdcí, obrací je k Bohu a umožňuje jim, aby „s radostí souhlasili s pravdou a věřili v pravdu“.¹⁵⁴

Panna Maria žila tyto rozměry víry nejdokonalejším způsobem, proto ji církev uctívá jako „nejčistší uskutečnění víry“.¹⁵⁵

Proces trvalého obrácení

56. Víra je dar, který má růst v srdcích věřících.¹⁵⁶ Přilnutí k Ježíši Kristu skutečně zahajuje proces trvalého obrácení, který probíhá po celý život.¹⁵⁷ Kdo přistupuje k víře, je jako nově narozené dítě,¹⁵⁸ které pomalu roste a proměňuje se až k podobě „dokonalého člověka“,¹⁵⁹ k plné zralosti v Kristu.

Z teologického pohledu je možno rozlišovat několik důležitých momentů v procesu víry a obrácení:

a) *Zájem o evangelium.* V prvním období se rodí v srdci nevěřícího, vlažného nebo toho, kdo vyznává jiné náboženství, v důsledku první evangelizace zájem o evangelium, i když se ještě nejedná o nějaké pevné rozhodnutí. Tento první okamžik, kdy lidský duch za

¹⁴⁶ DV 5.

¹⁴⁷ KKC 177.

¹⁴⁸ Srov. EN 10; AG 13b; KKC 1430-1431.

¹⁴⁹ Srov. EN 23.

¹⁵⁰ Srov. AG 13.

¹⁵¹ Srov. RM 45c.

¹⁵² RM 46d.

¹⁵³ DV 5; srov. KKC 153.

¹⁵⁴ DV 5; srov. KKC 153.

¹⁵⁵ KKC 149.

¹⁵⁶ CT 20a. Jde o to, aby rostlo v úrovni poznání i v životě semeno víry, zaseté Duchem svatým v prvotním hlásání.

¹⁵⁷ Srov. RM 46b.

¹⁵⁸ Srov. 1 Petr 2,2; Žid 5,13.

¹⁵⁹ Ef 4,13.

příspěvní milosti začne směřovat k víře, nese různá označení: „sklon k víře“,¹⁶⁰ „příprava na evangelium“,¹⁶¹ tíhnutí k víře, „hledání náboženských hodnot“.¹⁶² Ty, kteří projevují takový zájem, církev nazývá „sympatizující“.¹⁶³

b) *Obrácení*. Tento první zájem o evangelium vyžaduje čas k hledání,¹⁶⁴ než se bude moci proměnit v pevnou volbu. Rozhodnutí pro víru musí být uvážené a vyzrálé. Toto hledání pod vedením Ducha svatého a zvěstování kerygmatu připravuje obrácení, které bude jistě „počáteční“¹⁶⁵, ale které již v sobě zahrnuje přilnutí k Ježíši Kristu a rozhodnutí kráčet v jeho šlépějích. Tato „základní volba“ je předpokladem celého křesťanského života Pánova učedníka.¹⁶⁶

c) *Vyznání víry*. Odevzdání se Ježíši Kristu vzbuzuje ve věřících touhu poznávat ho hlouběji a ztotožnit se s ním. Katecheze je uvádí do znalosti víry a k počátkům křesťanského života, a tak v nich podporuje duchovní život, který přináší „postupnou změnu smýšlení a chování“.¹⁶⁷ Toho dosahuje nejen zapíráním a odříkáním, ale i radostmi, které Bůh v hojnosti uděluje. Učedník Ježíše Krista je pak připraven, aby vyznal svou víru živě, otevřeně a svými skutky.¹⁶⁸

d) *Cesta k dokonalosti*. Základní zralost, ze které se rodí vyznání víry, není v procesu trvalého obrácení konečným bodem. Křestní vyznání víry je základem duchovní stavby, která má růst. Pokřtěný, veden Duchem svatým a posilován svátostmi, modlitbou, skutky lásky a různými formami neustálé výchovy ve víře, usiluje o uskutečnění Kristovy touhy: „Buďte dokonalí, jako je dokonalý i váš nebeský Otec“.¹⁶⁹ Je to povolání k plnosti, které se obrací ke každému, kdo je pokřtěn.

57. Služba slova stojí ve službách tohoto procesu plného obrácení. První seznámení s evangeliem má podobu pozvání k víře. Katecheze dává podklad k obrácení a základní strukturu křesťanského života. Trvalá výchova ve víře, v níž vyniká homilie, ji neustále vyživuje, jak to potřebuje každý dospělý organismus k životu.¹⁷⁰

Různé nábožensko-sociální situace a evangelizace

58. Evangelizace světa probíhá ve velmi různých a stále se měnících podmínkách, mezi kterými lze rozlišit tři základní situace,¹⁷¹ které vyžadují přiměřené a rozlišené odpovědi.

a) Situace „národů, společenství, sociálně-kulturních souvislostí, u nichž Kristus a jeho evangelium jsou neznámé, anebo jim chybí dostatečně zralá křesťanská společenství, která by dovedla ve svém okolí rozsévat a zakořenit víru a hlásat radostnou zvěst ostatním skupinám lidí.“¹⁷² Tato situace žádá „*misii ad gentes*“¹⁷³ s evangelizační činností zaměřenou

¹⁶⁰ RICA 12.

¹⁶¹ Srov. Eusebius z Cesareje, *Praeparatio evangelica*, I, 1: SCh 206, 6; LG 16; AG 3a.

¹⁶² ChL 4c.

¹⁶³ Srov. RICA 12 a 111.

¹⁶⁴ Srov. RICA 6-7.

¹⁶⁵ AG 13b.

¹⁶⁶ AG 13; EN 10; RM 46; VS 66; RICA 10.

¹⁶⁷ AG 13b.

¹⁶⁸ Srov. MPD 8b. KKC 187-189.

¹⁶⁹ Mt 5,48; srov. LG 11c; 40b, 42e.

¹⁷⁰ Srov. DV 24; EN 45.

¹⁷¹ Srov. RM 33.

¹⁷² RM 33b.

¹⁷³ RM 33b; Je důležité si uvědomit oblasti, které RM připisuje *misii k národům*. Nejde jen o okruhy územní (RM 37 ad A), ale také o *nové světy a nové sociální jevy* (RM 37 b), jako jsou velká města, svět mládeže, přesídlování... *kulturní oblasti nebo moderní areopágy* (RM 37 c), jako jsou svět sdělovacích prostředků, svět

především na mládež a dospělé. Její osobitost spočívá ve skutečnosti, že se obrací k nekřesťanům a vyzývá je k obrácení. Katecheze se v této situaci obvykle rozvíjí v rámci křesťanského katechumenátu.

b) Dále jsou také oblasti, kde v určitém společensko-kulturním prostředí „existují křesťanská společenství, která mají přiměřené a solidní křesťanské struktury, jsou horlivá ve víře a svým životem vydávají svědectví evangeliu, vyzařují ho do svého okolí a cítí zodpovědnost za světovou misi.“¹⁷⁴ Tato společenství vyžadují bohatou „pastorační činnost církve“, protože je vytvářejí osoby a rodiny s hlubokým křesťanským smýšlením. V takové situaci je třeba, aby katecheze dětí, dospívajících i mladých lidí vytvářela skutečné a dobře rozčleněné procesy iniciace, které je přivedou k dospělosti se zralou vírou, která z „evangelizovaných“ postupně učiní „evangelizátory“. I v této situaci se různé způsoby a podoby křesťanské formace obracejí na dospělé.

c) V mnohých tradičně křesťanských zemích a někdy i v mladších církvích existuje „situace uprostřed mezi dvěma předchozími“¹⁷⁵, kde „celé skupiny pokřtěných ztratily živý smysl víry, anebo se dokonce již vůbec necítí být členy církve a svým životem se vzdálily od Krista a evangelia“.¹⁷⁶ Tato situace vyžaduje „novou evangelizaci“. Zvláštnost této situace vyplývá ze skutečnosti, že se misijní činnost zaměřuje na pokřtěné každého věku, kteří žijí v náboženském prostředí křesťanských zvyků vnímaných pouze vnějškově. První seznámení s evangeliem a základní katecheze jsou zde hlavní prioritou.

Vzájemná souvislost procesů evangelizace v jednotlivých situacích

59. Konkrétní společensko-náboženské situace jsou velmi odlišné a je nesprávné je stavět do stejné roviny. Tato rozdílnost, která byla v misijním působení církve vždy přítomná, získává dnes v tomto měnícím se světě novou podobu. Vždyť často se na jednom místě současně vyskytují zcela rozdílné situace. Například ve velkých městech existuje současně situace, která vyžaduje „misi ad gentes“, i ta, která vyžaduje „novou evangelizaci“. Společně s nimi jsou přítomny živé misionářské křesťanské komunity, které jsou podporovány patřičnou pastoračí. Dnes se místní církve velmi často setkávají se všemi těmito situacemi na jednom území. „Nelze přesně vymezit hranice mezi *pastorací věřících, novou evangelizací a výslovně misijní činností* a je nemyslitelné vytvářet mezi nimi bariéry nebo ostrá rozdělení.“¹⁷⁷ Vždyť „každá z těchto činností má vliv na ostatní, vzájemně se povzbuzují a pomáhají si.“¹⁷⁸

Vzhledem k vzájemnému obohacování evangelizačních činností, které působí společně, je proto třeba mít na mysli, že:

- misie *ad gentes*, uskutečňovaná v jakékoliv oblasti nebo prostředí, je hlavní misijní odpovědností, kterou Ježíš světil své církvi, a proto je příkladným vzorem celkového

vědy, ekologie,... Z tohoto hlediska místní církve, která už zapustila kořeny na některém území, uskutečňuje *misi ad gentes* nejen *ad extra*, ale také *ad intra* svých hranic.

¹⁷⁴ RM 33c.

¹⁷⁵ RM 33d.

¹⁷⁶ RM 33d.

¹⁷⁷ RM 34b.

¹⁷⁸ RM 34c. Text mluví konkrétně o vzájemném obohacování mezi misijním působením *ad intra* a *ad extra*. V RM 59c se ve stejném smyslu ukazuje, jak *misie ad gentes* podněcuje národy k rozvoji, zatímco „nová evangelizace“ v rozvinutějších zemích vytváří jasné vědomí solidarity vůči druhým. RM 34c. Text mluví konkrétně o vzájemném obohacování mezi misijním působením *ad intra* a *ad extra*. V RM 59 c ve stejném smyslu se ukazuje, jak *misie ad gentes* podněcuje národy k rozvoji, zatímco „nová evangelizace“ v krajích rozvinutějších zemí vytváří jasné vědomí solidarity vůči druhým.

misijního působení církve. „Nová evangelizace“ nemůže zatlačit do pozadí nebo nahradit „misii ad gentes“, která je vzorem a hlavním úkolem misijní činnosti.¹⁷⁹

- „modelem každé katecheze je křestní katechumenát, jenž je zvláštní formací, skrze niž dospělý člověk, který se obrátil k víře, dospívá ke křestnímu vyznání víry během velikonoční vigilie“.¹⁸⁰ Tato výchova at' inspiruje ostatní formy katecheze při stanovení jejich cílů i postupů.

- „katechezi dospělých, která se obrací na lidi schopné učinit odpovědné rozhodnutí a zachovat mu věrnost, je třeba považovat za hlavní formu katecheze, které jsou všechny ostatní podřízeny, i když nejsou méně důležité“.¹⁸¹ To znamená, že katecheze pro ostatní věkové skupiny se musí ke katechezi dospělých vztahovat a musí spolu s ní vytvářet katechetický projekt související s diecézní pastorcí.

Katecheze jako integrální součást evangelizačního poslání církve, jako její základní „moment“, získává od evangelizace misijní dynamismus, který ji vnitřně obohacuje a vytváří její vlastní totožnost. Poslání katecheze se pak ukazuje jako základní církevní služba při uskutečňování Ježíšova misijního poslání.

¹⁷⁹ Srov. RM 31; 34.

¹⁸⁰ MPD 8.

¹⁸¹ VKD (1971) 20; srov. CT 43; část IV, kap. 2.

KAPITOLA II

Katecheze v procesu evangelizace

„Co jsme slyšeli a poznali, co nám otcové vyprávěli, nezatajíme jejich synům, příštímu pokolení budeme vypravovat slavné Hospodinovy činy i jeho moc, podivuhodné skutky jím vykonané.“ (Ž 78,3-4)

„Apollos byl poučen v nauce Páně, mluvil nadšeně a uměl přiléhavě vykládat o Ježíšovi“ (Sk 18,25).

60. V této kapitole se ukazuje vztah katecheze k ostatním prvkům evangelizace, u níž tvoří podstatnou část.

V tomto smyslu se popisuje na prvním místě vztah katecheze k *prvnímu hlásání*, které se uskutečňuje v misii. Potom se ukazuje na úzkou souvislost mezi katechezí a *svátostmi uvedení do křesťanství*. Dále se ukazuje základní úloha katecheze v běžném životě církve, v jejím úkolu trvalé výchovy k víře.

Zvláštní úvaha je věnována vztahu mezi katechezí a *školním vyučováním náboženství*. Obojí je vzájemně hluboce spjaté a současně s křesťanskou rodinnou výchovou je základní pro formaci dětí a mládeže.

První hlásání a katecheze

61. První hlásání se obrací k nevěřícím a těm, kteří ve skutečnosti žijí v náboženské lhostejnosti. Jeho účelem je zvěstovat evangelium a volat ke konverzi. Katecheze, „ která se liší od prvního hlásání evangelia“¹⁸² podněcuje tuto počáteční konverzi a vede ji ke zrání tím, že vychovává konvertitu k víře a včleňuje ho do křesťanského společenství. Tyto dvě formy služby Slova se od sebe liší, avšak navzájem se doplňují.

První hlásání, k jehož uskutečňování je volán každý křesťan, je účastí na onom „jděte“¹⁸³, které Ježíš uložil svým učedníkům; znamená proto vyjít, pospíšet si a předkládat evangelium. Naproti tomu katecheze vychází z podmínky, kterou výslovně vyjádřil sám Ježíš: „kdo uvěří“¹⁸⁴, kdo se obrátí, kdo se rozhodne. Tyto dvě činnosti jsou podstatné a odvolávají se na sebe navzájem: jít a přijímat, zvěstovat a vychovávat, volat a včleňovat.

62. V praktické pastoraci se ovšem hranice mezi těmito dvěma činnostmi nedají snadno určit. Často se stává, že lidé, kteří přicházejí ke katechezi, ve skutečnosti potřebují pravou konverzi. Proto církev žádá, aby první etapa katechetického procesu byla obvykle věnována ověření stavu konverze.¹⁸⁵ V „misii ad gentes“ se tento úkol uskutečňuje v „prekatechumenátu“.¹⁸⁶ V situaci, kterou vyžaduje „nová evangelizace“, se to uskutečňuje „kerygmatickou katechezí“,

¹⁸² CT 19.

¹⁸³ Mk 16,15 a Mt 28,19.

¹⁸⁴ Mk 16,16.

¹⁸⁵ Srov. CT 19; VKD (1971) 18.

¹⁸⁶ RICA 9 – 13; srov. CIC 788.

kteřou někteří nazývají „prekatechezi“,¹⁸⁷ která, inspiřována prekatechumenátem, je předložením Radostné zvěsti na základě pevného rozhodnutí se pro vířu. Pouze tehdy, bude-li katecheze ve vlastním slova smyslu vycházet z konverze, to je pokud bude počítat s niternou aktivitou toho, „kdo uvěří“, může rozvíjet svou specifickou úlohu výchovy ve víře.¹⁸⁸

Skutečnost, že katecheze v první chvíli přijímá tyto misijní úkoly, nezřavuje místní cířkev povinnosti rozvíjet institucionální působení prvního zvěstování jako přímého uskutečňování misijního poslání Kristova. Obnova katecheze se musí zakládat na evangelizaci misionářského charakteru, jež jí předchází.

KATECHEZE VE SLUŽBĚ UVEDENÍ DO KŘEŠŤANSTVÍ

Katecheze, podstatná složka procesu evangelizace

63. Apoštolská exhortace *Catechesi tradendae*, která včleňuje katechezi do poslání cířkve, připomíná, že evangelizace je bohatou, složitou a dynamickou skutečností, a zahrnuje podstatné navzájem se lišící „složky“. Dodává: „Katecheze je jednou ze složek – a velmi důležitou – celého procesu evangelizace.“¹⁸⁹ To znamená, že v ní jsou činnosti, které katechezi „připravují“¹⁹⁰ a činnosti, které z ní „vyplývají“.¹⁹¹

Katechezi odpovídá období, v němž vyrůstá obrácení k Ježíši Kristu a stává se základem prvního přilnutí k němu. Konvertité jsou prostřednictvím „vyučování a dostatečně dlouhého osvojování celého křesťanského života“¹⁹² uváděni do tajemství spásy a zároveň do stylu evangelního života. Jde totiž o to, aby byli „vedeni do křesťanského života v jeho plnosti.“¹⁹³

64. Iniciační funkcí do služby Slova bude katecheze základy budovy víry.¹⁹⁴ Další působení této služby bude potom stavět různá poschodí této budovy.

Iniciační katecheze je spojovacím článkem mezi misijním působením, které volá k víře, a působením pastoračním, které neustále živí křesťanské společenství. Není to přitom působení

nezávazné, ale stěžejní a základní pro budování jak osobnosti toho, kdo katechezi přijímá, tak společenství. Bez ní by misijní působení nemělo trvanlivost a bylo by neplodné. Bez ní by pastorační působení nemělo kořeny a bylo by povrchní a zmatené: jakákoliv vichřice by zbořila celou budovu.¹⁹⁵

„Vnitřní růst cířkve a skutečnost, jak odpovídá Božímu plánu“¹⁹⁶ závisí podstatně od ní. V tomto smyslu musí být katecheze považována za prioritní složku evangelizace.

Katecheze ve službě křesťanské iniciace

¹⁸⁷ V tomto Direktoriu se předpokládá, že adresát „kerygmatické katecheze“ nebo „prekatecheze“ má obvykle zájem nebo určitou touhu po evangeliu. Jestliže nelze u něj nic z toho nalézt, pak je žádoucí nikoliv kerygmatická katecheze, ale první zvěstování.

¹⁸⁸ Srov. RICA 9, 10, 50; CT 19.

¹⁸⁹ CT 18; srov. CT 20c.

¹⁹⁰ CT 18.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² AG 14.

¹⁹³ CT 18.

¹⁹⁴ Sv. Cyril Jeruzalémský: *Catechesis illuminandorum*, I, 11: PG 33, 351-352.

¹⁹⁵ Srov. Mt 7,24-27.

¹⁹⁶ CT 13; srov. CT 15.

65. Víra, kterou člověk odpovídá na zvěstování evangelia, vede nutně ke křtu. Niterný vztah mezi těmito dvěma skutečnostmi má svůj kořen ve vůli samotného Krista, který uložil svým apoštolům získat všechny národy za jeho učedníky a křtít je. „Poslání křtít je tedy svátostné poslání, je zahrnuto v poslání hlásat evangelium.“¹⁹⁷

Ti, kteří se obrátili k Ježíši Kristu a katechezí byli vychováni ve víře, přijímáním svátostí křesťanské iniciace (křtem, biřmováním a eucharistií) jsou „vysvobozeni z moci temnot, s Kristem umírají, jsou spolu s ním pohřbeni a vzkříšeni, dostávají Ducha přijetí za vlastní a slaví památku smrti a zmrtvýchvstání Páně se vším Božím lidem.“¹⁹⁸

66. Katecheze je tedy základním prvkem křesťanské iniciace a je úzce spojena s iniciačními svátostmi, zvláště se křtem, „svátostí víry“.¹⁹⁹ Článkem, který spojuje katechezi se křtem, je Vyznání víry, které je zároveň niterným prvkem této svátosti a cílem katecheze. Zaměření k cíli katechetického působení spočívá právě v tomto: Pomáhat k živému, uvědomělému a činnému vyznání víry.²⁰⁰ Aby toho církev dosáhla, předává katechumenům a těm, které katechizuje, živou zkušenost, kterou má s evangeliem, svou víru, aby si ji přivlastnili a vyznávali. Proto „opravdová katecheze je vždy uspořádaným a soustavným úvodem do toho, co Bůh o sobě zjevil člověku v Ježíši Kristu, a toto zjevení církev uchovává ve své hluboké „paměti“, v Písmu svatém, a neustále je předává živou a účinně působící tradicí z jedné generace na druhou.“²⁰¹

Základní charakteristiky iniciační katecheze

67. Skutečnost, že katecheze je „podstatnou etapou“ v procesu evangelizace, ve službě křesťanské iniciace, jí dává některé charakteristické rysy.²⁰² Katecheze je:

- uspořádanou a soustavnou výchovou ve víře. Synoda roku 1977 zdůraznila nutnost „souvislé a dobře uspořádané katecheze“,²⁰³ protože životné a organické prohlubování chápání tajemství Krista je to, co hlavně odlišuje katechezi od všech ostatních forem předkládání Božího slova.
- Tato uspořádaná formace je více než výuka: je to osvojování si celého křesťanského života, „křesťanská iniciace v úplnosti“,²⁰⁴ která pomáhá k opravdovému následování Krista, soustředěnému na jeho osobu. Jde ve skutečnosti o výchovu k poznání a k životu víry, takže celý člověk ve svých nejhlubších zkušenostech se cítí Božím slovem posilován, aby přinášel plody. Tak se bude pomáhat Kristovu učedníkovi, aby proměňoval starého člověka, aby přijímal své křestní závazky, a aby vyznával víru počínaje svým „srdcem“.²⁰⁵

¹⁹⁷ KKC 1122.

¹⁹⁸ AG 14; srov. KKC 1212, 1229.

¹⁹⁹ KKC 1253. V křestním katechumenátu dospělých, právě v *misii ad gentes* katecheze předchází křtu. V katechezi již pokřtěných (děti, mládeže nebo dospělých) formace následuje. Ovšem i v tomto případě je katecheze zaměřena k tomu, aby pomáhala objevovat a žít niterná bohatství, která už obdrželi ve křtu. KKC 1231 užívá výrazu *katechumenát po křtu*. ChL 61 to nazývá *katecheze po křtu*.

²⁰⁰ Stov. CD 14.

²⁰¹ CT 22; srov. CT 18d, 21b.

²⁰² Srov. CT 21.

²⁰³ CT 21. Dva důvody si zaslouží, aby byly zvláště zdůrazněny v tomto synodním výroku, převzatém do *Catechesi tradendae*: Starost, aby se bral v úvahu *problém pastorační* („zdůrazňuji nutnost křesťanské výuky uspořádané a soustavné, protože na různých stranách je tendence minimalizovat její důležitost“); znamená to tedy vidět uspořádanost katecheze jako hlavní charakteristickou stránku, kterou se vyznačuje.

²⁰⁴ CT 21.

²⁰⁵ Srov. CT 20; Sv. Augustin, „*De catechizandis rudibus*“, IV, 8; CCL 46, 128-129.

- Je to podstatná, základní formace,²⁰⁶ soustředěná na to, co tvoří jádro křesťanské zkušenosti, na základní jistoty víry a na základní evangelní hodnoty. Katecheze klade základy duchovní budovy křesťana, živí kořeny jeho života víry, uschopňuje ho postupně přijímat „pevný pokrm“ v běžném životě křesťanského společenství.

68. V souhrnu: Protože je iniciační katecheze uspořádaná a soustavná, neredukuje se na to, co je pouze dáno okolnostmi a příležitostné;²⁰⁷ protože je formací pro křesťanský život, je něčím více než pouhým vyučováním – ale přitom i je obsahuje;²⁰⁸ a protože je základní, zaměřuje se na to, co je pro křesťana „společné“, aniž by vstupovala do diskutovaných otázek či se proměňovala v teologický výzkum. Posléze začleňuje do společenství, které žije, slaví a dosvědčuje víru. Uskutečňuje tedy současně úkoly iniciace, výchovy a vyučování.²⁰⁹ Toto bohatství, obsažené v procesu katechumenátu nepokřtěných dospělých, má inspirovat ostatní formy katecheze.

KATECHEZE VE SLUŽBĚ TRVALÉ VÝCHOVY VE VÍŘE

Stálá výchova ve víře v křesťanském společenství

69. Trvalá výchova víry navazuje na základní výchovu a předpokládá ji. Obě uskutečňují dvě funkce služby Slova, jež se od sebe liší a doplňují se v trvalém procesu obrácení.

V těch, kteří následují Ježíše, iniciační katecheze klade základy křesťanského života. Proces trvalého obrácení pokračuje ještě dále, než k čemu základní katecheze pomáhá. Aby se tomuto postupu pomáhalo, je potřebné křesťanské společenství, které by přijalo tyto začínající a podporovalo a vychovávalo ve víře. „Katechezi hrozí nebezpečí, že ztratí svou účinnost, jestliže společenství, jež je vírou a životem křesťanské, nepřijme katechumena na určitém stupni jeho výuky.“²¹⁰ Doprovod, věnovaný začínajícímu křesťanu ze strany společenství, se proměňuje v jeho plné zapojení do společenství.

70. V křesťanském společenství se učedníci Ježíše Krista živí u dvojího stolu: „Božího slova a Kristova Těla.“²¹¹ Evangelium a eucharistie jsou ustavičným pokrmem při putování do Otcova domu. Působením Ducha svatého se prohlubuje dar společenství – „comunione“ i misijní úsilí – „missione“ a jsou prožívány stále intenzivněji.

Stálá výchova ve víře se obrací nejen ke každému křesťanovi, aby jej doprovázela na jeho cestě ke svatosti, ale také na křesťanské společenství jako takové, aby zrlo jak ve svém vnitřním životě lásky k Bohu a bratřím, tak ve své otevřenosti vůči světu jako společenství misijní. Touha a Ježíšova modlitba k Otci jsou neustálou výzvou: „Ať všichni jsou jedno. Jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, tak i oni ať jsou v nás, aby svět uvěřil, že ty jsi mě poslal.“²¹² Přibližovat se krok za krokem k tomuto ideálu vyžaduje ve společenství velkou věrnost, působení Ducha svatého, ustavičně se živit Tělem a Krví Páně a stálou výchovu ve víře při naslouchání Božímu slovu.

U tohoto stolu Božího slova zaujímá přednostní místo homilie, protože je dalším „pokračováním“ cesty víry, jak ji stanoví katecheze, a přivádí ji až k jejímu přirozenému

²⁰⁶ Srov. CT 21b.

²⁰⁷ Srov. CT 21c.

²⁰⁸ Srov. AG 14; CT 33 a KKC 1231.

²⁰⁹ Srov. VKD (1971), 31.

²¹⁰ CT 24.

²¹¹ DV 21.

²¹² Jan 17,21.

dovršení; podněcuje rovněž Kristovy učedníky, aby každý den znovu pokračovali v započaté duchovní cestě v pravdě, klanění a díkůvzdání“.²¹³

Mnohé podoby trvalé katecheze

71. Služba Slova se v souvislosti se stálou výchovou ve víře opírá o četné formy katecheze. Z nich je možno připomenout tyto:

- Studium a prohloubení znalosti Písma svatého, čteného nejen v církvi, ale i s církví a její stále živou vírou. To pomáhá objevovat Boží pravdu tak, aby podněcovala k odpovědi víry. Takzvaná „duchovní četba“ je vynikající podobou tohoto životodárného studia Písma.²¹⁴
- Křesťanská četba událostí, kterou vyžaduje misijní povolání křesťanského společenství. K tomu je nepostradatelné studovat sociální nauku církve, protože „jejím hlavním účelem je výklad takových skutečností (těch, které jsou spojeny s existencí člověka ve společnosti a v mezinárodních souvislostech), a zkoumat, zda jsou nebo nejsou v souladu s učením evangelia.“²¹⁵
- Liturgická katecheze, která připravuje ke svátostem a pomáhá k chápání a hlubšímu zakoušení liturgického slavení. Vysvětluje obsahy modliteb, smysl gest a znamení, vychovává k aktivní účasti, k rozjímání a k mlčení. Má být považována za „vynikající formu katecheze“.²¹⁶
- Příležitostná katecheze, která se snaží v určitých okolnostech osobního, rodinného, společenského a církevního života pomáhat tyto okolnosti vysvětlovat a žít v perspektivě víry.²¹⁷
- Iniciativy duchovní formace, které posilují přesvědčení, otevírají nové perspektivy a pomáhají k vytrvalosti v modlitbě a v úsilí o následování Krista.
- Soustavné prohlubování křesťanského poselství prostřednictvím teologické výuky, která opravdově vychovává k víře, pomáhá růst v jejím chápání a uschopňuje křesťana, aby dokázal odůvodnit svou naději v současném světě.²¹⁸ V určitém smyslu je vhodné nazývat takovou výuku „katecheze perfektní“ (zdokonalující).

72. Je podstatně důležité, aby katecheze s dospělými, pokřtěnými nebo nepokřtěnými, iniciační katecheze dětí a mládeže a trvalá katecheze byly dobře spojeny v katechetickém projektu křesťanského společenství, aby místní církve rostla harmonicky, a aby její evangelizační působení vyvěralo z autentických pramenů. „Je třeba, aby katecheze dětí, mládeže, dospělých a trvalá katecheze neustrnuly a neztratily vzájemný styk... Je zapotřebí podporovat jejich vzájemné dokonalé doplňování“.²¹⁹

²¹³ CT 48; srov. SC 52; DV 24; VKD (1971) 17; *Missale Romanum, Ordo Lectionum Missae*, en. 24, Editio Typica Altera, Libreria Editrice Vaticana, 1981.

²¹⁴ Srov. DV 21-25; Pontificia Commissione Biblica, documento *L'interpretazione della Bibbia nella Chiesa*, (21. září 1993), IV, C,2-3, Città del Vaticano 1993.

²¹⁵ SRS 41; srov. CA 5. 53-62; VKD (1971) 26; CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, Documento *Orientamenti per lo studio e l'insegnamento della dottrina sociale della Chiesa nella Formazione Sacerdotale* (30. prosince 1988), Roma 1988.

²¹⁶ CT 23; srov. SC 35 ad 3; CIC 77, ad 1 a 2.

²¹⁷ Srov. CT 21c, a 47; VKD (1971) 96c, d, e, f.

²¹⁸ Srov. 1 Petr 3,15; CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Istruzione *Donum veritatis* n. 6b; *l.c.* 1552. Viz také CT 61 O vzájemném vztahu mezi katechezí a teologií.

²¹⁹ CT 45c.

KATECHEZE A VYUČOVÁNÍ NÁBOŽENSTVÍ VE ŠKOLE

Vlastní charakter školního vyučování náboženství

73. Samostatnou úvahu si zaslouží – jako součást služby Slova – vlastní charakter školního vyučování náboženství a jeho vztah ke katechezi dětí a mládeže.

Vyučování náboženství ve škole a katecheze jsou skutečnosti odlišné, které se vzájemně doplňují: „Mezi vyučováním náboženství a katechezí existuje neoddělitelné spojení a zároveň jasná odlišnost“.²²⁰

To, co propůjčuje náboženskému vyučování ve škole jeho zvláštní charakteristiku, je skutečnost, že je povoláno, aby pronikalo do oblasti kultury a aby nacházelo vztah k ostatním poznatkům. Jako originální forma služby Slova zpřítomňuje totiž školní vyučování náboženství evangelium v osobním procesu systematického a kritického osvojování si kultury.²²¹

Školní vyučování náboženství vkládá do světa kultury, který si žáci přisvojují prostřednictvím poznatků a hodnot nabízených ostatními předměty, dynamický kvas evangelia a snaží se „zahrnout i ostatní aspekty vzdělání a výchovy tak, aby evangelium skutečně proniklo do myšlení žáků při jejich výchově, a aby jejich lidská kultura nabyla harmonické vyrovnanosti ve světle víry“.²²²

Je proto nutné, aby vyučování náboženství bylo pojímáno jakožto školní předmět se stejným nárokem na systematickост a přesnost, kterému se těší ostatní předměty. Musí předkládat poselství a událost křesťanství s toutéž vážností a hloubkou, s jakou ostatní předměty předkládají svůj obsah. Vedle těchto předmětů pak výuka náboženství není zařazena jako nějaký doplněk, nýbrž jako partner nezbytného mezioborového dialogu. Tento dialog musí být založen především na té úrovni, s níž každý předmět utváří osobnost žáka. Předkládání křesťanského poselství tak ovlivní způsob chápání původu světa a smyslu dějin, základu etických hodnot, úlohy náboženství v kultuře, osudu člověka a vztahu k přírodě. Prostřednictvím tohoto mezioborového dialogu školní vyučování náboženství klade základy výchovnému působení školy, je umocňuje, rozvíjí a doplňuje.²²³

²²⁰ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, dokument *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole. Směrnice pro reflexi a revizi* (7. dubna 1988), n. 68, Tipografia Polyglotta Vaticana, Roma 1988, u nás dokument ČBK červená řada č. 1; srov. JAN PAVEL II. *Alokuce* kněžím římské diecéze (5. března 1981); *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IV/1, str. 629-630; CD 13c; CIC 761.

²²¹ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, Dokument *Katolická škola* čl. 26, (Vatikán, 19. března 1977), vydání ČBK v červené řadě č. 1.

²²² CT 69; Povšimněme si, jak pro CT 69 originalita školního vyučování náboženství nespočívá pouze v umožnění dialogu s kulturou všeobecně, poněvadž to se týká všech forem služby Slova. Školní vyučování náboženství se zaměřuje přímo na to, aby podněcovalo tento dialog v osobním procesu systematického a kritického uvedení do znalostí a setkání se s kulturním bohatstvím, setkání, o které usiluje škola.

²²³ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, dokument *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole. Směrnice pro reflexi a revizi*, čl. 70, op. cit.

Školní prostředí a příjemci školního vyučování náboženství

74. Školní vyučování náboženství se odvíjí v různých školních prostředích, což způsobuje, že i když si zachovává vlastní charakter, získává různá zaměření. Ta závisí na právních a organizačních podmínkách, na didaktické koncepci, na personálním obsazení učitelů i žáků, na vztazích mezi školním vyučováním náboženství, rodinnou katechezí a katechezí ve farnosti.

Není možno všechny formy školního vyučování náboženství, které se v průběhu dějin vyvinuly na základě dohod se státem a usnesení jednotlivých biskupských konferencí, vrátit do jedné formy. Je však vždy nezbytné podle možností se angažovat, aby školní vyučování náboženství odpovídalo cílům a charakteristickým zvláštěnostem.²²⁴

Žáci „mají právo učit se v pravdivosti a jistotě náboženství, ke kterému náležejí. Toto jejich právo poznávat hlouběji osobu Kristovu a úplnost spasitelné zvěsti, kterou on podává, nemůže být zanedbáváno. Proto konfesní ráz školního vyučování náboženství rozvíjeného církví podle způsobů a podob stanovených v jednotlivých zemích, je nezbytnou zárukou pro rodiny a žáky, kteří si toto vyučování přejí.“²²⁵

Pro katolickou školu je školní vyučování náboženství takto kvalifikované a doplňované dalšími podobami služby Slova (katecheze, liturgické obřady, atd.) nepostradatelnou součástí její pedagogické úlohy a základem její existence.²²⁶

Vyučování náboženství ve škole státní a nekonfesní, tam, kde občanské úřady nebo jiné okolnosti nařizují společné vyučování náboženství katolíků i nekatolíků,²²⁷ bude mít ráz spíše ekumenický a jeho obsahem budou poznatky společné příslušným konfesím.

Za jiných okolností školní vyučování náboženství bude moci mít ráz spíše kulturní, zaměřený k poznávání různých náboženství, a bude předkládat s potřebnou výrazností náboženství katolické.²²⁸ I v tomto případě, především jestliže je náboženství vykonáváno profesorem, který má k náboženství upřímnou úctu, školní vyučování náboženství zachovává rozměr opravdové „evangelijní přípravy“.

75. Situace života a víry žáků, kteří se zúčastňují školního vyučování náboženství, je charakterizována značnými a ustavičnými změnami. Aby mohlo školní vyučování náboženství dosáhnout vlastních cílů, musí brát v úvahu tuto skutečnost.

Školní vyučování náboženství pomáhá věřícím žákům lépe chápat křesťanské poselství ve vztahu k velkým existenciálním problémům, společným všem náboženstvím a charakteristickým pro každou lidskou bytost, k pohledům na život, které jsou více přítomné v kultuře, a k stěžejním hlavním mravním problémům, do nichž je dnes lidstvo vnořeno.

Naproti tomu žáci, kteří jsou v situaci hledání a nebo tváří v tvář náboženským pochybnostem, budou moci ve školním náboženském vyučování objevit, co je vlastně víra v Ježíše Krista, jaké odpovědi církev dává na jejich otázky, a tak jim dává příležitost lépe zkoumat vlastní rozhodnutí.

Naproti tomu, když jsou žáci nevěřící, školní vyučování náboženství přijímá ráz misionářského zvěstování evangelia, zaměřeného k rozhodnutí víry, kterému katecheze ze své strany v prostředí společenství dá růst a zrát.

²²⁴ JAN PAVEL II, *Allocutione* al Simposio del Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa sull'insegnamento della Religione Cattolica nella scuola pubblica (15.dubna 1991): Insegnamenti di Giovanni Paolo II, XIV/1, str. 780s.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Srov. CT 69; POSVÁTNÁ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU: *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole. Směrnice pro reflexi a revizi*, vydání ČBK v červené řadě č. 1, odst. 66.

²²⁷ Srov. CT 33.

²²⁸ Srov. CT 34.

Rodinná křesťanská výchova, katecheze a školní vyučování náboženství ve službě výchovy ve víře

76. Křesťanská výchova v rodině, katecheze a vyučování náboženství ve škole – každé z nich podle svého vlastního charakteru – mají mezi sebou niterný vztah ve službě křesťanské výchovy dětí, adolescentů a mládeže. V praxi pak je třeba přesně brát v úvahu různé rozdíly, které se vyskytují, abychom postupovali realisticky a s pastorační moudrostí při uplatňování obecných zaměření.

Přitom je věcí každé diecéze nebo pastorační oblasti rozlišovat různé okolnosti, které mají vliv, ať už co do existence nebo neexistence křesťanské iniciace v prostředí rodin pro vlastní děti, ať už co se týká formačních aktivit, které v tradici nebo místní situaci uskutečňují farnosti, školy,....

V důsledku toho místní církve a biskupská konference stanoví vlastní zaměření pro různá prostředí a budou podněcovat aktivity, které jsou odlišné a navzájem se doplňují.

KAPITOLA III

Povaha, cíle a úkoly katecheze

„...Každý jazyk musí k slávě Boha Otce vyznat: Ježíš Kristus je Pán.“ (Fil 2,11)

77. Potom, co bylo vymezeno místo katecheze v evangelizačním poslání církve a její vztahy vůči různým prvkům evangelizace a s jinými podobami služby Slova, tato kapitola má v úmyslu uvažovat odděleně o následujícím:

- o církevní povaze katecheze, to znamená, že činným subjektem katecheze je církev animovaná Duchem svatým;
- základní cíle, které sleduje při katechizování;
- úkoly, jejichž prostřednictvím těchto cílů dosahuje, a jež jsou jejím bezprostředním předmětem;
- Vnitřní odstupňování katechetického procesu a oživující podněty přicházející z katechumenátu.

Kromě toho se v této kapitole více prohloubí poznání vlastního charakteru katecheze – popsaného již v předchozí kapitole – kde se specifikují vztahy, které se vytváří k dalším druhům činnosti církve.

Katecheze: činnost církevní povahy

78. Katecheze je činností, jež má podstatně církevní charakter.²²⁹ Pravým subjektem katecheze je církev, která pokračujíc v poslání Ježíše – Učitele a oživovaná Duchem, následujíc Matku Páně věrně uchovává evangelium ve svém srdci,²³⁰ je zvěstuje, slaví, žije a předává v katechezi všem těm, kteří se rozhodli následovat Ježíše Krista.

Toto předávání evangelia je živé působení tradice církve:²³¹

- církev vskutku zprostředkovává víru, kterou ona sama žije: její chápání tajemství Boha a jeho spasitelného plánu; její vidění nejvyššího poslání člověka; evangelijní životní styl, který sděluje radost Království; naději, která církev proniká; lásku, kterou cítí pro lidstvo a pro všechny Boží tvory.
- církev šíří víru způsobem aktivním, zasévá ji do srdcí katechumenů a těch, kteří jsou katechizováni, aby tak dala plodnost jejich nejhlubším zkušenostem.²³² Vyznání víry obdržené od církve („*traditio*“), tím, jak klíčí a roste během procesu katechizace, se vrací

²²⁹ Srov. To co bylo uvedeno v 1. kapitole této části, v *Předávání Božího zjevení prostřednictvím církve, dílo Ducha svatého*, a v 2. části kap. 1, v *Zvěstování evangelia je dílem církve*. Srov. EN 60, kde je řeč o tom, že jakýkoliv evangelizační čin je dílem církve.

²³⁰ Srov. LG 64; DV 10a.

²³¹ Srov. VKD (1971) 13.

²³² Srov. AG 22a.

(„*redditio*“), obohaceno hodnotami různých kultur.²³³ Katechumenát se tak mění na základní střed vzrůstu katolicity a na kvas obnovy církve.

79. Církev jedná – prostřednictvím procesu křesťanské iniciace – jako matka lidí, která rodí děti počaté skrze Ducha svatého a zrozené z Boha.²³⁴ Přesně řečeno, „protože je církev naší matkou, je také vychovatelkou naší víry“;²³⁵ je matkou a učitelkou současně. Skrze katechezi živí své děti svou vlastní vírou a začleňuje je do církevní rodiny. Jako dobrá matka jim nabízí evangelium v celé jeho ryzosti a čistotě, evangelium, které je jim zároveň darováno jako přizpůsobený, kulturou obohacený pokrm a jako odpověď na nejhlubší tužby lidského srdce.

Cíl katecheze: společenství s Ježíšem Kristem

80. „Konečným cílem katecheze je uvést někoho nejenom do styku, ale do společenství, do důvěrného vztahu s Ježíšem Kristem“.²³⁶

Veškerá evangelizační činnost má za cíl podporovat společenství s Ježíšem Kristem. Od okamžiku „počátečního“²³⁷ obrácení určité osoby k Pánu, které je vyvoláno Duchem svatým skrze první zvěst, je úkolem katecheze položit tomuto prvnímu přílnutí základy a podporovat jeho zrání. Jedná se tedy o to, pomoci člověku, který se právě obrátil, „...lépe poznat toho Krista, kterému se již oddal: hlouběji vniknout do jeho „tajemství“, vědět více o Božím království, které on hlásá, obeznámit se s požadavky a přísliby obsaženými v jeho evangelním poselství, znát cesty, jimiž se má ubírat každý, kdo ho chce následovat“.²³⁸ Křest, svátost, skrze niž „jsme připodobněni Kristu“,²³⁹ podporuje svou milostí tuto práci katecheze.

81. Společenství s Ježíšem Kristem již ze své podstaty pobádá učedníka, aby se spojil se vším, s čím byl hluboce spojen samotný Ježíš Kristus: s Bohem, svým Otcem, jenž jej poslal na svět, a s Duchem svatým, jenž mu dával podnět k jeho poslání; s církví, jeho tělem, pro které se vydal, a s lidmi, jeho bratry, jejichž úděl chtěl sdílet.

Cíl katecheze je vyjádřen ve vyznání víry v jediného Boha: Otce, Syna a Ducha svatého

82. Katecheze je onou zvláštní formou služby Slova, která dává dozrávat počátečnímu obrácení, až se z něj stane živé, výslovné a činné vyznání víry: „Katecheze má svůj původ ve vyznání víry a přivádí k vyznání víry“.²⁴⁰

Vyznání víry ve křtu²⁴¹ je výrazným způsobem trinitární. Církev křtí „ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Mt 28,19),²⁴² ve jménu Boha trojjediného, jemuž křesťan svěřuje

²³³ Srov. CT 28, RICA 25 a 183-187. *Traditio – redditio symboli* (předání a navrácení Symbolu [vyznání víry]) bylo a zůstává důležitým prvkem křesťanského katechumenátu. Dvoupólovost tohoto úkonu vyjadřuje dvojí rozměr víry: přijatý dar (*traditio*) a osobní a inkulturovaná odpověď (*redditio*). Srov. CT 28 pro „přiměřené a širší užití v katechezi tohoto tak výstižného obřadu“.

²³⁴ Srov. LG 64.

²³⁵ KKC 169. Vztah mezi *mateřstvím církve* a její *výchovnou úlohou* velice dobře vyjádřil Řehoř Veliký: „*Poté, co byla oplodněna, když počala své děti díky službě kázání, církev jim dává růst svým vyučováním*“ (*Moralia in Job*, XIX, 12; CCL 143a, 970).

²³⁶ CT 5; srov. KKC 426; AG 14a. Ve vztahu s tímto christologickým cílem katecheze viz to, co je uvedeno v části I, kap. 1: „*Ježíš Kristus – prostředník i naplnění zjevení*“; a to, co je řečeno v části II, kap. 1: „*Christocentrismus evangelního poselství*“.

²³⁷ AG 13b.

²³⁸ CT 20c.

²³⁹ LG 7b.

²⁴⁰ MPD 8; srov. KKC 185-197.

²⁴¹ Srov. KKC 189.

svůj život. Iniciační katecheze připravuje – před nebo po přijetí křtu – na přijetí tohoto rozhodujícího závazku. Permanentní katecheze pak napomáhá toto vyznání víry neustále prohlubovat, vyznávat je při slavení eucharistie a obnovovat závazky, které z něj vyplývají. Je důležité, aby katecheze uměla dobře spojovat christologické vyznání víry „*Ježíš je Pán*“ s trinitárním vyznáním „*Věřím v Otce, Syna a Duchu svatého*“, protože to jsou pouze dva způsoby vyjádření téže křesťanské víry. Kdo se na základě první zvěsti obrátí k Ježíši Kristu a vyzná jej jako Pána, zahajuje proces, který za pomoci katecheze nutně vyústí ve výslovné vyznání Nejsvětější Trojice.

Vyznáním víry v jediného Boha odmítá křesťan sloužit čemukoliv lidskému, co může být absolutizováno: moci, požitku, rase, předkům, státu, penězům ..., ²⁴³ a osvobozuje se od jakékoli modly, která by ho zotročovala. Vyjadřuje tak svoji vůli sloužit Bohu a lidem bez jakéhokoliv pouta. Svým vyznáním víry v Trojici, společenství osob, ukazuje učedník Ježíše Krista zároveň i to, že láska k Bohu a k bližnímu je principem, který utváří jeho bytí a jednání.

83. Vyznání víry je jen tehdy úplné, je-li ve vztahu k církvi. Každý pokřtěný říká text „Vyznání víry“ jednotlivě, neboť žádný čin není osobnější než tento. Avšak říká jej v církvi a skrze ni, neboť to koná jako její člen. „Věřím“ a „věříme“ vycházejí vzájemně jedno z druhého.²⁴⁴ Spojením vlastního vyznání s vyznáním církve je křesťan přivtělen k jejímu poslání být „všeobecnou svátostí spásy“ pro život světa. Kdo vyznává víru, přijímá závazky, jejichž důsledné plnění způsobí nezřídka pronásledování. V křesťanských dějinách jsou to právě mučedníci, kteří vynikají jako hlasatelé a svědkové.²⁴⁵

Úlohy katecheze uskutečňují její cíl

84. Cíl katecheze se uskutečňuje prostřednictvím různých, vzájemně se prolínajících úloh.²⁴⁶ Aby je katecheze naplnila, jistě se bude inspirovat způsobem, jak Ježíš vychovával své učedníky: seznamoval je s různými dimenzemi Božího království („*Vám je dáno znát tajemství nebeského království*“, *Mt 13,11*),²⁴⁷ učil je modlitbě („*Když se modlíte, říkejte: Otče...*“, *Lk 11,2*);²⁴⁸ předkládal jim evangelní postoje („*Učte se ode mě, neboť jsem tichý a pokorný srdcem*“, *Mt 11,29*), uváděl je do misie („*Poslal je po dvou...*“, *Lk 10,1*).²⁴⁹

Úlohy katecheze odpovídají výchově v různých rozměrech víry, protože katecheze je celková křesťanská formace, „otevřená všem složkám křesťanského života“.²⁵⁰ Víra ze své vnitřní podstaty vyžaduje být poznávána, slavena, prožívána a převáděna v modlitbu. Katecheze musí rozvíjet každý tento rozměr. Víra je však prožívána v křesťanském společenství a hlásána v misii: je to víra sdílená a hlásaná. Také těmto rozměrům se musí katecheze věnovat.

Druhý vatikánský koncil vyjádřil tyto úlohy takto: „Katechetické vyučování, které osvětluje a posiluje víru, pěstuje život podle Kristova ducha, vede k uvědomělé a činné účasti na liturgickém tajemství a pobízí k apoštolské činnosti“.²⁵¹

²⁴² Srov. KKC 189-190 a 197.

²⁴³ Srov. KKC 2113.

²⁴⁴ Srov. KKC 166-167; KKC 196.

²⁴⁵ Srov. RM 45.

²⁴⁶ Také VKD (1971) 21-29 rozlišuje mezi cílem (finis) a úlohami (munera) katecheze. Úlohy jsou specifické cíle, ve kterých se uskutečňuje cíl základní.

²⁴⁷ Srov. Mk 4,10-12.

²⁴⁸ Srov. Mt 6,5-6.

²⁴⁹ Srov. Mt 10,5-15.

²⁵⁰ CT 21b.

²⁵¹ GE 4; srov. RICA 19; CIC 788, 2.

Základní úlohy katecheze: pomoci poznávat, slavit, prožívat a kontempletovat Kristovo tajemství

85. Základní úlohy katecheze jsou:

- *Napomáhat poznání víry*

Kdo se setkal s Kristem, přeje si co nejvíce jej poznat, jakož si rovněž přeje poznat Otcův plán, který on zjevil. Poznání obsahu víry (*fides quae*) je požadováno přilnutím k víře (*fides qua*).²⁵² Již na lidské rovině vede láska k určité osobě k tomu, že ji chceme stále více poznávat. Katecheze proto musí přivádět k „postupnému pochopení celé pravdy Božího plánu“,²⁵³ tím, že uvádí učedníky Ježíše Krista do poznání tradice a Písma, které je oním „nesmírně cenným poznáním Krista“ (Flp 3,8).²⁵⁴

Prohloubení v poznání víry křesťansky osvěcuje lidskou existenci, sytí život víry a zároveň také uschopňuje ke zdůvodnění víry ve světě. Uskutečnění tohoto úkolu vyjadřuje *předání Symbolu*, souhrnu Písma a pravd víry církve.

- *Liturgická výchova*

„Kristus je stále přítomen ve své církvi, především v liturgických úkonech“.²⁵⁵ Společenství s Ježíšem Kristem přivádí ke slavení jeho spásné přítomnosti ve svátostech, zvláště pak v eucharistii. Církev si vroucně přeje, aby všichni věřící byli přivedeni k té plné, vědomé a aktivní účasti, kterou vyžaduje podstata samotné liturgie a důstojnost jejich křestního kněžství.²⁵⁶ Katecheze proto musí nejen napomáhat k poznání významu liturgie a svátostí, ale také vychovávat učedníky Ježíše Krista „k modlitbě, k děkování, k pokání, k důvěrné prosbě, ke smyslu pro komunitu a k řeči symbolů...“²⁵⁷ protože toto vše je nezbytné pro opravdový liturgický život.

- *Morální formace*

Důsledkem obrácení se k Ježíši Kristu je začátek cesty v jeho šlépějích. Katecheze má proto předávat učedníkům postoje vlastní jejich Mistru. Ti se tak vydávají na cestu vnitřní proměny, po které tím, že přijímají účast na velikonočním tajemství Páně, „přecházejí od starého člověka k novému člověku v Kristu“.²⁵⁸ Horské kázání, v němž Ježíš navazuje na Desatero a vtiskuje mu ducha blahoslavenství,²⁵⁹ je nepostradatelným východiskem v morální formaci, dnes tak nezbytné. Evangelizace, která „znamená též „hlásání a předkládání morálních vzorů“,²⁶⁰ vydává celou svoji oslovující sílu tehdy, jestliže ve spojení s hlásaným slovem umí nabídnout také slovo žité. Toto morální svědectví, na které katecheze připravuje, musí umět ukázat společenské důsledky evangelních požadavků.²⁶¹

- *Učit modlitbě*

Společenství s Ježíšem Kristem přivádí učedníky k zaujetí postoje modlitby a kontempace, jaký měl jejich Mistr. Učit se modlit s Ježíšem znamená modlit se se stejnými city, s jakými se on obracel k Otci: klanění, chvála, děkování, synovská důvěra, prosba, obdiv

²⁵² Srov. VKD (1971) 36a.

²⁵³ VKD (1971) 24.

²⁵⁴ DV 25a.

²⁵⁵ SC 7.

²⁵⁶ Srov. SC 14.

²⁵⁷ VKD (1971) 25b.

²⁵⁸ AG 13.

²⁵⁹ Srov. LC 62; KKC 1965-1986. KKC 1697 upřesňuje zvláště vlastnosti, kterých má katecheze nabýt v morální formaci.

²⁶⁰ VS 107.

²⁶¹ Srov. CT 29f.

jeho slávy. Tyto city se odrážejí v *modlitbě Páně*, kterou Ježíš naučil učedníky a jež je vzorem každé křesťanské modlitby. „*Předání modlitby Páně*“,²⁶² souhrnu celého evangelia,²⁶³ je proto opravdovým vyjádřením uskutečnění tohoto úkolu. Je-li katecheze proniknuta atmosférou modlitby, osvojování si celého křesťanského života dosahuje své hloubky. Tato atmosféra modlitby se stává zvláště nutnou, když katechumen a katechizovaní se ocitají před nejnáročnějšími aspekty evangelia a cítí se slabí, nebo když s překvapením objevují Boží působení ve svém životě.

Další základní úlohy katecheze: uvedení a výchova k životu ve společenství a k misi

86. Katecheze uzpůsobuje křesťana k životu ve společenství a k aktivní účasti na životě a poslání církve. Druhý vatikánský koncil uvádí, že je nutné, aby pastýři „probouzeli vhodným způsobem ducha společenství“²⁶⁴ a katechumeni „se učili aktivně spolupracovat na evangelizaci a budování církve“.²⁶⁵

- *Výchova k životu ve společenství*

a) Křesťanský život ve společenství nevzniká sám od sebe. Je třeba k němu pečlivě vychovávat. Ježíšovo vyučování o životě ve společenství, podané v Matoušově evangeliu, vyžaduje několik postojů, ke kterým musí katecheze napomáhat, aby došlo k osvojení si života ve společenství: duch prostoty a pokory („*Jestliže znovu nebudete jako děti...*“, *Mt 18,3*); starostlivost o ty nejmenší („*Kdo však svede ke hříchu jedno z těchto nepatrných...*“, *Mt 18,6*); zvláštní pozornost k těm, kteří se vzdálili („*jít hledat zatoulanou ovci...*“, *Mt 18,12*); bratrské napomenutí („*Pokárej ho mezi čtyřma očima...*“, *Mt 18,15*); společná modlitba („*Jestliže se shodnou na zemi dva z vás na jakékoli věci a budou o ni prosit...*“, *Mt 18,19*); vzájemné odpuštění („*třeba sedmdesátkrát...*“, *Mt 18,22*). Bratrská láska sjednocuje všechny tyto postoje („*Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás*“ *Jan 13,34*).

b) Při výchově k tomuto smyslu pro společenství bude katecheze pečovat také o ekumenický rozměr a bude povzbuzovat k bratrským postojům vůči členům jiných církví a církevních společenství. V úsilí o tento cíl proto katecheze vyloží s jasností celou nauku katolické církve a bude se přitom vyhýbat výrazům či výkladům, které by mohly přivést k omylu. Dále bude napomáhat „náležitému poznání jiných vyznání“,²⁶⁶ s nimiž sdílíme společné hodnoty, jako jsou „psané Boží slovo, život milosti, víra, naděje a láska i jiné vnitřní dary Ducha svatého“.²⁶⁷ Katecheze bude mít ekumenický rozměr do té míry, nakolik bude umět probouzet a rozvíjet „opravdovou touhu po jednotě“,²⁶⁸ chápanou s výhledem ne na laciný irénismus, ale na dokonalou jednotu, tehdy, kdy to Pán bude chtít, a skrze cesty, které on bude chtít.

- *Uvedení do misie*

a) Katecheze je rovněž otevřená misijnímu dynamismu.²⁶⁹ Usiluje o to, aby Ježíšovi učedníci byli schopni být přítomni jako křesťané ve společnosti, na svých pracovištích, v kulturním a společenském životě. Připraví je také na to, aby každý podle svého povolání spolupracovali v různých službách církve. Toto evangelizační úsilí má pro laiky původ ve

²⁶² RICA 25 a 188-191.

²⁶³ Srov. KKC 2761.

²⁶⁴ PO 6d.

²⁶⁵ AG 14d.

²⁶⁶ VKD (1971) 27.

²⁶⁷ UR 3b.

²⁶⁸ CT 32; srov. KKC 821; CT 32-34.

²⁶⁹ Srov. CT 24c a VKD (1971) 28.

svátostech uvedení do křesťanského života [iniciačních svátostech] a ve světském rázu jejich povolání.²⁷⁰ Je také důležité používat každý prostředek, který může vzbudit povolání ke kněžství a ke zvláštnímu zasvěcení se Bohu v různých formách řeholního a apoštolského života a rozžehnout v jednotlivých srdcích specifické misijní povolání.

Katecheze musí rozvíjet ty evangelní postoje, ke kterým vedl Ježíš své učedníky, když je uváděl do misie: jít hledat ztracenou ovci; hlásat a zároveň uzdravovat; předstupovat chudí, bez zlata či mošny; umět přijímat odmítnutí a pronásledování; vkládat svou důvěru v Otce a v podporu Ducha svatého; neočekávat jinou odměnu než radost z práce pro Království.²⁷¹

- b) Ve výchově k tomuto smyslu pro misii bude katecheze formovat k mezináboženskému dialogu, který může věřící připravit na plodnou komunikaci s příslušníky jiných náboženství.²⁷² Katecheze bude ukazovat, že společné pouto mezi církví a mimokřesťanskými náboženstvími je dáno především společným původem a cílem lidského rodu, jakož i mnohými „semeny Slova“, která Bůh vložil do těchto náboženství. Katecheze také napomůže k umění smířit a zároveň rozlišit „hlásání Krista“ a „mezináboženský dialog“. Tyto dva prvky, které stále zůstávají v těsném vztahu, nesmějí být zaměňovány či považovány za rovnocenné.²⁷³ Dialog totiž „neosvobozuje od hlásání evangelia“.²⁷⁴

Několik úvah o těchto úlohách vcelku

87. Úlohy katecheze tvoří celek, bohatý a různorodý ve svých aspektech. O tomto celku je vhodné vyjádřit několik úvah:

- Všechny tyto úlohy jsou nezbytné. Jako je pro vitalitu lidského organismu nutné, aby fungovaly všechny jeho orgány, tak je pro růst křesťanského života třeba, aby byly rozvíjeny všechny jeho rozměry: poznání víry, liturgický život, morální formace, modlitba, příslušnost ke společenství, misijní duch. Jestliže katecheze zanedbá jeden z těchto rozměrů, křesťanská víra nedosáhne svého plného rozvoje.
- Každá úloha svým způsobem uskutečňuje cíl katecheze. Morální formace je například bytostně kristologická a trinitární, plná smyslu pro církev a otevřená společenskému rozměru. Totéž platí o liturgické výchově, bytostně náboženské a církevní, ale též velice náročné ve svém evangelizačním úsilí ve prospěch světa.
- Úlohy vyplývají navzájem jedna z druhé a jsou naplňovány současně. Každé velké katechetické téma, například o Bohu Otci, má poznávací rozměr a morální důsledky; vnitřně je přijímáno v modlitbě a osvojováno ve svědectví. Jedna úloha potřebuje druhou: poznání víry připravuje k misii; svátostný život dává sílu k mravní proměně.
- K naplnění svých úloh používá katecheze dva velké prostředky: předávání evangelního poselství a zkušenost křesťanského života.²⁷⁵ Liturgická výchova má například vysvětlovat, co je to křesťanská liturgie a co jsou svátosti; má však také vést k získání zkušenosti s rozdílnými způsoby liturgického slavení, k objevování a oblíbení si symbolů,

²⁷⁰ Srov. LG 31b a ChL 15; KKC 898-900

²⁷¹ Srov. Mt 10,5-42 a Lk 10,1-20.

²⁷² Srov. EN 53 a RM 55-57.

²⁷³ Srov. RM 55b; PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG A KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ, Instrukce *Dialogo e Annuncio. Riflessioni e orientamenti* de Evangelio nuntiando et de Dialogo inter Religioso (19. května 1991), čl. 14-54: AAS 84 (1992) str. 419-432. KKC 839-845; V části IV, kap. 4 v pojednání o příjemcích katecheze se vracíme k tomuto tématu v části „Katecheze v kontextu jiných náboženství“.

²⁷⁴ RM 55a.

²⁷⁵ Srov. CIC 773 a 788.2.

smyslu vnějších gest atd. Morální formace nejenom předává obsah křesťanské morálky, ale aktivně také rozvíjí evangelní postoje a křesťanské hodnoty.

- Jednotlivé rozměry víry jsou předmětem výchovy jak z hlediska „daru“, tak z hlediska „závazku“. Poznání víry, liturgický život a následování Krista, každý tento rozměr je darem Ducha, který přijímáme v modlitbě, a zároveň je závazkem k úsilí o studium, o duchovní a mravní život a o svědectví. Obě tato hlediska musejí být rozvíjena.²⁷⁶
- Každý rozměr víry, jakož i víra jako celek, musí být zakotven v lidské zkušenosti a nezůstávat v osobě jako něco umělého a osamocené. Poznání víry je plné významu, osvěcuje celou existenci a vede dialog s kulturou; v liturgii je celý osobní život duchovní obětí; evangelní morálka přijímá a pozvedá lidské hodnoty; modlitba je otevřená všem osobním a společenským problémům.²⁷⁷

Jak udávalo Direktorium z roku 1971, „je důležité, aby katecheze respektovala tuto bohatost činnosti tak, aby žádný aspekt nebyl izolován na úkor ostatních“.²⁷⁸

Křestní katechumenát: stupňovité členění

88. Víra, kterou podněcuje Boží milost a církev ji svým působením rozvíjí, prochází procesem dozrávání. Katecheze, jež tomuto procesu pomáhá, je odstupňována v jednotlivých etapách.²⁷⁹

V křestním katechumenátu se formace rozvíjí ve čtyřech etapách:

- *prekatechumenát*,²⁸⁰ charakterizovaný tím, že se v jeho průběhu koná první evangelizace s cílem dovést k obrácení;
- *katechumenát*,²⁸¹ ve vlastním smyslu slova, určený k celistvé katechezi. Na jeho počátku se koná obřad „předání evangelií“;²⁸²
- období *očišťování a osvěcování*,²⁸³ které poskytuje intenzivnější přípravu na iniciační svátosti a ve kterém se koná „předání Symbolu“²⁸⁴ a „předání modlitby Páně“;²⁸⁵
- období *mystagogie*,²⁸⁶ charakterizované vstupem do společenství a zapojením do jeho svátostného života.

89. Tyto etapy, naplněné moudrostí velké katechumenátní tradice, jsou návodem pro stupňovitost katecheze.²⁸⁷ Za času církevních otců se totiž vlastní katechumenátní formace uskutečňovala prostřednictvím *biblické katecheze*, jejíž hlavní osou bylo vyprávění dějin spásy; bezprostřední příprava na křest se děla skrze *naukovou katechezi*, jež vysvětlovala právě předané vyznání víry a modlitbu Páně i s jejich morálními důsledky; a etapa, která následovala po svátostech uvedení do křesťanského života, byla realizována prostřednictvím *mystagogické katecheze*, jež napomáhala k osvojení si těchto svátostí a k začlenění se do

²⁷⁶ Srov. VKD (1971) 22 a 23.

²⁷⁷ Srov. VKD (1971) 26.

²⁷⁸ VKD (1971) 31b.

²⁷⁹ Srov. RICA 19.

²⁸⁰ RICA 9-13.

²⁸¹ RICA 14-20; 68-72; 98-105.

²⁸² RICA 93; srov. MPD 8c.

²⁸³ RICA 21-26; 133-142; 152-159.

²⁸⁴ RICA 25 a 183-187.

²⁸⁵ RICA 25 a 188-192.

²⁸⁶ RICA 37-40; 235-239.

²⁸⁷ Tato *stupňovitost* je zřejmá i ze jmen, která církev užívá k označení těch, se kterými se setkáváme v různých etapách křestního katechumenátu: „*sympatizující*“ (RICA 12), již inklinující k víře, i když ještě nevěří úplně; „*katechumen*“ (RICA 17-18), pevně rozhodnutý následovat Ježíše; „*vyvolený*“ neboli „*žadatel*“ (RICA 24), povoláný k přijetí křtu; „*novokřtěnec*“ (RICA 31-39), právě zrozený ke světlu, díky křtu; „*věřící křesťan*“ (RICA 39), zralý ve víře a aktivní člen křesťanské komunity.

společenství. Toto patristické pojetí je i nadále zdrojem světla pro současný katechumenát i pro samotnou katechezi uvedení do křesťanského života.

Tato katecheze, protože doprovází proces obrácení, je svou podstatou odstupňovaná; a protože slouží tomu, kdo se rozhodl následovat Krista Ježíše, je výrazným způsobem kristocentrická.

Křestní katechumenát, zdroj inspirace pro katechezi v církvi

90. Vzhledem k tomu, že *poslání k národům* je vzorem veškeré misijní činnosti církve, křestní katechumenát, který k ní patří, je inspiračním zdrojem katechetické činnosti církve.²⁸⁸ Je proto vhodné zdůraznit prvky katechumenátu, které mají inspirovat současnou katechezi, a význam této inspirace. Je však třeba také předeslat, že mezi katechizovanými a katechumeny²⁸⁹ a mezi katechezí *před svátostí křtu* a katechezí *po svátosti křtu*, která je jedněm, respektive druhým udělována, existuje základní rozdíl. Tento rozdíl pochází z toho, že katechizování přijali iniciační svátosti a „byli začleněni do církve a učiněni Božími dětmi skrze křest. Základem jejich obrácení je proto již přijatý křest, jehož sílu mají rozvíjet“.²⁹⁰

91. Se zřetelem na tento podstatný rozdíl budeme nyní uvažovat o několika prvcích křestního katechumenátu, které mají být zdrojem inspirace pro pokřestní katechezi:

- Křestní katechumenát neustále připomíná celé církvi zásadní důležitost *iniciační úlohy* se základními činiteli, které ji tvoří: katecheze a svátosti křtu, biřmování a eucharistie. Pastýřská péče o křesťanskou iniciaci je životně důležitá pro každou partikulární [místní] církev.
- Za křestní katechumenát nese zodpovědnost *celé křesťanské společenství*, neboť „o uvádění do křesťanského života v katechumenátu se mají starat nejen katecheté nebo kněží, nýbrž celá obec věřících, zvláště pak kmotři“.²⁹¹ Ustanovení katechumenátu tak v církvi zvyšuje vědomí duchovního mateřství, které vykonává v každé formě výchovy k víře.²⁹²
- Křestní katechumenát je zcela proniknut *Kristovým velikonočním tajemstvím*. Proto „celá iniciace musí jasně ukazovat svůj velikonoční charakter“.²⁹³ Velikonoční vigilie, jež je středem křesťanské liturgie, a její křestní spiritualita jsou inspirací pro veškerou katechezi.
- Křestní katechumenát je také prvotním místem *inkulturace*. Po vzoru vtělení Božího Syna, jenž se stal člověkem v určitém konkrétním dějinném momentu, církev přijímá katechumeny celistvě, s jejich kulturními pouty. Veškerá katechizační činnost se podílí na této úloze přivtělovat do katolicity církve hodnověrná „semena Slova“ rozsetá mezi jednotlivci a mezi národy.²⁹⁴

²⁸⁸ Srov. MPD 8; EN 44; ChL 61.

²⁸⁹ V tomto Všeobecném direktoriu je použito dvou navzájem rozlišených výrazů „katechumeni“ a „katechizovaní“ za účelem naznačení tohoto rozdílu. CIC, kán. 204 a 206, zase připomíná rozdílný způsob spojení s církví u „katechumenů“ a „věřících křesťanů“.

²⁹⁰ RICA 295. Samotná kniha *Uvedení do křesťanského života dospělých*, kap. IV, počítá s případem, kdy dospělí pokřtění potřebují katechezi uvedení do křesťanského života. CT 44 upřesňuje různé okolnosti, za kterých se tato katecheze stává nezbytnou.

²⁹¹ AG 14d.

²⁹² Metoděj Olympský, například, má na mysli toto *mateřské působení* křesťanského společenství, když říká: „Vzhledem k těm, kteří jsou ještě nedokonalí (v křesťanském životě), jsou ti dokonalejší těmi, jež je jako v mateřském lůně vytvářejí a rodí k životu“: METODĚJ OLYMPSKÝ, *Symposium*, III, 8: Sch 95, 111. Ve stejném smyslu viz: SV. ŘEHOŘ VELIKÝ, *Homiliarum in evangelia*, I, III, 2: PL 76, 1086.

²⁹³ RICA 8.

²⁹⁴ Srov. CT 53.

- A nakonec pojetí křestního katechumenátu jako *výchovného procesu a opravdové školy víry* nabízí pokřestní katechezi jistou dynamiku a některé určující znaky: intenzita a celistvost výchovy; její stupňovitý charakter se stanovenými etapami; její spojení s obřady, symboly a znameními, zvláště biblickými a liturgickými; její stálý vztah ke křesťanskému společenství.

Pokřestní katecheze jistě nemusí svou strukturou otrocky napodobovat křestní katechumenát, neboť uznává u katechizovaných skutečnost jejich křtu. Udělá však dobře, nechá-li se inspirovat touto „přípravnou školou křesťanského života“²⁹⁵ a obohatit hlavními prvky, které křestní katechumenát charakterizují.

²⁹⁵ VKD (1971) 130. Tento článek začíná následujícím tvrzením: „Katechumenát dospělých, jenž je současně katechezí, liturgickou účastí i životem společenství, je typickým příkladem instituce, jež vzniká spoluprací různých pastoračních činností“ (Tamtéž).

ČÁST DRUHÁ

EVANGELNÍ POSELSTVÍ

Evangelní poselství

„Věčný život pak je to, že poznají tebe, jediného pravého Boha, a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista“ (Jan 17,3).

„Ježíš přišel do Galileje a hlásal tam Boží evangelium: Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království. Obráťte se a věřte evangeliu“ (Mk 1,14-15).

„Chci vám, bratři, vyložit radostnou zvěst, kterou jsem vám už hlásal... Vyučil jsem vás především v tom, co jsem sám přijal, že Kristus umřel ve shodě s Písmem za naše hříchy; že byl pohřben a že vstal z mrtvých třetího dne ve shodě s Písmem“ (1 Kor 14,1-4).

Význam a cíl této části

92. Křesťanská víra, jíž osoba vyslovuje své „ano“ Ježíši Kristu, může být chápána z dvojího hlediska:

- jako přilnutí k Bohu, jenž se zjevuje a toto přilnutí se děje vlivem milosti. V tomto případě víra spočívá ve spolehnutí se na Boží slovo a v odevzdání se mu (*fides qua*);
- jako obsah zjevení a evangelního poselství. V takovém smyslu je víra vyjádřena v úsilí stále lépe poznávat hluboký smysl tohoto Slova (*fides quae*);

Tyto dva aspekty nemohou být oddělené ze samotné své podstaty. Zrání a růst ve víře vyžaduje jejich vyvážený a spojitý rozvoj. Z metodologických důvodů, nicméně, můžeme uvažovat o každém zvlášť.²⁹⁶

93. V této druhé části máme v úmyslu pojednat o obsahu evangelního poselství (*fides quae*).

- V první kapitole jsou uvedena pravidla a kritéria, kterými se musí katecheze řídit, aby podložila, formulovala a vysvětlila svůj obsah. Každá forma služby Slova totiž uspořádává a představuje evangelní poselství podle svého vlastního charakteru.
- Ve druhé kapitole bude řeč o obsahu víry, tak jak je vyjádřen v Katechismu katolické církve, který je výchozím naukovým textem pro katechezi. Představíme zde proto některé ukazatele, které mohou pomoci k osvojení si a k vnitřnímu přijetí Katechismu, jakož i k jeho umístění do katechetické činnosti církve. Dále zde budou nabídnuta některá kritéria pro to, aby se v partikulárních církvích vypracovaly místní katechismy, které budou vycházet z Katechismu katolické církve a při zachování jednoty víry budou brát patřičným způsobem v úvahu rozdílné situace a kultury.

²⁹⁶ Srov. VKD (1971) 36a.

KAPITOLA I

Pravidla a kritéria pro předkládání evangelního poselství v katechezi

„Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný. Budeš milovat Hospodina, svého Boha celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou, A tato slova, která ti dnes přikazují, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat. Uvážeš si je jako znamení na ruku a budeš je mít jako pásek na čele mezi očima. Napíšeš je také na veřeje svého domu a na své brány“ (Dt 6,4-9).

„A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi“ (Jan 1,14).

Boží slovo, zdroj katecheze

94. Zdrojem, z něhož katecheze čerpá, je Boží slovo:

*„Katecheze bude vždy čerpat svůj obsah z živého pramene Božího slova, předávaného tradicí a Písmem, poněvadž svatá tradice a svaté Písmo tvoří jediný, neporušitelný poklad Božího slova, svěřený církvi“.*²⁹⁷

Tento „poklad víry“²⁹⁸ je jako bohatá zásoba hospodáře, svěřená církvi, Boží rodině, která z ní ustavičně vynáší věci nové i staré.²⁹⁹ Všechny Otcovy děti, vedeny Duchem, se živí tímto pokladem Slova. Vědí, že tím Slovem je Ježíš Kristus, Slovo, které se stalo člověkem, a že jeho hlas skrze Ducha svatého stále zní v církvi i ve světě.

Boží slovo, pro svoji podivuhodnou, božskou „blahosklonnost“,³⁰⁰ směřuje a přichází až k nám skrze lidské činy a slova, tak „jako se kdysi Slovo věčného Otce stalo podobným lidem, když na sebe vzalo slabé lidské tělo“.³⁰¹ Aniž by přestalo být Božím slovem, vyjadřuje se ve slově lidském. Přestože je blízké, zůstává zahaleno, zůstává v „kenotickém“ stavu. Proto církev, vedena Duchem, má toto slovo stále vykládat a zatímco o něm rozjímá s hlubokou vírou, „zbožně je slyší, svědomitě střeží a věrně vysvětluje“.³⁰²

²⁹⁷ CT 27.

²⁹⁸ Srov. DV 10ab; 1 Tim 6,20 a 2 Tim 1,14.

²⁹⁹ Srov. Mt 13,52.

³⁰⁰ DV 13.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² DV 10.

Zdroj a „zdroje“ poselství katecheze³⁰³

95. *Boží slovo*, obsažené v posvátné tradici a v Písmu svatém:

- je rozjímáno a chápáno stále hlouběji skrze smysl víry celého Božího lidu, pod vedením Magisteria [Učitelského úřadu církve], které je vykládá s autoritou;
- je slaveno v liturgii, kde je neustále hlásáno, posloucháno, vnitřně přijímáno a vysvětlováno;
- září v životě církve, v jejích dvoutisíciletých dějinách, především ve svědectví křesťanů, a zvláště svatých;
- je prohlubováno v teologickém bádání, které pomáhá věřícím činit pokroky v pevném pochopení jednotlivých tajemství víry;
- projevuje se v ryzích náboženských a mravních hodnotách, které jsou, jako semena Slova, rozseté v lidské společnosti a v různých kulturách.

96. To vše jsou prameny katecheze, hlavní či pomocné, které však nesmějí být chápány ve stejném smyslu.³⁰⁴ Písmo svaté „je Boží řeč, písemně zaznamenaná z vnuknutí Ducha svatého“;³⁰⁵ a posvátná tradice „předává Boží slovo, které svěřil Kristus Pán a Duch svatý apoštolům, bez porušení jejich nástupcům“.³⁰⁶ Magisterium má za úkol „autenticky vykládat Boží slovo“;³⁰⁷ čímž ve jménu Ježíše Krista naplňuje základní církevní službu. Tradice, Písmo a Magisterium, vnitřně spojeny a sdružené, jsou, „každý činitel svým způsobem“;³⁰⁸ hlavními prameny katecheze.

Každý z „pramenů“ katecheze má svůj vlastní jazyk, jenž je vyjádřen bohatou různorodostí „dokumentů víry“. Katecheze je živou tradicí takovýchto dokladů:³⁰⁹ biblických úryvků, liturgických textů, spisů církevních otců, vyjádření učitelského úřadu církve, vyznání víry, svědectví světců a teologických úvah.

Živý pramen Božího slova a „prameny“, které jsou z něj odvozeny a v nichž je vyjádřen, poskytují katechezi kritéria k předávání jejího poselství všem těm, jež dožrali v rozhodnutí následovat Ježíše Krista.

Kritéria pro předkládání poselství

97. Kritéria pro předkládání evangelního poselství v katechezi jsou vzájemně vnitřně spjata, protože pramení z jediného zdroje.

- Poselství, jehož hlavní osou je osoba Ježíše Krista (*kristocentrismus*), ze své vnitřní podstaty přivádí k *trinitárnímu* rozměru tohoto poselství.
- Z hlásání radostné zvěsti o Božím království, jejímž středem je *dar spásy*, vyplývá poselství o *osvobození*.
- *Církevní* charakter poselství odkazuje k jeho *dějinné* povaze, neboť katecheze, stejně jako celek evangelizace, se uskutečňuje v „čase církve“.

³⁰³ Jak je patrné, jsou použity oba dva výrazy: *zdroj* i „*zdroje*“ [prameny]. Mluvíme o *zdroji* katecheze pro zdůraznění jedinečnosti Božího slova, majíce na paměti pojem zjevení v *Dei Verbum*. Sledovali jsme CT 27, kde se rovněž mluví o *zdroji* katecheze. Přesto jsme však zachovali výraz *zdroje* [prameny], řídíce se tak běžným katechetickým užitím tohoto termínu pro označení konkrétních míst, z nichž katecheze čerpá své poselství; srov. VKD (1971) 45.

³⁰⁴ Srov. VKD (1971) 45b.

³⁰⁵ DV 9.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ DV 10b.

³⁰⁸ DV 10c.

³⁰⁹ Srov. MPD 9.

- Evangelní poselství, protože je radostnou zvěstí určenou všem národům, vyžaduje *inkulturaci*, která bude moci být uskutečněna do hloubky jedině tehdy, je-li poselství předkládáno ve své *celistvosti a čistotě*.
- Evangelní poselství je nutně *poselstvím organickým* s vlastní hierarchií pravd. Právě tento harmonický pohled na evangelium z něj činí událost, která má pro lidskou osobu hluboký význam.

Třebaže tato kritéria platí pro veškerou službu Slova, budou nyní rozvinuta ve vztahu ke katechezi.

Kristocentrismus evangelního poselství

98. Ježíš Kristus nejenom předává Boží slovo: on *je* Božím slovem. Katecheze proto v celé své šířce vypovídá o vztahu k němu.

V tomto smyslu je tím, co charakterizuje poselství předávané katechezí, především „kristocentrismus“,³¹⁰ který je třeba chápat v různých významech:

- Na prvním místě znamená to, že „ve středu a těžišti katecheze nacházíme především tuto osobu: Ježíše Krista Nazaretského, jednorozeného Syna Otce, plného milosti a pravdy“.³¹¹ Základní úlohou katecheze je představit Krista: vše ostatní ve vztahu k němu. To, k čemu má katecheze v konečném důsledku napomáhat, je následování Krista a společenství s ním: k tomuto směřuje každý prvek poselství.
- Kristocentrismus na druhém místě znamená to, že Kristus je „středem dějin spásy“,³¹² představovaných v katechezí. On je totiž konečnou událostí, k níž celé dějiny spásy směřují. On, jenž přišel „v plnosti času“ (Gal 4,4), je „klíč, střed a cíl celých lidských dějin“.³¹³ Katechetické poselství pomáhá křesťanovi najít své místo v dějinách a aktivně se do nich zařadit tím, že ukazuje, jak je Kristus konečným smyslem těchto dějin.
- Kristocentrismus dále znamená, že evangelní poselství nepochází od člověka, nýbrž je Božím slovem. Církev, a v jejím jménu každý katecheta, může pravdivě říci: „Moje učení není moje, ale toho, který mě poslal“ (Jan 7,16). Vše, co katecheze předává, je proto „učení Ježíše Krista, pravda, kterou On sděluje, anebo ještě přesněji pravda, kterou je On sám“.³¹⁴ Kristocentrismus zavazuje katechezi předávat to, co Ježíš učí o Bohu, o člověku, o štěstí, o mravním životě, o smrti... aniž by si dovolila cokoli z jeho myšlenek pozměnit.³¹⁵

Evangelia, která vyprávějí o Ježíšově životě, jsou ve středu katechetického poselství. Sama jsou obdařena „katechetickou strukturou“³¹⁶ a vyjadřují vyučování, které bylo předkládáno prvním křesťanským obcím a které předávalo Ježíšův život, jeho poselství a spásné činy. V katechezí jsou „na prvním místě čtyři evangelia, protože jejich středem je Kristus“.³¹⁷

Trinitární kristocentrismus evangelního poselství

³¹⁰ Srov. KKC 426-429; CT 5-6; VKD (1971) 40.

³¹¹ CT 5.

³¹² VKD (1971) 41a; srov. VKD (1971) 39, 40, 44.

³¹³ GS 10.

³¹⁴ CT 6.

³¹⁵ Srov. 1 Kor 15,1-4; EN 15e, f.

³¹⁶ CT 11b.

³¹⁷ KKC 139.

99. Boží slovo, vtělené v Ježíši z Nazareta, Synu Panny Marie, je Slovo Otcovo, které mluví ke světu skrze svého Ducha. Ježíš neustále odkazuje na Otce, vědom si toho, že je jeho jediným Synem, a na Ducha svatého, vědom si toho, že je jeho Pomazaným. On je „cesta“, která uvádí do vnitřního tajemství Boha.³¹⁸

Kristocentrismus katecheze přivádí ze své vnitřní povahy k vyznání víry v Boha: Otce, Syna a Ducha svatého. Je to kristocentrismus podstatně trinitární. Křesťané jsou ve křtu připodobněni ke Kristu, „jednomu z Trojice“,³¹⁹ a toto připodobnění staví je, „syny v Synu“, do společenství s Otcem a s Duchem svatým. Jejich víra je proto hluboce trinitární. „Tajemství Nejsvětější Trojice je hlavním tajemstvím víry a křesťanského života“.³²⁰

100. Trinitární kristocentrismus evangelního poselství přivádí katechezi k tomu, aby dbala, mimo jiné, o následující aspekty:

- Vnitřní struktura katecheze a každý způsob předkládání pravd víry budou vždy kristocentricky-trinitární: „Skrze Krista k Otci v Duchu svatém“.³²¹ Katecheze, která by opomenula jeden z těchto rozměrů nebo by přehlížela jejich organické spojení, by se vystavila riziku, že se zpronevěří pravosti křesťanského poselství.³²²
- Katecheze bude následovat samotný Ježíšův pedagogický postup ve zjevení Otce, sebe samého jako Syna a Ducha svatého, a bude ukazovat vnitřní Boží život na základě spásných skutků ve prospěch lidstva.³²³ Boží skutky ukazují, kým On je sám v sobě, a tajemství jeho vnitřního bytí osvětluje smysl všech jeho skutků. Obdobně se tak děje v lidských vztazích: osoby se projevují skrze jejich činy a čím více je známe, tím více jejich činy chápeme.³²⁴
- Představování vnitřního bytí Boha, kterého Ježíš zjevil a který má jedinou přirozenost a je ve třech osobách, bude ukazovat důležité důsledky pro život lidí. Vyznávat jediného Boha znamená, že „člověk nesmí absolutně podřizovat svou osobní svobodu žádné pozemské moci“.³²⁵ Znamená to rovněž, že lidstvo stvořené k obrazu Boha, jenž je „společenstvím osob“, je povoláno k tomu, aby bylo společností bratří a sester, dětí téhož Otce, navzájem si rovných v osobní důstojnosti.³²⁶ Lidské a společenské důsledky křesťanského pojetí Boha jsou nesmírné. Církev, když vyznává víru v Trojici a hlásá ji světu, chápe sama sebe jako „lid sjednocený působením jednoty Otce i Syna i Ducha svatého“.³²⁷

Poselství ohlašující spásu

101. Ježíšovo poselství o Bohu je dobrou zprávou pro lidstvo. Ježíš totiž hlásal Boží království:³²⁸ nový a konečný Boží zásah s přetvářející mocí stejně tak velikou, ba i vyšší než ta, kterou uplatnil při stvoření světa.³²⁹ V tomto smyslu „jádnem a ohniskem radostné zvěsti,

³¹⁸ Srov. Jan 14,6.

³¹⁹ Výraz „jeden z Trojice“ byl použit pátým Ekumenickým koncilem, konaným v Cařihradě roku 553: srov. CONSTANTINOPOLITANUM II, Sessio VIII, can. 4: DS 424. Připomíná jej KKC 468.

³²⁰ KKC 234; srov. KKC 2157.

³²¹ VKD (1971) 41; srov. Ef 2,18.

³²² Srov. VKD (1971) 41.

³²³ Srov. KKC 258, 236 a 259.

³²⁴ Srov. KKC 236.

³²⁵ KKC 450.

³²⁶ Srov. KKC 1702; 1878. SRS 40, když mluví o tomto tématu, užívá výraz „vzor jednoty“. KKC 2845 nazývá společenství Nejsvětější Trojice „pramenem a měřítkem pravdy každého vztahu“.

³²⁷ LG 4b, jenž doslovně cituje ze: SV. CYPRIÁN, *De dominica oratione* 23: CCL 3A2, 105.

³²⁸ Srov. EN 11-14; RM 12-20; KKC 541-556.

³²⁹ Liturgie církve to ve velikonoční vigílii vyjadřuje takto: „Rozjímáme, Bože, o podivuhodném díle stvoření. Dej, ať pochopíme, že ještě větší je jiné tvé dílo: naše vykoupení v plnosti času skrze velikonoční oběť tvého

jak ji hlásal Kristus, je spása. Spása je velký Boží dar a neznamená jen osvobození ode všeho, co člověka trápí a utlačuje, nýbrž přináší především osvobození od hříchu a od zlého ducha. Přináší i radost z toho, že my známe Boha a on zná nás, že ho vidíme a necháme se jím vést“.³³⁰

Katecheze předává toto poselství o Království, centrální v Ježíšově kázání. Toto poselství se přitom „pozvolna prohlubuje a rozvíjí v tom, co z něho vyplývá“³³¹ a ukazuje svůj velký vliv na osoby a na svět.

102. Při tomto rozvíjení Ježíšova evangelního kerygmatu podtrhuje katecheze následující základní aspekty:

- S příchodem Království Ježíš ohlašuje a zjevuje, že Bůh není vzdálenou a nedostupnou bytostí, „anonymní a vzdálenou mocí“,³³² ale Otcem, který je přítomen uprostřed svých tvorů tím, že působí svou láskou a mocí. Toto svědectví o Bohu jako Otci, nabídnuté prostým a přímým způsobem, je v katechezi tím základním.
- Ježíš zároveň ukazuje, že Bůh se svým královstvím nabízí dar celkové spásy, osvobozuje od hříchu, uvádí do společenství s Otcem, uděluje Boží synovství a slibuje věčný život tím, že přemáhá smrt.³³³ Tato celková spása je současně imanentní i eschatologická, poněvadž „má počátek v tomto časném životě, ale naplňuje se ve věčnosti“.³³⁴
- Když Ježíš ohlašuje Boží království, ohlašuje Boží spravedlnost: hlásá Boží soud a naši zodpovědnost. Ohlašování Božího soudu i s jeho mocí formovat svědomí, je obsahem evangelia a dobrou zprávou pro svět. Tou je pro toho, kdo trpí nedostatkem spravedlnosti a pro ty, kdo bojují za její nastolení; je jí i pro toho, kdo neuměl milovat a být solidární, neboť je možné pokání a odpuštění, poněvadž v Kristově kříži se nám dostává vykoupení z hříchu. Výzva k obrácení a k víře v evangelium Království, které je královstvím spravedlnosti, lásky a míru a v jehož světle budeme souzeni, je pro katechezi základní věcí.
- Ježíš prohlašuje, že Boží království začíná s ním, v samotné jeho osobě.³³⁵ Zjevuje totiž, že on sám, ustanovený za Pána, na sebe bere uskutečňování tohoto Království, dokud jej neodevdá plně završené Otci, až přijde znovu ve slávě.³³⁶ „Toto království je tajemně přítomno už zde na zemi; s příchodem Páně však bude dovršeno“.³³⁷
- Ježíš rovněž ukazuje, že společenství jeho učedníků, církev, „je zárodkem a počátkem tohoto království na zemi“³³⁸ a je jako kvas v těstu. Přeje si, aby Boží království rostlo ve světě jako obrovský strom, tím, že k sobě bude přivtělovat všechny národy a kultury. „Církev stojí skutečně a konkrétně ve službě Království“.³³⁹
- Ježíš nakonec ukazuje, že dějiny lidstva nespějí k nicotě, ale že jsou se svými aspekty milosti a hříchu - v něm - přijaty Bohem k tomu, aby byly přetvořeny. Již ve svém současném stavu putování do Otcova domu nabízejí předchuť budoucího světa, kde budou pozdvihnuty a očištěny a dosáhnou své dokonalosti. „Evangelizace musí nutně zahrnovat i

Syna Ježíše Krista“ (*Missale Romanum* [Editio Typica Altera - 1975], Vigilia Paschalis, Oratio post primam lectionem).

³³⁰ EN 9.

³³¹ CT 25.

³³² EN 26.

³³³ Tento dar spásy nám uděluje „ospravedlnění skrze milost víry a svátosti církve. Tato milost nás osvobozuje od hříchu a uvádí do společenství s Bohem“ (LC 52).

³³⁴ EN 27.

³³⁵ Srov. LG 3 a 5.

³³⁶ Srov. RM 16.

³³⁷ GS 39.

³³⁸ LG 5.

³³⁹ RM 20.

prorocké hlásání nadpřirozeného světa, k němuž je člověk hluboce a definitivně povolán. Toto povolání je ve vztahu, ale zároveň i přesahuje jeho současnou situaci.“³⁴⁰

Poselství osvobození

103. Radostná zvěst Božího království, která ohlašuje spásu, v sobě zahrnuje poselství osvobození.³⁴¹ Při hlásání tohoto království se Ježíš v nesmírně veliké míře obracel především k chudým: „Blahoslavení, vy chudí, neboť vaše je Boží království. Blahoslavení, kdo nyní hladovíte, neboť budete nasyceni. Blahoslavení, kdo nyní pláčete, neboť se budete smát“ (Lk 6,20-21). Tato Ježíšova blahoslavenství, obrácená k těm, kdo trpí, jsou eschatologickým ohlašováním spásy, které s sebou Království přináší. Zaznamenávají onu tolik drásající zkušenost, na niž je evangelium tak citlivé: chudoba, hlad a utrpení lidstva.

Společenství Ježíšových učedníků, církev, sdílí dnes tutéž citlivost, kterou měl tehdy její Mistr. S hlubokou bolestí obrací svoji pozornost k těm „národům, jež s veškerým vypětím sil zápasí, aby překonaly vše, co je odsuzuje k zaostávání na okraji skutečného života: hlad, chronické nemoci, analfabetismus, dědičná nouze a bída, nespravedlnost v mezinárodních vztazích...situace hospodářského a kulturního neokolonialismu“.³⁴² Všechny podoby chudoby „ne pouze hospodářské, nýbrž i kulturní a náboženské“³⁴³ znepokojují církev.

Jako důležitý rozměr svého poslání „má církev povinnost hlásat osvobození miliónů lidských bytostí, mezi nimiž je i mnoho jejích vlastních dětí, stejně jako má povinnost přispívat k tomuto osvobození a urychlovat je, vydávat o něm svědectví a snažit se, aby to bylo osvobození opravdu úplné“.³⁴⁴

104. Aby katecheze křesťany připravila k tomuto úkolu, bude dbát mimo jiné o následující aspekty:

- Umístí poselství osvobození do perspektivy „specificky náboženského cíle evangelizace“,³⁴⁵ poněvadž ta by ztratila důvod své existence, „kdyby se odchýlila od náboženské osy, která ji řídí; tj. od zásady: Boží království přede vším ostatním a to ve svém plně teologickém smyslu“.³⁴⁶ Poselství osvobození proto „nelze omezit jen na pouhou a zúženou hospodářskou, politickou a sociální nebo kulturní stránku, ale naopak toto osvobození musí brát v úvahu celého člověka po všech jeho stránkách, včetně orientace k absolutnu, a to i k Bohu jako absolutní bytosti“.³⁴⁷
- V úkolu morální výchovy bude předkládat křesťanskou sociální morálku jako požadavek Boží spravedlnosti a důsledek „radikálního osvobození vykonaného Kristem“.³⁴⁸ Radostná zvěst, kterou křesťané vyznávají se srdcem plným naděje, je totiž toto: Kristus osvobodil svět a stále jej osvobozuje. Zde se rodí křesťanské jednání [křesťanská praxe], jež je vyplněním velikého přikázání lásky.
- Rovněž v úloze uvádění do misie bude katecheze vzbuzovat v katechumenech a v katechizovaných „přednostní volbu pro chudé“,³⁴⁹ která „není ani trochu znakem partikularismu či sektářství, nýbrž ukazuje všeobecnost podstaty a poslání církve. Tato

³⁴⁰ EN 28.

³⁴¹ Srov. EN 30-35.

³⁴² EN 30.

³⁴³ CA 57; srov. KKC 2444.

³⁴⁴ EN 30.

³⁴⁵ EN 32; srov. SRS 41 a RM 58.

³⁴⁶ EN 32.

³⁴⁷ EN 33; srov. LC: tato Instrukce je závazným výchozím bodem pro katechezi.

³⁴⁸ LC 71.

³⁴⁹ CA 57; LC 68. Srov. SRS 42; KKC 2443-2449.

volba není výlučná,³⁵⁰ ale nese s sebou „úsilí o spravedlnost podle úlohy, povolání a podmínek každého jednotlivce“.³⁵¹

Církevní charakter evangelního poselství

105. Církevní povaha katecheze uděluje předávanému evangelnímu poselství niterný církevní charakter. Katecheze má svůj původ ve vyznání víry církve a přivádí k vyznání víry katechumena a katechizovaného. První slavnostní slova, s nimiž se církev obrací na dospělého křtěnce poté, co se dověděla jeho jméno, jsou: „*Co žádáš od Boží církve?*“. „*Víru!*“, zní odpověď kandidáta.³⁵² Katechumen totiž ví, že evangelium, jež objevil a které si přeje poznávat, je živé v srdcích věřících. Katecheze není nic jiného než proces šíření evangelia, takového, jak je křesťanské společenství přijalo, jak je chápe, slaví, žije a mnohotvárnými způsoby sděluje.

A proto, když katecheze předává Kristovo tajemství, zaznívá v jejím poselství víra celého Božího lidu v průběhu dějin: víra apoštolů, kteří ji přijali od samotného Krista a působením Ducha svatého; víra mučedníků, jež ji vyznali a vyznávají svou krví; víra svatých, kteří ji žili a žijí do hloubky; víra Otců a Učitelů církve, jež ji brilantně vyučovali; víra misionářů, kteří ji bez přestání hlásají; víra teologů, jež pomáhají lépe ji pochopit, a nakonec víra pastýřů, jež ji s horlivostí a láskou uchovávají a hodnověrně vysvětlují. Opravdu, v katechezi je přítomna víra všech těch, kdo věří a nechávají se vést Duchem svatým.

106. Tato víra šířená církevním společenstvím je jedna jediná. Ačkoliv učedníci Ježíše Krista tvoří společenství rozseté po celém světě a ačkoliv katecheze vysvětluje pravdy víry za pomoci výrazových prostředků velmi rozdílných, evangelium, jež se předává, je jedno, vyznání víry je jediné a jeden je křest: „Jeden je Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech“ (Ef 4,5).

Katecheze je tedy v církvi službou, jež uvádí katechumeny a katechizované v jednotu vyznání víry.³⁵³ Ze své vlastní podstaty udržuje svazek jednoty³⁵⁴ tím, že vytváří vědomí příslušnosti k velkému společenství, které ani prostor ani čas nemůže omezit: „Od spravedlivého Ábela až k poslednímu vyvolenému, až do nejzazších končin země, až do konce světa“.³⁵⁵

Dějinný charakter tajemství spásy

107. Vyznání víry učedníků Ježíše Krista vychází z putující církve, jež byla vyslána k misii. Není to ještě slavnostní prohlášení cíle cesty, ale vyznání víry, které odpovídá „času církve“.³⁵⁶ „Ekonomie spásy“ má proto dějinný charakter, neboť se uskutečňuje v čase: „byla

³⁵⁰ LC 68.

³⁵¹ SRS 41; srov. LC 77. Pokud jde o Synodu z roku 1971, ta pojednala o tématu, jež má pro katechezi zásadní důležitost: „*Výchova ke spravedlnosti*“: srov. DOCUMENTI DEL SINODO DEI VESCOVI, II: *De Iustitia in mundo*, III: l.c. 835-937.

³⁵² RICA 75; srov. KKC 1253.

³⁵³ Srov. KKC 172-175. Tyto články se inspiřují sv. Irenejem z Lyonu a rozebírají celé bohatství obsažené ve skutečnosti jedné jediné víry.

³⁵⁴ KKC 815: „Jednotu církve v čase zajišťují také viditelná pouta společenství: vyznávání jediné víry přijaté od apoštolů; společné slavení bohoslužby, především svátostí; apoštolská posloupnost skrze svátost kněžství, která udržuje bratrskou svornost Boží rodiny“.

³⁵⁵ EN 61, jež přebírá Řehoře Velikého a Didaché.

³⁵⁶ KKC 1076.

započata v minulosti, rozvinula se a dosáhla svého vrcholu v Kristu, rozšiřuje svoji moc v přítomnosti a očekává své završení v budoucnosti“.³⁵⁷

Církev dnes proto v předávání křesťanského poselství, na základě živého vědomí, jež o něm má, činí stálou „památku“ spásných událostí minulosti tím, že o nich vypráví. Vykládá v jejich světle současné události lidských dějin, kde Duch svatý obnovuje tvář země, a s vírou zůstává v očekávání příchodu Páně. V patristické katechezi byl výklad jednotlivých tajemství víry vždy doprovázen vyprávěním (narratio) o divech, jež Bůh učinil, a očekáváním (expectatio) Kristova příchodu.³⁵⁸

108. Dějinný charakter křesťanského poselství zavazuje katechezi, aby dbala o následující aspekty:

- Předkládat dějiny spásy prostřednictvím biblické katecheze, která seznámí se „slovy a skutky“, jimiž se Bůh zjevil lidstvu: velké etapy Starého zákona, kterými připravil cestu evangelia;³⁵⁹ život Ježíše, Božího Syna, vtěleného v Mariině lůně, jenž svými činy a svým vyučováním přivedl zjevení k završení;³⁶⁰ a dějiny církve, která zjevení předává. Také tyto dějiny, čteny na základě víry, jsou podstatnou částí obsahu katecheze.
- Ve vysvětlování Symbolu víry a obsahu křesťanské morálky skrze naukovou katechezi má evangelní poselství objasňovat „dnešek“ dějin spásy. Služba slova totiž „nejen připomíná zjevení podivuhodných skutků, které Bůh vykonal v minulosti..., ale ve světle tohoto zjevení vykládá též lidský život naší doby, znamení časů a skutečnosti tohoto světa, neboť v nich se uskutečňuje Boží plán pro spásu člověka“.³⁶¹
- Umísťovat svátosti do běhu dějin spásy skrze mystagogickou katechezi, která „...znovu čte a prožívá všechny tyto velké události dějin spásy v ‚dnešku‘... liturgie“.³⁶² Poukaz na „dnešek“ dějin spásy je v této katechezi tím podstatným. Katechumenům a katechizovaným se tak pomáhá „otvírat se tomuto duchovnímu chápání ekonomie spásy“.³⁶³
- „Skutky a slova“ zjevení odkazují k „tajemství v nich obsaženému“.³⁶⁴ Katecheze bude pomáhat přejít od znamení k tajemství. Povede k objevení, že za Ježíšovým lidstvím je jeho postavení Božího Syna; za dějinami církve je její tajemství jakožto „svátosti spásy“; za „znameními časů“ jsou stopy přítomnosti a plánu Božího. Katecheze tak bude ukazovat typické poznání víry, „jež je poznáním skrze znamení“.³⁶⁵

Inkulturační evangelního poselství³⁶⁶

109. Boží slovo se stalo člověkem, konkrétním člověkem, žijícím v čase a prostoru,

³⁵⁷ VKD (1971) 44.

³⁵⁸ Svatí otcové, tím, že zakládali obsah katecheze na vyprávění událostí spásy, přáli si ukotvit křesťanství v čase a ukázat, že je dějinami spásy a nikoli pouhou náboženskou filosofií; chtěli tak rovněž ozřejmit, že Kristus je středem těchto dějin.

³⁵⁹ KKC 54-64. V těchto textech Katechismu, jež jsou základním východiskem pro biblickou katechezi, jsou ukázány nejdůležitější etapy zjevení, ve kterých je pojem Smlouvy klíčovým tématem, srov. KKC 1081 a 1093.

³⁶⁰ Srov. DV 4.

³⁶¹ VKD (1971) 11.

³⁶² KKC 1095; srov. KKC 1075; KKC 1116; KKC 129-130 a 1093-1094.

³⁶³ KKC 1095. KKC v čl. 1075 poukazuje na induktivní charakter této „mystagogické katecheze“, neboť „postupuje od viditelného k neviditelnému, od označujícího k tomu, co je označováno, od ‚svátostí‘ k ‚tajemství“.

³⁶⁴ DV 2.

³⁶⁵ VKD (1971) 72; srov. KKC 39-43.

³⁶⁶ Srov. Část IV, kap. 5.

zakotveným v určité kultuře: „Kristus se svým vtělením začlenil do určitých společenských a kulturních podmínek lidí, mezi kterými žil“.³⁶⁷ Toto je „původní inkulturace“ Božího slova a východiskový model pro veškerou evangelizaci církve, „povoláné vnášet sílu evangelia do srdce kultury a kultur“.³⁶⁸

Inkulturace³⁶⁹ víry, skrze niž jsou přijímány v podivuhodné vzájemné výměně „všechny poklady národů, které jsou dány Kristu v dědictví“,³⁷⁰ je hluboký a souhrnný proces a pomalá cesta.³⁷¹ Není to obyčejné vnější přizpůsobení, které, aby učinilo křesťanské poselství přitažlivější, se omezuje na to, že ho ozdobným způsobem pokryje povrchovým nátěrem.

Jedná se naopak o proniknutí evangelia do nejskrytějších vrstev osob a národů, jež je tak zasahuje „...podstatným způsobem, do hloubky a až ke kořenům“³⁷² jejich kultur.

V tomto díle inkulturace budou muset křesťanská společenství rozlišovat: na jedné straně jde o to, „přejímat“³⁷³ ta kulturní bohatství, jež jsou s vírou slučitelná; na druhé straně se však také jedná o to, pomoci „ozdravit“³⁷⁴ a „proměnit“³⁷⁵ ta kritéria, ty způsoby myšlení či životní styly, které jsou v protikladu k Božímu království. Toto rozlišování se řídí dvěma základními zásadami: „slučitelnost s evangeliem a společenství s univerzální církví“.³⁷⁶ Celý Boží lid musí být zapojen v tomto procesu, který „...má probíhat postupně, aby byl opravdu výrazem křesťanské zkušenosti společenství...“.³⁷⁷

110. Při této inkulturaci víry konkrétně vznikají pro katechezi různé úlohy. Mezi nimi je třeba upozornit na následující:

- Považovat křesťanské společenství za hlavního činitele inkulturace. Vyjádření a též účinný nástroj této úlohy je představován katechetou, který musí mít kromě hlubokého náboženského smyslu i živé sociální cítění a musí být dobře zakotven ve svém kulturním prostředí.³⁷⁸
- Vypracovat místní katechismy, jež budou odpovídat požadavkům vycházejícím z rozdílných kultur³⁷⁹ tím, že budou představovat evangelium ve vztahu k vnuknutím, otázkám a problémům, které se v těchto kulturách objevují.
- Uskutečnit vhodnou inkulturaci v katechumenátu a katechetických institucích tím, že se k nim vhodně přivtělí jazyk, symboly a hodnoty té kultury, v níž žijí katechumeni a katechizovaní.
- Předkládat křesťanské poselství tak, aby vedlo ty, jež mají hlásat evangelium uprostřed kultur často pohanských a mnohdy postkřesťanských k tomu, „dát odpověď... o naději“ (1 Pt 3,15). Dobře vydařená apologetika, která by pomohla dialogu víra – kultura, se dnes stává nevyhnutelnou.

³⁶⁷ AG 10; srov. AG 22a.

³⁶⁸ CT 53; srov. EN 20.

³⁶⁹ Termín „inkulturace“ byl přijat různými dokumenty Magisteria. Viz CT 53; RM 52-54. Pojem „kultury“, jak v obecném smyslu, tak ve smyslu „sociologickém a etnologickém“ byl objasněn v GS 53; srov. Také ChL 44a.

³⁷⁰ AG 22a; srov. LG 13 a 17; GS 53-62; VKD (1971) 37.

³⁷¹ Srov. RM 52b, jež mluví o „dlouhé době“ požadované inkulturací.

³⁷² EN 20; srov. EN 63; RM 52.

³⁷³ LG 13 používá vyjádření „podporuje a přejímá (fovet et assumit)“.

³⁷⁴ LG 17 se vyjadřuje tímto způsobem: „ozdravovat, povznášet a zdokonalovat (sanare, elevare et consummare)“.

³⁷⁵ EN 19 tvrdí: „zasáhnout a téměř převrátit“.

³⁷⁶ RM 54a.

³⁷⁷ RM 54b.

³⁷⁸ Srov. GCM 12.

³⁷⁹ Srov. KKC 24.

Celistvost evangelního poselství

111. V úloze inkulturace víry musí katecheze předávat evangelní poselství v jeho celistvosti a čistotě. Ježíš hlásá evangelium celistvě: „Dal jsem vám poznat všechno, co jsem slyšel od svého Otce“ (Jan 15,15). Tutéž celistvost vyžaduje Kristus od svých učedníků, když je posílá na misii: „...učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal“ (Mt 28,19). A proto je základním kritériem katecheze zachovávat celistvost poselství a vyhýbat se tomu, že by bylo představováno částečně či zkresleně: „Aby byla oběť vlastní víry dokonalá, ten, kdo se stává Kristovým učedníkem, má právo obdržet ‚slovo víry‘ neokleštěné, nepřekroucené a neztenčené, ale úplné a celistvé, v celé jeho přesnosti a síle“.³⁸⁰

112. V tomto kritériu jsou obsaženy dva vnitřně spojené rozměry. Jde totiž o to:

- Předkládat celistvé evangelní poselství, aniž by se nějaký základní aspekt přešel mlčením nebo aby se v pokladu víry činil výběr.³⁸¹ Katecheze se naopak „musí starat o to, aby byl poklad křesťanského poselství věrně hlásán ve své celistvosti“.³⁸² To se musí, nicméně, dít postupně, podle příkladu Boží pedagogie, se kterou se Bůh zjevoval postupně a stále víc. Celistvost má být stále doprovázena přizpůsobováním.

Z toho plyne, že katecheze vychází z jednoduchého vyložení celistvé struktury křesťanského poselství a rozvádí ho způsobem přiměřeným schopnostem příjemců. Aniž by se omezovala na tento počáteční výklad, bude katecheze postupně předkládat poselství pokaždé šířeji a jasněji, podle schopností katechizovaného a vlastního charakteru katecheze.³⁸³ Tyto dvě úrovně celistvého vyložení poselství jsou nazývány „*intenzivní celistvost*“ a „*extenzivní celistvost*“.

- Předkládat *autentické* evangelní poselství v celé jeho čistotě, bez snižování jeho požadavků ze strachu z odmítnutí i bez ukládání těžkých břemen, jež nezahrnuje, protože Ježíšovo jho netlačí.³⁸⁴

Kritérium autentičnosti je vnitřně spojeno s kritériem inkulturace, neboť ta má úlohu „přetlumočit“³⁸⁵ to podstatné z poselství do výrazových prostředků určité kultury. V tomto nezbytném úkolu je vždy napětí: „Evangelizace ztrácí mnoho ze své síly a ze své účinnosti, nebere-li v úvahu konkrétní lid, k němuž se obrací...“, přesto však „riskuje, že ztratí vlastní duši a pohasne, jestliže její obsah je pod záminkou přetlumočení vyprázdněn či zkreslen“.³⁸⁶

113. Kritériem, jímž je třeba se řídit v tomto složitém vztahu mezi inkulturací a celistvostí křesťanského poselství, je kritérium evangelního postoje „misijní otevřenosti pro celkovou spásu světa“.³⁸⁷ I když se vyhýbá každé ztrnulé uzavřenosti, musí inkulturace umět spojovat přijímání opravdu lidských a náboženských hodnot s misijním úsilím hlásat celou pravdu evangelia, aniž by upadla do laciných přizpůsobení, jež by vedla k oslabení evangelia a sekularizaci církve. Evangelní hodnověrnost vylučuje oba tyto postoje, které se staví proti pravému významu misie.

³⁸⁰ CT 30.

³⁸¹ Srov. tamtéž.

³⁸² VKD (1971) 38a.

³⁸³ Srov. VKD (1971) 38b.

³⁸⁴ Srov. Mt 11,30.

³⁸⁵ EN 63 užívá výrazy „*transferre*“ a „*traslatio*“; srov. RM 53b.

³⁸⁶ EN 63c; srov. CT 53c a CT 31.

³⁸⁷ Synoda 1985, II, D, 3; srov. EN 65.

Organické a hierarchicky uspořádané poselství

114. Poselství, které katecheze předává, je „organické a hierarchické povahy“³⁸⁸ a vytváří souvislý a podstatný souhrn víry. Toto poselství je uspořádáno okolo tajemství Nejsvětější Trojice, v kristocentrické perspektivě, neboť to je „zdrojem všech ostatních tajemství víry; je světlem, které je osvětluje...“.³⁸⁹ Na jeho základě vyžaduje soulad celku poselství „hierarchii pravd“,³⁹⁰ neboť zde existuje různá souvislost každé z pravd se základem víry. Tato hierarchie, nicméně „neznámá, že by některé pravdy patřily k víře méně než jiné, ale že některé pravdy se zakládají na jiných, jež jsou důležitější, a jsou jimi osvětlovány“.³⁹¹

115. Všechny aspekty a rozměry křesťanského poselství mají účast na tomto hierarchickém uspořádání:

- Dějiny spásy, které vyprávějí o „Božích divích“ (*mirabilia Dei*), o tom, co pro nás Bůh vykonal, koná a bude konat, jsou uspořádány okolo Ježíše Krista, „středu dějin spásy“.³⁹² Příprava na evangelium ve Starém zákoně, plnost zjevení v Ježíši Kristu a doba církve utvářejí celé dějiny spásy, v nichž stvoření a eschatologie jsou počátkem a koncem.
- Apoštolské vyznání víry (*Symbolum apostolicum*) ukazuje, jak církev chtěla neustále prezentovat křesťanské tajemství v živé syntéze. Toto Symbolum je syntézou a klíčem k četbě celého Písma a celého učení církve, které se hierarchicky řadí kolem něho.³⁹³
- Svátosti jsou také organickým celkem, které jako obrodné síly pramení z velikonočního tajemství Ježíše Krista a vytvářejí „organismus, ve kterém každá z nich má svou životodárnou úlohu“.³⁹⁴ Eucharistie zaujímá v tomto organismu jedinečné místo, k ní jsou zaměřeny ostatní svátosti: Ona se představuje jako „svátost svátostí“.³⁹⁵
- Dvojí přikázání lásky k Bohu a k bližnímu je – ve zvěstování mravního řádu – hierarchií hodnot, kterou Ježíš sám stanovil: „Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon a Proroci“ (Mt 22,40). Lásky k Bohu a lásky k bližnímu, které jsou souhrnem Desatera, jestliže jsou prožívány v duchu evangelních blahoslavenství, jsou *magna charta* křesťanského života, který Ježíš vyhlásil v Horské řeči.³⁹⁶
- Modlitba Otče náš, která shrnuje podstatu evangelia, tvoří syntézu a hierarchii nezměrných bohatství modlitby, obsažených v Písmu svatém a v celém životě církve. Tato modlitba, svěřená učedníkům samotným Ježíšem, dává zářit dětině důvěře a nejhlubším touhám, s nimiž se člověk může obrátit na Boha.³⁹⁷

Poselství, které vyznačuje lidskou osobu

³⁸⁸ CT 31, jež rovněž vysvětluje celistvost poselství; srov. VKD (1971) 39 a 43.

³⁸⁹ KKC 234.

³⁹⁰ UR 11.

³⁹¹ VKD (1971) 43.

³⁹² VKD (1971) 41.

³⁹³ Svätý Cyril Jeruzalémský vzhledem k Vyznání víry říká: „Tato syntéza víry nebyla sestavena podle lidských domněnek, ale z celého Písma bylo posbíráno to, co je v něm nejdůležitějšího, aby byla podána jediná nauka víry v její úplnosti.“ (*Catecheses illuminandorum*, 5, 12; PG 33, 521). Text je uveden také v KKC 186. Srov. KKC 194.

³⁹⁴ KKC 1211.

³⁹⁵ KKC 1211.

³⁹⁶ Sv. Augustin představuje Horskou řeč jako „dokonalou chartu křesťanského života, ... která obsahuje všechna přikázání přiměřeně k tomu, aby byla jeho vedením.“ (*De sermone Domini in monte*, 1, 1: CCL 35, 1); srov. EN 8.

³⁹⁷ Otče náš je opravdu „Souhrn celého evangelia“ (TERTULLIÁN, *DE ORATIONE*, 1: CSEL 20, 181); „Projděte všechny modlitby v Písmu a myslím, že se nedá najít žádná, která by nebyla obsažena v Modlitbě Páně“ (SV. AUGUSTIN, *Epistola*, 130, c.12; PL 33, 502); srov. KKC 2761.

116. Když se Slovo Boží stalo člověkem, přijalo lidskou přirozenost ve všem kromě hříchu. Ježíš Kristus, který je „obraz neviditelného Boha“ (Kol 1,15), je tímto způsobem také dokonalý člověk. Z toho vyplývá, že „ve skutečnosti pouze v tajemství vtěleného Slova nachází pravé světlo tajemství člověka.“³⁹⁸

Hlásáním křesťanského poselství katecheze nejenom ukazuje, kdo je Bůh a jaký je jeho spasitelný plán, ale také plně odhaluje člověka člověku a dává mu poznat jeho nejvyšší povolání, jako to dělal Ježíš sám.³⁹⁹ Zjevení opravdu není „... odděleno od života, ani není uměle položeno vedle něho. Ukazuje poslední smysl existence a ji samu úplně osvětluje, aby ji inspirovalo a zkoumalo ve světle evangelia“.⁴⁰⁰

Vztah křesťanského poselství k lidské zkušenosti není pouhou metodologickou otázkou, ale vyrůstá ze samotného cíle katechizace, jímž je vytvářet společenství člověka s Ježíšem Kristem. On ve svém pozemském životě žil plně své lidství: „pracoval lidskýma rukama, myslel lidskou myslí, jednal lidskou vůlí, miloval lidským srdcem“.⁴⁰¹ Přitom Ježíš působí, že všechno, co prožíval, můžeme my prožívat v něm a on to prožívá v nás“.⁴⁰² Katecheze působí v této jednotě lidské zkušenosti mezi Ježíšem Učitelem a učedníkem a učí nás myslet jako on, jednat jako on, milovat jako on.⁴⁰³ Žít ve společenství s Kristem znamená dělat zkušenost nového života milosti.⁴⁰⁴

117. Z tohoto důvodu - výrazně kristologického – má katecheze tedy působit, aby se lidé stávali pozornými ke svým nejdůležitějším zkušenostem jak osobním, tak společenským, a má se také snažit přinést do světla evangelia otázku, které se rodí z takových situací; tak, aby probouzela v lidech samých ryzí touhu proměňovat způsob své existence“.⁴⁰⁵ V tomto smyslu:

- V prvotní evangelizaci, která je vlastní prekatechumenátu nebo prekatechezi, zvěstování evangelia se bude konat stále v niterné souvislosti s lidskou přirozeností a jejími tužbami, a ukazovat, jak evangelium plně uspokojuje lidské srdce.⁴⁰⁶
- V biblické katechezi bude pomáhat výklad současného lidského života ve světle zkušeností, prožívaných izraelským národem, Ježíšem Kristem a církevním společenstvím, ve kterém ustavičně žije a působí Duch Krista zmrtvýchvstalého.
- Při výkladu Vyznání víry katechizace ukáže, jak velká témata víry (stvoření, prvotní hřích, vtělení, Velikonoce, Letnice, eschatologie...) jsou stále pramenem života a světla pro lidskou bytost.
- V morální katechezi při výkladu, v čem spočívá život hodný evangelia,⁴⁰⁷ a při vedení k evangelním blahoslavenstvím, které jsou duchem, který proniká Desatero, bude vycházet z kořenů lidských ctností, přítomných v srdci člověka.⁴⁰⁸
- V liturgické katechezi má stále existovat vztah k velkým lidským zkušenostem, představovaným znameními a symboly liturgického dění, a vycházet z kultury hebrejské a křesťanské.⁴⁰⁹

³⁹⁸ GS 22a.

³⁹⁹ Srov. Tamtéž.

⁴⁰⁰ CT 22c; srov. EN 29.

⁴⁰¹ GS 22b.

⁴⁰² KKC 521; srov. KKC 519 – 521.

⁴⁰³ Srov. CT 20b.

⁴⁰⁴ Srov. Řím 6,4.

⁴⁰⁵ VKD (1971) 74; srov. CT 29.

⁴⁰⁶ Srov. AG 8a.

⁴⁰⁷ Srov. Fil 1,27.

⁴⁰⁸ Srov. KKC 1697.

⁴⁰⁹ Srov. KKC 1145 – 1152.

Metodologická zásada pro předkládání poselství⁴¹⁰

118. Normy a kriteria, vyznačené v této kapitole, „a to, co se vztahuje k podávání obsahu katecheze, se musí aplikovat na její rozličné typy, jako je biblická a liturgická katecheze, nauková syntéza, interpretování konkrétních situací lidské existence atd.“⁴¹¹

Z těchto kritérií a norem ovšem se nemůže odvozovat pořadí, které se má zachovávat při výkladu obsahu. Opravdu „je možné, že v současné katechetické situaci metodologické či pedagogické důvody doporučují vyučovat bohatému obsahu katecheze tím či oním způsobem.“⁴¹² Může se vycházet od Boha, aby se došlo ke Kristu, i naopak; stejně se může vycházet od lidské osoby, aby se došlo k Bohu i obráceně. Přijetí určitého pořadí v předkládání poselství závisí na okolnostech a na situaci víry toho, kdo přijímá katechezi.

Je třeba vymýšlet nejpřiměřenější pedagogickou metodu vzhledem k okolnostem, kterými prochází církevní společenství nebo konkrétní příjemci, ke kterým se katecheze obrací. Proto je nutno pečlivě zkoumat a nacházet cesty a způsoby, které nejlépe odpovídají různým situacím.

Je věcí biskupů dát přesnější normy na tomto poli a aplikovat je prostřednictvím katechetických direktorií, katechismů pro různý věk a pro různé kulturní podmínky a jinými prostředky, které jsou považovány za nejvhodnější.⁴¹³

⁴¹⁰ Srov. Část III, kapitola 2.

⁴¹¹ VKD (1971) 46.

⁴¹² CT 31.

⁴¹³ Srov. CIC 775, §§ 1 – 3.

KAPITOLA II

„Toto je naše víra, toto je víra církve“

„Všechno, co je v Písmech napsáno, je vdechnuto Bohem a hodí se k poučování, k usvědčování, k napravování a k výchově ve spravedlnosti. Tak je potom Boží člověk dokonalý, důkladně vyzbrojený pro každé dobré dílo“ (2 Tim 3,16-17).

„Stůjte pevně a držte se těch zásad, v kterých jsme vás vyučili, ať už slovem nebo listem“ (2 Sol 2,15).

119. Tato kapitola uvažuje o obsahu katecheze tak, jak jej předkládá církev v syntéze víry, kterou jako učitelský úřad vypracovává a podává ve svých katechismech.

Církev vždy používala formulací víry, které v krátké formě obsahují podstatu toho, čemu věří a co žije: novozákonní texty, Symbola neboli vyznání, liturgické formulace, eucharistické modlitby. Později se také považovalo za vhodné předložit obšírnější výklad víry v podobě organické syntézy prostřednictvím katechismů, které v mnoha místních církvích byly vypracovány v těchto posledních stoletích. Ve dvou údobích dějin, v době Tridentského koncilu a v našich dnech se považovalo za vhodné předložit organický výklad víry prostřednictvím katechismu všeobecného charakteru jako opěrného bodu pro katechizaci v celé církvi. Tak tedy Jan Pavel II. měl v úmyslu postupovat při vyhlášení Katechismu katolické církve 11. října 1992.

Tato kapitola má v úmyslu uvést tyto oficiální nástroje církve, kterými jsou katechismy, do vztahu ke katechetickému působení nebo praxi.

Na prvním místě bude uvažovat o Katechismu katolické církve a snažit se objasňovat úlohu, která mu odpovídá v celku církevní katechizace. Potom bude analyzována potřeba místních katechismů, jejichž účelem je přizpůsobovat obsah víry různým situacím a kulturám, a budou předloženy některé směrnice k usnadnění jejich vypracování. Při rozjímání o bohatství obsahu víry, předkládané v nástrojích, které biskupové sami podávají lidu Božímu a které jako „symfonie“⁴¹⁴ vyjadřují to, co věří, slaví, žije, církev prohlašuje: „Toto je naše víra, toto je víra církve“.

Katechismus katolické církve a Všeobecné direktorium pro katechizaci

120. Katechismus katolické církve a Všeobecné direktorium pro katechizaci jsou dva odlišné a vzájemně se doplňující nástroje církve ke službě katechizace.

Katechismus katolické církve je výkladem víry církve a katolické nauky, jak je dosvědčuje a osvětluje Písmo svaté, apoštolská tradice a učitelský úřad církve⁴¹⁵.

Všeobecné direktorium předkládá „základní teologicko-pastorační zásady, dané učitelským úřadem církve, zejména Druhým vatikánským koncilem, jimiž se má lépe usměrňovat a koordinovat“⁴¹⁶ katechetické působení církve.

⁴¹⁴ Srov. FD 2d.

⁴¹⁵ FD 4a.

⁴¹⁶ VKD (1971) Úvod.

Oba tyto nástroje, chápané každý podle svého vlastního druhu a se svojí specifickou autoritou, se vzájemně doplňují.

Katechismus katolické církve je výrazem péče učitelského úřadu papeže, jímž v naší době mocí apoštolské autority podává normativní souhrn katolické víry a podává jej především místním církvím jako opěrný bod pro autentický výklad obsahu víry.

Všeobecné katechetické direktorium ze své strany má platnost, kterou Svatý stolec normálně dává těmto nástrojům k orientaci tím, že je schvaluje a potvrzuje. Je to oficiální pomůcka pro předávání evangelijního poselství a pro katechetické působení v jeho celém rozsahu.

Ráz těchto dokumentů je dán skutečností, jak je to řečeno v *Předmluvě*, že toto Všeobecné direktorium pro katechizaci nevěnuje výkladu obsahů víry samostatnou kapitolu, jak tomu bylo v direktoriu z roku 1971 pod názvem: „*Podstatné prvky křesťanského poselství*.“⁴¹⁷ Z tohoto důvodu, pokud jde o obsah poselství, Všeobecné direktorium odkazuje na Katechismus katolické církve, jehož chce být metodologickým nástrojem pro jeho konkrétní aplikaci.

Předložení Katechismu katolické církve, které následuje, není vypracováno ani pro souhrn, ani pro ospravedlňování takového nástroje učitelského úřadu, ale pro usnadnění jeho lepšího pochopení a přejímání do katechetické praxe.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE

Cíle a povaha Katechismu katolické církve

121. Sám Katechismus katolické církve ve své předmluvě vyznačuje cíl, který sleduje: „Účelem tohoto katechismu je předložit uspořádaný a souhrnný výklad podstatných a základních složek katolického učení, jak o víře, tak o morálce, a to ve světle Druhého vatikánského koncilu a celkové tradice církve.“⁴¹⁸

Učitelský úřad církve chtěl Katechismem katolické církve vykonat církevní službu pro naši dobu a označuje ho jakožto:

- „platný a oprávněný nástroj ve službě *církevního společenství*“.⁴¹⁹ Chce posilovat svazek jednoty tím, že učedníkům Ježíše Krista usnadňuje „vyznání jediné víry, přijaté od apoštolů“;⁴²⁰
- „bezpečná norma pro *učení víry*“.⁴²¹ Tváří v tvář legitimnímu právu každého pokřtěného poznávat od církve to, co ona obdržela a v co věří, Katechismus katolické církve podává jasnou odpověď. Proto je nutnou oporou pro katechizaci i jiné formy služby Slova;
- „opěrný bod pro *katechismy* nebo příručky, které jsou připravovány v různých oblastech“.⁴²²

Katechismus katolické církve „není určen k tomu, aby nahrazoval místní katechismy“;⁴²³ ale aby „povzbuzoval a pomáhal k redakci nových místních katechismů, které berou v úvahu různé situace a kultury, ale které pečlivě chrání jednotu víry a věrnost katolické nauce“.⁴²⁴

⁴¹⁷ VKD (1971), část III, kap. 2.

⁴¹⁸ KKC 11.

⁴¹⁹ FD 4a; srov. FD 4d.

⁴²⁰ KKC 815.

⁴²¹ FD 4a; srov. FD 4c.

⁴²² FD 1f; srov. FD 4c.

⁴²³ FD 4d.

⁴²⁴ Tamtéž.

Povaha a vlastní charakter tohoto dokumentu učitelského úřadu spočívá v tom, že je předložen jako organický souhrn víry univerzální platnosti. V tom se liší od jiných dokumentů učitelského úřadu, které nemají za úkol podávat takovýto souhrn. Liší se také od místních katechismů, které ve společenství církve jsou určeny ke službě určité části Božího lidu.

Členění Katechismu katolické církve

122. Katechismus katolické církve se člení podle čtyř základních dimenzí křesťanského života: vyznání víry, slavení liturgie, evangelijní morálka a modlitba. Tyto čtyři dimenze pramení z téhož jádra, *křesťanského tajemství*. Toto křesťanské tajemství:

- „je předmětem víry (*první část*);
- je slaveno a sdělováno v liturgickém dění (*druhá část*);
- je přítomné k osvětování a podpoře dětí Božích v jejich činnosti (*třetí část*);
- je základem naší modlitby, jejímž výsadním projevem je *Otče náš*, a je předmětem naší prosby, naší chvály, naší přímluvy (*čtvrtá část*).⁴²⁵

Toto čtyřdílné členění rozvíjí podstatné aspekty víry:

- věřit v Boha Stvořitele - jednoho a v Trojici - a v jeho spásonosný plán;
- být jím posvěcováni ve svátostném životě;
- milovat ho celým srdcem a milovat bližního jako sebe sama;
- modlit se v očekávání příchodu jeho království a setkání s ním tváří v tvář.

Katechismus katolické církve se tak vztahuje k víře, kterou věříme, slavíme, prožíváme a modlíme se, a tedy představuje povolání k integrální křesťanské výchově.

Členění Katechismu katolické církve odkazuje k hluboké jednotě křesťanského života. V ní se jasně ukazuje vzájemný vztah mezi „*lex orandi*“, „*lex credendi*“ a „*lex vivendi*“. „Liturgie je sama o sobě modlitbou; vyznání víry nachází své správné místo při slavení bohoslužby. Milost, Boží dar skrze svátosti, je nenahraditelnou podmínkou křesťanského jednání, tak jako účast na liturgii církve vyžaduje zase víru. Jestliže se víra nerozvíjí ve skutcích, je mrtvá a nemůže dávat plody věčného života“.⁴²⁶

Tímto tradičním členěním okolo čtyř pilířů, které podepírají předávání víry (*symbolum, svátosti, desatero, Otče náš*),⁴²⁷ Katechismus katolické církve poskytuje doktrinální oporu při výchově k základním úkolům katechizace⁴²⁸ a pro vypracovávání místních katechismů, aniž by měl v úmyslu v jednom nebo v druhém směru ukládat pevně určenou podobu. Nejprůměrnější způsob uspořádání prvků obsahu katechizace má odpovídat příslušným konkrétním okolnostem a nemá být stanoveno pro celou církev prostřednictvím společného katechismu.⁴²⁹ Dokonalá věrnost katolickému učení není v rozporu s bohatou rozmanitostí způsobu předkládání.

Inspirace Katechismu katolické církve: Trojiční kristocentrismus a vznešenost povolání lidské osoby

⁴²⁵ FD 3d.

⁴²⁶ FD 3e.

⁴²⁷ Srov. KKC 13.

⁴²⁸ Srov. Část I, kapitola 3 tohoto Direktoria.

⁴²⁹ Srov. Kard. J. RATZINGER, *Katechismus katolické církve a optimismus vykoupěných*, v J. RATZINGER – C. SCHÖNBORN, *Malý úvod ke Katechismu katolické církve* (překlad nakladatelství Nové město, Praha 1994, str. 22).

123. Nosnou osou Katechismu katolické církve je Ježíš Kristus „cesta, pravda a život“ (Jan 14,6).

Katechismus katolické církve, soustředěný na Ježíše Krista, se zaměřuje na dva směry: k Bohu a k lidské osobě.

- Tajemství Boha, jediného a v Trojici, a jeho spásonosná ekonomie, inspiruje a hierarchicky řadí Katechismus katolické církve v jeho celku i v jeho částech. Vyznání víry, liturgie, evangelní morálka i modlitba mají v Katechismu katolické církve trojičnou inspiraci, která prochází celým dílem jako vedoucí nit.⁴³⁰ Tento ústřední inspirující prvek vede k textu hlubokého náboženského charakteru.
- Tajemství lidské osoby je předkládáno v KKC na jeho stránkách a především v některých zvlášť význačných kapitolách: „Člověk je ´schopen´ Boha“, „Stvoření člověka“, „Syn Boží se stal člověkem“, „Povolání člověka a život v Duchu“, a ještě jiné.⁴³¹ Tato nauka kontemplovaná ve světle lidské přirozenosti Ježíše, dokonalého člověka, ukazuje nejvyšší povolání a ideál dokonalosti, ke které je povolána každá lidská bytost.

Opravdu, celou nauku Katechismu katolické církve je možno shrnout do této koncilní myšlenky: „Ježíš Kristus,... zjevováním tajemství Otce a jeho lásky plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání“.⁴³²

Literární druh Katechismu katolické církve

124. Abychom respektovali funkci, kterou autorita církve dává Katechismu katolické církve při uskutečňování a obnově katechizace v dnešní době, je důležité zjistit jeho literární druh. Hlavní rysy, které definují literární druh Katechismu katolické církve, jsou:

- Katechismus katolické církve je oficiálním textem učitelského úřadu církve, který autoritativně, přesnou formou a způsobem organické syntézy zhrnuje základní spásonosné události a pravdy, jež vyjadřují společnou víru Božího lidu a tvoří nevyhnutelnou základní orientaci pro katechezi.
- Protože je katechismem, zhrnuje to, co je základní a společné v křesťanském životě, aniž by k tomu přidával různé speciální interpretace, které jsou pouze osobními domněnkami nebo míněním některých teologických škol.⁴³³
- Katechismus katolické církve je mimo to katechismem univerzálního charakteru pro celou církev. V něm se podává aktualizovaná syntéza pravd víry, která shrnuje nauku Druhého vatikánského koncilu a náboženské a morální otázky dnešní doby. „Vzhledem k svému účelu si tento katechismus neklade za cíl provést přizpůsobení katechetických výkladů a metod tak, jak si je vyžadují různé kultury, příslušný věk, stupně duchovní zralosti, sociální a církevní postavení těch, jimž je katecheze určena. Tato nezbytná přizpůsobení jsou vyhrazena speciálním katechismům a zejména těm, kdo se zabývají výukou věřících“.⁴³⁴

Poklad víry a Katechismus katolické církve

⁴³⁰ Srov. KKC 189 – 190; 1077 – 1109; 1693 – 1695; 2564; atd.

⁴³¹ Srov. KKC 27 – 49; 355 – 379; 456 – 478; 1699 – 1756; atd.

⁴³² GS 22a.

⁴³³ Srov. VKD (1971) 119.

⁴³⁴ KKC 24.

125. Druhý vatikánský koncil vytkl jako hlavní úlohu lépe uchovávat a prezentovat vzácný poklad křesťanské nauky tak, aby se stal přístupnějším pro věřící v Krista i pro všechny lidi dobré vůle.

Obsahem tohoto pokladu je Boží slovo, které církev střeží. Když si učitelský úřad církve vytkl za cíl vypracovat text jako orientaci pro vyučování ve víře, vybral z tohoto pokladu věci nové a staré, které považoval za nejvhodnější pro daný cíl. Katechismus katolické církve se tak představuje jako konkrétní výraz základní služby, jejíž náplní je pomáhat při hlásání evangelia a vyučování pravdám víry. Obě tyto činnosti čerpají svoje poselství z pokladu tradice a Písma svatého, svěřeného církvi, aby byly konány hodnověrně. Katechismus katolické církve není jediným pramenem katecheze, neboť jako dokument učitelského úřadu není nadřazen Božím slovu, ale slouží mu. Nicméně je důležitým dokumentem autentické interpretace tohoto Slova a vznikl proto, aby se evangelium hlásalo a odevzdávalo v celé své pravdě a čistotě.

126. Z pohledu vztahu Katechismu katolické církve k pokladu víry bude dobré objasnit dvě otázky životně důležité pro katechezi:

- vztah Písma svatého a Katechismu katolické církve jako východisko k stanovení obsahu katecheze;
- vztah mezi katechetickou tradicí církevních otců včetně bohatství jejího obsahu i chápání katechetického procesu a Katechismem katolické církve.

Písmo svaté, Katechismus katolické církve a katecheze

127. Konstituce *Dei Verbum* Druhého vatikánského koncilu zdůraznila základní důležitost Písma svatého v životě církve. Spolu s posvátnou tradicí ho představuje jako „nejvyšší pravidlo víry“, neboť „nezměnitelně podává slovo samotného Boha a v slovech proroků a apoštolů nechává zaznívat hlas Ducha Svatého“.⁴³⁵ Proto církev chce, aby Písmo svaté mělo výsostné postavení v celé službě slova. A konkrétní katecheze má být „autentickým úvodem do 'lectio divina', to jest do četby Písma svatého „podle Ducha, který přebývá v církvi“.⁴³⁶

V tomto smyslu mluvit o tradici a Písmu svatém jako pramenech katecheze znamená zdůrazňovat, že se má katecheze nechat proniknout biblickým myšlením, duchem a biblickými a evangelijními postoji prostřednictvím nepřetržitého kontaktu s těmito texty; ale znamená to také pamatovat, že katecheze bude tím bohatší a účinnější, čím více bude číst texty s chápáním a srdcem církve“.⁴³⁷ Při této církevní četbě Písma ve světle tradice sehrává Katechismus katolické církve důležitou úlohu.

128. Písmo svaté a Katechismus katolické církve jsou dva kontaktní body pro celou katechetickou činnost církve v současné době:

- Písmo svaté totiž jako „slovo Boží... napsané z vnuknutí Ducha Svatého“⁴³⁸ a Katechismus katolické církve, jakožto vyjádření živé tradice církve a bezpečná norma vyučování ve víře, jsou zde proto, aby - každé svým způsobem a vlastní autoritou - učinily katechezi současné církve plodnou.
- Katecheze odevzdává obsah Božího slova dvěma způsoby, v nichž ho církev vlastní, zvnitřňuje a žije: jako vyprávění dějin spásy a jako jasné vyjádření Vyznání víry. Písmo

⁴³⁵ DV 21.

⁴³⁶ MPD 9c; PONTIFICA COMMISSIONE BIBLICA. Document *L'interpretazione della Bibbia nella Chiesa*, IV, C, 3. Český překlad: *Výklad Bible v Církvi*, Praha, Zvon, str. 101-102.

⁴³⁷ CT 27; srov. Synoda 1985, II,B, a, 1.

⁴³⁸ DV 9.

svaté a Katechismus katolické církve mají inspirovat jak biblickou katechezi, tak katechezi doktrinální, které zprostředkují tento obsah Božího slova.

V případě běžné katecheze je důležité, aby katechumeni a katechizovaní v Písmu svatém i v místním katechismu mohli mít oporu. Katecheze nakonec není nic jiného než významné a životné předání pravd, jež obsahují.⁴³⁹

Katechetická tradice církevních Otců a Katechismus katolické církve

129. V *pokladu víry* je spolu s Písmem svatým obsažená i celá tradice církve. „Výroky svatých otců svědčí o oživující přítomnosti této tradice, jejíž bohatství se přelévá do praxe a do života věřících a modlících se církve“.⁴⁴⁰

Uprostřed tohoto velkého naukového i pastoračního bohatství si zaslouží naši pozornost následující aspekty:

- rozhodující důležitost, již Otcové připisují křesťanskému katechumenátu v utváření místních církví;
- stupňovité uspořádání postupného rozvoje křesťanské formace, strukturované do etap.⁴⁴¹ Otcové vytvářeli katechumenát inspirovaný božskou pedagogikou. Katechumen jako lid Izraele v katechumenátním procesu prochází cestu návratu do země zaslíbené: křesťanská identifikace s Kristem.⁴⁴²
- tvorba struktury obsahu katecheze podle etap tohoto procesu. V patristické katechezi hrálo vyprávění dějin spásy prvořadou roli. Když postní doba pokročila, přistoupilo se k odevzdání Apoštolského vyznání víry a modlitby Otce náš, stejně jako k jejich vysvětlení se všemi morálními důsledky. Těm, kteří už přistupovali k svátostem uvedení do křesťanského života, mystagogická katecheze vnitřně pomáhala osvojit si je a vychutnat je.

130. Katechismus katolické církve vnáší do katecheze velkou tradici katechismů.⁴⁴³ Nesmírné bohatství této tradice si zaslouhuje, abychom zvýraznili některé aspekty:

- Dimenze poznání pravdy víry. Nejedná se jen o živé přilnutí k Bohu, ale i souhlas rozumu a vůle se zjevenou pravdou. Katechismy neustále připomínají církvi potřebu, že věřící mají mít znalosti víry uspořádané organicky, byť jednoduchou formou.
- Výchova k víře, pevně zakořeněná ve všech svých pramenech, obsahuje rozličná zaměření: Víra, která se vyznává, slaví, žije a modlí.

Bohatství patristické tradice a tradice katechismů se slévá v současné katechezi církve a velmi ji přitom obohacuje v její vlastní koncepci a stejně tak v jejích obsazích. Obě připomínají sedm základních prvků v katechezi, které ji tvoří - tři etapy vyprávění dějin spásy: (Starý zákon, život Ježíše Krista a dějiny církve), a dále čtyři pilíře výkladu: symbolum, svátosti, Desatero a Otče náš. Na těchto sedmi *základních kamenech*, jež jsou základem jak postupu katechizace uvedení do křesťanství, tak i trvalé cesty křesťanského zrání, mohou se

⁴³⁹ Srov. MPD 9.

⁴⁴⁰ DV 8c.

⁴⁴¹ Když Druhý vatikánský koncil požadoval *obnovu katechumenátu dospělých*, zdůraznil, že musí být odstupňován: „Obnovuje se katechumenát dospělých, rozdělený do několika stupňů.“ (SC 64).

⁴⁴² Je příznačné například svědectví Origenovo: „Když opustíš temnoty modloslužby a toužíš po poznání Božího zákona, tedy začni svůj východ z Egypta. Když jsi byl připojen k množství katechumenů a začal jsi poslouchat přikázání církve, pak jsi prošel Rudým mořem. Při zastaveních na poušti každý den naslouchej zákonu Božímu a pohleď na tvář Mojžíšovu, která ti odhaluje slávu Páně. Ale když dojdeš k duchovnímu prameni křtu..., tehdy, když jsi přešel Jordán, vstoupíš do zaslíbené země.“ (ORIGENES, *Homiliae in Iesu nave*, IV, 1: S.C.R. 71,149).

⁴⁴³ Srov. KKC 13.

stavět budovy různé architektury nebo členění, podle příjemců nebo různých kulturních situací.

KATECHISMY MÍSTNÍCH CÍRKVÍ

Místní katechismy: jejich nutnost⁴⁴⁴

131. Katechismus katolické církve je pro všechny věřící a pro každého, kdo chce poznat, co katolická církev věří,⁴⁴⁵ a zcela zvláště "je určen k tomu, aby povzbuzoval a pomáhal v sestavování nových místních katechismů, které budou brát v úvahu rozmanitost poměrů a kultury, ale též pečlivě uchovávají jednotu víry a věrnost katolickému učení".⁴⁴⁶

Místní katechismy, tedy díla vypracovaná a vydaná diecézními biskupy nebo biskupskými konferencemi,⁴⁴⁷ jsou neocenitelnými nástroji pro katechizaci, „povolanou vnášet sílu evangelia do srdce kultury jako takové i do jednotlivých kultur“. ⁴⁴⁸ Z toho důvodu se Jan Pavel II. obrátil s vřelým povzbuzením na biskupské konference celého světa, aby podnikly s trpělivostí, ale také s pevnou rozhodností imponující práci, konanou v jednotě s Apoštolským stolcem, aby připravily dobře sestavené katechismy, věrné obsahu zjevení a přizpůsobené současnosti, pokud jde o metodologii, schopné vychovávat k pevné víře křesťanské generace nových časů.⁴⁴⁹

Prostřednictvím místních katechismů církev aktualizuje „božskou pedagogiku“, ⁴⁵⁰ kterou Bůh používal ve zjevení, a přizpůsoboval svůj jazyk naší přirozenosti s péčí své prozřetelnosti.⁴⁵¹ V místních katechismech církev sděluje evangelium způsobem přístupným člověku, aby je mohl opravdu přijímat jako *Radostnou zvěst (buona notizia)* spásy. Místní katechismy se tak proměňují ve hmatatelné vyjádření Božího „sklánění se k nám“⁴⁵² a jeho nevýslovné lásky⁴⁵³ k světu.

Literární druh místního katechismu

132. Každý katechismus přijatý místní církví jako vlastní je charakterizován třemi základními rysy: jeho oficiální charakter, základní a organická syntéza víry, kterou podává, a skutečnost, že spolu s Písmem svatým je podáván jako jeden z nástrojů pro katechizaci:

- Místní katechismus je totiž oficiálním textem církve. Jistým způsobem zviditelňuje „odevzdání Vyznání víry“ a „odevzdání modlitby Otče náš“ katechumenům a křtěncům. Je proto vyjádřením úkonu tradice.

⁴⁴⁴ Tento titul se týká výlučně katechismů oficiálních, to znamená těch, které diecézní biskup (CIC 775, 1) nebo biskupská konference (CIC 775, 2) přijímá jako vlastní. Katechismy neoficiální (CIC 827, 1) a jiné pracovní nástroje pro katechizaci viz - VKD (1971) 116 - jsou uváděny v V. části, kapitola 4.

⁴⁴⁵ FD 4c.

⁴⁴⁶ FD 4d.

⁴⁴⁷ Srov. CIC 775.

⁴⁴⁸ CT 53a; srov. KKC 24.

⁴⁴⁹ CT 50.

⁴⁵⁰ DV 15.

⁴⁵¹ Srov. DV 13.

⁴⁵² DV 13.

⁴⁵³ DV 13. *Nevýslovná dobrotivost, prozřetelnost a péče, sklánění se* jsou výrazy, které definují Boží pedagogiku ve zjevení. Ukazují Boží touhu *přizpůsobit se* (synkatabasis) lidským bytostem. V témže duchu mají být vypracovány katechismy místních církví.

Oficiální charakter místního katechismu vytváří kvalitativní rozdíl ve vztahu k jiným pracovním nástrojům, užitečným při katechizaci (didaktické texty, neoficiální katechismy, příručky pro katechety...).

- Mimo to každý katechismus je povahy syntetické a základní, v něm jsou předkládány organickým způsobem a se zachováním „hierarchie pravd“) události a základní pravdy křesťanského tajemství.
- Místní katechismus podává organickým způsobem souhrn „dokladů zjevení a křesťanské tradice“⁴⁵⁴ v bohatství různých výrazových prostředků, v nichž se Boží slovo vyjadřuje.

Místní katechismus je konečně podáván jako opěrný bod, který inspiruje katechizaci. Písmo svaté a katechismus jsou dva naukové dokumenty v postupu katechizace, a proto je máme stále mít v rukou. Ačkoliv jsou jeden i druhý prvořadými nástroji, přece nejsou jedinými: Jsou tedy potřebné i jiné bezprostřednější pracovní nástroje.⁴⁵⁵ Proto je oprávněná otázka, zda oficiální katechismus má obsahovat výchovné prvky, nebo naopak zda se má omezovat pouze na naukovou syntézu a předkládat jenom prameny.

V každém případě, protože katechismus je nástrojem pro katechetické působení, které je činností komunikační, musí vždy odpovídat určité pedagogické inspiraci a má z něj vždy vyzařovat božská pedagogika.

Otázky ryze metodologické jsou zpravidla úlohou jiných nástrojů.

Aspekty přizpůsobení v místním katechismu⁴⁵⁶

133. Katechismus katolické církve ukazuje, jaké jsou aspekty, jež je nutno mít na zřeteli při přizpůsobování nebo uvádění do souvislosti organické syntézy víry, kterou má každý místní katechismus podávat. Tato syntéza víry má působit při přizpůsobování, jak je vyžadují „různé kultury, věky, stupně duchovní zralosti, sociální a církevní postavení těch, jimž je katecheze určena“.⁴⁵⁷ I Druhý vatikánský koncil důrazně prohlašuje nutnost přizpůsobovat evangelijní poselství: „Toto přizpůsobené kázání zjeveného slova musí zůstat zákonem veškeré evangelizace.“⁴⁵⁸ A proto:

- Místní katechismus má předkládat syntézu víry ve vztahu ke konkrétní kultuře, v níž žijí katechumeni a katechizovaní. Bude přitom vtělovat všechny ty „originální výrazy života, slavení a myšlení, které jsou křesťanské“⁴⁵⁹ a které pocházejí z jejich vlastní kulturní tradice a jsou plodem práce a inkulturace místní církve.
- Místní katechismus, „věrný poselství a věrný lidské osobě“,⁴⁶⁰ předkládá křesťanské tajemství způsobem oslovujícím a blízkým psychice a mentalitě věku konkrétního příjemce a v důsledku toho s jasným vztahem k základním zkušenostem jeho života.⁴⁶¹
- Je třeba přihlížet zvláště ke konkrétní podobě života náboženské skutečnosti v určité společnosti. Není totéž vytvořit katechismus pro prostředí, poznamenané náboženskou

⁴⁵⁴ VKD (1971) 119.

⁴⁵⁵ V katechizaci zároveň s nástroji působí jiné rozhodující skutečnosti: osobnost katechety, jeho metoda, kterou katechizuje, vztah mezi katechetou a katechizovaným, ohled na vnitřní rytmus chápání ze strany příjemce, klima lásky a víry při sdělování, aktivní účast křesťanského společenství, atd.

⁴⁵⁶ Srov. část IV, kapitola 1.

⁴⁵⁷ KKC 24.

⁴⁵⁸ GS 44.

⁴⁵⁹ CT 53a.

⁴⁶⁰ Srov. CT 55c; MPD 7; VKD (1971) 34.

⁴⁶¹ Srov. CT 36 – 45.

lhostejností, a vytvořit jej pro jiné prostředí, jehož ráz je hluboce náboženský.⁴⁶² V každém katechismu má být velmi pečlivě vyjasněn vzájemný vztah víra - věda.

- Důležitým činitelem pro úpravu katechismu, alespoň pokud jde o nejhlubší strukturální prvky (ekonomické, politické, rodinné,...), je sociální problematika. Inspirován sociální naukou církve bude katechismus schopen podávat kritéria, podněty a směry činnosti, které jasně ukazují křesťanskou přítomnost uprostřed této problematiky.⁴⁶³
- Konečně konkrétní situace, v níž místní církev žije, tvoří nutný kontext, s nímž musí katechismus počítat. Obvykle to nejsou přechodné situace, kterými se zabývají jiné dokumenty učitelského úřadu, ale spíše trvalejší situace, která vyžaduje evangelizaci se specifitějšími a určitějšími aspekty.⁴⁶⁴

Kreativita místních církví vzhledem k vypracovávání katechismů

134. Při naplňování úkolu přizpůsobovat, zasazovat do prostředí a inkulturovat evangelní poselství různým věkovým stupňům, situacím a kulturám prostřednictvím katechismů, potřebují místní církve jistou zralou kreativitu. Z pokladu víry svěřeného celé církvi mají místní církve vybírat, strukturovat a vyjadřovat za vedení Ducha svatého, niterného Učitele, všechny ty prvky, jimiž mají předávat v určité situaci evangelium v jeho pravosti.

V tomto náročném úkolu je Katechismus katolické církve „opěrným bodem“, který zaručuje jednotu víry. Toto Všeobecné direktorium pro katechizaci ze své strany podává základní kritéria, která mají být směrnici pro předkládání křesťanského poselství.

135. Při vypracovávání místních katechismů je vhodné pamatovat na toto:

Jde především o vypracovávání opravdových katechismů, přizpůsobených, a inkulturovaných. V tomto smyslu je vhodné rozlišovat mezi katechismem, který přizpůsobuje křesťanské poselství různým věkovým stupňům, situacím a kulturám a tím, který je jenom syntézou Katechismu katolické církve jako nástrojem k uvedení do studia tohoto katechismu. Jsou to dva různé druhy zpracování.⁴⁶⁵

Místní katechismy mohou mít ráz diecézní, oblastní nebo národní.⁴⁶⁶

Vzhledem ke strukturování obsahů publikují různá biskupství katechismy různého členění nebo uspořádání. Jak již bylo řečeno, Katechismus katolické církve byl předložen jako naukový opěrný bod, ale nechce se jím ukládat celé církvi určité uspořádání katechismu. Tak existují katechismy s uspořádáním trojičným, jiné jsou strukturovány podle etap spásy, jiné podle biblického a teologického tématu velké intenzity (*Smlouva, Království Boží,...*), jiné podle základních rozměrů víry, jiné sledováním liturgického roku.

Pokud jde o způsob vyjadřování evangelijního poselství, kreativita při katechismu zasahuje také samotnou formulaci obsahu.⁴⁶⁷ Katechismus zřejmě musí zůstat věrný pokladu

⁴⁶² V místních katechismech se má věnovat pozornost prožívání a orientaci lidové zbožnosti (srov. EN 48; CT 54 a KKC 1674 – 1676), a stejně tomu, co se týká ekumenického dialogu (srov. CT 32 – 34; KKC 817 – 822) a mezináboženského dialogu (srov. EN 53; RM 55 – 57 a KKC 839 – 845).

⁴⁶³ LC 72 rozlišuje mezi „principy uvažování“ a „kritérii usuzování“ a „směrnici činnosti“, které církve podává ve své sociální nauce. Katechismus bude schopen rozlišovat tyto roviny.

⁴⁶⁴ Zde se hledí především na „různé situace společensko-náboženské tváří v tvář evangelizaci. Je o nich řeč v Části I, Kapitola 1.

⁴⁶⁵ O tomto rozlišení mezi místními katechismy a souhrnnými díly týkající se KKC viz co říká v „KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY – KONGREGACE PRO KLÉRUS, list předsedům biskupských konferencí *Orientamenti circa le „opere di sintesi“ del Catechismo della Chiesa cattolica* (Prot. n. 94004378 del 20 dicembre 1994), Premesse 1 – 5. Mezi jiným se říká: „Souhrnná díla týkající se KKC mohou být mylně chápána jako náhrada za místní katechismy a dokonce mohou ve skutečnosti zbavovat odvahy k jejich přípravě, ačkoliv v nich chybí přizpůsobování zvláštním situacím příjemců, která katechizace vyžaduje“ (Premesse 4).

⁴⁶⁶ Srov. CIC 775 §§ 1 – 2.

víry ve své metodě vyjadřování naukové podstaty křesťanského poselství. „Jednotčím prvkem jednotlivých církví nejsou jen jejich členové, nýbrž i jejich tužby, zvláštní vlohy i meze, způsob jejich modlitby, jejich světový i životní názor. Právě tím se od sebe navzájem liší a jejich úkolem je přizpůsobit tomuto svému zvláštnímu prostředí základní obsah evangelního poselství a aniž by se tím nějak změnila jeho základní pravdy, přetavit ho takovým způsobem, aby mu členové těchto církví dobře rozuměli. Evangelium jim tedy musí být hlášáno jejich jazykem.“⁴⁶⁸

Zásadu, která má být v tomto citlivém úkolu zachována, vyznačuje 2. Vatikánský koncil: „Neustále hledat přiměřenější způsob, jak podávat lidem své doby křesťanskou nauku, protože něco jiného je sám poklad víry neboli pravdy víry, a něco jiného způsob, jímž jsou vyjadřovány, i když smysl a význam zůstává tentýž.“⁴⁶⁹

Katechismus katolické církve a místní katechismy: *symfonie víry*

136. Katechismus katolické církve a místní katechismy, samozřejmě každý se specifickou autoritou, vytvářejí jednotu. Jsou konkrétním vyjádřením „jednoty v téže apoštolské víře“⁴⁷⁰ a zároveň bohaté různosti formulace téže víry.

Katechismus katolické církve a místní katechismy zároveň s tím, kdo kontemplanuje jejich harmonii, vyjadřují symfonii víry: především vnitřní symfonii samého Katechismu katolické církve vypracovaného ve spolupráci veškerého episkopátu katolické církve; je to symfonie, která z něho vychází a projevuje se v místních katechismech. Tato „symfonie“, tento „chór hlasů všeobecné církve,“⁴⁷¹ projevující se v místních katechismech, věrných Katechismu katolické církve, má důležitý teologický význam:

- Vyjadřuje především katolicitu církve. Kulturní bohatství národů se vtěluje do vyjádření víry jediné církve.
- Katechismus katolické církve a místní katechismy ukazují také církevní společenství. Jedním z jeho viditelných vzájemných svazků je „vznávání jediné víry“.⁴⁷² Místní církve, „v nichž existuje a z nichž se skládá jedna a jediná církev Kristova“,⁴⁷³ vytvářejí s celkem, s všeobecnou církví, „zvláštní vztah vnitřního spojení“.⁴⁷⁴ Jednota mezi Katechismem katolické církve a místními katechismy toto společenství činí viditelným.
- Katechismus katolické církve a místní katechismy stejně vyjadřují zřejmým způsobem skutečnost biskupské kolegiality. Biskupové, každý ve své diecézi, a společně jako sbor ve společenství s nástupcem Petrovým mají největší odpovědnost za katechizaci v církvi.⁴⁷⁵

⁴⁶⁷ Otázka jazyka ať v místních katechismech nebo v katechetickém působení má stěžejní důležitost: srov. CT 59.

⁴⁶⁸ EN 63. V tomto citlivém úkolu *asimilovat – převádět*, vyznačeném tímto textem, je velmi důležité brát v úvahu připomínku KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY – KONGREGACE PRO KLÉRUS v: *Orientamenti circa le „Opere di sintesi“ del Catechismo della Chiesa Cattolica*, Premesse 3: l.c.: „Vypracovávání místních katechismů, pro které máme v KKC ‚bezpečný a autoritou daný opěrný text‘ (FD 4), zůstává důležitým cílem pro episkopáty. Ale těžkosti, které je možno předvídat a se kterými se setká tato činnost, mohou být překonány pouze tak, že prostřednictvím přiměřené, případně i delší doby asimilace KKC bude připravena teologická, katechetická a jazyková půda pro skutečné dílo inkulturace obsahů Katechismu“.

⁴⁶⁹ GS 62b.

⁴⁷⁰ FD 4b.

⁴⁷¹ RM 54b.

⁴⁷² KKC 815.

⁴⁷³ LG 23a.

⁴⁷⁴ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Lettera *Communione Notio*, n. 9: l.c. 843.

⁴⁷⁵ Srov. CT 63 b.

Ve své hluboké jednotě a bohaté různosti jsou Katechismus katolické církve a místní katechismy povolány být obnovujícím kvasem katechizace v církvi. V kontemplaci s katolickým a univerzálním pohledem může církev, to je celé společenství učedníků Kristových, říci vpravdě: „Toto je naše víra, toto je víra církve.“

ČÁST TŘETÍ

PEDAGOGIKA VÍRY

Pedagogika víry

„Ačkoliv jsem sám naučil Efrajima chodit, on na své rámě bral modly. Nepoznali, že já jsem je uzdravoval. Provázky lidskými jsem je táhl, provazy milování, byl jsem jako ti, kdo jim nadlehčují jho, když jsem se k němu nakláněl a krmil jej“ (Os 11,3-4).

„Když byl později sám, ptali se ho ti, kdo byli s ním, spolu se Dvanácti, jaký smysl mají podobenství. A řekl jim: „Vám je dáno znát tajemství Božího království...“ Když pak byl se svými učedníky sám, všechno jim vysvětloval“ (Mk 4,11.34).

„Jenom jeden je váš Učitel - Kristus“ (Mt 23,10)

137. Ježíš pozorně pečoval o formaci učedníků, které posílal na misie. Představil se jim jako jediný Učitel a současně i trpělivý a věrný přítel,⁴⁷⁶ prostřednictvím celého svého života vykonával skutečné vyučování,⁴⁷⁷ podněcoval v nich vhodné otázky,⁴⁷⁸ a tak jim hlouběji vysvětloval, co oznamoval zástupům,⁴⁷⁹ uváděl je do modlitby,⁴⁸⁰ poslal je, aby se zaučovali v misionářské praxi,⁴⁸¹ nejprve jim přislíbil Ducha a později ho od svého Otce i seslal, aby je uvedl do celé pravdy⁴⁸² a podporoval je v obtížných chvílích, které nevyhnutelně přicházejí.⁴⁸³ Ježíš Kristus je „Učitel, který zjevuje lidem Boha a člověka jemu samému; Učitel, který zachraňuje, posvěcuje a vede, který je živý, mluví a burcuje, dojímá, opravuje, soudí, odpouští a každý den s námi kráčí cestou dějin; Učitel, který přichází a jednou přijde ve slávě“.⁴⁸⁴ V Ježíši - Pánu a Učiteli - nachází církev transcendentní milost, trvalou inspiraci a přesvědčivý vzor pro každé sdílení víry.

⁴⁷⁶ Srov. Jn 15,15; Mk 9,33-37; 10,41-45.

⁴⁷⁷ Srov. CT 9.

⁴⁷⁸ Srov. Mk 8,14-21.27.

⁴⁷⁹ Srov. Mk 4,34; Lk 12,41.

⁴⁸⁰ Srov. Lk 11,1-2.

⁴⁸¹ Srov. Lk 10,1-20.

⁴⁸² Srov. Jn 16,13.

⁴⁸³ Srov. Mt 10,20; Jn 15,26; Sk 4,31.

⁴⁸⁴ CT 9.

Význam a cíl této části

138. Ve škole Ježíše-Učitele katecheta úzce spojuje svou činnost zodpovědné osoby s tajemnou činností milosti Boží. Katecheze je proto cvičením „originální pedagogiky víry“.⁴⁸⁵

Předávání evangelia prostřednictvím církve zůstává především a trvale dílem Ducha svatého a má ve zjevení svědectví a základní normu (kapitola 1).

Ale Duch používá osob, které přijímají poslání hlásat evangelium a jejichž odbornosti a lidské zkušenosti se stávají součástí pedagogiky víry.

Z toho pramení celé množství otázek, které se široce dotýkají dějin katecheze ohledně katechetické činnosti, pramenů, metod, adresátů katecheze a procesu inkulturace.

V druhé kapitole se nejedná o podání vyčerpávajícího přehledu, ale budou vyloženy pouze ty body, které se jeví dnes mimořádně důležité pro celou církev. Bude úkolem různých direktorií a ostatních pracovních nástrojů jednotlivých církví, aby vhodným způsobem zpracovaly jim vlastní problémy.

⁴⁸⁵ CT 58.

KAPITOLA I

*Boží pedagogika, pramen a vzor pedagogiky víry*⁴⁸⁶

Boží pedagogika

139. „Bůh s vámi jedná jako se svými syny. Vždyť kterého syna otec nekárá?“ (Žid 12,7). Spása člověka, která je cílem zjevení, se ukazuje také jako plod originální a účinné „Boží pedagogiky“ v dávných dějinách. Podobně jako v lidských zvycích a podle dobových kulturních představ vystupuje Bůh v Písmu jako milosrdný otec, učitel nebo mudrc,⁴⁸⁷ který přijímá člověka - jednotlivce i společnost - v podmínkách, v nichž se nachází, ale osvobozuje ho od pout zla, vábí jej k sobě pouty lásky a nechává ho pozvolna a trpělivě dorůstat do zralosti svobodného dítěte, které důvěřuje a naslouchá jeho slovu. Za tímto účelem Bůh jako dokonalý a dlouhodobý vychovatel proměňuje životní události svého národa v lekce moudrosti⁴⁸⁸, které přizpůsobuje různému věku a životní situaci. Svému lidu svěřuje slova výchovy a katecheze, která jsou předávána z generace na generaci,⁴⁸⁹ povzbuzuje ho připomínkou odměn i trestů a k výchově používá i samotné zkoušky a utrpení.⁴⁹⁰ Umožnit člověku setkání s Bohem, což je úkolem katechety, opravdu znamená postavit do středu vztah, který má Bůh k člověku, osvojit si jej, a nechat se Jím vést.

Kristova pedagogika

140. Když přišla plnost času, poslal Bůh lidstvu svého Syna, Ježíše Krista. On přinesl světu největší dar – spásu - tím, že uskutečnil své poslání vykupitele, protože pokračoval v „Boží pedagogice“ s dokonalostí a účinností, jež byla vlastní jeho osobě. Ze slov, znamení, skutků jeho krátkého, ale intenzivního života poznali učedníci z vlastní zkušenosti základní rysy „Jeho pedagogiky“, kterou později zaznamenali v evangeliích: přijímat druhého, zvláště když je chudý, malý nebo hříšník, jako osobu milovanou a vyhledávanou Bohem; upřímně zvěstovat Boží království jako radostnou zvěst pravdy a útěchy od Otce; hlásat nový druh lásky, která je jemná i silná, aby osvobodila od zla a přivedla k životu; naléhavě zvát k jednání, které vychází z víry v Boha, z naděje na království a z lásky k bližnímu; používat všechny možnosti komunikace mezi lidmi, jako slovo, ticho, přirovnání, obraz, příklad, mnoho různých znamení, jak to dělávali proroci. Tím, že Kristus pozval učedníky, aby ho následovali zcela a bez výhrad,⁴⁹¹ předal jim svoji pedagogiku víry jako plné sdílení svého poslání i osudu.

Pedagogika církve

⁴⁸⁶ DV 15; VKD (1971) 33; CT 58; ChL 61; KKC 53, 122, 684, 708, 1145, 1609, 1950, 1964.

⁴⁸⁷ Srov. Dt 8,5; Oz 11,3-4; Př 3,11-12.

⁴⁸⁸ Srov. Dt 4,36-40; 11,2-7.

⁴⁸⁹ Srov. Ez 12,25-27; Dt 6,4-8; 6,20-25; Joz 4,20.

⁴⁹⁰ Srov. Am 4,6; Oz 7,10; Jer 2,30; Př 3,11-12; Žid 12,4-11; Zj 3,19.

⁴⁹¹ Srov. Mk 8,34-38; Mt 8,18-22.

141. Církev, která je „v Kristu všeobecnou svátostí spásy“,⁴⁹² od počátku prožívala své poslání jako viditelné a aktuální pokračování pedagogiky Otce a Syna. „Protože je naší Matkou, je také vychovatelkou naší víry“.⁴⁹³

Toto jsou nejhlubší důvody, proč je křesťanské společenství samo v sobě živou katechezí. Tím, co je, co hlásá, slaví a koná, zůstane stále živým, nenahraditelným a hlavním místem katecheze.

Církev nashromáždila během staletí nesmírný poklad pedagogiky víry: především ve svědectví svatých katechetů. Dále pestrost způsobů a originálních forem náboženského sdílení jako je katechumenát, katechismy a průvodce křesťanským životem; vzácné dědictví nauky, kultury víry, katechetických institucí a pomůcek. Všechny tyto aspekty spoluvytvářejí dějiny katecheze a právem se zapisují do paměti společnosti a katechetické praxe.

Božská pedagogika, činnost Ducha svatého v nitru každého křesťana

142. „Šťastný člověk, jehož vychováváš, Hospodine, a ve svém zákoně vyučuješ“ (Žl 94,12). Ve škole Božího slova přijatého církví roste učedník milostí Ducha svatého seslaného Kristem podobně jako jeho Mistr tak, že „prospívá moudrostí, věkem a oblibou u Boha i u lidí“ (Lk 2,52). Za pomoci katecheze a poznatků vědy a vlastní zkušenosti rozvíjí v sobě přijatou „Boží výchovu“.⁴⁹⁴ Tímto způsobem poznává stále více tajemství spásy a učí se úctě k Bohu Otci tím, že „žije podle pravdy a v lásce“ a usiluje o růst „po všech stránkách v něho, v Krista, který je naše hlava“ (Ef 4,15).

Naplnění Boží pedagogiky může být chápáno jako dosažení „mužné zralosti, onoho věku, kdy se na nás uskuteční Kristova plnost“ (Ef 4,13). Proto nemůže být někdo učitelem a pedagogem víry, jestliže není přesvědčeným a věrným učedníkem Kristovým v jeho církvi.

Boží pedagogika a katecheze

143. Katecheze jakožto předávání Božího zjevení se hluboce inspiruje Boží pedagogikou, jak ji pozorujeme na Kristu a církvi, podle ní uspořádává základní podobu a pod vedením Ducha svatého z ní moudře sestavuje přehled, ve kterém zdůrazňuje pravou zkušenost víry a oddané setkání s Bohem. Proto katecheze:

- je pedagogikou, která vstupuje do „dialogu spásy“ mezi Bohem a člověkem a slouží mu, když vědomě poukazuje na univerzalitu této spásy. Ze strany Boží podtrhává Jeho iniciativu, láskyplnou motivaci, nezaslouženost, respektování svobody; u člověka pak poukazuje na důstojnost přijatého daru a požadavek trvalého růstu v něm;⁴⁹⁵
- přijímá princip progresivity zjevení, transcendenci a tajemnost Božího slova i jeho přizpůsobení různým lidem a kulturám;
- uznává, že Ježíš Kristus - Slovo Boha, které se stalo tělem, je středem i určujícím prvkem katecheze, která je „pedagogikou vtělení“, a proto je evangelium stále hodné doporučení pro lidský život;
- doceňuje zkušenosti víry každé skupiny, jak je to vlastní Božímu lidu - církvi;
- nachází své místo v mezilidských vztazích a osvojuje si proces dialogu;
- používá pedagogiku znamení, kde se setkávají slova a skutky, vyučování a zkušenost;⁴⁹⁶

⁴⁹² LG 1.

⁴⁹³ KKC 169; srov. GE 3c.

⁴⁹⁴ Srov. GE 4.

⁴⁹⁵ Srov. Pavel VI, Lett. Enc. *Ecclesiam Suam* (16. srpna 1964), III: AAS 56 (1964), 637-659.

⁴⁹⁶ Srov. DV 2.

- čerpá svoji sílu pravdy a trvalé úsilí vydávat jí svědectví z nevyčerpatelné Boží lásky, která je Duch svatý, vždyť Boží láska je vlastním důvodem zjevení.⁴⁹⁷

A tak dostává katecheze podobu procesu nebo pouti a následuje Krista z evangelia v Duchu na cestě směrem k Otci, aby dospěla ke zralosti víry „v takové míře, v jaké ji chtěl Kristus dát“ (Ef 4,7) a podle možností i potřeb každého člověka.

Originální pedagogika víry⁴⁹⁸

144. Katecheze, která je pedagogikou ve službách víry, se nemůže nechat vést ideologickým úsilím nebo zájmy čistě lidskými⁴⁹⁹ pro uskutečnění svých úkolů. Nemůže zaměňovat Boží spásné konání, které je čistou milostí, s lidskou pedagogickou činností, ale ani je neodděluje a nestaví do protikladu. Boží láskyplný dialog s každým člověkem se stává inspirací a normou katecheze, která pak je jakousi neúnavnou ozvěnou tohoto dialogu a stále vyhledává dialog s lidmi podle velkých příkladů nabízených Magisteriem církve.⁵⁰⁰

Přesné cíle, které inspirují její metodické postupy, jsou tyto:

- přivádět k postupnému a důslednému sepětí mezi plným přilnutím člověka k Bohu (*fides qua*) a obsahem křesťanského poselství (*fides quae*);
- rozvíjet všechny rozměry víry, aby byla přítomna v poznání, liturgické oslavě, životě i modlitbě;⁵⁰¹
- povzbuzovat člověka, aby se „zcela a svobodně“⁵⁰² odevzdal Bohu: rozumem, vůlí, srdcem, pamětí;
- pomáhat člověku poznat své povolání, kterým volá Pán.

Proto je katecheze činností, která spojuje úvod do křesťanského života a výchovu i vzdělání v jeden celek.

Věrnost Bohu a věrnost člověku⁵⁰³

145. Ježíš Kristus je živým a dokonalým zosobněním vztahu Boha k člověku i člověka k Bohu. Od Něho přijímá pedagogika víry „zákon, který je základem pro celý život církve“, a tedy i katecheze: zákon věrnosti Bohu i věrnosti člověku v postoji jedné a nedílné lásky.⁵⁰⁴

Pravá katecheze je tedy ta, která pomáhá vnímat Boží aktivitu během celého procesu dozrávání, podporuje prostředí naslouchání, díkuvzdání i modlitby⁵⁰⁵ a zaměřuje člověka ke svobodné odpovědi, neboť podporuje jeho aktivní zapojení.

„Vlídnost“⁵⁰⁶ Boží, škola pro člověka

⁴⁹⁷ Srov. RM 15; CCC 24b-25; VKD (1971) 10.

⁴⁹⁸ Srov. MPD 11; CT 58.

⁴⁹⁹ Srov. CT 52.

⁵⁰⁰ Srov. Pavel VI, Lett. enc. *Ecclesiam Suam*, l.c. 609-659.

⁵⁰¹ Srov. MPD 7-11; CCC 3; 13; DCG (1971) 36.

⁵⁰² DV 5.

⁵⁰³ Srov. MPD 7; CT 55; DCG (1971) 4.

⁵⁰⁴ CT 55.

⁵⁰⁵ Srov. DCG (1971) 10, 22.

⁵⁰⁶ DV 13, KKC 684.

146. Protože chtěl Bůh mluvit k lidem jako k přátelům,⁵⁰⁷ ukázal zvláštní způsob své pedagogiky v pečlivém přizpůsobení své mluvy našim lidským podmínkám.⁵⁰⁸

Pro katechezi to představuje trvalý úkol: hledat a nacházet takový způsob vyjadřování a volit takové výrazy, které by byly schopné sdělovat slovo Boží a víru církve v nejrůznějších podmínkách posluchačů⁵⁰⁹ a uchovávat si přitom jistotu, že skrze milost Boží je tento úkol uskutečnitelný a že Duch svatý dává radost při jeho realizaci.

Vhodnými pedagogickými podněty pro katechezi jsou ty, které umožňují sdělovat Boží slovo do srdcí lidí v jeho celistvosti.⁵¹⁰

Výchovou evangelizovat a evangelizací vychovávat⁵¹¹

147. Katecheta, který se neustále nechává inspirovat pedagogikou víry, utváří svoji službu jako cestu odpovědné výchovy víry, vždyť jednak pomáhá člověku otevřít se duchovnímu rozměru života, jednak mu předkládá evangelium, a to takovým způsobem, aby proniklo a přetvořilo jeho inteligenci, svědomí, svobodu, činnost, a člověk vytvořil ze svého života podle příkladu Ježíše Krista dar sebe sama.

K dosažení tohoto cíle katecheta zná i používá poznatků pedagogických věd, křesťansky pojatých.

⁵⁰⁷ Srov. DV 2.

⁵⁰⁸ Srov. DV 13.

⁵⁰⁹ Srov. EN 63; CT 59.

⁵¹⁰ Cf CT 31.

⁵¹¹ Cf GE 1-4; CT 58.

Kapitola II

Metodické prvky

Pestrost metod v katechezi⁵¹²

148. V předávání víry nemá církev metodu ani svou vlastní ani jedinou, ale ve světle Boží pedagogiky zkoumá dobové metody a svobodně přijímá „všechno, co je pravdivé, co je čestné, co je spravedlivé, co je nevinné, co je milé, co slouží dobré pověsti, a každou zdatnost nebo činnost, která zasluhuje chvály“ (Flp 4,8). Zkrátka: přijímá všechny prvky, které nejsou v rozporu s evangeliem a používá je k jeho službě. To nachází obdivuhodné potvrzení v dějinách církve, když mnohá charismata ve službě Slovu dala vzniknout nejrůznějším metodickým postupům. Proto je pestrost metod „znamením života a bohatstvím“, neboť je důkazem úcty vůči posluchačům. Tato rozmanitost je požadavkem „věku a intelektuálního rozvoje křesťanů, jejich stupněm církevní a duchovní zralosti a mnoha dalších osobních postojů“.⁵¹³

Jednotným cílem katechetické metodiky je výchova k víře; používá plodů pedagogických a komunikačních oborů a aplikuje je na katechezi; současně zohledňuje četné významné poznatky současné katechetiky.

Vztah mezi obsahem a metodou v katechezi⁵¹⁴

149. Princip „věrnosti Bohu a věrnosti člověku“ zabraňuje vytváření jakéhokoliv protikladu, umělého oddělování nebo údajné neutrality mezi metodou a obsahem, ale zdůrazňuje spíše jejich vzájemnou vazbu a ovlivňování. Katecheta uznává, že metoda slouží zjevení a obrácení⁵¹⁵, a proto je třeba ji používat. Na druhou stranu však katecheta ví, že obsah katecheze není indiferentní vzhledem k jakékoliv metodě, ale vyžaduje takový postup sdělování, který odpovídá povaze poselství, jeho původu a jazyku, konkrétním okolnostem církevního společenství a podmínkám jednotlivých věřících, k nimž se katecheze obrací.

Pro vnitřní důležitost, ať už z katechetické tradice nebo současnosti, je vhodné, aby byla uvedena metoda přístupu k Písmu⁵¹⁶, metoda neboli „pedagogika dokladů“, zejména Vyznání víry, neboť „katecheze je odevzdáním dokumentů víry“,⁵¹⁷ metoda liturgických a církevních znamení a symbolů a metoda, která je vlastní mediální komunikaci.

Dobrá katechetická metoda je zárukou věrnosti obsahu.

Induktivní a deduktivní metoda⁵¹⁸

⁵¹² CT 51.

⁵¹³ Srov. CT 51.

⁵¹⁴ Srov. CT 31, 52, 59.

⁵¹⁵ Srov. CT 52.

⁵¹⁶ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, dokument *Interpretace bible v církvi*.

⁵¹⁷ MPD 9.

⁵¹⁸ VKD (1971) 72.

150. Zprostředkování víry v katechezi je účinkem milosti; děje se při setkání Božího slova se zkušeností člověka, je vyjádřeno skrze vnímatelná znamení a posléze uvádí do tajemství. K tomu může dojít různými cestami, které nám nejsou vždy zcela známé.

S přihlédnutím k dějinám katecheze se dnes běžně mluví o cestě induktivní a deduktivní. Induktivní metoda spočívá v tom, že předkládáme fakta (biblické události, liturgické úkony, události ze života církve a z každodenního života...) s cílem rozpoznat význam, který mohou mít vzhledem k Božímu zjevení. Je to cesta, která má velké výhody, protože je v souladu s ekonomikou zjevení; odpovídá hluboké touze lidského ducha dojít k poznání skutečností neviditelných prostřednictvím věcí viditelných; a také je ve shodě s charakteristickými rysy poznávání víry, to je poznáváním prostřednictvím znamení.

Induktivní metoda nevylučuje, naopak vyžaduje metodu deduktivní, která vysvětluje a popisuje fakta tak, že vychází z jejich příčin. Deduktivní syntéza nicméně dosáhne plné síly jen tehdy, byl-li již uskutečněn postup induktivní.⁵¹⁹

151. Jiným způsobem rozlišení je postup, nazývaný „kerygmatický“ (neboli sestupný – descendentní), který vychází ze zvěstování poselství, obsaženého v hlavních dokumentech víry (Bible, liturgie, nauka,...) a aplikuje je na život.

Další postup je nazýván existenciální (nebo vzestupný – ascendentní). Vychází z lidských problémů a situací a osvětluje je světlem Božího slova. Samy o sobě jsou to přístupy oprávněné, jestliže jsou respektovány všechny činitele, které zde působí, tajemství milosti a lidská skutečnost, chápání víry a rozumový postup.

Lidská zkušenost v katechezi⁵²⁰

152. Zkušenost plní v katechezi různé úlohy, a proto má být neustále a náležitě uplatňována.

a) Zkušenost působí, že v člověku vyvstávají zájmy, otázky, naděje a úzkosti, úvahy a úsudky, které splývají v jistou touhu proměňovat skutečnost. Úkolem katecheze je vést lidi k pozornosti vůči jejich nejdůležitějším zkušenostem, pomáhat jim, aby otázky a potřeby, které z nich pramení, posuzovali ve světle evangelia, a vychovávat je k novému pojetí života. Tímto způsobem bude člověk schopen chovat se aktivně a odpovědně vůči daru Božímu.

b) Zkušenost podporuje chápání křesťanského poselství. To dobře odpovídá způsobu Ježíšova jednání, který využíval lidských zkušeností a situací pro vysvětlování eschatologické a transcendentní skutečnosti, a zároveň ukazoval, jaký postoj je třeba zaujmout tváří v tvář těmto skutečnostem. Z tohoto hlediska je zkušenost nutným prostředkem k hlubšímu chápání pravd, které jsou objektivním obsahem zjevení, a jejich přijetí do života.

c) Uvedené funkce poukazují na to, že zkušenost převzatá vírou se určitým způsobem stává prostředím, v němž se projevuje a uskutečňuje spása, kde Bůh v souladu s pedagogikou vtělení se obrací svou milostí k člověku a vede ho ke spáse. Katecheta má člověku pomáhat, aby viděl vlastní život z tohoto zorného úhlu, aby přijímal pozvání Ducha svatého k obrácení, k angažovanosti, k naději, a tak stále více objevoval Boží plán ve svém vlastním životě.

153. Osvětlovat a vykládat zkušenost daností víry se stává stálým úkolem katechetické výchovy, která není prosta obtíží, ale nemůže být zanedbávána, jinak existuje riziko uvíznutí do uměle vytvořených protikladů nebo do pouze schematického chápání pravdy.

Tento úkol katechetické výchovy lze plnit správným uplatněním vzájemného vztahu a vzájemného působení mezi hlubokými lidskými zkušenostmi⁵²¹ na jedné straně a zjeveným

⁵¹⁹ Srov. VKD (1971) 72

⁵²⁰ Srov. VKD (1971) 74; CT 22.

poselstvím na straně druhé. Činnost proroků, hlásání Kristovo a učení apoštolů představují základní a určující kritérium pro každé setkání víry a lidské zkušenosti v době církve.

Co vložit do paměti v katechezi⁵²²

154. Katecheze je součástí oné „Paměti“ církve, která udržuje živou přítomnost Pána mezi námi.⁵²³ Cvičení paměti tedy představuje už od počátku křesťanství podstatnou složku výchovy víry. Aby se nepodlehlo riziku mechanického memorování, je třeba, aby pamětné vyučování bylo harmonicky spojeno s dalšími různými formami vyučování, jako jsou spontánní reakce a úvaha, význam dialogu a mlčení, ústního sdělování a písemného projevu.⁵²⁴

K potřebnému zapamatování přicházejí zvláště v úvahu formulace hlavních pravd víry, protože obsahují jejich přesnější výklad a jsou zárukou společného drahocenného naukového, kulturního a jazykového dědictví. Bezpečné osvojení si jazyka víry je jednou z podmínek života podle této víry.

Je však třeba, aby takové formulace byly předkládány jakožto určitá syntéza po předchozím procesu pečlivého výkladu, a aby věrně vyjadřovaly křesťanské poselství. Zde přicházejí v úvahu některé významné formulace a texty z Bible, článků víry, liturgie a dobře známé modlitby křesťanské tradice (*Apoštolské vyznání víry, Otče náš, Zdrávas Maria,...*).⁵²⁵

„Květy víry a zbožnosti – je-li možno užít tohoto výrazu – nevyrůstají v oblastech pouště katecheze bez paměti. Nejdůležitější je, aby texty, kterým se učí zpaměti, byly současně asimilovány, aby se stále lépe chápal i jejich vnitřní obsah, aby se staly pramenem soukromého i společného křesťanského života.“⁵²⁶

155. Význam asimilace formulací víry a jejich vyznávání je možno pochopit ještě lépe v souvislosti s tradičním a prospěšným cvičením, známým z dějin pod názvem *traditio* a *redditio* – kde odevzdávání víry v katechezi (*traditio*) odpovídá odezva subjektu během katechizování a potom v životě (*redditio*).⁵²⁷

Tento proces napomáhá k lepší účasti na přijímané pravdě. Správná a zralá je ta osobní odpověď, která plně respektuje danou skutečnost víry a ukazuje, že je s to pochopit užitý způsob jejího vyjádření (biblický, liturgický, naukový...).

Úloha katechety⁵²⁸

156. Žádná metodologie jakkoliv vyzkoušená neosvobozuje katechetu od jeho vlastního poslání v každém úseku katechetického postupu.

Charisma darované Duchem svatým, opravdová spiritualita a jasné svědectví života jsou duší každé metody a jedině vlastní lidské a křesťanské hodnoty zaručují správné užívání textů i jiných nástrojů k práci.

⁵²¹ Zde máme na mysli zkušenosti spojené s „velkými otázkami“ života a skutečnosti, zvláště člověka: existence Boží, poslání člověka, počátek a konec dějin, pravda o dobru a zlu, smysl utrpení, lásky, budoucnosti,...; srov. EN 53; CT 22 a 39.

⁵²² Srov. část I, kapitola 3.; VKD (1971) 73; CT 55.

⁵²³ Srov. MPD 9.

⁵²⁴ Srov. CT 55.

⁵²⁵ Srov. KKC 22.

⁵²⁶ CT 55.

⁵²⁷ Srov. část I, kapitola 3, v „Křestní katechumenát: struktura a postup“.

⁵²⁸ VKD (1971) 71; srov. část V, kapitoly 1 a 2.

Katecheta je vlastně prostředníkem, který usnadňuje živý vztah mezi lidmi a tajemstvím Božím, jakož i mezi katechizovanými navzájem a vůči společenství. Proto musí působit tak, aby jeho kulturní rozhled, společenské podmínky a životní styl nebyly překážkou na cestě víry, ale spíše aby vytvářely nejpříznivější podmínky k tomu, aby křesťanské poselství bylo vyhledáváno, přijímáno a prohlubováno.

Katecheta nezapomíná, že osobní přílnutí člověka k Bohu je plodem milosti a svobody, a proto usiluje o to, aby jeho působení bylo neustále podporováno vírou v Ducha svatého a modlitbou.

Konečně podstatnou důležitost má i osobní vztah katechety k těm, které katechizuje. Tento vztah se živí nadšením pro výchovu, vynalézavou tvořivostí, přizpůsobivostí a zároveň největším respektováním svobody a procesu vyzrání člověka.

V síle svého moudrého doprovázení poskytuje katecheta službu, která patří k nejdrahocennějším v katechetickém působení: pomáhá katechizovaným poznávat povolání, ke kterému je Bůh volá.

Aktivita a kreativita katechizovaných⁵²⁹

157. Aktivní účast katechizovaných v jejich formačním procesu je plně v souladu nejen s opravdovými lidskými vztahy, ale zvláště s ekonomikou zjevení a spásy. Neboť věřící jsou povoláni, aby v každodenní praxi svého křesťanského života aktivně odpovídali, jednotlivě nebo ve skupině, na Boží dar modlitbou, účastí na svátostech a dalších liturgických akcích, angažovaností v církvi i ve společnosti, skutky lásky, podporováním velkých lidských hodnot jako svobody, spravedlnosti, míru, ochrany tvorstva.

V katechezi tedy katechizovaní přijímají úlohu cvičit se v aktivitách víry, naděje a lásky, získávat schopnost správného usuzování, posilovat osobní rozhodnutí k obrácení a křesťanské životní praxi.

Katechizovaní sami, především pokud jde o dospělé, mohou účinně přispívat k rozvíjení katecheze tím, že ukazují nejučinnější cesty k pochopení a vyjádření poselství, jako: „Učit se konáním“, snahou o hledání a dialog, výměnou a vzájemným srovnáváním hledisek.

Společenství, osoba a katecheze⁵³⁰

158. Katechetické výchově se daří účinně v té míře, v jaké se křesťanské společenství stává konkrétní oporou a příkladem pro cestu víry jednotlivců. A k tomu dochází tehdy, projevuje-li se společenství jako pramen, místo a cíl katecheze. Konkrétně tedy se společenství stává viditelným místem svědectví víry, které pečuje o formaci svých členů, přijímá je jako rodina Boží a samo je životním a trvalým prostředím pro růst ve víře.⁵³¹

Mimo zvěstování evangelia veřejnou formou ve společenství zůstává nenahraditelným osobní kontakt člověka k člověku podle příkladu Ježíšova a apoštolů. Takovým způsobem je snáze zapojeno osobní svědomí; dar víry, jak je to vlastní v působení Ducha svatého, přichází od osoby k osobě a přesvědčivá síla je tím účinnější.⁵³²

⁵²⁹ VKD (1971) 75.

⁵³⁰ Srov. část V, kapitola 1.

⁵³¹ Srov. AG 14; VKD (1971) 35; CT 24.

⁵³² Srov. EN 46.

Důležitost skupiny⁵³³

159. Skupina má důležitou úlohu v procesu rozvoje člověka. To platí i pro katechezi, ať katechezi dětí, kterým pomáhá k správnému začlenění do společnosti, ať v katechezi mládeže, pro niž skupina znamená takřka životní nutnost při formaci osobnosti, ať v katechezi dospělých, mezi nimiž podporuje postoj dialogu, sdílení se s druhými a společnou křesťanskou odpovědnost.

Katecheta, který se účastní života skupiny a uvědomuje si a oceňuje její dynamiku, uznává a rozvíjí jako svou prvořadou a specifickou úlohu být ve jménu církve aktivním svědkem evangelia, schopným sdělovat druhým plody své zralé víry a moudře podněcovat společné hledání.

Mimo didaktické působení je křesťanská skupina povolána k tomu, aby byla zkušeností společenství a způsobem účasti na životě církve, aby nacházela v nejširším eucharistickém společenství svůj cíl a svůj plný projev. Ježíš říká: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jméno mé, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,20).

Společenská komunikace⁵³⁴

160. „Prvním areopágem moderní doby je svět sdělovacích prostředků, které sjednocují lidstvo... hromadné sdělovací prostředky dosáhly takového významu, že pro mnohé jsou hlavním nástrojem informací i formace, průvodcem a inspirací jednání jednotlivců, rodin a společnosti.“⁵³⁵ Proto mimo řadu tradičních prostředků, které se používají, „využívání masmédií se stalo podstatným prostředkem pro evangelizaci a katechizaci.“⁵³⁶

Opravdu „církve by se cítila vinna před Pánem, kdyby neužívala těchto mocných prostředků, které lidská inteligence den ze dne zdokonaluje; ... v nich nachází moderní a účinnou podobu kazatelný. Díky jim se jí daří mluvit k velkému množství“.⁵³⁷

Zde přicházejí v úvahu, i když různým způsobem televize, rozhlas, tisk, gramofonové desky, záznamové pásky, video a audiokazety, kompaktní disky, celá oblast audiovizuálních prostředků.⁵³⁸ Každý z těchto prostředků lze využít ke službě a každý vyžaduje specifické používání; u každého z nich je třeba mít na zřeteli jeho limity a správně posoudit jeho důležitost.⁵³⁹ V dobře programované katechezi nelze takové pomůcky opomíjet. Skutečnou službou věci evangelia je podporovat vzájemnou pomoc mezi církvemi, aby se tak uhradily někdy dosti vysoké náklady na jejich zakoupení a provoz.

161. Dobré používání médií pracovníky v katechezi vyžaduje vážné úsilí poznávat a získávat schopnosti v kvalifikovaném a aktuálním používání. Ale především, vzhledem k tomu, že sdělovací prostředky spolupůsobí silným vlivem na kulturu, nesmí se nikdy zapomínat, že „nestačí použít je pouze k šíření křesťanského poselství a církevní nauky, ale poselství samo musí být integrováno do této „nové kultury“, kterou vytvořila moderní komunikace.... S novými způsoby vyjadřování, s novou technikou a novým psychologickým postojem“.⁵⁴⁰

⁵³³ VKD (1971) 76.

⁵³⁴ Srov. VKD (1971) 122 – 123; EN 45; CT 46; FC 76; ChL 44; RM 37; PONTIFICIO CONSIGLIO PER LE COMUNICAZIONI SOCIALI, istruzione *Aetatis novae* (22. února 1992), AAS 84 (1992), str. 447-468; EA 71; 122-124.

⁵³⁵ RM 37

⁵³⁶ *Aetatis novae*, l.c., n. 11.

⁵³⁷ EN 45.

⁵³⁸ Srov. CT 46.

⁵³⁹ Srov. VKD (1971) 122.

⁵⁴⁰ RM 37.

Pouze tak s milostí Boží bude evangelní poselství schopno proniknout do vědomí každého člověka „a to tak, aby získal vůči evangeliu zcela osobní vztah“.⁵⁴¹

162. Pracovníci i uživatelé sdělovacích prostředků musí mít možnost přijmout milost evangelia. To pobádá katechety k tomu, aby se věnovali jednotlivým kategoriím lidí: profesionálům ve sdělovacích prostředcích, jimž mají ukazovat evangelium jako velký horizont pravdy, odpovědnosti a inspirace; rodinám – tolik vystaveným vlivu sdělovacích prostředků – aby je chránili, ale především vedli k větší kritické a výchovné schopnosti;⁵⁴² mladým generacím, které jsou uživateli masmedií a jejich tvůrčími subjekty. Ať si všichni připomínají, že „při využívání i sledování sdělovacích prostředků je třeba se snažit jednak o formování kritického smyslu, prodchnutého láskou k pravdě, jednak o vytrvalou obranu svobody, o ohled na lidskou důstojnost a o pozdvihnutí autentické kultury národů“.⁵⁴³

⁵⁴¹ EN 45.

⁵⁴² Srov. FC 76.

⁵⁴³ ChL 44.

ČÁST ČTVRTÁ

ADRESÁTI KATECHEZE

Adresáti katecheze

„Dám tě za světlo národům, abys nesl mou spásu až na konec země“ (Iz 49,6).

„Přišel do Nazareta, kde vyrostl, a jak měl ve zvyku, šel v sobotu do synagogy. Povstal, aby předčítal z Písma. Podali mu knihu proroka Izaiáše. Otevřel ji a našel místo, kde stálo: 'Duch Páně je nade mnou, proto mě pomazal, poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst, abych vyhlásil zajatým propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu, abych vyhlásil milostivé léto Páně.' Pak zavřel knihu, vrátil ji služebníkově a usedl. A všichni v synagoze na něho upřeně hleděli. Začal k nim mluvit: 'Dnes se naplnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli'“ (Lk 4,16-21).

Království se týká všech⁵⁴⁴

163. Na počátku svého působení Ježíš prohlašuje, že byl poslán zvěstovat chudým radostnou zvěst⁵⁴⁵ a zřetelně ukazoval a potvrzoval svým životem, že Království Boží je určeno všem lidem počínaje těmi nejpotřebnějšími. Opravdu, on se stává *katechetou* Království Božího vůči všem kategoriím lidí, velkých i malých, bohatých i chudých, zdravých i nemocných, blízkých i vzdálených, židů i pohanů, mužů i žen, spravedlivých i hříšníků, obyčejných lidí i veřejných činitelů, jednotlivců i skupin... Vychází vstříc každému člověku a zajímá se o všechny jeho potřeby: duševní i tělesné, uzdravuje a odpouští, napomíná a povzbuzuje, slovy i činy.

Ježíš zakončuje svůj pozemský život tak, že vyzývá učedníky, aby dělali totéž, čili hlásali evangelium všemu tvorstvu na světě,⁵⁴⁶ „všem národům“ (Mt 28,19; Lk 24,47) „až na konec země“ (Sk 1,8) a po všechny časy, „až do konce světa“ (Mt 28,20).

164. A to je úkol, který církve uskutečňuje již dva tisíce roků s nesmírně různými zkušenostmi zvěstování a katechizování, ustavičně podněcovaná Duchem Letnic, aby plnila povinnost evangelizace „Řekům i ostatním národům, vzdělaným i nevzdělaným“ (Řím 1,14).

Tak se vytvářejí základní rysy výchovy ve víře, ve které se těsně spojují univerzální otevřenost katecheze a její příkladné vtělování do světa těch, kterým je určena.

Význam a cíl této části

165. Nezbytná pozornost k rozdílným a různým situacím života lidí⁵⁴⁷ vede katechezi rozmanitými cestami, aby se s lidmi setkala a vhodně přizpůsobila způsob hlásání křesťanské zvěsti a pedagogiku víry vzhledem k rozdílným potřebám.⁵⁴⁸

Tak se otvírá, jedná-li se o počáteční stádium víry, cesta pro katechumeny a nově pokřtěné; pozornost k vývoji víry pokřtěných přivádí k uznání katecheze určené k prohloubení nebo k znovuzískání podstatné orientace těch, kteří to potřebují. Bereme-li v úvahu fyzický a psychický vývoj katechizovaných, člení se katecheze podle věku. Jsou-li

⁵⁴⁴ RM 15; srov. EN 49-50; CT 35n; RM 14; 23.

⁵⁴⁵ Srov. Lk 4,18.

⁵⁴⁶ Srov. Mk 16,15.

⁵⁴⁷ Srov. Všeobecný úvod.

⁵⁴⁸ Srov. VKD (1971) 77.

naproti tomu kritériem vlastnosti sociologické a kulturní, znamená to uskutečňovat katechezi podle odpovídajících kategorií.

166. Protože zde není možno rozvádět podrobně různé možné typy katecheze, jsou v této části uvedena pouze ta hlediska, která mají význam v kterékoliv situaci:

- všeobecná hlediska katechetického přizpůsobení (*kapitola 1*);
- katecheze podle věku (*kapitola 2*);
- katecheze pro ty, kteří žijí ve zvláštních situacích (*kapitola 3*);
- katecheze zohledňující momentální podmínky či okolnosti (*kapitoly 4 a 5*).

Tak se setkáváme v příslušných termínech s problémem inkulturace vzhledem k obsahu katecheze, lidem a kulturnímu prostředí.

Je úlohou místních církví ve svých národních katechetických direktoriích dávat bližší orientaci určovanou na základě konkrétních místních podmínek a potřeb.

KAPITOLA I

Přizpůsobení se příjemci katecheze Všeobecná hlediska

Potřeba a právo každého věřícího dostávat účinnou katechezi⁵⁴⁹

167. Protože je každý pokřtěný povolán ke zralosti víry, potřebuje, a proto má i právo na přiměřenou katechezi. Je proto prvořadým úkolem církve odpovídat na to způsobem zcela přiměřeným a dostačujícím.

K tomuto účelu se především připomíná, že příjemcem evangelia je „člověk *konkrétní*, historický“, ⁵⁵⁰ stále zakořeněný v dané situaci a stále pod vlivem podmínek psychologických, společenských, kulturních a náboženských; ať už si je toho vědom nebo ne. ⁵⁵¹

V procesu katechizace je třeba, aby měl katechizovaný možnost projevit se jako aktivní, uvědomělý a spoluodpovědný, nikoliv jen jako mlčící a pasivní příjemce. ⁵⁵²

Potřeba a právo společenství⁵⁵³

168. Pozornost vůči jednotlivci nesmí vést k tomu, že bychom zapomínali, že příjemcem katechizace je křesťanské společenství jako takové a každý jedinec v něm. Jestliže opravdu katecheze nachází oprávnění a přijímá energii z celého života církve, je také pravdou, že „vnitřní růst církve i její odpověď na Boží plán závisí podstatně na katechizaci“. ⁵⁵⁴

Proto se nutné přizpůsobování evangelia týká také společenství jako takového a je zapojuje.

Přizpůsobení vyžaduje, aby obsah katechizace byl jako zdravý a přiměřený pokrm⁵⁵⁵

169. „Přizpůsobování hlásání zjeveného slova musí zůstat zákonem každé evangelizace“. ⁵⁵⁶ Tento zákon má vnitřní teologickou motivaci v tajemství vtělení, odpovídá základnímu pedagogickému požadavku zdravé lidské komunikace a odpovídá i praxi církve během staletí.

Takovéto přizpůsobování je chápáno jako zcela zvláštní mateřské jednání církve, která uznává jednotlivce jako „Boží pole“ (1 Kor 3,9), které nemá odsuzovat, ale vychovávat v naději. Každému z nich jde vstříc, vážně bere v úvahu různé situace a kultury a udržuje

⁵⁴⁹ EN 49 – 50; CT 14; 35n.

⁵⁵⁰ RH 13; srov. EN 31.

⁵⁵¹ Srov. RH 13 – 14; KKC 24.

⁵⁵² Srov. VKD (1971) 75.

⁵⁵³ Srov. VKD (1971) 21.

⁵⁵⁴ CT 13.

⁵⁵⁵ Srov. GS 44; EN 63; CT 31; KKC 24 – 25.

⁵⁵⁶ GS 44. V této části IV. se používá dvou termínů *přizpůsobování* a *inkulturace*, protože jich užívá učitelský úřad a protože jsou užitečné pro praxi; prvnímu termínu je dáván převážně smysl pozornosti k jednotlivcům, druhému smysl pozornosti ke kulturním souvislostem.

společenství mnoha v jediném Slově, které přináší spásu. Tímto způsobem je evangelium předáváno pravdivě a chutně, jako zdravý a zároveň přiměřený pokrm. Těmito kritérii se má inspirovat každá jednotlivá iniciativa a mají k tomu sloužit schopnosti a nadání katechety.

Přizpůsobování bere v úvahu různé okolnosti

170. Přizpůsobování se uskutečňuje podle různých okolností, v nichž se předává Slovo Boží.⁵⁵⁷ Okolnosti jsou určovány „rozdílností kultury, věku, duchovního života a společenské a církevní situace těch, ke kterým se katecheze obrací“⁵⁵⁸ a je třeba je brát v úvahu velmi pozorně.

Také se připomíná, že v pluralismu situací má přizpůsobování vždy mít na zřeteli osobu jako celek a její podstatnou jednotu, jak ji církve uznává. Proto se katechizace nezastavuje pouze u vnějších prvků určité situace, ale má vždy na mysli vnitřní svět osoby, pravdu o lidské bytosti, „první a základní cestu církve“.⁵⁵⁹ Toto je určující v procesu přizpůsobování, jenž je tím vhodnější, čím vážněji bere ohled na otázky, touhy a potřeby jednotlivce v jeho niterném světě.

⁵⁵⁷ Srov. RM 33.

⁵⁵⁸ KKC 24.

⁵⁵⁹ RH 14.

KAPITOLA II

Katecheze vzhledem k věku

Všeobecné pokyny

171. Přizpůsobení katechizace vzhledem k různým věkovým obdobím je podstatným požadavkem pro křesťanské společenství. Z jedné strany se víra skutečně účastní rozvoje osobnosti; z druhé strany každé období života je vystaveno nebezpečí odkřesťanštění, a proto musí být upevňováno především stále novými úkoly křesťanského povolání.

Proto právem existují katecheze rozlišené vzhledem k věku, které se doplňují, jak k tomu vyzývají potřeby a schopnosti katechizovaných.⁵⁶⁰

Proto je nezbytně nutné věnovat pozornost všem příslušným složkám, jak antropologicko – evolučním, tak teologicko – pastoračním, i s uplatněním současných poznatků věd o člověku a jeho výchově, které se týkají jednotlivých věkového období.

Dále je třeba usilovat o moudré propojení různých etap cesty víry a dbát zvláště na to, aby katechizace v dětství byla harmonicky doplňována v pozdějších obdobích.

I z tohoto důvodu je pedagogicky účinné odvolávat se a vycházet z katecheze s dospělými a v jejím světle orientovat katechizaci v jiných obdobích života.

Zde jsou uvedeny pouze některé všeobecné prvky na způsob příkladu, přičemž další bližší úpravy jsou ponechány katechetickým direktoriím místních církví a biskupských konferencí.

KATECHEZE DOSPĚLÝCH⁵⁶¹

Dospělí, k nimž se katecheze obrací⁵⁶²

172. Rozhovor o víře s dospělými má vážně brát v úvahu prožívané zkušenosti, podmínky a výzvy, se kterými se dospělí lidé v životě setkávají. Je mnoho různých otázek, které potřebují zodpovědět ohledně víry.⁵⁶³

Vzhledem ke katechizaci je možno rozlišovat:

- dospělé věřící, kteří důsledně žijí podle svého rozhodnutí pro víru a upřímně touží po jejím prohloubení;
- dospělé, sice pokřtěné, kteří však nebyli přiměřeně katechizováni a cestu křesťanské iniciace nedovedli k plnosti – nebo se vzdálili od víry, takže mohou být nazýváni „Quasi-katechumeni“;⁵⁶⁴
- dospělé nepokřtěné, jimž je určen katechumenát ve vlastním slova smyslu.⁵⁶⁵

⁵⁶⁰ Srov. CT 45.

⁵⁶¹ Srov. VKD (1971) 20; 92 – 97; CT 43 – 44; COINCAT, *Katecheze dospělých v křesťanském společenství*, 1990.

⁵⁶² Srov. VKD (1971) 20; CT 19; 44; COINCAT 10 – 18.

⁵⁶³ Srov. COINCAT 10 – 18.

⁵⁶⁴ Srov. CT 44.

⁵⁶⁵ Srov. CT 19.

- dospělí, kteří patří ke křesťanským vyznáním, jež nejsou v plném společenství s katolickou církví.

Prvky a vlastní kritéria katechizace dospělých⁵⁶⁶

173. Katecheze dospělých se týká osob, které mají právo a povinnost přivádět ke zralosti semeno víry, které jim Bůh dal.⁵⁶⁷ Obrací se k jednotlivcům, kteří jsou povoláni k přijetí různého typu odpovědnosti ve společnosti, a k těm, kteří jsou někdy vystaveni dosti hlubokým změnám a krizím. Z toho důvodu má být víra dospělého ustavičně osvětlována, rozvíjena a chráněna, aby získala křesťanskou moudrost, která dává smysl, jednotu, naději různorodým zkušenostem jeho života osobního, společenského a duchovního. Katechizace dospělých vyžaduje pečlivě určit typické rysy a vlastnosti křesťana dospělého ve víře, převádět je do předmětu a obsahu, vyznačit určité konstanty ve výkladu, stanovit nejúčinnější metodologické pokyny, volit formy a vzory. Zvláštní pozornost si zaslouží osobnost a identita katechety, který s dospělými pracuje, jeho formace, a dále i všichni, kdo jsou odpovědni za katechizaci dospělých ve společenství.⁵⁶⁸

174. Mezi kritérii, která zajišťují opravdovou a účinnou katechezi dospělých, je třeba připomenout:⁵⁶⁹

- pozornost k adresátům katecheze v jejich situaci dospělých, jako mužů a jako žen, tedy s přihlédnutím k jejich problémům a zkušenostem duchovních a kulturních zdrojů, s plným respektováním rozdílů;
- pozornost k laickým podmínkám dospělých, kteří křtem dostávají poslání „hledat Boží království tím, že se zabývají časnými věcmi a upravují je podle Boha“⁵⁷⁰ a zároveň i povolání ke svatosti;⁵⁷¹
- pozornost k tomu, aby do katecheze bylo zapojeno i společenství, aby bylo místem přijetí a opory pro dospělého;
- pozornost k organickému projektu pastorační katechizace dospělých, ve kterém se katecheze spojuje v jedno s formací liturgickou a se službou lásky.

Všeobecné a zvláštní úkoly katecheze dospělých⁵⁷²

175. Aby odpovídala na nejhlubší požadavky naší doby, má katechizace dospělých předkládat křesťanskou víru úplně, pravdivě a soustavně tak, jak ji chápe církev, a klást na první místo zvěstování spásy. Dále má katecheze osvětlovat mnoho nesnází, temnot, neporozumění, předsudků a námitek, které se dnes vyskytují, tím, že ukazuje duchovní a mravní dopad poselství a uvádí do četby Písma svatého s vírou a do praxe modlitby. Základní službu pro katechizaci dospělých poskytuje Katechismus katolické církve a – ve vztahu k němu – katechismy pro dospělé v jednotlivých místních církvích.

Úkoly katechizace dospělých jsou zvláště tyto:

⁵⁶⁶ Srov. VKD (1971) 92 – 94; CT 43; COINCAT 20 – 25; 26 – 30; 33 – 84.

⁵⁶⁷ Srov. 1 Kor 13,11; Ef 4,13.

⁵⁶⁸ Srov. COINCAT 33 – 84.

⁵⁶⁹ Srov. COINCAT 26 – 30.

⁵⁷⁰ LG 31; srov. EN 70; ChL 23.

⁵⁷¹ Srov. ChL 57 – 59.

⁵⁷² Srov. VKD (1971) 97.

- *Podporovat formaci a zrání života v Duchu Krista zmrtvýchvstalého* přiměřenými prostředky: Svátosti, duchovní obnovy, duchovní vedení,...
- *Vychovávat k správnému hodnocení společensko-kulturních změn v dnešní společnosti ve světle víry.* Tak se pomáhá křesťanskému lidu rozlišovat pravé hodnoty a stejně i nebezpečí naší civilizace a zaujímat k nim správný postoj.
- *Objasňovat současné náboženské a morální otázky,* tj. otázky, jež si kladou lidé dnešní doby, otázky související s veřejnou a individuální morálkou, se sociálními problémy, s výchovou nových generací.
- *Objasňovat vztahy, které existují mezi činností časnou a činností církevní s poukazem na vzájemné odlišnosti,* důsledky a na míru nutnosti vzájemného působení. K tomuto účelu je integrální částí formace dospělých sociální nauka církve.
- *Rozvíjet rozumové základy víry.* Správné chápání víry a pravd víry je v souladu s požadavky lidského rozumu a evangelium je vždy aktuální a vhodné. Je proto potřebné účinně podporovat pastoraci křesťanského myšlení a křesťanské kultury. To umožní překonávat určité formy integrismu a fundamentalismu, stejně jako libovolný a subjektivní výklad.
- *Formovat přijetí odpovědnosti za poslání církve a umět vydávat křesťanské svědectví ve společnosti.*

Dospělému se pomáhá objevovat, uplatňovat, aktualizovat to, co obdržel přirozeně i skrze milost, ať v církevním společenství, nebo životem uprostřed lidské společnosti. Tak bude moci překonávat nebezpečí masovosti a anonymity, které je zvláště časté v některých dnešních společnostech, jež vedou ke ztrátě identity a k znevažování kvalit a duchovního bohatství člověka.

Zvláštní formy katechizace dospělých⁵⁷³

176. Existují situace a okolnosti, které vyžadují zvláštní formy katechizace:

- katechizace zaměřená na uvádění do křesťanského života nebo katechumenát dospělých, jehož uspořádání je vyjádřeno v „Obřadech uvedení do křesťanského života“ (RICA):
- katechizace Božího lidu tradičními formami, přizpůsobovanými podle potřeby během liturgického roku nebo mimořádnou formou misí;
- katechizace za účelem zdokonalování, zaměřená k těm, kteří mají za úkol formaci společenství: Katecheté nebo ti, kdo jsou činní v apoštolátu laiků;
- katechizace při příležitosti zvláštních významných událostí života, jako je manželství, křest dětí a ostatní svátosti uvedení do křesťanství, dále v katechizace kritických obdobích růstu mladých lidí, katechizace v nemoci, atd. Jsou to okolnosti, v nichž jsou lidé více než jindy vnímavější k tomu, aby hledali pravý smysl života;
- katechizace při příležitosti zvláštních zkušeností, jako nástup do zaměstnání, do vojenské služby, vystěhování ze země,... Jsou to změny, které mohou způsobit vnitřní obohacení, ale také zmatky, při nichž se objevuje potřeba světla a podpory Božím slovem;
- katechizace, která se obrací ke křesťanovi ve volném čase, zvláště při příležitosti prázdnin a turistických cest;
- katechizace při příležitosti zvláštních událostí, které se týkají života církve a společnosti. Tyto a mnohé jiné zvláštní formy katechizace se staví po bok - aniž by je nahrazovala - kurzům katechizace systematické, organické a stálé, kterou má každé církevní společenství zaručovat všem dospělým.

⁵⁷³ Srov. část I., kapitola 2; VKD (1971) 96.

KATECHEZE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU⁵⁷⁴

Situace a důležitost raného dětství a dětství školního věku⁵⁷⁵

177. Toto období života, tradičně rozlišované na první dětství nebo předškolní věk a dětství školního věku, má v očích víry i rozumu samého půvab související s počátky života. „V tomto věku se nabízejí cenné možnosti pro budování církve a pro humanizaci naší společnosti“.⁵⁷⁶ Díky daru křtu je dítě Kristem prohlášeno privilegovaným členem Božího království.⁵⁷⁷

Z různých důvodů, dnes možná více než včera, dítě vyžaduje plný ohled a pomoc ve své potřebě lidského i duchovního růstu, a to i prostřednictvím katecheze, která křesťanským dětem nikdy nesmí chybět. Kdo mu přece dal život a obohatil ho darem křtu, má povinnost jej trvale živit.

Charakteristické znaky katechizace dětí předškolního i školního věku⁵⁷⁸

178. Katechizace malých dětí je nutně spojena s jejich situací a životními podmínkami, a je dílem různých výchovných činitelů, které se navzájem doplňují.

Je možno poukázat na některé činitele, jež mají zvláštní význam a univerzální rozsah:

- Předškolní a školní věk, každý chápaný a ovlivňovaný podle zvláštních rysů jemu vlastních, představují dobu prvního zapojování do společnosti a lidské i křesťanské výchovy v rodině, ve škole a v církvi vůbec, a tedy jsou chápány jako rozhodující chvíle pro budoucnost víry.
- Podle pevné tradice je tato etapa života obdobím, v němž se obvykle uskutečňuje uvedení do křesťanství, započaté křtem. Přijímáním svátostí se směřuje k první organické formaci víry dítěte a k jeho uvedení do života církve.⁵⁷⁹
- V době dětství bude proto katechetický postup zcela výrazně výchovný a bude zvlášť zaměřen na rozvoj těch lidských schopností, které jsou antropologickým základem života víry, jako je schopnost důvěřovat, postoj vděčnosti, odevzdanosti, vzývání, radostné účasti... Výchova k modlitbě a uvádění do Písma svatého jsou ústřední prvky křesťanské formace maličků.⁵⁸⁰
- Konečně je třeba mít na zřeteli důležitost dvou životních prostředí výchovy: rodiny a školy. Rodinná katecheze je v jistém smyslu nenahraditelná, jednak proto, že se děje v prostředí pozitivním, kde se dítě cítí přijímáno, jednak díky přitažlivému příkladu dospělých, jednak vzhledem k prvnímu probouzení smyslu pro praktický život z víry.

179. Vstup do školy znamená pro dítě vstup do mnohem širší společnosti, než je rodina, společnosti, kde má možnost mnohem více rozvíjet své intelektuální a citové schopnosti a chování. Ve škole často dostává zvláštní náboženskou výuku.

⁵⁷⁴ Srov. VKD (1971) 78 - 81; CT 36 - 37.

⁵⁷⁵ Srov. VKD (1971) 78 - 79; ChL 47.

⁵⁷⁶ Srov. ChL 47.

⁵⁷⁷ Srov. Mk 10,14.

⁵⁷⁸ Srov. VKD (1971) 78 - 79; CT 37.

⁵⁷⁹ Srov. CT 37.

⁵⁸⁰ Srov. CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO, *Direttorio per le Messe conc la partecipazione dei fanciulli*, (1. listopadu 1973): AAS 66 (1974), str. 30 - 46.

Toto vše vyžaduje od katechetů stálou spolupráci s rodiči i s těmi, kdo vyučují ve škole, podle možností prostředí.⁵⁸¹ Pastýři ať pamatují na to, že poskytováním pomoci rodičům a vychovatelům, aby plnili dobře své poslání, je budována církev. Mimoto vytváří tato pomoc mimořádnou příležitost ke katechizaci dospělých.⁵⁸²

Děti předškolní i školního věku, které nemají náboženskou oporu v rodině nebo které nechodí do školy⁵⁸³

180. Existuje nemalý počet dětí předškolního a školního věku, které trpí těžkým nedostatkem, neboť jim chybí přiměřená náboženská podpora rodinného charakteru. Ta schází buď proto, že tyto děti nemají skutečnou rodinu, nebo protože nechodí do školy, nebo protože trpí společensky nestabilními podmínkami, nepřizpůsobivostí, nebo jinými důvody vyplývajícími z prostředí. Mnohé z nich nejsou vůbec pokřtěné; jiné nepokračují na cestě uvádění do křesťanství. Je věcí křesťanského společenství, aby se jich ujímalo velkomyslnou odbornou a realistickou doplňující službou, snažilo se o dialog s jejich rodinami, vytvářelo přizpůsobené formy školní výchovy a pečovalo o katechizaci přiměřenou možnostem a konkrétním potřebám dětí.

KATECHIZACE MLÁDEŽE⁵⁸⁴

Preadolescence, adolescence a mládí⁵⁸⁵

181. Všeobecně se pozoruje, že duchovní a kulturní krize, která tísní svět,⁵⁸⁶ má své první oběti v mladých generacích. Je však také pravda, že snaha o lepší společnost má v nich nejlepší naděje.

To má tím více podněcovat církve, aby s odvahou a tvůrčí vynalézavostí uskutečňovala zvěstování evangelia světu mládeže.

K tomu zkušenost napovídá, jak je pro katechizaci užitečné rozlišovat u mladého věku preadolescenci, adolescenci a mládí, a vhodně uplatňovat výsledky vědeckého výzkumu a životních podmínek v různých zemích.

V takzvaných vyspělých zemích se problém preadolescence zvláště pociťuje. Neberou se dosti v úvahu těžkosti, potřeby a lidské a duchovní schopnosti preadolescentů, takže toto období bývá označováno jako *přezíraný věk*.

Chlapec nebo děvče v tomto období přijetím svátosti biřmování velmi často ukončí svátostnou praxi, avšak zároveň se takřka úplně vzdálí od praxe víry. Je třeba to brát s vážností v úvahu a rozvíjet zvláštní pastorační péči a uplatňovat formační prameny, které podává sama cesta uvedení do křesťanství.

Pokud jde o druhé dvě kategorie, je užitečné rozlišovat adolescenci od mládí, ovšem s vědomím, že je těžké jednoznačně určit hranici. Souhrnně se zde rozumí to období života, které předchází přijetí odpovědnosti, která je vlastní dospělým.

I katechizaci mládeže je třeba hluboce revidovat a posilovat.

⁵⁸¹ Srov. VKD (1971) 79.

⁵⁸² Srov. VKD (1971) 78,79.

⁵⁸³ Srov. VKD (1971) 80 – 81; CT 42.

⁵⁸⁴ Srov. VKD (1971) 82 – 91; EN 72; CT 38 – 42.

⁵⁸⁵ Srov. VKD (1971) 83.

⁵⁸⁶ Srov. Úvodní výklad 24, 24.

Důležitost mládeže pro společenství církve⁵⁸⁷

182. Církev, která vidí mládež jako „naději“, vidí ji dnes také jako „velkou výzvu pro budoucnost církve samé“.⁵⁸⁸

Rychlé a bouřlivé kulturní a společenské změny, početní růst, sebespazování soudržného období mládí dříve než má účast na odpovědnosti, kterou mají dospělí, nezaměstnanost a v některých zemích podmínky trvalého nedostatečného rozvoje, tlaky konzumní společnosti, to vše přispívá k tomu, že svět mládeže se jeví jako svět očekávání, nezdání a nudy, dokonce úzkosti a odsunutí na okraj společnosti. vzdalování se církvi nebo alespoň nedůvěra k ní se plíží v mnohých jako základní postoj. Odráží se tam často nedostatek duchovní a mravní opory v rodinách a nedostatečnost katecheze, kterou přijali.

Z druhé strany je v mnohých z nich silná a dychtivá touha po hledání smyslu, po solidaritě, společenské angažovanosti a samotné náboženské zkušenosti...

183. Pro katechezi z toho všeho vyplývají některé důsledky.

Služba víry konkrétně upozorňuje především na světla a stíny situace mladých v různých oblastech a prostředích života.

Srdcem katecheze je Kristova výslovná nabídka mladíkovi z evangelia⁵⁸⁹ jako přímá nabídka všem mladým, která je přiměřená mladému člověku a s citlivým pochopením pro jeho problémy. V evangeliu jsou totiž i mladí lidé přímými partnery dialogu, Kristem započatého, který jim zjevuje jejich „jedinečné bohatství a zároveň je zapojuje do plánu osobního růstu i ve společenství, což má rozhodující význam pro osud společnosti a církve.“⁵⁹⁰

Proto nesmí být mladí chápáni jen jakožto příjemci katecheze, ale aktivní subjekty, činitelé evangelizace a budovatelé sociální obnovy“.⁵⁹¹

Charakteristiky katecheze mládeže⁵⁹²

184. Vzhledem k šíři úkolu je samozřejmě na katechetických direktoriích místních církví a národních biskupských konferencích či regionálních sborech biskupů, aby specifikovaly, co je v této souvislosti vhodné na jednotlivých místech.

Mohou se zde naznačit jisté obecné společné linie:

- Je třeba si uvědomit různost náboženské situace: Existují mladí, kteří nejsou ani pokřtěni, jiní, sice pokřtěni, avšak nebyli do křesťanství vůbec uvedeni nebo jen částečně, nebo jsou v těžké krizi víry, jiní zase jsou na cestě rozhodování pro víru nebo mají již povolání k víře a hledají pomoc.
- Nesmí se zapomínat, že bude mít úspěch taková katecheze, která se může odehrávat v rámci širší pastorační práce chlapců a děvčat, adolescentů nebo mládeže, a která má na zřeteli celek problémů, které se týkají jejich života. Za tímto účelem je nutné propojovat katechezi s určitými procesy, jako je zkoumání a reflexe situací, pozornost a uplatňování

⁵⁸⁷ Srov. VKD (1971) 82; EN 72; MDP 3; CT 38 – 39; ChL 46; TMA 58.

⁵⁸⁸ GE 2; ChL 46.

⁵⁸⁹ Srov. Mt 19,16-22; Jan Pavel II., *List mladým* (31. března 1985): AAS 77 (1985), český překlad Velehrad 1986, 8.

⁵⁹⁰ Srov. Jan Pavel II., *List mladým (Parati semper – 1985)*, český překlad, 3.

⁵⁹¹ ChL 46; srov. VKD (1971) 89.

⁵⁹² Srov. VKD (1971) 84 – 89; CT 38 – 40.

poznatků vědeckých oborů o člověku a o výchově, spolupráce s laiky i s mladými lidmi samotnými.

- Velmi užitečnými prostředky účinné katechizace jsou dobře řízená činnost skupiny, začlenění a účast ve vhodných sdruženích mladých⁵⁹³ a osobní doprovázení mladého člověka, při němž je vynikající skutečností duchovní vedení.

185. Mezi různými formami katechizace mladých je možné podle situace rozeznávat katechumenát mladých školního věku, katechezi uvádění do křesťanského života, programované tématické katecheze, jiná, více či méně příležitostná a neformální setkání...

Celkově je nutno otevírat katechezi mladých nové cesty, jež jsou vnímavé vůči problémům tohoto věku, ať už jsou to problémy povahy teologické, etické, historické, sociální... Náležitě místo by měla zaujímat zejména výchova k pravdě a svobodě podle evangelia, formace svědomí, výchova k lásce, rozhovor o povolání, angažovanost křesťana ve společnosti, misijní zodpovědnost ve světě.⁵⁹⁴ Je třeba však zdůraznit, že současná evangelizace mladých si musí často osvojit spíše „misijní“ rozměr, než „katechumenátní rozměr“ v užším smyslu slova. Situace totiž často vyžaduje, aby apoštolát mezi mladými byl oduševňováním mladých „*povahy humanizační a misijní*“ jako první potřebný krok, aby nejprve dozrávaly nejpříznivější dispozice pro působení v užším slova smyslu katechetické. Proto je často vhodné zintenzivňovat *působení prekatechumenátní v rámci globálních výchovných postupů*.

Jeden z uzlů, který je třeba rozvázat, se týká odlišnosti „způsobu i prostředků vyjadřování“ (*mentalita, citlivost, chutě, styl, slovník,...*) mladých a „způsobu i prostředků vyjadřování“ církve (*katechizace, katecheté*). Zdůrazňuje se proto nutnost „přizpůsobování katechizace mladým“ a nutnost schopnosti překládat „s trpělivostí a moudrostí Ježíšovo poselství do jejich mluvy, aniž by toto poselství bylo jakkoliv narušeno.“⁵⁹⁵

KATECHIZACE LIDÍ STARŠÍHO VĚKU⁵⁹⁶

Třetí věk, Boží dar církvi

186. V různých zemích světa přináší církvi rostoucí počet starých lidí nový a specificky pastorační úkol. Tito lidé jsou nezdědka pociťováni jako pasivní předmět více nebo méně překážející, zatímco ve světle víry mají být tyto osoby chápány jako dar Boží pro církve i společnost, osoby, ke kterým se obrací i péče o přiměřenou katechizaci. K tomu mají právo i povinnost jako všichni křesťané.

Je třeba brát v úvahu rozdílnost stavu osobního, rodinného, společenského, a zvláště zkoušku, kterou pro ně znamená samota a nebezpečí odsunutí na okraj. Prvořadou úlohu má zde rodina, protože tam se zvěstování víry uskutečňuje v klimatu přijetí a lásky, jež potvrzuje platnost Slova lépe než cokoli jiného.

V každém případě má katechizace starých lidí spojovat obsah víry se srdečnou přítomností katechety a věřícího společenství. Proto je velmi žádoucí, aby staří lidé měli plnou účast na cestě víry společenství.

⁵⁹³ Srov. VKD (1971) 87.

⁵⁹⁴ Další specifická témata: vztah mezi vírou a vyzařováním; existence a smysl pro Boha; problém zla; osobnost Krista; církve; etický řád ve vztahu k subjektivitě osob; vztah muže a ženy; sociální učení církve,...

⁵⁹⁵ CT 40.

⁵⁹⁶ Srov. VKD (1971) 95; ChL 48.

Katechizace plnosti a naděje

187. Katechizace starých lidí si pozorně všímá zvláštních aspektů stavu jejich víry: starý člověk může dosahovat svého věku s pevnou a bohatou vírou: tehdy katechizace určitým způsobem přivádí k plnosti cestu, kterou již prošel v postoji díkyčinění a očekávání plném důvěry; jiní žijí s vírou více nebo méně zatemněnou a křesťanskou praxí slabou: tehdy se katechizace stává chvílí zprostředkování nového světla a náboženské zkušenosti; někdy se člověk ocitá v období stáří s hlubokými zraněními duše i těla; katechizace mu pomáhá prožívat svou situaci v postoji vzývání, odpuštění, vnitřního pokoje.

V každém případě vyžaduje stav starého člověka katechezi naděje, která vychází z jistoty definitivního setkání s Bohem.

Je vždy dobrodiním pro něho a obohacením pro společenství, jestliže věřící starý člověk vydává svědectví víry, která září tím více, jak se krok za krokem přibližuje k velkému okamžiku setkání s Pánem.

Moudrost a dialog⁵⁹⁷

188. Bible nám představuje starého věřícího člověka jako symbol osoby bohaté moudrostí a bázně Boží, a tedy jako toho, kdo má v sobě hlubokou životní zkušenost, a tak se stává jistým způsobem přirozeným „katechetou“ společenství. On opravdu je svědkem tradice víry, učitelem života, činitelem lásky. Katechizace bere vážně tuto skutečnost a pomáhá starému člověku objevovat bohaté možnosti, které jsou v něm, a pomáhá mu přijímat katechetickou úlohu nejen vůči světu maličkových – v níž jsou často babičky a dědečkové velmi oceňováni – ale i vůči mladým dospělým. Tímto způsobem se podporuje základní dialog mezi generacemi uprostřed rodiny a uprostřed společenství.

⁵⁹⁷ Srov. ChL 48.

KAPITOLA III

Katechizace pro zvláštní situace, mentality, prostředí

Katecheze postižených a nepřízpůsobivých⁵⁹⁸

189. Každé křesťanské společenství považuje za osoby zcela zvláště milované Pánem ty, kdo zvlášť mezi dětmi trpí fyzickým nebo mentálním postižením, nebo jinými formami poškození. Rostoucí společenské a církevní vědomí a nepopíratelný pokrok speciální pedagogiky působí, že rodina i jiná prostředí formace mohou dnes poskytovat těmto osobám přiměřenou katechizaci, na niž mají jako pokřtění právo – a jestliže nejsou pokřtěni, jako povolání ke spáse. Láska Otcova k těmto nejslabším dětem a ustavičná přítomnost Ježíšova s jeho Duchem dávají důvěru, že každá osoba jakkoliv omezená je schopna růst ve svatosti.

Výchova víry, do níž je zapojena především rodina, vyžaduje přiměřené a těmto osobám přizpůsobené postupy, bere v úvahu údaje pedagogického zkoumání, a uskutečňuje se s úspěchem v souvislosti s celkovou výchovou osoby. Z druhé strany je třeba vyhýbat se riziku, že by se katecheze, nutně specializovaná, ocitla na okraji pastorační společenství. Aby se to nestalo, je třeba, aby společenství bylo na to ustavičně upozorňováno a účastnilo se spolu. Zvláštní potřeby této katecheze vyžadují od katechetů zvláštní odbornost a činí jejich službu ještě záslušnější.

Katechizace osob na okraji společnosti

190. Ve stejné perspektivě se uvažuje o katechizaci osob, které se nacházejí na okraji společnosti, buď se jí blíží nebo do této situace již upadly, jako přistěhovalci, uprchlíci, kočovníci, osoby bez stálého bydliště, chronicky nemocní, závislí na narkotikách, vězňové, zajatci,... Slavné slovo Ježíšovo, které označuje, že každý dobrý skutek, prokázaný „těmto nejmenším bratřím“ (Mt 25,40; 45) je skutkem prokázaným jemu, zaručuje milost ke konání dobra v nesnadných prostředích. Trvalé známky účinnosti katecheze jsou: schopnost rozlišovat různé situace, přijímat potřeby a otázky každého, klást velký důraz na osobní setkání s velkomyslnou a trpělivou účastí, postupovat s důvěrou a realismem, často používat nepřímých a příležitostných forem katechizace. Společenství bude bratrsky podporovat katechety, kteří berou na sebe tuto službu.

Katechizace rozdílných skupin

191. Katechizace se dnes nachází tváří v tvář těm, kteří z důvodů specifčnosti povolání a ještě více kultury vyžadují zvláštní postupy.

Jedná se o katechizace světa dělníků, svobodných povolání, umělců, vědců, univerzitní mládeže,... Na společné cestě křesťanského společenství se tyto katechizace živě doporučují.

Je jasné, že všechny tyto úseky potřebují odborný přístup a přiměřené výrazové prostředky při zachování plné věrnosti poselství, které se má předávat.⁵⁹⁹

⁵⁹⁸ Srov. VKD (1971) 91; CT 41.

Katechizace prostředí

192. Služba víry dnes velice přihlíží k prostředím a životním souvislostem, protože právě v nich člověk konkrétně rozvíjí svou existenci, přijímá různé vlivy a předává je, uplatňuje vlastní zodpovědnost.

V obecné linii jsou připomínány jako příklad dvě významná prostředí, venkovské a městské, která vyžadují odlišné formy katechizace.

Katechizace lidí na venkově má mít nutně na zřeteli potřeby, které tam vznikají, potřeby často spojené s chudobou a bídou, nezřídka doprovázené strachem a pověrou, ale také bohaté skromností, důvěrou v život, smyslem pro solidaritu, vírou v Boha a věrností náboženským tradicím.

Katechizace lidí ve městě musí mít na zřeteli pestrost situací, někdy až extrémní, která sahá od oblastí typického blahobytu až po výskyt chudoby a vyřazení na okraj společnosti. Životní rytmy jsou často stresující, lidé se snadno pohybují z místa na místo, nezřídka jsou nuceni k útěku či podléhají pokušení nedostát závazkům, častá je situace bolestné anonymity a osamocení.

Je třeba myslet na přiměřenou službu víry pro každé z těchto prostředí, svěřovat ji dobře připraveným katechetům, vytvářet potřebné pomůcky a využívat pomoci sdělovacích prostředků.

KAPITOLA IV:

Katechizace ve vztahu k společensko-náboženskému prostředí

Katechizace v situaci pluralismu a složitosti⁶⁰⁰

193. Mnohá společenství i jednotlivci jsou povoláni k životu ve světě pluralitním a sekularizovaném,⁶⁰¹ kde se mohou setkávat formy nevěry a náboženské lhostejnosti, ale také živé formy kulturního a náboženského pluralismu; v mnohých se objevuje usilovné hledání jistot a hodnot, ale nechybějí ani formy nepravých náboženství a nejistého vztahu k víře. Tváří v tvář této složité situaci se může stát, že někteří křesťané se cítí zmateni a ztraceni, nedovedou se vyrovnat se situacemi ani správně usuzovat o poselstvích, která se k nim dostávají, a že opouštějí pravidelnou náboženskou praxi a končí tím, že žijí, jakoby Bůh neexistoval a často se utíkají k pseudonáboženským náhražkám. Jejich víra je vystavena zkouškám a ohrožována, je v nebezpečí vyhasnout a zemřít, není-li trvale živena a podporována.

194. Zde se stává se nepostradatelnou evangelizační katecheze, neboli „katecheze s bohatou náplní evangelního učení a vyjadřovanou jazykem přiměřeným době a lidem.“⁶⁰² Je zaměřena na výchovu křesťanů k vědomí jejich totožnosti jako pokřtěných, věřících a údů církve, otevřených světu a v dialogu s ním. Připomíná jim základní prvky víry, povzbuzuje je ke skutečnému obrácení, prohlubuje jim pravdivost a platnost křesťanského poselství tváří v tvář teoretickým i praktickým námitkám, pomáhá jim správně chápat a žít evangelium v každodenním životě, uschopňuje je k vydávání svědectví o důvodech jejich naděje,⁶⁰³ dodává jim odvahu, aby uskutečňovali své misijní poslání svědectvím, dialogem a zvěstováním.

Katechizace ve vztahu k lidové zbožnosti⁶⁰⁴

195. Jako životní rozměr katolické skutečnosti existují v křesťanské komunitě zvláštní projevy hledání Boha a náboženského života, někdy plné dojemné vroucnosti a čistoty úmyslů. Mohou se právem nazývat „lidová zbožnost“. Ta „dokazuje žízeň po Bohu, kterou mohou cítit jen prostí a chudí lidé. Vzbuzuje v nich velkodušnost, jež hraničí až s hrdinstvím, jde-li o vyznání víry. Přináší s sebou těž vyvinutý smysl pro Boží vlastnosti, že totiž Bůh je naším pečlivým Otcem a že jeho láska se mezi námi stále projevuje; plodí ctnosti, které se jinak jen zřídka pozorují, například trpělivost, snášení kříže každodenního života, vnitřní svobodu, soucit s druhými a život zbožnosti“.⁶⁰⁵ Je to skutečnost bohatá a zároveň zraňovaná, kde víra, která je základem, potřebuje očišťování a posilování.

Vyžaduje tedy katechizaci, která by byla schopna sbírat z tohoto pramene náboženského života vnitřní rozměry a nepopíratelné hodnoty, a pomáhala překonávat

⁶⁰⁰ Srov. EN 51 – 56; MPD 15.

⁶⁰¹ Srov. Úvodní výklad, 23 – 24.

⁶⁰² EN 54.

⁶⁰³ Srov. 1 Petr 3,15.

⁶⁰⁴ Srov. VKD (1971) 6; EN 48; CT 54.

⁶⁰⁵ EN 48.

nebezpečí fanatismu, pověry, synkretismu a náboženské nevědomosti. „Bude-li dobře usměrněna, může se pro lidové masy stát skutečným místem setkání s Bohem v Kristu“.⁶⁰⁶

196. Také úcta věřících k Matce Boží dostala mnoho forem podle okolností místních a časových, různé citlivosti národů a jejich odlišných kulturních tradic. Podoby, v nichž se projevuje tato mariánská zbožnost pod vlivem časových proměn, ukazují potřebu obnovené katechizace, která umožní nahradit v nich prvky přežití, vyzvednout platnost prvků trvalých a vtělit naukové pravdy, získané teologickou reflexí a předkládané učitelským úřadem církve.

Taková katechizace je nejvýš potřebná. Také je vhodné, aby jasně vyjadřovala trinitární kristologický a církevní ráz, který niterně k mariologii patří. Kromě toho při revizi nebo utváření projevů mariánské zbožnosti je třeba mít na mysli směrnice biblické, liturgické, ekumenické a antropologické.⁶⁰⁷

Katechizace v souvislosti s ekumenismem⁶⁰⁸

197. Každé křesťanské společenství je jako takové uváděno Duchem svatým k poznání svého povolání k ekumenismu v situaci, v níž se nalézá, k účasti na ekumenickém dialogu a iniciativách, určených k uskutečňování jednoty křesťanů. Katechizace je při tom povolána, aby přijímala vždy a všude „ekumenický rozměr“.⁶⁰⁹ Uskutečňuje se především výkladem celého zjevení, jehož poklad střeží katolická církev s respektováním hierarchie pravd;⁶¹⁰ na druhém místě katechizace klade důraz na jednotu víry, která existuje mezi křesťany, a zároveň vysvětluje rozdělení, která přetrvávají, a kroky, které je třeba udělat k jejich překonání;⁶¹¹ dále katechizace probouzí a živí upřímnou touhu po jednotě, zvláště láskou k Písmu svatému; a konečně se snaží připravovat děti, mládež i dospělé k životu v kontaktu s bratry a sestrami jiných vyznání tím, že posilují svoji katolickou totožnost při úctě k víře druhých.

198. Jsou-li přítomna různá křesťanská vyznání, mohou biskupové stanovit za vhodné nebo také nutné určité zkušenosti ze spolupráce v okruhu náboženského vyučování. Je důležité, aby katolickým křesťanům byla jiným způsobem a s tím větší péčí zajištěna katechizace specificky katolická.⁶¹²

Také vyučování náboženství, konané ve škole, kde jsou přítomni členové různých křesťanských vyznání, dostává ekumenickou hodnotu, je-li křesťanská nauka předkládána ryzím způsobem. Dává příležitost k dialogu, který může překonávat nevědomost a předsudky, a otevírat se k lepšímu vzájemnému pochopení.

Katechizace ve vztahu k židovství

⁶⁰⁶ EN 48.

⁶⁰⁷ Srov. PAVEL VI., apoštolská exhortace *Marialis cultus* (2. února 1974), čč. 24, 25, 29; AAS 66 (1979), str. 134-136, 141.

⁶⁰⁸ Srov. VKD (1971) 27; MDP 15; EN 54; CT 32 - 34; PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA PROMOZIONE DELL'UNITÀ DEI CRISTIANI, *Direktář k provádění ekumenických principů a norem* (25. března 1993 – český překlad v červené řadě ČBK) 61; TMA 34; JAN PAVEL II., encyklika *Ut unum sint* (25. května 1995 – český překlad ZVON 1995) 18.

⁶⁰⁹ CT 32.

⁶¹⁰ Srov. UR 11.

⁶¹¹ Srov. Ekumenický direktář 190.

⁶¹² Srov. CT 33.

199. Zvláštní pozornost má být věnována katechizaci vzhledem k židovskému náboženství.⁶¹³ Totiž „církve, Boží lid Nové úmluvy, při zkoumání svého vlastního tajemství, odhaluje své pouto s Židy, kteří jsou první, kteří poznali jméno Hospodina, našeho Boha“.⁶¹⁴

„Náboženská výuka, katechizace a kázání mají formovat nejen k objektivitě, ke spravedlnosti a k toleranci, ale také k pochopení a k dialogu. Naše dvě tradice jsou příliš blízce příbuzné, aby se neznaly. Je třeba dodávat odvahy k vzájemnému poznávání na všech úrovních“.⁶¹⁵ Zvláštním cílem katechizace je překonávání každé formy antisemitismu.⁶¹⁶

Katechizace ve vztahu k ostatním náboženstvím⁶¹⁷

200. Křesťané dnes žijí většinou v prostředí s mnoha náboženstvími a nezřídka jako menšina. V takové situaci, zvláště ve vztahu k islámu se katechizace stává velmi důležitou a je povolána k citlivé zodpovědnosti, ze které vyplývá více úkolů.

Především prohlubuje a posiluje identitu věřících – zvláště tam, kde jsou v menšině – prostřednictvím vhodného přizpůsobování a inkulturace, v nezbytném setkávání mezi evangeliem Ježíše Krista a poselstvím jiných náboženství. Pro takový postup jsou nepostradatelná pevná a horlivá křesťanská společenství a dobře připravení domorodí katecheté.

Na druhém místě katechizace pomáhá uvědomovat si přítomnost jiných náboženství. Nutně uschopňuje věřící, aby v nich rozeznávali prvky, které jsou v rozporu s křesťanským poselstvím, ale vychovává je také k tomu, aby sbírali semena evangelia (*semina Verbi*), která se v nich nacházejí a mohou být opravdovou *evangelijní přípravou*.

Posléze katechizace podněcuje ve všech věřících živý misijní smysl. Ten se projevuje jasným svědectvím víry, postojem úcty a vzájemného pochopení, dialogem a spoluprací při obhajování lidských práv a v podporování chudých, a tam, kde je to možné, výslovným zvěstováním evangelia.

Katechizace ve vztahu k „novým náboženským hnutím“⁶¹⁸

201. V prostředí náboženského a kulturního relativismu a někdy také z důvodu nesprávného chování křesťanů získávají dnes stoupence „nová náboženská hnutí“, nazývaná také sekty nebo kulty, s množstvím jmen a zaměření, přičemž je nesnadné je zařadit do organického a přesného schématu. Pokud je možno je třídit, dají se rozlišit hnutí křesťanského ražení, jiná odvozená od orientálních náboženství, jiná čerpající z tradic esoterických. Působí starost svými naukami a životními praktikami, které se často vzdalují obsahu křesťanské víry. Je proto nutno na podporu křesťanů, vystaveným nebezpečí ve víře, rozvíjet „úsilí o integrální a systematickou evangelizaci a katechizaci, které musí být doprovázeny svědectvím,

⁶¹³ Srov. NA 4; SEGRETARIATO PER L'UNIONE DEI CRISTIANI (Commissione per i Rapporti Religiosi con l'Ebraismo), *Ebrei ed ebraismo nella predicazione e nella catechesi cattolica*, (24. června 1985).

⁶¹⁴ KKC 839.

⁶¹⁵ *Ebrei ed Ebraismo*, cit., n.VII.

⁶¹⁶ Srov. NA 4.

⁶¹⁷ Srov. EN 53; MPD 15; ChL 35; RM 55 – 57; KKC 839 – 845; TMA 53; PONTIFICIO CONSIGLIO PER IL DIALOGO INTERRELIGIOSO a CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, Ist. *Dialogo e annuncio* (19. března 1991): AAS 84 (1992), str. 414 – 416; 1263.

⁶¹⁸ SEGRETARIATO PER L'UNIONE DEI CRISTIANI – SEGRETARIATO PER I NON CRISTIANI – SEGRETARIATO PER I NON CREDENTI – PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA CULTURA, *Rapporto Il fenomeno delle sette o nuovi movimenti religiosi: sfida pastorale*: „L'Osservatore Romano“ del 7. maggio 1986.

převádějícím je do života“.⁶¹⁹ Jde vskutku o to překonávat těžkou překážku nevědomosti a předsudků, pomáhat věřícím správně se setkávat s Písmem a povzbuzovat je k živým zkušenostem modlitby, chránit je před rozséváči omylů, vychovávat je k zodpovědnosti za víru, které se jim dostalo, vycházet jim vstříc s velkou evangelní láskou v nebezpečných situacích osamocení, chudoby, utrpení. Pro náboženskou touhu, kterou taková hnutí mohou projevovat, si zaslouží, aby byla považována za „areopag k evangelizaci“, v němž mohou nejpálčivější problémy nalézt odpověď. „Církvi je svěřeno nesmírné duchovní bohatství, které může lidstvu nabídnout: v Kristu, který sám sebe označil jako ‘cestu, pravdu a život’ (Jan 14,16)“.⁶²⁰

⁶¹⁹ *Il fenomeno delle sette o nuovi movimenti religiosi: sfida pastorale*, cit., n. 5.4.

⁶²⁰ RM 38.

KAPITOLA V

*Katechizace ve vztahu k prostředí společensko-kulturnímu*⁶²¹

Katechizace a současná kultura⁶²²

202. „O katechezi a stejně tak všeobecně i o evangelizaci můžeme říci, že je povolána, aby vnášela sílu evangelia do srdce kultury jako takové i do jednotlivých kultur.⁶²³ Zásady katechetického přizpůsobování a inkulturace byly vyloženy již dříve.⁶²⁴ Nyní postačí znovu připomenout, že nutným a vynikajícím průvodcem katechetického rozhovoru je „pravidlo víry“, vysvětlované učitelským úřadem a prohlubované teologií. Nemá se ani zapomínat, že dějiny katecheze, zvláště v době Otců, jsou z mnoha hledisek dějinami inkulturace víry, a jako takové si zaslouží, aby byly studovány a meditovány; z druhé strany, že dějiny se nikdy nezastavují a že vyžadují dlouhá období neustálého přizpůsobování evangelia.

V této kapitole jsou předloženy metodické údaje pro úkol, který je tak nutný a tak náročný, naprosto ne snadný, vystavený nebezpečím synkretismu a jiných nesprávných pochopení. Dá se říci, že o tomto tématu, zvláště důležitém dnes, je potřebná větší programovaná a obecně univerzální úvaha vzhledem ke katechetické zkušenosti.

Úkoly katecheze pro inkulturaci víry.⁶²⁵

203. Úkoly tvoří organický celek a jsou zde souhrnně vyjádřeny:

- poznávat do hloubky kulturu lidí a stupeň jejího proniknutí do jejich života;
- uznávat přítomnost kulturní dimenze v samotném evangeliu; potvrzovat, že nepramení z nějaké lidské kulturní živné půdy, a z druhé strany uznávat, že evangelium nelze od kultury izolovat, neboť v konkrétní kultuře vzniklo, do dalších od počátku pronikalo a jejich prostřednictvím bylo vyjadřováno během staletí;
- zvěstovat hlubokou proměnu, obrácení, které evangelium jako „proměňující a obrozující“⁶²⁶ síla uskutečňuje v kulturách;
- dosvědčovat, že evangelium se nevyčerpává v kultuře, ale jí přesahuje, a zároveň rozeznávat evangelní zrnka, která mohou být v kultuře přítomna;
- napomáhat novému vyjádření evangelia na základě evangelizované kultury se zaměřením na mluvu víry, která je společným dědictvím věřících, a proto základním činitelem společenství;

⁶²¹ Srov. část II., kapitola 1; VKD (1971) 8; EN 20; 63; CT 53; RM 52 – 54; JAN PAVEL II., Allocuzione ai membri del Consiglio Internazionale per la Catechesi: „L'Osservatore Romano“ del 27 settembre 1992; CONGR. PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, Istruzione *La liturgia romana e l'inculturazione* (25. genaió 1985): AAS 87 (1995), str. 288 – 319; COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, Documento *Commissio Theologica*, su Fede e inculturazione (3 – 8. ott. 1988); srov. pure JAN PAVEL II., Esort. Ap. post-sinodale *Ecclesia in Africa, l. c.*; Allocuzioni in occasione dei viaggi pastorali.

⁶²² Srov. EN 20; 63; CT 53; RM 52 – 54; KKC 172 – 175.

⁶²³ CT 53.

⁶²⁴ Srov. část II., kapitola 1.

⁶²⁵ Srov. CT 53.

⁶²⁶ CT 53.

- zachovávat v úplnosti obsah víry církve a pečovat o to, aby výklad a vysvětlování naučných formulací tradice se podávaly s ohledem na kulturní a historickou situaci příjemců, a aby se katecheta vždycky vyvaroval zkomolení a zkreslování obsahů.

Metodologický postup

204. Katechizace se musí vyvarovat každé manipulace kulturou, zároveň se však ani nesmí omezovat na to, že by evangelium položila pouze vedle kultury, „jako dekoraci“, ale musí je předkládat „životním způsobem v jeho hloubce“⁶²⁷ až ke kořenům kultury a kultur vůbec.

To určuje dynamický postup, vytvářený z odlišných etap, jež se vzájemně doplňují: snažit se naslouchat v kultuře národa jakoby ozvěnu (předtuchu, vzývání, znamení...) Slova Božího; rozeznávat to, co má opravdovou evangelijní hodnotu, nebo alespoň je vůči evangeliu otevřené; očišťovat to, co je poznamenáno hříchem (vášně, struktury zla...) nebo lidskou křehkostí; působit na lidi povzbuzováním k postoji radikálního obrácení k Bohu, dialogu s druhými, trpělivého vnitřního zrání.

Nutnost a kritéria hodnocení

205. V etapě hodnocení, jež je zvláště nutná v případě počátečních pokusů nebo zkoušek, ať se věnuje pozorná péče zjištění, zda se do katechetického postupu nevloudily prvky synkretismu. V takovém případě by se snahy o inkulturaci stávaly nebezpečnými a chybnými a je třeba je napravovat.

Pozitivně vyjádřeno: správná je ta katecheze, která vybízí nejen k přijetí obsahu víry rozumem, ale také se dotýká srdce a proměňuje jednání. V takovém případě dává katecheze vzniknout dynamickému životu z víry, odstraňuje propast mezi vírou a životem, mezi křesťanským poselstvím a kulturou, a přináší plody svatosti.

Odpovědnost za proces inkulturace

206. „Inkulturace se musí vztahovat na celý Boží lid a nejen na jednotlivé odborníky, protože je známo, že lid přemýšlí o původu a smyslu víry, což nesmíme ztratit ze zřetele. Inkulturace musí být řízena a podporována, ale nikoliv vnučována, aby nevyvolala negativní reakce u křesťanů. Má být výrazem komunitního života a ne výlučným plodem učeného bádání, musí tedy sama dozrávat ve společenství.“⁶²⁸ Vtělit evangelium je specifickou snahou inkulturace a vyžaduje účast na katechizaci ze strany všech, kteří žijí v téže kulturní situaci: Kněží, jáhni, pastorační asistenti, katecheté, laici.

Privilegované formy a cesty

207. Mezi nejvhodnějšími formami jež napomáhají k inkulturaci víry je vhodné uvést katechizaci mládeže a dospělých vzhledem k možnosti účinněji vytvářet vztah víry a života. Inkulturace víry nesmí být zanedbávat ani v uvádění dětí do křesťanské víry a to vzhledem ke značnému kulturnímu účinku takového procesu: získávání nových pohnutek pro život,

⁶²⁷ EN 20.

⁶²⁸ RM 54.

výchova svědomí, učení biblickému a svátostnému způsobu vyjadřování, poznávání významu křesťanství v dějinách.

Privilegovanou cestou je liturgická katecheze pro své bohatství znamení, kterými se vyjadřuje poselství, a protože je přístupné velké části Božího lidu; také jsou nově uplatňovány obsahy lekciónářů, struktura liturgického roku, nedělní homilie a jiné zvláště význačné příležitosti ke katechezi (*sňatky, pohřby, návštěvy nemocných, svátky svatých patronů, atd.*). Středem zůstává péče o rodinu, prvořadého činitele k uvedení do víry, která se vtěluje do života; zvláštní zájem si zaslouží katechizace v situacích mnohonárodních a s mnoha kulturami, neboť vede k tomu, aby přístup různých skupin k přijímání a vyjadřování víry byl ještě pozorněji objeven a brán v úvahu.

Způsob vyjadřování⁶²⁹

208. Inkulturace víry je z jistých hledisek dílem způsobu vyjadřování. To vyžaduje, aby katecheze respektovala a uznávala hodnotu způsobu vyjadřování, který je křesťanskému poselství vlastní, především biblickému, ale i hodnotu toho způsobu, který je historicky tradiční v církvi (*Vyznání víry, liturgie*) jakož i hodnotu tzv. doktrinního způsobu vyjadřování (*dogmatické formulace*); dále je třeba, aby katecheze byla v kontaktu s formami a výrazy kultury lidí, k nimž se obrací; konečně je třeba, aby katecheze byla podnětem k novým způsobům vyjádření evangelia v kultuře, do níž bylo zasazeno.

V procesu inkulturace evangelia se katecheze nemá bát užití tradičních formulací a odborných termínů víry, ale vysvětlovat jejich pravý význam a ukazovat jejich existenciální důležitost; a z druhé strany je povinností katecheze „hledat a nalézat jazyk srozumitelný pro děti a mládež naší doby jako celek a kromě toho jazyk, kterému budou rozumět i skupiny osob dospělých: jazyk pro intelektuály a vzdělané lidi, vědce, ale i jazyk pro ngramotné a lidi s nejzákladnějším vzděláním, pro tělesně či duševně postižené apod.“⁶³⁰

Sdělovací prostředky

209. Sdělování a komunikace vůbec vnitřně závisí na způsobech vyjadřování. V této souvislosti platí, že mezi nejúčinnější a nejpronikavější patří hromadné sdělovací prostředky. „Sama evangelizace moderní kultury závisí z velké části na jejich vlivu.“⁶³¹

S odkazem na to, co je o nich řečeno v jiné části,⁶³² připomínáme některé údaje, užitečné pro účely inkulturace: Obsáhlejší hodnocení těchto prostředků vzhledem k jejich specifické schopnosti sdělovat, ovšem spolu se schopností nacházet správnou rovnováhu mezi způsobem vyjadřování obrazu a slova; pozorná péče o správný náboženský význam ve zvolených způsobech vyjadřování; podporování kritické zralosti příjemců a podněcování k osobnímu prohloubení toho, co z těchto prostředků přijímají; produkce vhodných katechetických pomůcek v hromadných sdělovacích prostředcích; prospěšná spolupráce pastoračních činitelů.⁶³³

⁶²⁹ Srov. CT 59.

⁶³⁰ CT 59.

⁶³¹ RM 37.

⁶³² Srov. část III., kapitola 2.

⁶³³ Srov. VKD (1971) 123.

210. Ústředním uznávaným nástrojem v procesu inkulturace je i katechismus, zejména Katechismus katolické církve, u něhož je třeba umět vidět širokou paletu služeb... i vzhledem k inkulturaci, která musí vždy zůstat pravdivá, aby byla účinnou.⁶³⁴

Katechismus katolické církve výslovně vyžaduje vytváření přizpůsobených katechismů místních, ve kterých „je nutno provádět přizpůsobení... tak, jak si je vyžadují různé kultury, věková období, stupně duchovní zralosti, sociální a církevní postavení těch, jimž je katecheze určena“.⁶³⁵

Antropologická prostředí a kulturní zaměření

211. Evangelium vybízí k otevřené, velkodušné a odvážné katechizaci lidí v prostředí, kde žijí, a to zejména v prostředích, kde dochází k prvotnímu sdělování základních kulturních hodnot, jako je rodina, škola, pracovní prostředí, volný čas.

Pro katechizaci je rovněž důležité umět rozeznávat a pronikat do těch antropologických prostředí, v nichž mají kulturní zaměření větší vliv vzhledem k vytváření a šíření vzorů života, jako je prostředí města, pohyb turistů a turistický a migrační pohyb, svět mládeže a jiné společensky významné jevy.

Konečně „je tolik jiných úseků, které je třeba osvětlovat světlem evangelia,“⁶³⁶ ty kulturní oblasti, které se nazývají „moderní areopágy“, jako oblast sdělování, oblast občanské angažovanosti pro mír, pokrok, svobodu národů, ekologie; oblast ochrany a obhajoby lidských práv, zvláště práv menšin, ženy a dítěte; oblast vědeckého výzkumu a mezinárodních vztahů.

Účast na konkrétních situacích

212. Proces inkulturace prostřednictvím katechizace je neustále konfrontován s mnoha různými konkrétními situacemi. Chceme zde jmenovat některé významnější a časté.

V první řadě je třeba rozlišovat inkulturaci v zemích, kde křesťanství nedávno začínalo, kde se musí ještě upevňovat první misijní hlásání, a inkulturaci v zemích s křesťanskou tradicí, které potřebují novou evangelizaci.

Dále je třeba brát v úvahu situace vystavené napětím a konfliktům v souvislosti s faktory jako národnostní pluralismus, náboženský pluralismus, někdy velmi křiklavé rozdíly v rozvoji, podmínky života ve městě a mimo město jakož i převažující „žebříčky hodnot“, jež jsou v některých zemích silně ovlivňovány hromadnou sekularizací, zatímco v jiných zemích vycházejí ze silné religiozity.

V každé jednotlivé oblasti je posléze třeba mít na zřeteli tendence, jež jsou významné z hlediska kultury. Jsou reprezentovány představiteli různých sociálních vrstev společnosti i povolání, jako lidé vědy a kultury, svět dělníků, mládeže, lidí na okraji společnosti, svět cizinců, postižených...

Obecněji řečeno, „výchova a formace laiků musí brát co největší ohled na lidskou kulturu příslušného místa. Ta totiž přispívá k výchově a vzdělání a poskytuje pomoc při posuzování hodnot tradiční i moderní kultury. Je třeba brát ohled i na další kultury, které mohou existovat spolu v tomtéž národě či národnosti“.⁶³⁷

⁶³⁴ JAN PAVEL II., Alloc. ai membri del COINCAT, *l.c.*

⁶³⁵ KKC 24; srov. FD 4.

⁶³⁶ RM 37.

⁶³⁷ ChL 63.

Úkoly místních církví⁶³⁸

213. Inkulturace je záležitostí zvláště místních církví a vztahuje se na všechna prostředí křesťanského života. Katecheze je jedním z jejích aspektů. Právě pro vlastní povahu inkulturace, která se uskutečňuje v konkrétnosti a specifičnosti jednotlivých situací, platí, že „obzvláštní pozornost univerzální církve vůči jednotlivým církvím místním ji může jen obohatit. Je nepostradatelná a velmi naléhavá“.⁶³⁹

Za tímto účelem předkládají biskupské konference dosti přiměřeným způsobem téměř všude katechetická direktoria (a analogické prostředky), katechismy a pomůcky, laboratoře a formační střediska. Ve světle toho, co se vyjadřuje v tomto Direktoriu, stává se nutností revize a aktualizace místních směrnic, pomoc ke spoluúčasti středisek výzkumu, využívání zkušenosti katechetů a podpora účasti samotného Božího lidu.

Průvodní iniciativy

214. Důležitost inkulturace a z druhé strany nezbytná fáze hledání a zkoušení vyžadují iniciativy vedené zákonnými pastýři. Jde o činnosti:

- podporovat šíření katecheze bohatě členěné, která překonává zejména onu velkou překážku v každém procesu inkulturace, jíž je nevědomost nebo špatná informovanost. To umožní dialog a přímé zapojení osob, které lépe ukážou efektivní cesty zvěstování;
- uskutečňovat vůdčí zkušenosti z inkulturace víry v rámci programu zavedeného církví. Zvláště vlivnou úlohu zde sehrává katechumenát dospělých podle RICA (*Obřady uvedení do křesťanského života*);
- vyskytují-li se na témž církevním území různorodé etnicko-jazykové skupiny, je vhodné mít k dispozici průvodce a direktoria, přeložená do různých jazyků, aby se tak prostřednictvím katechetických středisek napomáhalo homogenní katechetické službě pro každou skupinu;
- zahájit dialog vzájemného naslouchání a společenství lásky mezi místními církvemi a mezi těmito církvemi a Svatým stolcem. To umožní zjistit další zkušenosti, aktualizaci kritérií, programů, platnější pracovní nástroje pro inkulturaci.

⁶³⁸ Srov. část V, kapitola 4.

⁶³⁹ EN 63.

ČÁST PÁTÁ

KATECHEZE V MÍSTNÍ CÍRKVI

Katecheze v místní církvi

„Potom vystoupil na horu, zavolal k sobě ty, které sám chtěl, a oni přišli k němu. A ustanovil jich dvanáct, aby byli s ním, protože je chtěl posílat kázat, a to s mocí vyhánět zlé duchy“ (Mk 3,13-15).

„Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj nebeský Otec. A já ti říkám: Ty jsi Petr – Skála – a na té skále zbuduji svou církev“ (Mt 16,17-18).

Jeruzalémská církev, vedená Duchem svatým, plodí církevní obce: v Jeruzalémě (srov. Sk 8,1); „Boží církevní obec v Korintě“ (srov. 1 Kor 1,2); „církevní obec v Asii“ (1 Kor 16,19); „křesťanské obce v Judei“ (Gal 1, 22); sedm církevních obcí: v Efezu, ve Smyrně, v Pergamu, v Tyatirách, v Sardách, ve Filadelfii, v Laodiceji (srov. Zj 2, 1-3,22).

Význam a cíle této části

215. Z toho, co se vysvětlilo v předcházejících částech o povaze katecheze, o jejím obsahu, o její pedagogice a o jejích příjemcích, pramení katechetická pastore, která se uskutečňuje v místní církvi.

Tato pátá část se zabývá jejími nejdůležitějšími prvky.

216. V první kapitole se uvažuje o katechetické službě a těch, kteří ji konají. Katechizace je záležitostí společné odpovědnosti všeho Božího lidu, ale různým způsobem. Biskupové, kněží, jáhnové, řeholníci a věřící laici jsou v ní činní podle svých vlastních kompetencí a charismat.

Formace katechetů, analyzovaná v druhé kapitole, je rozhodujícím prvkem v katechetickém působení. Je-li důležité dávat katechezi účinné nástroje, je ještě důležitější připravovat schopné katechety. Ve třetí kapitole se studují *místa*, kde se ve skutečnosti katechizace koná.

Ve čtvrté kapitole se studují spíše organizační hlediska katecheze: odpovědné orgány, koordinace katechizace a některé vlastní úkoly katechetické služby.

Údaje a podněty, uváděné v těchto kapitolách, nemohou však být bezprostředně a současně aplikovány ve všech částech církve. Pro ty národy nebo oblasti, v nichž katechetické působení ještě nemělo možnost dosáhnout dostatečné úrovně rozvoje, znamenají tyto směrnice a podněty pouze řadu cílů, kterých se má postupně dosáhnout.

KAPITOLA I

Katechetická služba v místní církvi a ti, kteří ji konají

Místní církve⁶⁴⁰

217. Hlásání, předávání a žitá zkušenost evangelia se uskutečňují v místní církvi⁶⁴¹ nebo diecézi.⁶⁴² Místní církve je utvořena ze společenství učedníků Ježíše Krista,⁶⁴³ kteří žijí v jediném určitém společensko-kulturním prostoru. V každé místní církvi „se zpřítomňuje všeobecná církev se všemi svými podstatnými prvky“.⁶⁴⁴ Opravdu, všeobecná církev, „oplodněná Duchem svatým jako první buňka v den letnic, rodí místní církve jako dcery a projevuje se v nich“.⁶⁴⁵ Všeobecná církev jako Tělo Kristovo se tak ukazuje jako „Tělo církvi“.⁶⁴⁶

218. Hlásání evangelia a eucharistie jsou dva pilíře, na nichž je budována a kolem nichž se sjednocuje místní církve. Jako všeobecná církev i ona „existuje, aby hlásala evangelium“.⁶⁴⁷

Katechizace je základní evangelizační činností každé místní církve. Skrze ni nabízí diecéze všem svým členům a všem, kdo se přibližují s touhou odevzdat se Ježíši Kristu, proces formace, který by umožnil poznávat, slavit, žít a zvěstovat evangelium ve vlastním kulturním obzoru. Tímto způsobem může být vyznávání víry – cíl katechezí – vyjádřeno učedníky Kristovými „v jejich jazycích“.⁶⁴⁸ Jako o Letnicích, tak i dnes Kristova církev, „přítomná a činná“⁶⁴⁹ v místních církvích „mluví všemi jazyky“,⁶⁵⁰ neboť jako rostoucí strom zapouští své kořeny do všech kultur.

⁶⁴⁰ V této páté části, jako ostatně vůbec v tomto dokumentu, se výraz „místní církve“ (*Chiesa particolare*) vztahuje k diecézi a útvarům jí na roveň postavených. (CIC 368). Výraz „církev širší oblasti“ (*Chiesa locale*) se vztahuje na trvalé sdružení místních církví v určité oblasti nebo národě, nebo také v několika národech spojených mezi sebou zvláštními svazky. Srov. část I., kapitola 3: „Katecheze: činnost církevní povahy“ a část II., kapitola 1: „Církevní charakter evangelního poselství“.

⁶⁴¹ Jak ukazuje LG 26 a, oprávněná sdružení věřících dostávají jméno „církev“ (nebo církevní obce); srov. biblické texty, kterými je uvedena tato část.

⁶⁴² Srov. CD 11.

⁶⁴³ Místní církve je především popsána jako „část Božího lidu“ (CD 11).

⁶⁴⁴ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Lettera Communionis Notio*, 7, AAS 85 (1993), str. 842.

⁶⁴⁵ Tamtéž, 9 b.

⁶⁴⁶ LG 23 b, podává svědectví svatého Hilária z Poitiers: *In ps.* 14,3 (PL 9, 206) a sv. Řehoře Velikého: *Moral.* IV, 7, 12 (PL 75, 643 C).

⁶⁴⁷ EN 14.

⁶⁴⁸ Srov. Sk 2,11.

⁶⁴⁹ „*Communionis Notio*“ 7 l. c. 842.

⁶⁵⁰ *Tamtéž*, 9 b: l. c. str. 843; srov. AG 4.

Katechetická služba v místní církvi

219. V celku všeho svého působení a služeb, jimiž místní církve uskutečňuje své evangelizační poslání, zaujímá přední místo služba katechetická.⁶⁵¹ Z toho vyplývají následující body:

a) V diecézi je katechizace službou zvláštní,⁶⁵² uskutečňovanou společně kněžími, jáhny, řeholníky i laiky ve společenství s biskupem. Celé křesťanské společenství má pociťovat odpovědnost za tuto službu. I když kněží, řeholníci i laici uskutečňují katechizaci společně, konají to rozličným způsobem, každý podle svého zvláštního postavení v církvi.⁶⁵³ Jejich prostřednictvím při rozdílnosti funkcí každého podává katechetická služba v úplnosti Slovo a svědectví skutečnosti církve. Kdyby scházela kterákoliv z těchto podob přítomnosti, katechizace by ztrácela část vlastního bohatství a vlastního významu.

b) Z druhé strany jde o církevní službu nezbytnou pro růst církve. Není to činnost, která by se mohla uskutečňovat ve společenství jen soukromě nebo z pouhé osobní iniciativy. Koná se ve jménu církve, v síle poslání, které ona uděluje.

c) Katechetická služba – v celku působení a služeb církve – má vlastní ráz, který vyplývá ze specifčnosti katechetického působení v rámci procesu evangelizace. Úkol katechety, jakožto vychovatele ve víře, se liší od úkolu jiných činitelů v pastoraci (*liturgické, charitativní, společenské...*), i když obvykle bude muset jednat v koordinaci s nimi.

d) Aby katechetická služba v diecézi byla plodná, potřebuje počítat s ostatními osobami, které nejsou přímo katechety, avšak jsou oporou a pomocí pro katechetickou činnost a konají nenahraditelné úkoly jako: formace katechetů, vypracovávání materiálů, úvahy, organizaci a plánování. Tito lidé zároveň s katechety slouží v jedné jediné katechetické službě, i když nevykonávají všichni stejné úlohy a ze stejného pověření.

Křesťanské společenství a odpovědnost za katechizaci

220. Za katechizaci má odpovědnost celé křesťanské společenství. Uvedení do křesťanského života totiž „nemá být dílem jen katechetů nebo kněží, ale celého společenství věřících“.⁶⁵⁴ Sama trvalá výchova ve víře je záležitostí, která se týká celého společenství. Katechizace je přitom výchovná činnost, jež vyplývá ze zvláštní odpovědnosti každého člena společenství v atmosféře společenství, bohaté na vztahy, aby katechumeni i katechizovaní se do jeho života aktivně zapojili.

Křesťanské společenství má skutečně sledovat rozvoj katechetického procesu jak s dětmi, tak s mládeží nebo s dospělými jako skutečnost, které se přímo účastní a v ní se angažuje.⁶⁵⁵ A ještě na konci katechetického procesu přijímá křesťanské společenství katechizované osoby v bratrském prostředí, „v němž budou moci žít co nejdokonaleji podle toho, co si osvojili.“⁶⁵⁶

⁶⁵¹ Výraz *katechetická služba* je používán v CT 13.

⁶⁵² Je důležité zdůraznit ráz *jedinečné služby*, který má katechizace v místní církvi. „Nositelem“ velkého evangelizačního působení je místní církve. Ona zvěstuje, ona předává evangelium, ona slaví. Ti, kdo jsou činní, „slouží“ v této službě a pracují „ve jménu církve“. Teologické, duchovní a pastorační důsledky tohoto „církevního charakteru“ katechizace jsou veliké.

⁶⁵³ Srov. CT 16: Je to odpovědnost *rozdílná, ale společná*. Srov. také pozn. připojenou k odstavci č. 49 jako objasnění termínu „služba Slova“.

⁶⁵⁴ AG 14. V tomto smyslu se vyjadřuje CT 16: „Katechizace vždy byla a zůstane dílem, za které se má cítit odpovědnou celá církve, a chtít tuto odpovědnost“. Srov. také: MPD 12; RICA 41; CIC 774, 1.

⁶⁵⁵ „Katecheze se má opírat o *svědectví* církevního společenství“ (VKD 1971, 35); srov. část IV., kapitola 2.

⁶⁵⁶ CT 24.

221. Křesťanské společenství katechizovaným nejen mnoho dává, ale také mnoho od nich dostává. Noví konvertité, především mladí a dospělí, tím, že přilnou k Ježíši Kristu, přinášejí společenství, které je přijímá, nové bohatství lidské a náboženské. Tak společenství roste a rozvíjí se, neboť katechizace přivádí ke zralosti víry nejen ty, kdo jsou katechizováni, ale i samo společenství jako takové.

I když nese za katechizaci odpovědnost křesťanské společenství jako celek a i když všichni jeho členové mají vydávat svědectví víry, jen někteří dostávají církevní pověření, aby byli katechety. Zároveň s prvotním posláním rodičů ve vztahu k jejich dětem církev úředně uděluje určitým členům Božího lidu, zvláště povoláním, citlivě posláni organicky předávat pravdy víry uvnitř společenství.⁶⁵⁷

Biskup, první odpovědný za katechizaci v místní církvi

222. Druhý vatikánský koncil vyzvedává výsostnou důležitost, kterou má v biskupské službě zvěstování a předávání evangelia: „Mezi hlavními úkoly biskupů zaujímá přední místo hlásání evangelia“.⁶⁵⁸ Při plnění tohoto úkolu jsou biskupové především „zvěstovateli víry“,⁶⁵⁹ kteří se snaží získávat Kristu nové učedníky a jsou zároveň „autentickými, tj. Kristovou autoritou obdařenými učiteli“,⁶⁶⁰ kteří předávají pravdy víry jim svěřenému lidu, aby ji vyznával a žil. V prorocké službě biskupů tvoří misijní hlásání a katechizace dvě hlediska vnitřně spojená. K realizaci tohoto poslání dostávají biskupové „bezpečné charisma pravdy“.⁶⁶¹

Biskupové mají „za katechezi nejvyšší odpovědnost ze všech, jsou v nejvlastnějším slova smyslu katecheté“.⁶⁶² V dějinách církve je zřejmá obrovská úloha velkých a svatých biskupů, kteří svými iniciativami a svými spisy přispěli k největšímu rozkvětu katechumenátu. Chápali katechizaci jako jeden ze základních úkolů své služby.⁶⁶³

223. Tato starost o katechetickou činnost vede biskupa, aby se ujal „vrchního řízení katecheze“⁶⁶⁴ v místní církvi. To mimo jiné obsahuje:

- Zabezpečit své církvi *účinnou prioritu* aktivní a účinné katechizace, „v níž se uplatní lidé, prostředky, nástroje i všechny nutné hospodářské zdroje“.⁶⁶⁵
- Rozvíjet péči o katechizaci s *přímou účastí* při předávání evangelia věřícím a zároveň bdít nad pravostí vyznání víry a kvalitou textů a nástrojů, které mají být při tom užívány.⁶⁶⁶
- „Podněcovat a udržovat mezi svými věřícími *opravdový a nadšený zájem o katechezi* zkonkretizovaný pak v přiměřené a účinně pracující organizaci“,⁶⁶⁷ a konat to s hlubokým přesvědčením o důležitosti, kterou má katechizace pro křesťanský život diecéze.

⁶⁵⁷ „Kromě tohoto apoštolátu, který je úkolem všech věřících křesťanů vůbec, mohou být laici povoláni různým způsobem ještě k bližší spolupráci s apoštolátem hierarchickým, podobně jako muži a ženy, kteří pomáhali apoštolu Pavlovi při hlásání evangelia a mnoho pracovali pro Pána“ (LG 33). Tato nauka koncilu byla přijata do CIC 228 a 759.

⁶⁵⁸ LG 25; srov. CD 12 a; EN 68 c.

⁶⁵⁹ LG 25.

⁶⁶⁰ Tamtéž.

⁶⁶¹ DV 8.

⁶⁶² CT 63 b.

⁶⁶³ Srov. CT 12 a.

⁶⁶⁴ CT 63 c.

⁶⁶⁵ CT 63 d; srov. CIC 775 § 1.

⁶⁶⁶ Srov. CT 63 c; CIC 823 § 1.

⁶⁶⁷ CT 63 d.

- Pracovat proto, „aby byli katecheté ke svému úkolu řádně připraveni; a aby si důkladně osvojili učení církve, také ovšem psychologické zákony a pedagogické obory v teorii i praxi“.⁶⁶⁸
- Stanovit v diecézi rozčleněný a souvislý celkový projekt katechizace, který by odpovídal opravdovým potřebám věřících a byl vhodným způsobem spojen s diecézními pastoračními plány. Takový projekt může ve svém rozvoji být koordinován s plány biskupské konference.

Kněží, pastýři a vychovatelé křesťanského společenství

224. Vlastní funkce presbytera v katechetickém úkolu pramení ze svátosti svěcení kněžstva, kterou přijal. Kněžským svěcením se presbyteři v síle pomazání Duchem svatým připodobňují Kristu knězi jako služebníci Hlavy, aby jako spolupracovníci biskupů budovali jeho mystické Tělo, to je církve.⁶⁶⁹ Pro tuto ontologickou podobnost s Kristem je úřad presbyterů službou, která formuje společenství, koordinuje a dává sílu ostatním službám a charismatům. Ve vztahu ke katechezi jsou presbyteři ustanoveni jako „vychovatelé ve víře“.⁶⁷⁰ Proto se snaží o to, aby věřící v komunitách byli odpovídajícím způsobem formováni a dosahovali křesťanské zralosti.⁶⁷¹ Na druhé straně v uvědomění, že jejich „služebné kněžství“⁶⁷² je ve službě „společného kněžství věřících“,⁶⁷³ presbyteři stimulují povolání a práci katechetů, aby jim pomohli uskutečňovat funkci, jež vyplývá ze křtu, a kterou plní z moci posláním, které jim církve svěřuje. Tak presbyteři uskutečňují doporučení Druhého vatikánského koncilu, „aby upřímně uznávali a podporovali důstojnost laiků a jejich vlastní úkol, který mají v poslání církve“.⁶⁷⁴

225. Vlastní úkoly kněze a zvláště faráře v oblasti katechizace jsou:

- vzbudit v křesťanském společenství *smysl společné odpovědnosti* za katechezi jako úkol, který všechny zapojuje, aby uznávali a oceňovali katechety a jejich posláním;
- pečovat o *základní koncepci katecheze* a její vhodné programování, svěřit aktivní účast na ní katechetům a dbát, aby byla „dobře strukturována a dobře zaměřena“;⁶⁷⁵
- podněcovat a rozeznávat *povolání ke katechetické službě*, jako katecheta katechetů dbát na jejich formaci a věnovat tomuto úkolu největší péči;
- začlenit katechetické působení do *evangelizačního projektu společenství* a zvláště pečovat o propojení mezi katechizací, svátostmi a liturgií;
- zajišťovat spojení katechizace svého společenství s *diecézními pastoračními plány* a pomáhat katechetům, aby se stali aktivními spolupracovníky společného diecézního projektu.

Zkušenost dosvědčuje, že kvalita katecheze společenství závisí z největší části na přítomnosti a činnosti kněze.

⁶⁶⁸ CD 14 b; srov. CIC 780.

⁶⁶⁹ Srov. PO 8; 6; 12 a; JAN PAVEL II., postsynodální exhortace *Pastores dabo vobis* (25. března 1992 – český překlad Zvon 1993), 12.

⁶⁷⁰ PO 6 b.

⁶⁷¹ Srov. CIC 773.

⁶⁷² LG 10.

⁶⁷³ LG 10. Pokud jde o „dva způsoby účasti na jediném kněžství Kristově“, srov. KKC 1546 – 1547.

⁶⁷⁴ PO 9 b.

⁶⁷⁵ CT 64. Vzhledem k tomuto zaměření katecheze, na něž mají kněží dbát, uvádí 2. vat. koncil dvě základní požadované charakteristiky: „Neučit vlastní moudrost, ale Boží slovo“ (PO 4) a „Vykládat Boží slovo a neomezit se na výklad v termínech všeobecných a abstraktních, ale aplikovat je na konkrétní okolnosti života“ (*Tamtéž*).

Rodiče, první vychovatelé svých dětí ve víře⁶⁷⁶

226. Svědectví křesťanského života, které rodiče dávají ve své rodině, přichází k dětem v atmosféře něžnosti a mateřské a otcovské lásky. Tak děti chápou a radostně žijí blízkost Boha a Ježíše, jež se v rodičích projevuje; tato první křesťanská zkušenost často zanechává rozhodující stopu, která trvá po celý život. Takové náboženské probuzení malého dítěte v prostředí rodiny má „nenahraditelný“ ráz.⁶⁷⁷

Toto první uvedení se upevňuje, je-li při příležitosti určitých rodinných událostí nebo svátků „dbáno o zvýraznění křesťanského či náboženského obsahu těchto událostí“.⁶⁷⁸ Toto uvedení se prohlubuje tím více, jestliže rodiče rozvíjejí a pomáhají svým dětem osvojit si lépe katechezi charakteru více metodického, kterou děti, nyní už větší, přijímají v křesťanském společenství. Rodinná katecheze skutečně předchází, doprovází a obohacuje každou jinou formu katecheze“.⁶⁷⁹

227. Rodiče dostávají ve svátosti manželství milost a odpovědnost za křesťanskou výchovu svých dětí.⁶⁸⁰ Svědectvím svého vlastního života jim sdělují a předávají zároveň hodnoty lidské i náboženské. Toto výchovné působení, současně lidské i náboženské, je „opravdovou službou“,⁶⁸¹ skrze niž se předává a vyzařuje evangelium až k oné úrovni, kdy sám život rodiny se stává cestou víry a školou křesťanského života. V té míře, ve které děti vyrůstají, se tato cesta stává postupně vzájemnou výměnou a „v katechetickém dialogu této povahy každý přijímá i dává“.⁶⁸²

Proto je třeba, aby křesťanské společenství věnovalo rodičům zcela zvláštní pozornost. Prostřednictvím osobních kontaktů, setkání, kurzů a také formy katecheze s dospělými adresované rodičům, je třeba jim pomáhat, aby přijímali úkol – dnes zvláště citlivý – vychovávat ve víře své děti. Toto je ještě naléhavější v místech, kde občanské zákonodárství nedovoluje a nebo činí svobodnou výchovu ve víře obtížnou.⁶⁸³ V těchto případech je „domácí církev“⁶⁸⁴ prakticky jediným prostředím, kde děti a mládež mohou dostávat opravdovou katechezi.

Řeholníci v katechezi

228. Církev zvláštním způsobem volá osoby zasvěceného života ke katechetické činnosti a přeje si, „aby řeholní společenství zasvětily největší část svých schopností a možností specifickému dílu katechizace“.⁶⁸⁵

Zvláštní přínos řeholníků, řeholnic a členů společností apoštolského života ke katechezi vyplývá z jejich vlastní situace. Sliby evangelijních rad, které charakterizují řeholní život, jsou darem pro celé křesťanské společenství. V diecézním katechetickém působení

⁶⁷⁶ Srov. v 3. kapitole této části bod věnovaný „*Rodině jako prostředí a prostředku růstu ve víře*“, kde jsou analyzovány charakteristiky rodinné katecheze. Tento bod obrací více pozornost na rodiče jako činitele katecheze; Srov. CIC 226 §2; 774 §2.

⁶⁷⁷ CT 68.

⁶⁷⁸ Tamtéž.

⁶⁷⁹ Tamtéž.

⁶⁸⁰ Srov. ChL 62; FC 38.

⁶⁸¹ FC 38.

⁶⁸² CT 68; srov. EN 71 b.

⁶⁸³ Srov. CT 68.

⁶⁸⁴ LG 11; srov. EC 36 b.

⁶⁸⁵ CT 65; srov. CIC 778.

nemůže být jejich osobitý a zvláštní přínos nikdy nahrazen ani kněžími, ani laiky. Tento osobitý přínos vyrůstá z veřejného svědectví o jejich zasvěcení, které z nich dělá živé znamení skutečnosti Království: „Slib zachovávat tyto rady ve stálém životním stavu uznaném církví charakterizuje Bohu zasvěcený život“.⁶⁸⁶ I když evangelní hodnoty má prožívat každý křesťan, osoby zasvěceného života „ztělesňují touhu církve ponořit se do života podle evangelijních blahoslavenství“.⁶⁸⁷ Svědectví řeholních osob spojené se svědectvím laiků ukazuje jedinou tvář církve, která je znamením království Božího.⁶⁸⁸

229. „Pro křesťanskou výchovu dětí a mládeže, především nejopuštěnějších, vzniklo mnoho řeholních rodin mužských i ženských.“⁶⁸⁹ Samotné charisma zakladatelů působí, že mnozí řeholníci a řeholnice dnes spolupracují v diecézní katechizaci dospělých. Během dějin se vždy „velice angažovali v katechetickém působení církve“.⁶⁹⁰

Když řeholníci přijímají úkol katechetů, neocitají se charisma jejich založení na okraji. Řeholní osoby udržují vlastní charakter katechizace nedotčen a charisma různých řeholních společenství dávají tomuto společnému úkolu vlastní akcenty, často velké hloubky náboženské, společenské a výchovné. Dějiny katecheze ukazují životnost, kterou tato charisma přinášela do výchovného působení církve.

Laičtí katecheté

230. Také katechetické působení laiků má vlastní ráz vzhledem k jejich situaci v církvi: „Vlastní a zvláštní vlastnost laiků je jejich světský ráz“.⁶⁹¹ Laici konají katechizaci počínaje svou přítomností ve světě, kde mají účast na všech formách angažovanosti s ostatními muži a ženami a dodávají procesu předávání evangelia specifickou citlivost a odstíny: „Toto šíření evangelia (...) dostává zvláštní ráz a zvláštní účinnost, protože se uskutečňuje v běžných světských podmínkách“.⁶⁹²

Protože laičtí katecheté žijí životem stejné podoby jako katechizovaní, mají zvláště jemný cit pro vtělování evangelia do konkrétního života lidí. Katechumeni a katechizovaní mohou v nich nacházet křesťanský vzor a v něm i jakýsi obraz své budoucnosti jako věřících.

231. Povolání laika ke katechezi pramení ze svátosti křtu a je posíleno biřmováním, svátostmi, jejichž prostřednictvím má účast na „Kristově poslání kněžském, prorockém a královském“.⁶⁹³ Mimo všeobecné povolání k apoštolátu se někteří laici cítí vnitřně povolání od Boha k přijetí poslání katechetů. Církev pomáhá odhalit a rozeznávat toto Boží povolání a uděluje poslání katechizovat. Pán Ježíš tak zve zvláštním způsobem muže a ženy, aby následovali jej, učitele a mistra učedníků. Toto osobní povolání Ježíšem Kristem a vztah k němu jsou pravou hnací silou v působení katechety. „Z tohoto láskyplného poznání Krista se rodí nezadržitelná touha hlásat, evangelizovat, přivádět druhé k tomu, aby řekli své „ano“ k víře Ježíše Krista“.⁶⁹⁴

Cítit se povolán stát se katechetou a dostat od církve k tomu poslání může nabývat rozličných stupňů podle povahy každého. Někdy katecheta spolupracuje v katechetické službě po určité omezené období svého života, nebo také pouze příležitostně; i tak se jedná o službu

⁶⁸⁶ KKC 915; srov. LG 44.

⁶⁸⁷ EN 69; srov. VC 33.

⁶⁸⁸ Srov. VC 31 o „vztazích mezi různými stavy křesťanského života“; srov. KKC 932.

⁶⁸⁹ CT 65; srov. RM 69.

⁶⁹⁰ CT 65.

⁶⁹¹ LG 31. V ChL 15 je podrobně analyzován tento „světský ráz“.

⁶⁹² LG 35.

⁶⁹³ AA 2 b; srov. Řád křtu dětí, č. 62; RICA 224.

⁶⁹⁴ KKC 429.

a spolupráci drahocennou. Důležitost katechetické služby ovšem doporučuje, aby v diecézi existoval určitý počet řeholníků a laiků, kteří se věnují katechizaci velkodušně a trvale a aby byli tito i veřejně za takové uznáváni, neboť – ve společenství s kněžími a s biskupem – přispívají k tomu, aby tato diecézní služba měla církevní strukturu, která je jí vlastní.⁶⁹⁵

Různé dnes zvláště potřebné typy katechetů

232. Typ nebo postava katechety v církvi má různé podoby, neboť potřeby katechizace jsou různé.

- „*Katecheté v misijní zemi*“,⁶⁹⁶ kterým patří tento titul zcela zvláštním způsobem. Církev nyní kvetoucí by nebyly vybudovány bez nich.⁶⁹⁷ Jsou takoví, kteří mají „specifickou úlohu katechizovat“;⁶⁹⁸ a jsou takoví, kteří „spolupracují v různých formách apoštolátu“.⁶⁹⁹
- V některých církvích křesťanských odedávna, avšak s velkým nedostatkem kléru, je potřebná postava katechety jistým způsobem obdobná jako v misijním území. Je tedy nutno čelit naléhavé nutnosti: Oživovat společenství *malých venkovských seskupení*, kterých chybí trvalá přítomnost kněze; vhodnost přítomnosti a misijního působení „v *hustě osídlených čtvrtích velkoměst*“.⁷⁰⁰
- V situacích krajů s křesťanskou tradicí, které vyžadují „novou evangelizaci“,⁷⁰¹ se postavy *katechety mládeže* a *katechety dospělých* stávají nepostradatelnými pro oživování procesu katecheze uvedení do křesťanství. Tito katecheté se mají věnovat též trvalé katechizaci. I v těchto úkolech bude úloha kněze základní.
- Postava *katechety malých dětí, větších dětí a dospívajících* zůstává základní. Má citlivé poslání podávat „první znalosti katechismu a připravovat ke svátosti pokání, prvnímu svatému přijímání a biřmování.“⁷⁰² Tento úkol je dnes ještě naléhavější, jestliže děti a dospívající „nedostávají přiměřenou náboženskou formaci ve svých rodinách“.⁷⁰³
- Typ katechety, který má být vytvořen, je *katecheta pro setkání před přijetím svátostí*,⁷⁰⁴ určený dospělým pro příležitost křtu nebo prvního svatého přijímání jejich dětí nebo při příležitosti svátosti manželství. Je to úkol, který má vlastní ráz, v němž se slévají v jedno přijetí, první zvěstování a vhodná příležitost stát se průvodcem na cestě v hledání víry.
- Jiné typy katechetů naléhavě vyžadují skupiny lidí zvláště citlivých: *osoby třetího věku*,⁷⁰⁵ které potřebují, aby jim bylo evangelium předkládáno přiměřeně k jejich situaci; *osoby nepřizpůsobivé a postižené*, které potřebují zvláštní katechetickou výchovu,⁷⁰⁶ a mimo to plné zapojení do společenství; *přistěhovalci a lidé na okraji* moderního vývoje.⁷⁰⁷

⁶⁹⁵ CIC stanoví, že církevní autorita může úředně světit nějaký církevní úřad nebo službu laikům, ať už tato služba je a nebo není „*službou*“, formálně jako takovou ustanovenou: „laici, kteří jsou k tomu vhodní, jsou právně schopni, aby je posvátní pastýři přijali k těm církevním úřadům a k těm úkolům (*officia ecclesiastica et munera*), které mohou vykonávat podle právních ustanovení“ (CIC 228 § 1); srov. EN 73; ChL 23.

⁶⁹⁶ CT 66 b; srov. GCM.

⁶⁹⁷ CT 66 b.

⁶⁹⁸ GCM 4.

⁶⁹⁹ Tamtéž.

⁷⁰⁰ CT 45; srov. RM 37, a), b), par 2°.

⁷⁰¹ RM 33.

⁷⁰² CT 66 a.

⁷⁰³ Tamtéž; srov. CT 42.

⁷⁰⁴ Srov. VKD (1971) 96 c.

⁷⁰⁵ Srov. CT 45; srov. VKD (1971) 95.

⁷⁰⁶ Srov. VKD (1971) 91; srov. CT 41.

⁷⁰⁷ CT 45 a.

- Mohou být vhodné i jiné typy katechetů. Každá místní církev objeví za pomoci analýzy vlastní kulturní a náboženské situace své vlastní potřeby a s realismem ustanoví katechety, jaké potřebuje. Je to základní úkol ve chvíli, kdy bude třeba dát katechetům orientaci a organizaci.

KAPITOLA II

Formace ke katechetické službě

Pastorace katechetů v místní církvi

233. Základním předpokladem dobrého působení katechetické služby v místní církvi je především přiměřená pastorace katechetů. Při ní je třeba mít na zřeteli některé nezbytné body: Je totiž třeba snažit se:

- Probouzet ve farnostech a v křesťanských společenstvích *povolání* ke katechizaci. V nynější době, kdy roste potřeba stále rozmanitějších forem katechizace, je třeba připravovat a podporovat různé typy katechetů. „Bude zapotřebí katechetů specializovaných“.⁷⁰⁸ K tomu bude vhodné stanovit kritéria, podle nichž budou vybíráni.
- Připravovat určitý počet *katechetů na plný úvazek*, aby se mohli věnovat intenzivněji a trvale katechizaci,⁷⁰⁹ a kromě toho *katechety na částečný úvazek*, kterých obvykle bude více.
- Stanovit *vyvážené rozdělení katechetů* mezi skupinami příjemců, kteří potřebují katechizaci. Např. vědomí nutnosti katecheze mládeže a dospělých povede ke stanovení větší vyváženosti v počtu katechetů, kteří se věnují mladším dětem a žákům základních škol.
- Podporovat animátory odpovědné za katechetické působení na úrovni diecéze, oblasti a farnosti.⁷¹⁰
- Přiměřeným způsobem organizovat formaci katechetů, což zahrnuje jak formaci základní, tak formaci trvalou.
- Věnovat *pozornost osobního a duchovního charakteru vůči katechetům a skupině katechetů* jako takové. Tato péče je zvláštní povinností kněží těchto křesťanských společenství.
- *Koordinovat katechety* s jinými činiteli pastorace v křesťanských komunitách, aby souhrnné evangelizační působení bylo důsledné, a aby skupina katechetů nezůstala izolována a mimo život společenství.

Důležitost formace katechetů

234. Všechny tyto úkoly vyrůstají z přesvědčení, že jakákoliv pastorační činnost, která se neopírá o osoby opravdu formované a připravené, riskuje svoji kvalitu. Nástroje práce nemohou být opravdu účinné, nebudou-li používány dobře formovanými katechetami. Proto

⁷⁰⁸ GCM 5.

⁷⁰⁹ Druhý vatikánský koncil rozlišuje dva typy katechetů: *katecheté, kteří se tomu plně věnují* a *katecheté pomocní* (srov. AG 17). Toto rozlišení je vzato z GCM 4 s terminologií „katecheté na plný úvazek“ a „katecheté na částečný úvazek“.

⁷¹⁰ Srov. GCM 5.

přiměřená *formace katechetů* nesmí být zanedbávána ve prospěch přizpůsobování textů nebo lepší organizace katechizace.⁷¹¹

V důsledku toho diecézní katechetická pastorec musí dávat naprostou prioritu *formaci laických katechetů*. Zároveň s tím a jakožto prvek opravdu rozhodující se má věnovat pozornost *katechetické formaci kněží*, a to jak ve studijních plánech seminární formace, tak v době formace trvalé. Od biskupů se vyžaduje, aby o tuto formaci bylo pečováno s největší svědomitostí.

Cíl a povaha formace katechetů

235. Formace se snaží uzpůsobit katechety k předávání evangelia těm, kteří touží svěřit se Ježíši Kristu. Cíl této formace tedy je, aby se katecheta stal, jak jen nejvýš je možné, schopným tohoto sdělování: „Podstatným cílem katechetické formace je uschopnit ke sdělování křesťanského poselství“.⁷¹²

Kristocentrický princip katechizace, který se snaží napomáhat sjednocení konvertity s Ježíšem Kristem, vtiskuje ráz celé formaci katechetů.⁷¹³ To, co tato formace sleduje, není nic jiného než vést katecheta k tomu, aby dovedl účinně oživit cestu katecheze, během níž postupně, v etapách zvěstuje Ježíše Krista, učí znát jeho život, zasazený do celých dějin spásy, vysvětluje tajemství Syna Božího, který se stal pro nás člověkem; a konečně pomáhá katechumenovi nebo katechizovanému sjednotit se s Ježíšem Kristem svátostmi uvedení do křesťanského života.⁷¹⁴ V katechizaci trvalé katecheta nedělá nic jiného, než že prohlubuje tyto základní aspekty.

Tato kristologická perspektiva přímo zasahuje do identity katechety a do jeho přípravy. „*Jednotu a vnitřní harmonii katechety je třeba chápat právě v tomto kristocentrickém zorném úhlu, a budovat je kolem hluboké blízkosti s Kristem a s Otcem v Duchu*“.⁷¹⁵

236. Skutečnost, že se formace snaží uschopnit katecheta k předávání evangelia ve jménu církve, dává celé formaci církevní povahu. Formace katechetů není nic jiného než pomoc, ztotožnit se s živým a aktuálním vědomím, které má církev o evangeliu, a tak se stát schopným předávat je v jejím jménu.

Katecheta - při své formaci – se konkrétněji sjednocuje s touhou církve, která jako snoubenka, „neporušeně a čistě zachovává věrnost slíbenou snoubenci“⁷¹⁶ a jako „matka a učitelka“ chce předávat evangelium v celé jeho pravosti a přizpůsobovat je všem kulturám, věkům a situacím. Tento *církevní charakter* předávání evangelia proniká všchnu formaci katechetů a dává jí její pravou povahu.

⁷¹¹ Srov. VKD (1971) 108 a.

⁷¹² VKD (1971) 111.

⁷¹³ Srov. CT 5. Tento text definuje kristocentrický cíl katechizace. Tato skutečnost určuje kristocentrismus obsahu katechizace, kristocentrismus odpovědi jejího příjemce, *ano* Ježíši Kristu a kristocentrismus spirituality katechety a jeho formace.

⁷¹⁴ Jsou zde vyznačeny čtyři etapy křestního katechumenátu spojené do kristocentrické perspektivy.

⁷¹⁵ GCM 20.

⁷¹⁶ LG 64.

Inspirační kritéria formace katechetů

237. Aby formace katechetů měla správnou koncepci, je třeba mít předem na zřeteli některá inspirační kritéria, která s rozličnými akcenty dávají této formaci podobu.

- Jedná se především o formaci katechetů pro *evangelizační potřeby* této historické chvíle, s jejími hodnotami, jejími výzvami i jejími stíny. Aby bylo možno plnit tento úkol, je potřebí katechetů, obdařených hlubokou vírou,⁷¹⁷ s jasnou identitou křesťanskou a církevní,⁷¹⁸ a s hlubokým sociálním cítěním.⁷¹⁹ Každý formační projekt má brát v úvahu tato hlediska.
- Při formaci bude třeba mít na zřeteli také *pojem katecheze*, který církev dnes prosazuje. Jde o to formovat katechety, aby byli schopni předávat nejen nauku, ale také úplnou křesťanskou formaci, a rozvíjet „úlohu uvedení do křesťanství, výchovy a výuky“.⁷²⁰ Je potřebí katechetů, kteří by byli současně učiteli, vychovateli a svědky.
- *Doba katecheze*, kterou církev prožívá, je výzvou připravovat katechety, kteří budou schopni překonávat „jednostranné rušivé tendence“⁷²¹ a podávat katechezi plnou a v celistvosti. Mají umět spojovat dimenzi pravdivosti a dimenzi významu víry, ortodoxii a ortopraxi, cítění církevní a sociální. Formace má přispět k vzájemnému obohacování těchto dvojic, i když může dojít mezi nimi k napětí.
- Formace laických katechetů musí znát *vlastní charakter laika v církvi* a nemá být chápána jako pouhý souhrn formace určené řeholníkům nebo kněžím. Naopak je třeba mít na mysli, že „apoštolská formace laiků získává zvláštní charakter pro světskou povahu laikátu a jejich vlastní spiritualitu“.
- Při této formaci má základní důležitost i *pedagogika*. Jako všeobecné kritérium je třeba zdůraznit nutnost důslednosti mezi celkem pedagogiky formace katechetů a pedagogiky, jež je vlastní katechetickému procesu. Pro katechetu by bylo velmi těžké improvizovat při svém působení styl a cítění, do nichž by nebyl dříve uveden během své vlastní formace.

Rozměry formace: být, vědět, umět konat

238. Formace katechetů obsahuje několik rozměrů. Ten nejhlubší se týká *bytí* katechety, jeho lidského a křesťanského rozměru. Formace mu má pomáhat, aby vyzrával především jako osobnost, jako věřící a jako apoštol. Potom je tu rozměr znalosti. Katecheta má mít náležité *vědomosti*, aby dobře plnil svůj úkol. Tento rozměr je proniknut dvojí věrností: věrností vůči poselství a věrností vůči lidské osobě. Proto vyžaduje, aby katecheta dostatečně znal nejen poselství, které předává, ale zároveň i toho, kdo je přijímá, a společenskou situaci, ve které žije. Nakonec je zde rozměr *schopnosti (umět konat)*, neboť katecheze je aktem sdělování. Formace směřuje k tomu, aby z katechety udělala vychovatele člověka a vychovatele lidského života.⁷²²

Lidská, křesťanská a apoštolská zralost katechety

⁷¹⁷ Srov. VKD (1971) 114.

⁷¹⁸ Srov. GCM 7.

⁷¹⁹ Srov. GCM 13.

⁷²⁰ VKD (1971) 31.

⁷²¹ CT 52; srov. CT 22.

⁷²² Srov. CT 22 d.

239. Praxe katechizace, která je zpětně reflektována a hodnocena, umožní katechetovi i s pouhou počáteční *lidskou zralostí*⁷²³ růst v citové vyrovnanosti, v kritickém smyslu, ve vnitřní jednotě, ve schopnosti vztahů a dialogu, v konstruktivním duchu a v práci se skupinou.⁷²⁴ A bude mu především pomáhat, aby rostl v úctě a lásce ke katechumenům a katechizovaným: „jaká je to náklonnost? Jistě větší, než náklonnost pouhého vychovatele; má to být otcovský, a nebo ještě lépe, mateřský vztah. Bůh tuto srdečnou náklonnost očekává od každého hlasatele evangelia a budovatele církve.“⁷²⁵

Formace bude zároveň pečovat o to, aby provádění katechizace živilo a posilovalo víru katechety, aby tak rostl jako věřící. Proto správná formace živí především *spiritualitu* katechety samého,⁷²⁶ aby jeho působení pramenilo skutečně ze svědectví jeho vlastního života. Každé katechetické téma, které sděluje, má na prvním místě živit víru samotného katechety. Druhé katechizujeme tehdy, jestliže katechizujeme napřed sami sebe.

Mimoto bude formace stále živit *apoštolské vědomí* katechety, jeho smýšlení evangelizátora. Proto má znát a prožívat konkrétní projekt evangelizace vlastní diecézní církve a projekt své farnosti, aby byl v souladu s tím vědomím, které má místní církev o vlastním poslání. Nejlepší způsob, jak živit toto apoštolské vědomí, je sjednocovat se s postavou Ježíše Krista, učitele a mistra učedníků, ve snaze osvojovat si horlivost pro Království, kterou projevoval Ježíš. Konáním katechizace bude apoštolské povolání katechety – živěné trvalou formací – postupně dozrávat.

Biblicko – teologická formace katechety

240. Mimo toho, že je svědkem, katecheta má být učitelem, vyučujícím pravdám víry. Biblicko-teologická formace mu bude poskytovat organickou znalost křesťanského poselství, uspořádaného kolem ústředního tajemství víry, kterým je Ježíš Kristus.

Obsah této doktrinální formace je závazně dán různými prvky, z nichž se skládá každý soustavný projekt katechizace:

- tři velké etapy dějin spásy: Starý zákon, život Ježíše Krista a dějiny církve;
- velká jádra křesťanského poselství: vyznání víry, liturgie, mravní život a modlitba.

Doktrinální obsah formace katechety je na své vlastní úrovni teologické nauky stejný jako ten, který má katecheze předávat. Písmo svaté má být „duší této formace“.⁷²⁷ Základními dokumenty nauky budou *Katechismus katolické církve* spolu s katechismem vlastní místní církve nebo katechismem lokálním.

241. Tato biblicko-teologická formace má mít některé kvality:

a) Na prvním místě je nutno, aby to byla formace syntetické povahy, aby odpovídala obsahu, který se má hlásáním šířit, a kde je zřejmé, že různé prvky křesťanské víry jsou dobře strukturovány a souvisejí mezi sebou v organickém pohledu, který respektuje „hierarchii pravd“.

⁷²³ Srov. GCM 21.

⁷²⁴ Lidské kvality připomínané v GCM jsou tyto: snadnost navazování a rozvíjení lidských vztahů a dialogu, schopnost komunikace, předpoklady ke spolupráci, vůdčí schopnosti, jasnost úsudku, pochopení a realismus, schopnost dodávat útěchu a naději... (srov. 21).

⁷²⁵ EN 79.

⁷²⁶ Srov. ChL 60.

⁷²⁷ Srov. VKD (1971) 112; GCM 23, zdůrazňuje prvořadou důležitost Písma svatého ve formaci katechetů: „Písmo svaté ať je stále hlavním podkladem vyučování a ať je duší veškerého teologického studia. Kde se to hodí, ať je uplatňováno“.

b) Tato syntéza víry má být taková, aby pomáhala katechetovi zrát ve vlastní víře a zároveň ho uschopňovala vydávat svědectví naděje, přítomné v době poslání. „Stále naléhavějším se dnes ukazuje teologické vzdělání laiků, nejen z důvodů přirozeného dynamismu prohlubování jejich víry, ale i proto, aby světu s jeho těžkými a složitými problémy byli schopni dát odpověď na otázku po 'naději, kterou mají'“.⁷²⁸

c) Má to být teologická formace velmi blízká lidské zkušenosti, schopná propojovat ve vzájemném vztahu různé aspekty křesťanského poselství s konkrétním životem mužů a žen, „aby mu dávala podněty, anebo jej objasňovala ve světle evangelia“.⁷²⁹ I když zůstává formací teologickou, má si určitým způsobem osvojovat styl katechetický.

d) Konečně formace má být taková, aby katecheta „byl nejen schopen přesně předávat poselství evangelia, ale též usiloval o to, aby katechizovaní přijali poselství aktivně, a snažil se poznat, co se na jejich duchovní cestě shoduje k vírou“.⁷³⁰

Vědy o člověku ve formaci katechety

242. Katecheta získává poznání člověka a skutečností, v nichž žije, také prostřednictvím věd o člověku, které v naší době dosáhly mimořádného rozvoje. „V pastoraci je třeba dostatečně brát na vědomí a používat nejen teologické zásady, nýbrž i objevy profánních věd, především psychologie a sociologie, aby i věřící byli vedeni k ryzejšímu a zralejšímu životu víry“.⁷³¹

Je třeba, aby se katecheta seznámil alespoň s některými základními prvky psychologie, jako jsou psychologické dynamismy, které působí na člověka; dále struktura osobnosti; potřeby a nejhlubší touhy lidského srdce; vývojová psychologie a etapy lidského životního cyklu, psychologie náboženství a zkušenosti, které člověka otevírají vůči tajemství posvátna.

Společenské vědy podávají znalost společensko-kulturní situace, v níž člověk žije a stojí pod jejím mocným vlivem. Proto je třeba, aby se ve formaci katechety dělala „diagnóza náboženské situace a podmínek sociologických, kulturních a ekonomických, nakolik tyto skutečnosti společenského života mohou mít velký vliv na šíření evangelia“.⁷³²

Zároveň s těmito vědami, které Druhý vatikánský koncil výslovně doporučuje, mají být ve formaci katechetů tím nebo jiným způsobem zastoupeny i vědy další, zvláště vědy o výchově a o sdělování.

Různá kritéria, inspirující užití věd o člověku při formaci katechetů

243. Jedná se o následující kritéria:

a) Respektování autonomie věd: „Církev zastává oprávněnou autonomii kultury a zvláště věd“.⁷³³

b) Evangelijní rozlišování různých tendencí nebo škol psychologických, sociologických a pedagogických: jejich hodnoty a jejich meze.

c) Studium věd o člověku – ve formaci katechety – není cílem samo o sobě. Existenciální, psychologickou, kulturní a sociální situaci člověka poznáváme, avšak neztrácíme základní zaměření na víru, ve které má být vychováván.⁷³⁴

Teologie a vědy o člověku se ve formaci katechetů mají navzájem obohacovat. V důsledku toho je třeba se vyvarovat, aby se tyto vědy proměnily v jedinou normu pro výchovu ve víře, a

⁷²⁸ ChL 60 c.

⁷²⁹ CT 22.

⁷³⁰ VKD (1971) 112.

⁷³¹ GS 62 b.

⁷³² VKD (1971) 100.

⁷³³ GS 59.

⁷³⁴ VKD (1971) 112.

aby byla zanedbávána teologická kritéria, která vyplývají ze samotné Boží pedagogiky. Jsou to discipliny základní a potřebné, ale přitom stále ve službě evangelizačního působení, které není pouze dílem lidským“.⁷³⁵

Pedagogická formace

244. Zároveň s dimenzemi, které se vztahují k bytí a k vědomostem, má formace katechetu dovést k tomu, aby také *uměl konat*. Katecheta je vychovatelem, který usnadňuje zrání víry, které katechumen nebo katechizovaný uskutečňuje s pomocí Ducha svatého.⁷³⁶

První skutečností, kterou je třeba mít na zřeteli v tomto rozhodujícím úseku formace, je respektování osobitosti výchovy víry. Katecheta se totiž připravuje k tomu, aby usnadňoval jiným růst zkušenosti *jejich* víry, čili zkušenosti víry, kterou nemá on. Ona byla vložena Bohem do srdce lidí, mužů a žen. Úkolem katechety je pouze pěstovat tento dar, živit ho a pomáhat mu, aby rostl.⁷³⁷

Formace se bude snažit, aby v katechetovi zrála schopnost vychovávat, která obsahuje: schopnost pozornosti k lidem, schopnost vysvětlovat a odpovídat na otázky výchovy, iniciativu k aktivaci procesu učení a umění vést skupinu lidí ke zralosti. Jak je tomu v každém umění, nejdůležitější věcí je, aby katecheta získal vlastní styl konání katecheze tím, že všeobecné principy katechetické pedagogiky přizpůsobuje své osobnosti.⁷³⁸

245. Konkrétněji: je třeba katechetu, a zvláště toho, kdo se věnuje katechezi na plný úvazek, uschopnit k tomu, aby dovedl ve skupině katechetů programovat výchovné působení a přitom zvažovat okolnosti a vytvářet realistický plán a – po jeho ukončení – jej kriticky hodnotit.⁷³⁹

Má být schopen oduševňovat skupinu, rozlišovat a užívat vhodné metody této služby, které nabízí psychologie.

Tato vychovatelská schopnost a toto *umět konat* pomocí vědomostí, schopností a technik „se získává lépe, rostou-li současně s rozvojem apoštolské aktivity (např. během schůzek, na nichž jsou připravovány a posuzovány učební hodiny katecheze)“.⁷⁴⁰

Zaměření nebo ideální cíl formace je ten, podle něhož by katecheté sami byli hlavními činiteli v procesu svého učení a formace byla proniknuta jejich vlastní kreativitou a ne pouze přizpůsobováním vnějším pravidlům. Proto má být formace velmi blízká praxi. Je třeba vycházet z praxe, aby se dospělo k formaci.⁷⁴¹

Formace katechetů uprostřed křesťanských společenství

246. Mezi cestami formace katechety vystupuje především vlastní křesťanské společenství. V něm katecheta zakouší vlastní povolání a trvale žíví vlastní smysl pro apoštolát. V úkolu

⁷³⁵ Základním textem pro uplatnění věd o člověku ve formaci katechetů je stále poukaz Druhého vatikánského koncilu v GS 62: „Ať tedy věřící žijí v nejtěsnějším spojení s ostatními lidmi své doby a snaží se dokonale obeznámit s jejich způsoby myšlení a cítění, které se vyjadřují kulturou. Ať uvádějí v soulad poznatky nových věd a nauk i nejnovějších objevů s křesťanskou mravností a s křesťanským myšlením, aby náboženský život a mravní poctivost šly u nich ruku v ruce s vědeckým poznáním a s nepřetržitým rozvojem techniky; tím pak budou schopni posuzovat a vykládat všechny věci v plně křesťanském smyslu“.

⁷³⁶ Důležitost pedagogiky zdůrazňuje CT 58: „Mezi mnoha všeobecně váženými lidskými vědami, jež v naší době zaznamenávají nesmírný pokrok, pedagogika je bezpochyby jednou z nejdůležitějších... Věda o výchově a umění vyučovat jsou dva předměty, o kterých se stále znovu diskutuje, a to buď o jejich přizpůsobování nebo účinnosti“.

⁷³⁷ Srov. CT 58.

⁷³⁸ Srov. VKD (1971) 113.

⁷³⁹ Tamtéž.

⁷⁴⁰ VKD (1971) 112.

⁷⁴¹ Srov. GCM 28.

zabezpečovat postupné zrání katechetů jako věřících a svědků má základní důležitost postava kněze.⁷⁴²

247. Křesťanské společenství může konat různé typy formační činnosti pro vlastní katechety: Jeden z nich spočívá v tom, že stále oživují církevní povolání katechetů tím, že jim pomáhají udržovat živé vědomí, že jsou posláni vlastní církví.

Je též velmi důležité podporovat zrání víry vlastních katechetů pomocí obvyklé cesty, kterou křesťanské společenství vychovává ve víře ty, kdo jsou činní v pastoraaci, a angažované laiky.⁷⁴³ Není-li víra katechetů ještě dost zralá, je vhodné, aby se zúčastňovali cesty katechumenátního typu pro mládež a dospělé. Může to být katecheze obvyklá ve vlastním společenství anebo katecheze speciálně vytvořená pro ně.

Bezprostřední příprava ke katechezi konaná skupinou katechetů je vynikajícím prostředkem formace, zvláště je-li doprovázena hodnocením všeho, co se při setkání katechetů vyzkoušelo. V rámci společenství se mohou konat i jiné formační aktivity: Kurzy k probuzení zájmu o katechezi, např. na počátku pastoračního roku; duchovní obnovy a společná setkání ve výrazných dobách liturgického roku;⁷⁴⁴ monografické kurzy o nejpotřebnějších nebo nejnaléhavějších tématech; systematická doktrinní formace, např. studium *Katechismu katolické církve*. Jsou to činnosti trvalé formace, které se zároveň s osobní prací katechety jeví jako velmi vhodné.⁷⁴⁵

Katechetické školy a vyšší centra pro odborníky v katechezi

248. Účast na *katechetické škole*⁷⁴⁶ je skutečností zvláště důležitou ve formačním procesu katechety. Na mnoha místech jsou tyto *školy* organizovány na dvojí úrovni: Pro „katechety na základní úrovni“⁷⁴⁷ a pro „odpovědné za katechizaci“.

Škola pro katechety na základní úrovni

249. Účelem těchto škol je podávat organickou a systematickou katechetickou formaci základní povahy. Během dostatečně dlouhého časového rozpětí se vzdělávají zvláště specifické stránky katechetické formace: křesťanské poselství, znalost člověka a společensko-kulturní situace a pedagogika víry.

Výhody této organické formace jsou značné z těchto důvodů:

- je systematická, neboť je to formace, která není tolik ovlivněna bezprostředností situací;
- její kvalita je zabezpečována odborným vedením;
- zapojení katechetů z jiných společenství živí církevní vzájemné vztahy.

Školy pro osoby odpovědné za katechezi

250. Pro podporu přípravy osob odpovědných za katechizaci ve farnostech nebo vikariátech nebo také těch katechetů, kteří se věnují katechizaci stálým a plným způsobem,⁷⁴⁸ je vhodné organizovat školy a to na úrovni diecézní nebo interdiecézní. Obvykle bude úroveň těchto

⁷⁴² „Kněží a řeholníci mají laikům pomáhat při jejich formaci. V této souvislosti vyzvali synodní otcové kněze a bohoslovce, aby se pečlivě připravili k podpoře povolání a poslání laiků“ (ChL 61).

⁷⁴³ Srov. ChL 61.

⁷⁴⁴ „Také jsou doporučovány farní iniciativy, zaměřené k duchovní formaci katechetů, jako školy modlitby, bratrská setkání se vzájemným sdílením, duchovní obnovy. Tyto iniciativy neizolují katechety, ale pomáhají jim růst ve vlastní spiritualitě a ve vzájemném společenství mezi sebou“ (GCM 22).

⁷⁴⁵ Srov. VKD (1971) 110.

⁷⁴⁶ Srov.: Pokud jde o katechetické školy v misiích: AG 17 c; RM 73; CIC 785 a GCM 30. Pro církev obecně viz VKD (1971) 109.

⁷⁴⁷ Výraz *katecheté na základní úrovni* je použit ve VKD (1971) 112 c.

⁷⁴⁸ Srov. VKD (1971) 109 b.

škol náročnější. Budou se v nich pěstovat zároveň se základním programem ty katechetické specializace, které diecéze považuje za potřebnější ve své vlastní situaci.

Může být vhodné – kvůli ekonomickým prostředkům a zdrojům – že zaměření těchto škol se řídí do větší šíře pro osoby odpovědné za různé pastorační činnosti, a tak se školy stávají *formačními centry pro ty, kdo jsou činní v pastoraaci*. Po obvyklém formačním základu (doktrinálním a antropologickém) se specializace člení podle požadavků rozdílných pastoračních a apoštolských činností, které budou těmto pracovníkům svěřeny.

Vyšší centra pro odborníky v katechizaci

251. Katechetická formace na vyšší úrovni, které se mohou zúčastňovat i kněží, řeholníci a laici, je pro katechizaci životně důležitá. Proto se znovu vyslovuje přání: „ať se rozvíjejí nebo zakládají vyšší instituty katechetické pastoraace s cílem připravit katechety, kteří by byli schopni řídit katechezi v diecézi nebo v rámci činností vykonávaných řeholními kongregacemi. Tyto vyšší instituty mohou být národními nebo mezinárodními. Mají být podobné studiím univerzitním co do programu studií, trvání kurzů a podmínek přijetí“.⁷⁴⁹

Kromě formace těch, kterým má být svěřena řídicí odpovědnost v katechizaci, připravují tyto instituty docenty katechetiky pro semináře, formační domy nebo katechetické školy. Tyto instituty se také budou věnovat provádění odpovídajícího katechetického výzkumu.

252. Tato úroveň formace je velmi vhodná pro plodnou spolupráci mezi církvemi: „Zde může také dokázat svou účinnost i hmotná pomoc bohatších místních církví chudším. Co lepšího může poskytnout jedna církev druhé, než pomoc, aby i ona rostla jako církev?“⁷⁵⁰ Samozřejmě má být tato spolupráce inspirována citlivým respektem k zvláštní situaci chudších církví a k jejich vlastní odpovědnosti.

Na poli diecézním nebo interdiecézním je velmi vhodné uvědomovat si potřebu formace osob na této vyšší úrovni tak, jako se usiluje dělat to pro jiné církevní aktivity nebo pro vyučování jiných disciplín.

⁷⁴⁹ VKD (1971) 109 a.

⁷⁵⁰ CT 71 a.

KAPITOLA III.

Místa a cesty katechizace

Křesťanské společenství jako ohnisko katecheze⁷⁵¹

253. Křesťanské společenství je dějinným uskutečňováním daru „společenství“ (Koinonia),⁷⁵² které je plodem Ducha.

„Společenství“ vyjadřuje hluboké jádro všeobecné církve i místních církví, vytvářejících křesťanskou společnost. Ta se stává blízkou a viditelnou v bohaté pestrosti křesťanských společenství, která působí bezprostředně a v nichž se křesťané rodí k víře, jsou v ní vychováváni a žijí v ní: rodina, farnost, katolická škola, křesťanská sdružení a hnutí, základní společenství v církvi... To jsou „místa“ katecheze, to je společenské prostředí, kde se uskutečňuje katechizace katechumenátní i trvalá.⁷⁵³

254. Křesťanské společenství je počátkem, místem a cílem katechizace. Z křesťanského společenství vždy vyrůstá hlásání evangelia, které zve muže i ženy k obrácení a následování Krista. A společenství samo přijímá ty, kteří touží poznávat Pána a angažovat se v novém životě. Doprovází katechumeny a katechizované na jejich cestě a s mateřskou péčí jim dává účast na vlastní zkušenosti víry a vtěluje je do svého lůna.⁷⁵⁴

Katecheze je vždy tatáž. Ale tato „místa“⁷⁵⁵ jí dávají určitý ráz, každé se svými vlastními rysy. Je důležité vědět, jaká je úloha každého z nich vzhledem ke katechizaci.

Rodina jako prostředí nebo prostředek růstu ve víře

255. Rodiče jsou první vychovatelé ve víře. Spolu s nimi, zvláště v některých kulturách, mají všichni členové rodiny aktivní úlohu ve výchově svých nejmladších členů. Je třeba konkrétněji vyjádřit, v jakém smyslu je společenství křesťanské rodiny „místem“ katechizace. Rodina byla definována jako „domácí církev“;⁷⁵⁶ to znamená, že v každé křesťanské rodině se mají zrcadlit různé aspekty nebo funkce vnitřního života církve: misijní zaměření, katechizace, svědectví, modlitba, atd. Rodina je opravdu stejně jako církev „místo, ve kterém se předává evangelium a odkud vyzařuje.“⁷⁵⁷

Rodina jako místo katechizace má jedinečnou přednost: předává evangelium v souvislosti s hlubokými lidskými hodnotami.⁷⁵⁸ Na tomto lidském základě má uvádění do křesťanského života větší hloubku: probuzení citu pro Boha, první kroky v modlitbě, výchova mravního svědomí a vytváření křesťanského cítění lidské lásky, chápané jako odlesk lásky Boha Stvořitele a Otce. Vcelku jde o křesťanskou výchovu spíše dosvědčovanou než vyučovanou, spíše příležitostnou než systematickou, spíše trvalou a každodenní než rozdělovanou na etapy.

⁷⁵¹ Viz část V., kapitola 1.: „Křesťanské společenství a odpovědnost za katechizaci“, kde je řeč o společenství jakožto subjektu odpovědném za katechezi. Zde o něm uvažujeme jako o „místě“ katecheze.

⁷⁵² Srov. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Lettera *Communio notio*, n.1: l. c. 838.

⁷⁵³ Srov. MPD 13.

⁷⁵⁴ Srov. CT 24.

⁷⁵⁵ CT 67 a. Jde o klasický výraz v katechezi. Apoštolská exhortace mluví o *místech* katecheze. („de locis catecheseos“).

⁷⁵⁶ Srov. LG 11; srov. AA 11; FC 49.

⁷⁵⁷ EN 71.

⁷⁵⁸ Srov. GS 52; FC 37 a.

Význam přínosu dědečků a babiček v této rodinné katechezi stále roste. Jejich moudrost a náboženské citění jsou často rozhodující pro podporu opravdu křesťanské atmosféry.

Křestní katechumenát dospělých⁷⁵⁹

256. Katechumenát dospělých je typické *místo* katechizace, ustanovené církví pro přípravu dospělých toužících stát se křesťany a přijmout iniciační svátosti.⁷⁶⁰ V katechumenátu se účinně uskutečňuje tato „specifická formace“, jejímž prostřednictvím je dospělý, který se obrátil k víře, veden až k vyznání víry při křtu ve velikonoční viglii.⁷⁶¹

Katecheze uskutečňovaná v křestním katechumenátu je úzce spojena s křesťanským společenstvím.⁷⁶² Církev obklopuje katechumeny hned od chvíle jejich vstupu do katechumenátu „svou láskou a péčí jako své děti v rodině: opravdu patří už ke Kristově rodině...“.⁷⁶³ Proto je křesťanské společenství nápomocno „uchazečům i katechumenům během celé doby uvádění, v období uchazečství, v katechumenátu i v období mystagogie“.⁷⁶⁴ Tato trvalá přítomnost křesťanského společenství se projevuje rozličnými způsoby, jež jsou obšírně popsány v „*Uvedení do křesťanského života*“.⁷⁶⁵

Farnost jako prostředí katechizace

257. Farnost je nepochybně nejvýznačnější místo, ve kterém se formuje a projevuje křesťanské společenství. Je povolána k tomu, aby byla rodinou, bratrskou a otevřenou k přijetí, kde křesťané získávají vědomí, že jsou lidem Božím.⁷⁶⁶ Ve farnosti se totiž jakoby spolu rozpouštěly všechny lidské rozdílnosti, které se tam nacházejí, a byly naroubovány na všeobecnost církve.⁷⁶⁷ Farnost je z druhé strany obvyklým prostředím, kde člověk začíná žít ve víře a v ní roste. Je proto prostorem společenství, velmi vhodným k tomu, aby služba Slova, která se v ní uskutečňuje, byla zároveň vyučováním, výchovou a sdílením životní zkušenosti.

V mnoha zemích prožívá dnes farnost četné změny. Silně ji ovlivňují změny společenské. Ve velkých městech „farnost silně utrpěla urbanizací“.⁷⁶⁸ Přesto „farnost zůstává pro křesťanský lid základním styčným bodem, a to i pro tzv. matrikové věřící“.⁷⁶⁹ Má zůstávat oživovatelkou katechizace a jejím „výsadním místem“,⁷⁷⁰ i když uznává, že při některých příležitostech nemůže být gravitačním centrem všeho katechetického působení církve, a že je třeba spojovat se s jinými institucemi.

258. Pro rozvinutí veškeré účinnosti katecheze v evangelizačním poslání farnosti je zapotřebí dbát na některé podmínky:

⁷⁵⁹ Viz část I, kapitola 3: Křestní katechumenát: struktura a stupňovitost. Zde se setkáváme s křestním katechumenátem jako *místem katecheze*.

⁷⁶⁰ Srov. VKD (1971) 130, kde je popsán cíl křestního katechumenátu. Srov. „*Uvedení do křesťanského života*“ 4, kde ukazuje spojení křestního katechumenátu s křesťanským společenstvím.

⁷⁶¹ Synoda 1977 MPD 8 c.

⁷⁶² Srov. RICA 4, 41.

⁷⁶³ RICA 18.

⁷⁶⁴ RICA 41.

⁷⁶⁵ Srov. RICA 41.

⁷⁶⁶ Srov. CT 67 c.

⁷⁶⁷ Srov. AA 10.

⁷⁶⁸ CT 67 b.

⁷⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁷⁰ Tamtéž.

Prvořadou důležitostí je třeba přikládat stále důsledněji katechizaci dospělých.⁷⁷¹ Jedná se o podporování „katecheze po křtu na způsob katechumenátu: opakovaným výkladem některých podstatných částí z Obřadů uvedení do křesťanství pro dospělé, které napomohou k tomu, aby bylo pochopeno a v praxi prožíváno obrovské a mimořádné bohatství křtu a závazky, které z něj vyplývají“.⁷⁷²

Je třeba s novou odvahou projektovat hlásání evangelia lidem vzdáleným, nábožensky lhostejným.⁷⁷³ V tomto úsilí mohou mít základní důležitost setkání před svátostmi (*příprava k manželství, ke křtu a k prvnímu svatému přijímání dětí...*)⁷⁷⁴

Jako pevný opěrný bod farní katechizace je žádoucí přítomnost jádra společenství ze zralých křesťanů, již uvedených do víry, kterým se svěří vhodná a rozčleněná pastorační péče. Tohoto cíle je možno dosáhnout tím snáze, jestliže se ve farnostech podporuje vytváření malých církevních společenství.⁷⁷⁵

Jsou-li tyto uvedené podmínky, vztahující se hlavně na dospělé, uskutečňovány, bude to velice prospívat i katechizaci dětí, adolescentů a mladých lidí, která nesmí být zanedbávána.

Katolická škola

259. Katolická škola⁷⁷⁶ je velmi významným *místem* formace lidské i křesťanské. Prohlášení Druhého vatikánského koncilu *Gravissimum educationis* znamená rozhodnou změnu v dějinách katolické školy: přechod od školy – instituce, ke škole – společenství.⁷⁷⁷

„Katolická škola sleduje, podobně jako jiné školy, kulturní cíle a lidskou formaci mládeže, ale jejím charakteristickým prvkem je:

- vytvářet prostředí školního společenství oživené evangelijním duchem svobody a lásky,
- pomáhat mladým lidem, aby rozvíjeli vlastní osobnost a zároveň rostli jako noví lidé, kterými se stali po křtu,

a konečně zaměřuje všechno lidské vzdělání k poselství spásy“.⁷⁷⁸

Výchovný projekt katolické školy se musí rozvíjet na základě této koncepce předložené Druhým vatikánským koncilem.

Tento výchovný projekt se uskutečňuje ve školním společenství, jehož účastníky jsou všichni, kdo do školy přímo patří: „učitelé, řídící, administrativní i pomocný personál, rodiče, jež jsou nejdůležitějšími postavami jakožto přirození a nenahraditelní vychovatelé svých vlastních dětí. A konečně studenti, jednak jako spoluvůdči a zodpovědní protagonisté, jednak i jakožto aktivní subjekty výchovného procesu“.⁷⁷⁹

260. Pochází-li většina žáků katolické školy z rodin, které poutá k této škole její katolický charakter, může tam služba Slova mít řadu podob: počáteční hlásání, školní vyučování

⁷⁷¹ Důležitost katechizace dospělých byla zdůrazněna v CT 43 a ve VKD (1971) 20.

⁷⁷² ChL 61.

⁷⁷³ Srov. EN 52.

⁷⁷⁴ Srov. VKD (1971) 96 c.

⁷⁷⁵ Je důležité vidět, že Jan Pavel II. v ChL 61 uvádí vhodnost malých církevních společenství v souvislosti s farnostmi; nejsou paralelním hnutím, které pohlcuje jejich nejlepší členy: „*Uprostřed některých farností... malá církevní společenství mohou být značnou pomocí při formaci křesťanů tím, že mohou působit, aby se pronikavěji šířilo vědomí a zkušenost společenství a církevního poslání*“.

⁷⁷⁶ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, dokument *L'ecole catholique* – český překlad „Katolická škola“, ČBK, červená řada 2).

⁷⁷⁷ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU: *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole* 31. l.c.

⁷⁷⁸ GE 8.

⁷⁷⁹ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU: *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole* 32. l.c.

náboženství, katecheze, homilie. Dva z těchto způsobů mají ovšem v katolické škole zvláštní význam: školní vyučování náboženství a katecheze, o jejíž vlastní povaze byla už řeč.⁷⁸⁰

Navštěvují-li však žáci a jejich rodiny katolickou školu jen pro kvalitní výchovu v ní, nebo pro jiné eventuální okolnosti, nevyhnutelně to omezuje katechetické působení, a tak vyučování náboženství - je-li vůbec možné - má výrazněji kulturní ráz. Přínos této školy nicméně stále trvá jako „nejvyšší důležitá služba lidem“⁷⁸¹ a jako prvek v rámci evangelizace církve.

Jestliže katolická škola působí mezi národy, kde existuje pluralita společensko-kulturní i náboženská, bude třeba, aby biskupové a biskupské konference upřesnili způsob katechetické činnosti, kterou má katolická škola uskutečňovat.

Sdružení, hnutí a skupiny věřících

261. Různá „sdružení, hnutí a skupiny věřících“,⁷⁸² které se rozvíjejí v místních církvích, si kladou za cíl pomáhat učedníkům Ježíše Krista při plnění jejich laického poslání ve světě a v církvi samé. V takových sdruženích se křesťané věnují „různým zbožným úkolům, přímému apoštolátu, skutkům lásky a nebo uplatňují křesťanské zásady ve světských záležitostech“.⁷⁸³

Ve všech těchto sdruženích a hnutích se uskutečňuje tím nebo oním způsobem potřebná formace s cílem pěstovat hlouběji základní dimenze křesťanského života: „Mohou nabídnout formaci z vlastní apoštolátské zkušenosti. Mají také příležitost doplnit, konkretizovat a upřesnit formaci, kterou jejich členové získali od jiných učitelů či v jiných společenstvích“.⁷⁸⁴

Katecheze je vždycky základní dimenzí ve formaci každého laika. Proto tato sdružení a hnutí obvykle vyhrazují pro katechezi „zvláštní období“.⁷⁸⁵ Katecheze totiž není jednou z možností křesťanské formace, kterou konají, ale je její podstatnou dimenzí.

262. Při konání katechizace v těchto sdruženích a hnutích je třeba brát v úvahu některá hlediska. Zvláště:

Respektovat „vlastní povahu“ katecheze⁷⁸⁶ a rozvíjet všechno její bohatství v trojím rozměru slova, paměti a svědectví (*nauka, slavení a uplatňování v životě*).⁷⁸⁷ Ať se katecheze koná na kterémkoli „místě“, je především organickou a základní formací víry. Má proto obsahovat „solidní studium křesťanské nauky“⁷⁸⁸ a vykonávat řádnou náboženskou formaci „otevřenou vůči všem složkám křesťanského života“.⁷⁸⁹

To není překážkou, aby vlastní cíl sdružení a hnutí - s jejich vlastními charismaty - mohly konat katechezi s určitými akcenty, která ovšem zůstane vždy věrná své vlastní povaze. Výchova prostřednictvím nabídky vlastní spirituality sdružení nebo hnutí - která je vždy velkým bohatstvím církve - bude však typická až pro dobu, která následuje po době základní křesťanské formace, společně všem křesťanům. Nejprve je třeba vychovávat k tomu, co je společné všem údům církve, než k tomu, co je zvláštní nebo rozdílné.

⁷⁸⁰ „Vlastní ráz katolické školy a hlavní důvod, proč by jí katoličtí rodiče měli dávat přednost, spočívá především v kvalitním vyučování náboženství spojeném s výchovou žáků“ (CT 69; srov., část I, kapitola 2, č. 73-76.)

⁷⁸¹ AG 12 c.

⁷⁸² Srov. CT 70.

⁷⁸³ CT 70, zde jsou připomínána ta sdružení, hnutí a skupiny věřících, kde jsou uplatňovány katechetické aspekty s jejich formačními cíli, ale které nevznikly jako přímo katechetické prostředí.

⁷⁸⁴ ChL 62.

⁷⁸⁵ CT 67.

⁷⁸⁶ CT 47 b.

⁷⁸⁷ Srov. CT 47 b.

⁷⁸⁸ CT 47. V tomto smyslu Jan Pavel II. mluví o různých skupinách mládeže: skupiny katolické akce, charitativní skupiny, modlitební, křesťanského uvažování... Požaduje, aby v nich nescházelo *solidní studium křesťanské nauky*. Katechizace má být vždy dimenzí přítomnou v apoštolátském životě laiků.

⁷⁸⁹ CT 21.

Stejně je třeba potvrdit, že hnutí a sdružení nejsou vzhledem ke katechezi druhou možností vzhledem k farnosti, neboť tato je výchovným společenstvím v plném vlastním smyslu slova.⁷⁹⁰

Základní církevní společenství

263. Základní církevní společenství se velmi rozšířila v posledních desetiletích.⁷⁹¹ Jde o skupiny křesťanů, které „se rodí z potřeby podílet se důkladněji na životě církve nebo z přání a hledání lidštějšího života. Rozsáhlejší komunity jim takovou možnost mohou jen ztěžít poskytnout...“⁷⁹²

Základní církevní společenství jsou „znamením životnosti církve“.⁷⁹³ Kristovi učedníci se tam shromažďují k pozornému naslouchání slova Božího, k hledání bratrštějších vztahů, k slavení křesťanských tajemství v jejich životě a k přijímání angažovanosti pro proměnu společnosti. Zároveň s těmito rozměry ve vlastním smyslu křesťanskými se vynořují také důležité lidské hodnoty: přátelství a osobní ocenění, duch spoluodpovědnosti, kreativita, odpověď na povolání, zájem o problémy světa a církve. Může z toho vyrůst obohacující zkušenost společenství, „pravdivý výraz společenství a prostředek k budování hlubšího společenství“.⁷⁹⁴ Aby bylo věrohodné, „každé společenství... musí žít v jednotě s místní i všeobecnou církví, v upřímném společenství s pastýři a s učitelským úřadem; přitom se snaží působit misijně a vyhybat se každé ideologické izolaci a nebo možnosti stát se jejím nástrojem“.⁷⁹⁵

264. V základních církevních společenstvích se může rozvíjet velmi plodná katecheze: Bratrská atmosféra, v níž se žije, je příznivým prostředím pro úplné katechetické působení, dovede-li se respektovat povaha a vlastní charakter katecheze.

Z druhé strany katecheze slouží k prohlubování života společenství, neboť zajišťuje základy křesťanského života věřících. Bez ní by základní církevní společenství těžko udržela svou pevnost.

Konečně malá komunita je vhodným cílem, pro přijetí těch, kdo dokončili cestu katecheze.

⁷⁹⁰ Srov. CT 67 b-c.

⁷⁹¹ EN 58 uvádí, že základní církevní společenství rozkvétají takřka všude v církvi. RM 51 tvrdí, že jde o „rychle rostoucí jev“.

⁷⁹² EN 58 c.

⁷⁹³ RM 51 a; srov. EN 58 f; LC 69.

⁷⁹⁴ RM 51 c.

⁷⁹⁵ RM 51c; srov. EN 58; LC 69.

KAPITOLA IV.

Organizace katechetické pastorace v místní církvi

ORGANIZACE A VYKONÁVÁNÍ ZODPOVĚDNÝCH SLUŽEB

Diecézní služba pro katechezi

265. Opěrným bodem katechetické pastorace je biskup a diecéze. Diecézní katechetický úřad nebo středisko (Officium Catechisticum) je „orgán, kterým biskup, hlava společenství a učitel nauky, řídí všechno katechetické působení v diecézi a předsedá mu“.⁷⁹⁶

266. Hlavní úkoly diecézního katechetického úřadu jsou tyto:

- Provádět analýzu situace v diecézi⁷⁹⁷ vzhledem k výchově ve víře. V této analýze by se mimo jiné měly upřesnit skutečné potřeby diecéze ohledně katechetické praxe.
- Vypracovávat akční program,⁷⁹⁸ který by podával jasné cíle, orientaci a vedl ke konkrétním akcím.
- Získávat a formovat katechety. K tomu účelu budou ustanovena centra tak, jak to bude nejvhodnější.⁷⁹⁹
- Vypracovávat nebo alespoň oznamovat farnostem a katechetům potřebné pomůcky pro katechetickou práci: katechismy, direktoria, programy pro katechizaci různého věku účastníků, průvodce pro katechety, materiály pro katechizované, audiovizuální prostředky...⁸⁰⁰

Iniciovat a podporovat speciální katechetické instituce (křestní katechumenát, farní katechizace, skupina odpovědných za katechizaci), které jsou „základními buňkami“⁸⁰¹ pro katechetické působení.

Především pečovat o zlepšení personálního i hmotného stavu jak na úrovni diecézní, tak farní nebo vikariátní (děkanátní).⁸⁰² Spolupracovat se střediskem pro liturgii, neboť liturgie je pro katechezi podstatně důležitá, zvláště pro křesťanskou iniciaci a katechumenát.

267. K plnění těchto úkolů má na katechetickém středisku působit „skupina osob opravdu zkušených v tomto oboru. Rozsáhlost a rozmanitost otázek, o nichž je třeba jednat, vyžaduje, aby odpovědnost byla rozdělena mezi více osob, opravdových odborníků.“⁸⁰³ Je vhodné, aby tato služba pravidelně sestávala z kněží, řeholníků i laiků.

⁷⁹⁶ VKD (1971) 126. Diecézní sekretariát (*officium catechisticum*) byl ustanoven ve všech diecézích dekretem *Provido sane*: srov. SACRA CONGREGATIO CONCILII, *Decretum Provido sane* (12. ledna 1935): AAS 27 (1935), str. 151; je uvedeno též v CIC 775 §1.

⁷⁹⁷ Srov. VKD (1971) 100. Viz směrnice uvedené v *Úvodním výkladu* a to, co je řečeno v této kapitole: „*Analýza situací a potřeb*“.

⁷⁹⁸ Srov. VKD (1971) 103. Viz směrnice uvedené v *Úvodním výkladu* a to, co je řečeno v této kapitole: „*Program působení a katechetické směrnice*“.

⁷⁹⁹ Srov. VKD (1971) 108 – 109. Viz část V., kapitola 2: *Katechetická pastorace v místní církvi a školy pro katechety a Vyšší centra pro odborníky v katechizaci*.

⁸⁰⁰ Srov. VKD (1971) 116 - 124.

⁸⁰¹ VKD (1971) 126.

⁸⁰² Srov. CT 63. Sám papež Jan Pavel II. doporučuje, aby katechezi byla dána „*přiměřená a účinná organizace, která by zapojila do činnosti osoby, prostředky, nástroje i všechny potřebné ekonomické zdroje*“ (tamtéž).

⁸⁰³ VKD (1971) 126.

Katechizace je v životě místní církve činností tak základní, že „žádná diecéze nemůže postrádat vlastní katechetické středisko“.⁸⁰⁴

Služba spolupráce mezi diecézemi

268. Tato spolupráce je v naší době mimořádně plodná. Nejen z důvodu zeměpisné blízkosti, ale i vzhledem ke stejné kultuře se doporučuje konat katechetickou práci společně. Opravdu „je užitečné, aby diecéze spojily svou činnost tím, že spojí výzkumy a činnosti, kompetence a finanční prostředky tak, aby lépe vybavené diecéze pomáhaly diecézím jiným a mohl se vypracovat společný program činnosti v rozsahu celého regionu.“⁸⁰⁵

Služba biskupské konference

269. „Při biskupské konferenci může být zřízen katechetický úřad, jehož hlavním úkolem je pomáhat jednotlivým diecézím v oblasti katecheze.“⁸⁰⁶ Tato možnost, kterou stanoví Kodex kanonického práva, je uskutečňována u většiny biskupských konferencí. Katechetický úřad nebo národní katechetické středisko biskupské konference má dvojí funkci:⁸⁰⁷

Být ve službě pro potřeby katechizace, týkající se všech diecézí na celém území. Stará se o publikace, které mají celonárodní význam, o národní kongresy, o kontakt s hromadnými sdělovacími prostředky a vůbec o všechny práce a úkoly, které přesahují možnosti jednotlivých diecézí nebo oblastí.

Být ve službě diecézí a oblastí k šíření informací a katechetických projektů, ke koordinaci akcí a k pomoci diecézím méně vybaveným ke katechizaci.

Jestliže to příslušný episkopát považuje za vhodné, je katechetický úřad nebo národní středisko kompetentní i ke koordinaci své vlastní činnosti s činností jiných národních úřadů biskupství nebo jiných katechetických institucí právě tak, jako spolupráce s katechetickou činností na mezinárodní úrovni. To vše je vždy chápáno jako pomocný organismus pro biskupy biskupské konference.

Služba Svatého stolce

270. „Kristův příklad hlásat evangelium všemu tvorstvu se týká na prvním místě a bezprostředně jich (biskupů) spolu s Petrem a pod Petrovým vedením.“⁸⁰⁸ Služba Petrova nástupce – v tomto společném poslání k hlásání a šíření evangelia, dané Ježíšem Kristem – dostává základní úlohu. Tato služba totiž musí být opravdu považována „nejen za globální službu, která přichází zvenku ke každé místní církvi, ale za službu, která již z nitra patří k podstatě každé místní církve.“⁸⁰⁹

Služba Petrova v katechizaci je uskutečňována vrcholným způsobem skrze jeho učení. V oblasti katechizace papež jedná bezprostředně a zvlášť prostřednictvím Kongregace pro

⁸⁰⁴ Tamtéž.

⁸⁰⁵ VKD (1971) 127.

⁸⁰⁶ CIC 775 § 3.

⁸⁰⁷ Srov. VKD (1971) 129.

⁸⁰⁸ AG 38 a; srov. CIC 756, §§ 1 – 2.

⁸⁰⁹ JAN PAVEL II.: Allocutione ai Vescovi degli Stati Uniti durante l'incontro nel Seminario minore di Nostra Signora di Los Angeles (16. settembre 1987): *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, X/3 (1987), str. 556. Tuto větu opakuje KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, List *Communione notio*, č. 13: l.c. 846.

klérus, která pomáhá „Římskému veleknězi ve výkonu jeho nejvyššího pastoračního poslání“.⁸¹⁰

271. „Tato Kongregace, na základě svého úkolu:

- pečuje o podporu náboženské formace věřících každého věku a postavení;
- vydává potřebné pokyny, aby se katechetické vyučování konalo vhodným způsobem;
- bdí, aby byla správným způsobem konána katechetická formace;
- uděluje předepsaná schválení Svatého stolce pro katechismy a jiné písemnosti ke katechetické výuce, se souhlasem Kongregace pro nauku víry;⁸¹¹
- pomáhá katechetickým úřadům a sleduje iniciativy týkající se náboženské formace a akcí mezinárodního charakteru a koordinuje jejich činnost“.⁸¹²

KOORDINACE KATECHEZE

Důležitost účinné organizace katecheze

272. *Koordinace katechizace* je důležitým úkolem v nitru místní církve. Může přicházet v úvahu:

- vnitřní záležitost katechizace mezi jejími různými formami, které se obracejí k různým věkovým stupňům a společenským prostředím;
- ve vztahu k vazbám, které má katechizace s jinými formami služby Slova a jiným evangelizačním působením.

Koordinace katecheze není pouhou strategickou skutečností, zaměřenou na vyšší účinnost evangelizačního působení, ale má základní teologický rozměr. Evangelizační působení má být dobře koordinováno proto, poněvadž je zaměřeno *k jednotě víry*, která je základem všeho působení církve.

273. V tomto oddílu se uvažuje:

- vnitřní koordinaci katechizace, aby místní církve konala katechetickou službu jednotně a důsledně;
- vazbě mezi misijní aktivitou a katechumenátním působením – vzájemně je jedno obsaženo v druhém – v souvislosti s posláním *Ad gentes*⁸¹³ nebo *s novou evangelizací*;⁸¹⁴
- potřebě dobře koordinované výchovné pastorace tváří v tvář množství vychovatelů, působících na tytéž příjemce, především na malé i větší děti a dospívající mládež.

Sám II.vatikánský koncil naléhavě připomínal koordinaci všeho pastoračního působení, aby v něm stále více zářila jednota místní církve.⁸¹⁵

Rozčleněný a systematický diecézní projekt katechizace

⁸¹⁰ Konstituce *Pastor Bonus* z 28. června 1988, jedná o reformě Římské kurie, kterou požadoval Koncil: srov. CD 9. První reforma byla vyhlášena apoštolskou konstitucí Pavla VI.: *Regimini Ecclesiae Universae* z 15. srpna 1967: AAS (1967), str. 885 – 928.

⁸¹¹ Viz 282 a 285 této kapitoly.

⁸¹² PB 94.

⁸¹³ RM 33.

⁸¹⁴ Tamtéž.

⁸¹⁵ CD 17 a: „Různé formy apoštolátu... ať jsou *koordinovány* a těsně spojeny mezi sebou, za vedení biskupa, aby všechny iniciativy a působení povahy katechetické, misijní, charitativní, společenské, rodinné, školní i všechna ostatní práce, zaměřená k pastoračním cílům, směřovaly ke svornému působení, v němž by se ještě zřetelněji projevovala jednota diecéze“.

274. *Diecézní projekt katechizace* je souhrnný návrh katechizace místní církve, který zahrnuje rozčleněným způsobem souvisle a koordinovaně různé katechetické postupy, které diecéze předkládá příjemcům různého věku.⁸¹⁶

V tomto smyslu má každá místní církev především vzhledem k uvedení do křesťanství vykonávat alespoň dvojí službu:

Jednotný a souvislý proces uvádění do křesťanství pro *malé děti, větší děti, dospívající a mládež* v úzkém sepětí s iniciačními svátostmi, které buď již přijali nebo se chystají přijmout, a ve vztahu k pastorační výchovy.

Postup katechizace dospělých nabízený křesťanům, jež potřebují položit základ své víře tím, že uskutečňují nebo doplňují uvedení do křesťanského života, ať už byli nebo teprve budou pokřtěni.

V řadě národů se dnes ukazuje nutnost katechizace starých lidí, adresované těm křesťanům, kteří dospěli ke třetí a definitivní fázi života a přejí si, možná poprvé, položit pevné základy své víře.

275. Tyto různé formy katechizace každý s možnými společensko-kulturními obměnami, nemají být organizovány odděleně, aby nedošlo ke zlomu. Je třeba, aby katechizace, kterou koná místní církev, byla dobře koordinována. „Je třeba usilovat o to, aby se tyto různé formy katechizace navzájem dokonale doplňovaly.“⁸¹⁷

Jak již bylo uvedeno, *organizační zásadou*, která sladuje různé katechetické procesy uskutečňované místními církví, je pozornost věnovaná katechizaci dospělých. Ta je nosnou osou, kolem níž se inspiruje a rozvíjí katechizace prvních věkových období i katecheze třetího věku.⁸¹⁸

Nabídka rozličných katechetických procesů v jednom jediném diecézním katechetickém projektu neznamená, že by tentýž příjemce je měl absolvovat jeden po druhém. Jestliže mladý člověk dojde na práh dospělosti s vírou, která má dobrý základ, nepotřebuje katechezi inspirovanou katechumenátem pro dospělé, ale jinou silnější výživu, která by mu pomáhala v trvalém zrání víry. Ve stejné situaci jsou ti, kteří dosahují třetího věku s vírou dobře zakořeněnou.

Zároveň s tímto naprosto nezbytným předkládáním procesů uvedení do křesťanského života má místní církev předkládat také různě odlišné formy trvalé katechizace dospělých křesťanů.

Katechetické působení v souvislosti s novou evangelizací

276. Protože katechizace je součástí celkového procesu evangelizace, nutně vyvstává problém koordinace katechetického působení s misijní činností, která ji předchází, a s pastorační činností, která po ní následuje. Jsou tu tedy prvky, „které připravují katechizaci nebo které z ní vycházejí“.⁸¹⁹

V tomto smyslu je svazek mezi misijním zvěstováním, které vede k probuzení víry, a mezi katechezí uvedení do křesťanství, která se snaží klást základy, v evangelizaci rozhodující.

Určitým způsobem se toto spojení ukazuje jasněji v situaci misie *Ad gentes*.⁸²⁰ Dospělí, kteří se obrátili v důsledku prvního hlásání, vstupují do katechumenátu, kde jsou katechizováni.

V situaci, která vyžaduje *novou evangelizaci*,⁸²¹ se koordinace stává složitější, protože někdy se prosazuje snaha dávat mládeži a dospělým obvyklou katechezi, zatímco oni potřebují

⁸¹⁶ Srov. část IV, kapitola 2: : *Katechizace podle věku*.

⁸¹⁷ Tamtéž.

⁸¹⁸ Srov. VKD (1971) 20, kde se ukazuje, jaký mají vztah (ordinantur) jiné formy katechizace ke katechezi dospělých.

⁸¹⁹ CT 18 d.

⁸²⁰ RM 33.

⁸²¹ Tamtéž.

nejdříve a po nějaký čas hlásání a „probuzení“ víry, aby přilnuli ke Kristu. Podobné problémy se vyskytují v souvislosti s katechizací dětí a formací jejich rodičů.⁸²² Jindy se stává, že se používají formy trvalé katechizace vůči dospělým, kteří potřebují spíše opravdovou katechizaci iniciační (uvádění do křesťanství).

277. Současná situace v evangelizaci vyžaduje, aby dvojí působení – misijní zvěstování a katecheze uvádění do křesťanství – byly pojímány koordinovaně a v místní církvi pomocí evangelizačního projektu *misijního a katechumenátního zároveň*. Na katechizaci je třeba dnes pohlížet jako na důsledek účinného misijního hlásání. Údaj dekretu *Ad gentes* – který klade katechumenát do souvislosti s misijním působením církve – je pro katechizaci velmi významným opěrným kritériem.⁸²³

Katechizace ve výchovné pastoraci

278. Pastorage výchovy víry v místní církvi má upevňovat potřebnou koordinaci mezi různými „místy“, v nichž se výchova k víře rozvíjí. Je nejvyšší důležité, aby „všechny tyto cesty vedly k témuž vyznání víry, aby vedly k téže církevní poslušnosti a ke stejné službě společnosti prožívané v témže evangelním duchu“.⁸²⁴

Výchovná koordinace má základní důležitost vzhledem k malým i větším dětem, dospívajícím a mládeži. Je vhodné, aby místní církve spojila různé sektory a prostředí, v nichž se odehrává křesťanská výchova mládeže, do jednoho projektu výchovné pastorace. Všechna tato místa se navzájem doplňují, zatímco žádné z nich nemůže uskutečňovat v úplnosti křesťanskou výchovu odděleně od ostatních.

Protože osobnost dítěte nebo dospívajícího člověka je jedna a tatáž, i když přijímá odlišné výchovné působení, je důležité, aby odlišné výchovné vlivy měly za základ tutéž inspiraci. Jakýkoli rozpor mezi těmito vlivy je škodlivý, nakolik každý z nich má svůj vlastní specifický ráz a význam.

V tomto smyslu je pro místní církve nejvyšší důležité, aby vytvořila projekt uvedení do křesťanství tak, aby spojoval různé výchovné úkoly a měl na zřeteli požadavky nové evangelizace.

NĚKTERÉ VLASTNÍ ÚKOLY KATECHETICKÉ SLUŽBY

Analýza situací a potřeb

279. V organizaci katechetického působení má být východiskem pro místní církve *analýza situace*.“ Předmět tohoto průzkumu je složitý. Obsahuje totiž výzkum pastorační činnosti a diagnózu náboženské situace a podmínek sociologických, kulturních a ekonomických, nakolik tyto skutečnosti společenského života mohou mít velký vliv na proces evangelizace.“⁸²⁵

Jedná se o to, uvědomit si skutečnost reflektovanou ve vztahu ke katechizaci a jejím potřebám. Konkrétněji:

Při *zkoumání pastoračního působení* je třeba mít jasné vědomí o stavu katechizace: Jaké místo zaujímá v evangelizačním procesu; vyváženost a rozčlenění na různé úseky katechizace (malé děti, větší děti, dospívající, mladí, dospělí...); koordinace katechizace s křesťanskou výchovou v rodině, se školní výchovou, s náboženským vyučováním ve škole, a s jinými

⁸²² Srov. CT 19 a 42.

⁸²³ Srov. AG 11 – 15. Koncept evangelizace jako strukturovaný proces v etapách byl analyzován v části I, kapitola 1: „Proces evangelizace“.

⁸²⁴ CT 67 b.

⁸²⁵ VKD (1971) 100.

formami výchovy k víře; její vnitřní hodnotu; obsahy toho, co se sděluje, a metodologie, které se užívá; charakteristiky katechetů a jejich formace.

„Analýza náboženské situace“ zkoumá především tři roviny úzce spojené mezi sebou: *mysl pro posvátno*, to znamená ty lidské zkušenosti, které svou hloubkou směřují k otevřenosti vůči tajemství; *mysl pro náboženství*, neboli konkrétní způsoby, jak v určitém národě chápat Boha a být ve styku s ním; a *situace víry* s různou typologií věřících. A ve spojení s těmito rovinami i *morální situace*, v níž se žije, s hodnotami, které se objevují, i s nejrozšířenějšími stíny a anti-hodnotami.

Analýza společensko-kulturní, o níž byla řeč v pojednání o vědách o člověku při formaci katechetů,⁸²⁶ je právě tak potřebná. Katechumeny i další katechizované je třeba připravovat na křesťanskou přítomnost ve společnosti.

280. Analýza situace ve všech těchto rovinách „má přesvědčit pracovníky ve službě Slova, že situace lidí jsou vzhledem k pastorační činnosti dvojznačné. Je tedy třeba, aby pracovníci evangelizace uměli nacházet možnosti, jež se otvírají jejich činnosti v každé nové a odlišné situaci... Proces přeměny otevírající cestu víře je vždy možný“.⁸²⁷

Tato analýza situace je prvním pracovním nástrojem informativní povahy, který katechetická služba podává pastýřům i katechetům.

Program činnosti a katechetické směrnice

281. Po zaměření pozorného pohledu na situaci je třeba přistoupit k formulaci *programu činnosti*. Ten určuje cíle a prostředky katechetické pastorace a pravidla, jimiž se řídí; které jsou hluboce spojeny s místními potřebami a zároveň v plném souladu s cíli a normami všeobecné církve.

Program nebo plán činnosti má být účinný, neboť je určen k orientaci diecézního nebo interdiocézního katechetického působení. Podle své vlastní povahy je obvykle vypracován pro určité časové období a na jeho konci je obnovován s novými akcenty, novými cíli a novými prostředky.

Zkušenost ukazuje, že program činnosti je pro katechizaci velmi užitečný, protože tím, že stanoví některé společné cíle, podněcuje k tomu, aby se sjednocovalo úsilí a aby se pracovalo na společné perspektivě. Proto jeho první podmínkou má být realismus, jednoduchost, stručnost a jasnost.

282. Zároveň s programem činnosti - soustředěným především na volbu účinných způsobů práce – zpracovávají některé episkopáty nástroje povahy více teoretické a orientační, obsahující kritéria pro vhodnou a přiměřenou katechizaci. Jsou nazývány různě: Katechetické direktorium, Katechetické směrnice, Základní dokument, Opěrný text, atd. Jsou adresovány zejména osobám odpovědným za katechizaci a katechetům. Objasňují pojem katechizace: její povahu, cíle, úkoly, příjemce, metodiku. Tato direktoria nebo všeobecné směrnice, stanovené biskupskými konferencemi nebo vydané jejich autoritou, mají projít tímtež postupem vypracování a schválení jako katechismy. To znamená, že před uveřejněním mají být schváleny Apoštolským stolcem.⁸²⁸

Tyto pokyny nebo směrnice pro katechizaci jsou obvykle pro katechezi v místních církvích velmi inspirujícím prvkem, jejich vypracování je vhodné a doporučuje se, protože mimo jiné jsou důležitým opěrným bodem pro formaci katechetů. Nástroj tohoto druhu je vnitřně a přímo spojen s biskupskou odpovědností.

⁸²⁶ Srov. část V., kapitola 5.

⁸²⁷ VKD (1971) 102; srov. *Úvodní část* 16.

⁸²⁸ Srov. VKD (1971) 117 a 134; PB 94.

Vypracování didaktických nástrojů a prostředků pro katechezi

283. Spolu s nástroji didaktickými k zaměřování a programování katechetického působení v celém rozsahu (analýza situace, program působení a katechetické direktorium) existují ještě pracovní nástroje k bezprostřednímu používání, které se uplatňují při katechezi samé. Sem se počítají v první řadě *didaktické texty*,⁸²⁹ které se dávají přímo do rukou katechumenům a katechizovaným. Dále jsou užitečnou pomocí *Pokyny ke katechezím*, určené pro katechety a v případě katechezí malých dětí pro rodiče.⁸³⁰ Stejně důležité jsou *audiovizuální prostředky*, které se uplatňují při katechezi; mezi nimi je třeba správně rozlišovat, co je vhodné.⁸³¹

Inspirujícím kritériem u těchto pracovních nástrojů musí být dvojí věrnost: věrnost Bohu i člověku; to je základní zákon pro život církve. Je proto třeba umět spojovat dokonalou věrnost nauce s hlubokým přizpůsobením člověku a brát v úvahu psychologii jeho věkového období a společensko-kulturní prostředí, ve kterém žije.

V krátkosti je třeba říci, že tyto katechetické nástroje musí:

- „být opravdu spojeny s konkrétním životem těch lidí, k nimž se obracejí, mají brát ohled na jejich palčivé problémy, otázky, zápasy a naděje“;⁸³²
- „snažit se mluvit řečí srozumitelnou současným lidem“;⁸³³
- snažit se „vyvolat v těch, jimž jsou určeny, hlubší poznání Kristových tajemství za účelem opravdového vnitřního obrácení a života, který bude stále lépe odpovídat Boží vůli“.⁸³⁴

Vypracování místních katechismů: bezprostřední odpovědnost biskupské služby

284. Mezi všemi nástroji pro katechizaci vynikají katechismy.⁸³⁵ Jejich důležitost vyplývá z toho, že poselství, které obsahují, je uznáno pastýřmi církve jako pravé a vlastní.

Jestliže hlavou veškerého katechetického působení je biskup, pak vydávání katechismů je odpovědností, která se tím více týká jeho služby. Katechismy národní, oblastní nebo diecézní, vypracované za účasti pracovníků v katechizaci, jsou konečnou odpovědností biskupů, kteří jsou ve vlastním smyslu slova katechety v místních církvích.

Při sestavování katechismu je třeba dbát především na tato kritéria:

- Dokonalá shoda s *Katechismem katolické církve*, „bezpečným a autentickým opěrným textem... pro vypracování místních katechismů“.⁸³⁶

⁸²⁹ Se zřetelem k těmto katechetickým knihám, *Catechesi tradendae* prohlašuje: „Jeden z nejvýraznějších rysů katechetické obnovy je právě přezkoumání a rostoucí počet katechetických textů, projevující se v celé církvi. Byla vydána četná a velmi zdařilá díla představující skutečné bohatství postavené do služeb katechetické výuce.“ VKD (1971) 120 definuje didaktické texty následujícím způsobem: „Didaktické texty jsou pomůckami, které slouží křesťanskému společenství působícímu při katechezi. Žádný text nemůže nahradit živé předávání křesťanského poselství. Texty jsou však velmi důležité, neboť slouží k vysvětlování dokladů křesťanské tradice a jiných prvků, jež podporují katechetickou aktivitu.“

⁸³⁰ Vzhledem k *Příručkám pro katechety*, VKD (1971) 121 ukazuje, co musejí obsahovat: „Vysvětlení poselství spásy (s ustavičným odvoláváním se na prameny s přesným označením toho, co patří do pokladu víry a do učení církve, a toho, co je jen míněním teologů); psychologické a pedagogické rady; metodické pokyny.

⁸³¹ Srov. část III., kapitola 2: „*La comunicazione sociale*“; srov. VKD (1971) 122.

⁸³² CT 49 b.

⁸³³ Tamtéž.

⁸³⁴ Tamtéž.

⁸³⁵ Otázka místních katechismů je projednána v části II, kapitola 2: „Katechismy v místní církvi“. Zde jsou předložena pouze některá kritéria pro jejich vypracování. Označením „místní katechismy“ hovoří tento dokument o katechismech, vydávaných místními církvemi nebo biskupskými konferencemi.

⁸³⁶ FD 4 c.

- Pozorné dodržování norem a kritérií pro předkládání evangelijního poselství, jež jsou uvedena ve *Všeobecném direktoriu pro katechizaci*, které je rovněž „opěrnou normou“⁸³⁷ pro katechizaci.

285. „*Předem dané schválení Apoštolským stolcem*“⁸³⁸ – které se vyžaduje pro katechismy vydané biskupskými konferencemi – je třeba chápat v tom smyslu, že jsou to dokumenty, jejichž prostřednictvím všeobecná církev v různých společensko-kulturních oblastech, do nichž je poslána, zvěstuje a předává evangelium, dává život místním církvím a projevuje se v nich.⁸³⁹ Schválení určitého katechismu je výrazem uznání skutečnosti, že se jedná o text všeobecné církve pro určitou situaci a kulturu.

Zakončení

286. Při formulaci těchto směrnic a pokynů se nešetřilo úsilím, aby každá myšlenka nacházela svůj původ a základ v nauce 2. vatikánského koncilu a po něm následujících dokumentech učitelského úřadu církve. Pečlivá pozornost byla také věnována mezitím uskutečněným zkušenostem života církve v různých národech. Ve světle věrnosti Duchu Božímu se postupovalo podle potřeb se stálým zaměřením k obnově církve a k lepší službě evangelizaci.

Všeobecné direktorium pro katechizaci se předkládá všem pastýřům v církvi, jejich spolupracovníkům a katechetům s nadějí, že bude povzbuzením ve službě, kterou jim církev a Duch svěřuje: podporovat růst víry u těch, kteří uvěřili.

Zde obsažené směrnice nezamýšlejí jen ukázat a objasnit povahu katecheze a normy a kritéria, která řídí tuto evangelizační službu církve; v síle Slova a niterného působení Ducha svatého chtějí též živit naději v těch, kteří usilovně pracují na tomto privilegovaném poli církve.

Účinnost katecheze je a vždy bude Božím darem působícím prostřednictvím Otcova a Synova Ducha. O této naprosté závislosti katecheze na Božím působení učí apoštol Pavel v listu Korint'ánům, když jim připomíná: „Já jsem zasadil, Apollos zalil, ale Bůh dával vzrůst. Takže neznamená nic ani ten, kdo sází, ani ten, kdo zalévá, ale Bůh, protože on dává vzrůst“ (1 Kor 3,6-7).

Ani evangelizace, ani katecheze není možná bez Božího působení skrze Ducha svatého. Ani nejdokonalejší pedagogické techniky, ani katecheta obdařený největší náklonností své lidské osobnosti nemůže nikdy nahradit tichou, jemnou a přitom působivou činností Ducha svatého. On je opravdovým protagonistou všeho misijního působení církve. On je hlavním katechetou. On je niterným učitelem těch, kteří rostou směrem k Pánu. On je vpravdě inspirující princip veškerého katechetického díla a těch, kteří je uskutečňují.

Ať tedy v nitru katechetovy spirituality přebývá trpělivost a důvěra, že je to Bůh sám, který dává semeni svého slova, zasévaného do dobré půdy a obdělávaného s láskou, vzklíčit, růst i přinášet plody! Evangelista Marek je jediným, kdo uvádí podobenství, v němž nám Ježíš dává pochopit etapy postupného a neustálého vývoje zasévané setby jednu po druhé: „Boží království je podobné člověku, který zaseje do země semeno; ať spí nebo je vzhůru, ve dne i v noci semeno klíčí a roste, on ani neví jak. Země sama od sebe přináší plody: napřed stéblo, potom klas, pak zralé zrno v klasu. Když pak se ukáže zralý plod, hned člověk vezme srp, protože nastaly žně“ (Mk 4,26-29).

⁸³⁷ CT 50.

⁸³⁸ VKD (1971) 119, 134; CIC 775 § 2; PB 94.

⁸³⁹ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, list *Communio Notio*, č.9: l.c. 843.

Církev, která má odpovědnost za katechizaci těch, kdo věří, vzývá Ducha Otcova a Synova a prosí ho, aby dal plodnost a niternou sílu tak mnoha pracím, které jsou všude konány pro růst víry a pro následování Ježíše Krista Spasitele.

Pracovníci v katechezi se dnes utíkají k Panně Marii, která viděla svého Syna prospívat „moudrostí, věkem a milostí“ (Lk 2,52), s důvěrou v její přímluvu. Nacházejí v Marii duchovní vzor pro pokračování a posilování obnovy současné katecheze ve víře, naději a lásce. Na přímluvu „Panny Letnic“ kéž se rodí v církvi nová síla, aby dávala život synům a dcerám ve víře a vychovávala je k plnosti v Kristu.

Jeho Svatost papež Jan Pavel II, 15. srpna 1997, schválil současné Všeobecné direktorium pro katechizaci a zplnomocnil je k publikaci.

+ DARIO CASTRILLÓN HOYOS
Emeritní arcibiskup z Bucamaranga
Proprefekt

+ Crescenzo Sepe
Titul. Arcibiskup z Grada
Sekretář

VĚCNÝ INDEX

Čísla, uvedená ve věcném indexu u jednotlivých hesel, se vztahují k číslům odstavců tohoto Všeobecného katechetického direktoria, kde na uvedené téma mluví, nebo se o něm uvedený odstavec alespoň zmiňuje. Čísla označená tučným písmem, obsahují k danému tématu informace základní. Za poznámkou "srov." jsou témata příbuzná. Protože témata jsou často nazvána složením několika slov, každé téma začíná velkým písmenem.

A

Adolescenti: 33; 58; 76; **181**; 184; **232**; 258; 259; 273; 274; 278; 279 (srov. Katechizace mladých, Adresáti katecheze, Mládež)
Adresáti katecheze: 8; 11; 33; 35; 58; 86; 112; 118; 130; 132; 133; 135; 138; 148; 163; **167**; 168; 174; 191; 215; 233; 235; 238; 273-275; 282 (srov. Adolescenti, Dospělí, Staří lidé, děti, Katechizovaní, Katechumenát, Katechumeni, Mládež, Uvedení do křesťanského života)
Apologetika: 110 (srov. Poznání víry)
Apoštolát: 30; 176; 185; 231; 232; 261 (srov. Evangelizace, Křesťanský Závazek, Poslání, Zvěstování, Nová evangelizace)
Apoštolové: 43; 65; 96; 105; 121; 127; 153; 158 (srov. Papež, Biskup)
Askeze: srov. Pokání
Ateizmus: 22 (srov. Náboženská lhostejnost, Nevěřící, Sekularizace, Situace)
Audiovizuální pomůcky: 160; 266; 283 (srov. Komunikace, Veřejné sdělovací prostředky)

B

Bible: 149; 151; 154; 188 (srov. Boží slovo, Písmo svaté)
Biřmování: 65; 91; 181; 231; 232 (srov. Křest, Eucharistie, Uvedení do křesťanského života, Svátosti)
Biskup: 3; 4; 6; 7; 11; 76; 119; 131; 136; 198 (srov. Protagonisté katecheze, Učitelství)
Blahoslavenství: 85; 103; 115; 117; 228 (srov. Boží Království, Křesťanská duchovnost, Křesťanský život)
Bůh: 22-24; 30; 36-41; 55; 81-82; 98-102; 112; 115; 116; 118; **122-123**; **139-140**; 142-146; 195; **288-289** (srov. Trojice)
Boží lid: 27; 51; 65; 95; 105; 109; 119; 121; 143; 176; 199; 206; 207; 213; 217; 221; 257 (srov. Církev, Křesťanské společenství)
Boží Království: 15; 34; 35; 84; 97; **101-102**; **103**; 104; 135; 137; 140; 163; 174; 177 (srov. Kerigma, Evangelium)
Boží slovo: 8; 13; 15; 27; 35; 44; 50; 67; 70; 86; 92; 94; 95; 96; 98; 99; 109; 116; 125; 128; 132; 142; 143; 146; 148; 150; 151; 170; 176; 204; 225; 263; 289 (srov. Zjevení, Evangelium)

C

Cíle katecheze, katechizace: 30; 66; **80-83**; **84**; 87; 142; 158; 218; 220; 254; 264 (srov. Katecheze, katechizace)
Církev: 15-19; 21-25; 27; 28; 30; 32-33; **42-45**; **46-51**; 53; 55; 58-60; 62-64; 66; 71; **77-79**; **81-83**; 85-86; **90-91**; **94-95**; 97; 100; 102; 103; 105; 108; 109; 115; 119; 127-129; 131; 141; 148; 154; 159-161; **167-170**; **197**; 199; 216-221; 228-232; 236; 253-257; 263; 270 (srov. Křesťanské společenství, Církevní charakter katecheze, Učitelství - Magisterium, Boží lid)
- místní: 132; 133; 134 (srov. Církev partikulární, Diecéze, Biskup)
- partikulární: 8; 13; 59; 62; 72; 91; 133; 215; **217-219**; **222**; 223; 232; 233; 239; 261; 263; 265; 267; 270; 272-275; 277-279 (srov. Církev místní, Diecéze, Biskup)

Církevní otcové: 2; 33; 44; 89; 96; 107; 126; _129; _130; 202 (srov. Katechumenát, Tradice církve)

Církevní charakter katecheze: 30; 35; 44; **78-79; 97; 105-106; 218**; 219; 236 (srov. Církev)

Č

Činorodá láska: 27; **47-48; 51; 86; 140**; 142; 157; 188; 219; 259; 261; 291 (srov. Blahoslavenství , Morálka)

Člověk: 18; 19; 20; 23; 36; 38; 39; 41; 49; 50; 53-55; 67; 80; 81; 85; 87; 92; 97; 98; 102; 115; **116-117**; 123; **131-133**; 138-140; 143-147; 150; 152; 158; 159; 161-163; 167; 170; 171; 185; 188-190; 192; 200; 231; 232; 238; 242-244; 259; 261; 263; 278 (srov. Zkušenost)

D

Desatero: **85**; 115; **117; 122; 129**; 130 (srov. Blahoslavenství , činorodá láska, Morálka)

Dějiny církve: 30; 35; 108; 130; 148; 222; 240

Dějiny spásy: 8; 32; 38; 40; 89; 98; **108; 115**; 128-130; 235; 240

Děti: 2; 17; 24; 33; 51; 58; 72; 73; 76; 86; **177-178**; 180; **197**; 208; 220; 226; 229; 232; 258; 273; 274; 278; 279; 283 (srov. Katechizace dětí, dětská katecheze, Rodina, Rodiče)

Dialog ekumenický: 197; (srov. Ekumenismus)

- mezináboženský: 26; 30; 86; 133; 200 (srov. Zvěstování, Hlásání, Poslání k národům, Řeholníci)

Diecéze: 29; 59; 76; 131; 135; 136; **217-218; 219**; 223; 225; 228; 229; 231; 233; 234; 239; 250-252; 265-269; 273-275; 281 (srov. Církev místní, Církev partikulární, Biskup)

Diecézní katechetický projekt: 225; **274-275** (srov. Protagonisté katecheze, P. katechizace, Církev místní, Církev partikulární, Pastorece výchovy, Biskup)

Direktorium: 1; **7-13; 62**; 87; **120; 134**; 140; 197; 213; **282; 283**; 284; 287 (srov. Diecézní katechetický projekt, Pracovní pomůcky)

Dospělí: 2; 3; 17; 24; 29; 33; 51; 58; 59; 68; 72; 157; 159; **171-176**; 178; 179; 182; 188; 197; 207; 214; 220; 221; 227; 229; 232; 233; 247; 256; 258; 274; 275; 276; 279 (srov. Katechizace dospělých)

Druhý vatikánský koncil: 1-3; 5; 6; 27; 28; 36; 84; 86; 121; 124; 125; 127; 133; 135; 222; 224; 242; 259; 273; 286 (srov. Učitelství úřad - Magisterium)

Duch Svatý: 4; 8; 15; 31; 32; 37; **42-45; 48**; 50; 54-56; 65; 70; 77-82; 86; 94; 96; 99; 100; 105; 107; 117; 123; 127; 128; 134; 137; 138; 142; 143; 146; 152; 156; 158; 164; 189; 197; 217; 235; 244; 253; 286-288; 290 (srov. Bůh, Letnice, Trojice)

E

Ekumenizmus: 74; 86; 99; 139; 197; 198 (srov. Jednota, Dialog mezináboženský)

Eschatologie: 69; 102; 115; 117; 122 (srov. Zvěstování, Poselství)

Eucharistie: 51; 65; 70; 82; 85; 91; 115; 159; 218; 232; 258 (srov. Křest, Biřmování, Uvedení do křesťanství, Liturgie, Svátosti)

Evangelijní (evangelní) příprava: 56; 200 (srov. Semena slova, Hodnoty)

Evangelium: 8; 14-16; 21; 30; 31; 33-35; 43-50; 53; 55; 56; 58; 61-63; 65; 66; 70; 71; 73; 78; 79; 85; 86; 97; **101-102**; 103; 105; 106; 108-111; 113; 115-117; 125; 131; 134; 138; 143; 147; 148; 152; 158-160; 162; 163; 167-169; 175; 181; 183; 185; 194; 200-204; 206; 208; 211; 217; 218; 219; 222; 223; 227; 230; 232; 235; 236; 238; 241; 254; 255; 270; 280; 285 (srov. Hlásání - Zvěstování, Evangelizace, Boží Království)

Evangelizace: 4; 5; 7; 8; 15; 21; 23; 26; 27; 28; 32; 33; 35; 39; **46-49; 50**; 53; 58; 59; 60; 62; 63; 64; 73; 77; 78; 85; 86; 88; 97; 102; 104; 109; 110; 112; 133; 160; 169; 183; 185; 200-202; 209; 212; 219; 221; 230; 232; 233; 239; 243; 273; 276; 277; 279; 286; 288 (srov. Poslání, Poslání k národům, Nová evangelizace, Evangelium)

F

Farnost: 178; 233; 239; 253; **257**; 258; **262**; 266 (srov. Křesťanské společenství, Místa katecheze)

Fides qua/quae: 51; 85; **92**; **93**; 144 (srov. Poznání víry, Obrácení, Víra)
Formace katechetů: 11; 33; 137; 156; 176; 213; 216; 219; 225; 233; 234; **235-237**; **238-247**;
249-252; 279; 282 (srov. Katecheta, Poselství, Zvěstování, Pedagogika víry)
Formy katecheze: 48; 59; 68; 71; 89; 108; 117; 118; 176; 185; 190; 226; 272; 275 (srov.
Katecheze biblická, Katecheze uvedení do křesťanského života, Katecheze nauková -
doktrinální, Katecheze kerigmatická, Katecheze mystagogická, Katechizace stálá)

H

Hierarchie pravd: 42; 97; 99; **114-115**; **123**; 132; 197; 241 (srov. Zvěstování organické)
Hodnoty: 9; 21; 23; 33; 67; 73; 78; 87; 95; 110; 113; 115; 157; 175; 193; 195; 227; 228; 237;
244; 255; 263; 279 (srov. Semena slova)
Homilie: 48; 51; 52; 57; **70**; **207**; 260 (srov. Katecheze, Komunikace, Služba Slova, Kázání)
Hřích: 16; 30; 37; 101; 102; 116; 117; 204 (srov. Obrácení, Desatero, Morálka)

CH

Charisma: 44; 156; 222; 229 (srov. sdružení a hnutí, Zasněžení, Řeholníci)
Chudoba: 17; 18; 20; 86; 102-104; 140; 163; 192; 195; 200; 201; 252 (srov. Sociální nauka,
Spravedlnost, Osvobození)

I

Inkulturace: 8; 21; 91; 97; **109-110**; **111-113**; 133; 135; 138; 166; 169; 200; 202; **203-207**;
208-210; 212-214 (srov. Přizpůsobení, Kultura)

J

Jednota: 5; 17; 27; 30; 86; 93; 100; 106; 121; 122; 131; 134; 136; 170; 173; 197; 235; 238;
257; 272; 273 (srov. Ekumenismus, Pluralismus)
Ježíš Kristus: 13; 15; 16; 23; 24; 26; 30; 32; 34-37; 40-43; 46; 48; 50; 51; 53-56; 59-61; 63;
65; 66; 69; 70; 75; 77; 78; 80-82; 84-86; 92; 94; 96-103; 106-108; 111; 112; 115-117;
121; 123; 130; 137; 138; 140; 143; 145; 147; 152; 158; 159; 163; 189-200; 217; 218;
221; 226; 231; 235; 239; 240; 261; 270; 289; 290 (srov. Kristocentrismus, Bůh, Syn Boží,
Trojice)

K

Katecheta: 98; 110; 138; 139; 147; 149; 152; **156**; **159**; 163; 169; 173; 186; 188; 219; 225;
230; **231-232**; **235**; 236; 238; 239; 240; 241; 242; 243; 244; 245; 246; 248; 288; 289
(srov. Protagonisté katechizace - katecheze, Formace katechetů, Laici, Učitel, Pedagogika
víry)
Katecheze (vlastní charakter a povaha): 8; 10; **29-30**; **35**; 52; 63-68; 69; 71; 77; 78; 80; 82;
84-87; 90; 112; 219; 272; 288 (srov. Katechizace, Adresáti, Úlohy katecheze, Cíle
katecheze, Poselství - Zvěstování, Pedagogika víry)
- biblická : **89**; **108**; 117; 118; **128** (srov. Formy katecheze - katechizace, Slovo Boží, Písmo
svaté)
- dětí: 72-73; **177-180**; (srov. Děti, Adresáti katecheze, Rodina, Rodiče)
- dospělých: 29; 51; 59; **171-176**; **179**; 258; 275 (srov. Dospělí, Adresáti katecheze)
- kerigmatická : 62; (srov. Hlásání - Zvěstování, Kerigma, Prekatecheze, Prvotní zvěstování)
- mladých: 181; **184-185**; **207** (srov. Adolescenti, Adresáti katecheze, Mladí - Mládež)
- mystagogická : **89**; **108**; 117; 129 (srov. Formy katecheze - katechizace, Liturgie, Modlitba,
Svatost)
- nauková : **89**; 108; **128** (srov. Poznání víry, Kredo, Nauka, Magisterium)
- permanentní : 51; 69-70; **71-72**; **82**; 232; 235 (srov. Katecheze uvedení do křesťanského
života)
- postižených: 189 (srov. Adresáti katecheze)
- starých lidí: 186-188 (srov. Staří lidé, Adresáti katecheze)
- systematická : **67-68**; **71**; 201; 226; 247 (srov. Poznání víry, Nauka)

- uvedení do křesťanského života: **67-69; 72;** 82; 89; 130; 232; 276; 277 (srov. Permanentní katecheze, Katechizování, Katechumenát, Katechumeni, Uvedení do křesťanského života)

Katechismus katolické církve: 6; 7; 8; 93; **119-130; 131-136;** 175; 210; 240; 247; 284 (srov. Direktorium, Katechismy místní, Magisterium – Učitelství úřad, Pomůcky pracovní)

Katechismy: 3; 8; 9; 11; 30; 93; 110; 118; 119; 121; 122; **130-132;** 134-135; **136;** 141; 175; 210; 213; 266; 271; 282; **284-285;** (srov. Direktorium, Pomůcky pracovní)

- místní: 8; 93; 110; 119; 121; 122; **131;** 135; **136;** 210; **284** (srov. Direktorium, Diecézní katechetický projekt, Pomůcky pracovní)

Katechizace (= Systém uspořádání a provádění katechezí různých typů): 3; 8; 66; 156; 216; 219; 225; 228; 230; 233; 264; 281; 283; 284 (srov. Katecheze, Koordinace katechizace, Pedagogika víry)

Katechizování: 16; 29; 66; 78; 90; 91; 104; 106; 108; 110; 133; 145; 157; 165; 220; 221; 230; 239; 241; 254; 266; 283 (srov. Katechumenát, Katechumeni, Adresáři katecheze, Uvedení do křesťanského života)

Katechumenát: 2; 47; 51; 58; 59; 62; 68; 78; **88-91; 110;** 117; 129; 141; 172; 176; 185; 214; 256; 258; 266; 276; 277 (srov. Křest, Katecheze uvedení do křesťanského života – Křesťanská iniciace, Biřmování, Eucharistie, Uvedení do křesťanského života, Svátosti)

Katechumeni: 16; 29; 66; 78; 86; 90; 91; 104; 106; 108; 110; 132; 133; 165; 172; 220; 230; 239; 254; 256; 283 (srov. Katechizování, Katechumenát, Adresáři katecheze, Uvedení do křesťanského života)

Kázání: 3; 79; 101; 133; 153; 169; 199; 222 (srov. Služba slova, Homilie)

Kerigma: 56; 62; 88; **102; 277** (srov. Hlásání - zvěstování, Katecheze kerigmatická , První hlásání)

Kněží: 29; 30; 71; 73; 91; 219; 220; 228; 231; 233; 237; 251; 267; **224-225; 232;** 246 (srov. Klíčové osoby katecheze, Pořádek, Presbyteri)

Komunio, komunita: 28; 30; 35; 48; 70; 80; 81; 82; 85; 98; 99; 100; 102; 106; 109; 116; 121; 136; 159; 169; 172; 203; 214; 219; 231; 232; 235; 236; 247; 249; 253; 258; 263 (srov. Církev, Křesťanské společenství, Poslání, Boží lid)

Komunikace: 21; 36; 58; 86; 118; 132; 137; 140; 141; 143; 148; 149; 150; 156; 157; **160-162; 169;** 192; 208; 209; 211; 235; 238; 243; 283 (srov. Řeč, Pomůcky audiovizuální,)

Koordinace katecheze: 216; 219; 269; **272-273; 276;** 278; 279 (srov. Protagonisté – Hlavní osobnosti katecheze, Katechizace, Církev místní, Církev partikulární, Diecéze, Organizace katecheze, Diecézní projekt katechizace, Biskup)

Kredo: 82-83; 146 (srov. Víra, Poznávání víry, Vyznání víry - Symbolum)

Křesťanská duchovnost: 28; 91; 156; 235; 237-239; 247; 262; 289 (srov. Činorodá láska, Modlitba, Svátost, Křesťanský život)

Křesťanská totožnost: 21; 116; 173; 175; 194; 197; 200; 235; 237 (srov. Víra, Člověk)

Křesťanské společenství: 47; 48; 49; 61; 64; 69-72; 84; 91; 105; 141; 158; 168; 171; 180; 189; 191; 197; 219-221; 224-228; 246; 247; **253-257** (srov. Církev, Místa katecheze, Boží lid)

Křesťanský život: 25; 30; 48; 50; 51; 56; 57; 63; 67; 68; 69; 84-87; 91; 99; 115; 122; 124; 141; 156; 157; 184; 223; 226; 227; 255; 261; 262; 264 (srov. Víra, Morálka, Svátost)

Kristocentrismus: **29;** 41; 80; 97; 98; 99; 100; 123; 235 (srov. Ježíš Kristus)

Kristus: srov. Ježíš Kristus

Křest: 25; 27; 65; 66; 82; 89-91; 99; 106; 174; 176-178; 224; 231; 232; 258; 259; 274 (srov. Katechumenát, Biřmování, Eucharistie, Uvedení do křesťanského života, Svátosti)

Kultura: **20-21; 22;** 30; 48; 73; 75; 78; 87; 102; **109-110;** 119; 121; 131; 133; 134; 135; 141; 143; 161; 169; 170; 175; **202-204; 208;** 209; 212; 236; 243; 255; 259; 285 (srov.

Přizpůsobení, Adresáti katecheze, Evangelizace, Inkulturace, Situace, Společensko-kulturní kontext)

L

Laici: 19; 29; 32; 86; 174; 176; 184; 206; 216; 219; 221; 224; 228; **230-231; 234**; 237; 241; 246; 247; 251; 261; 267 (srov. Klíčové osoby katecheze, Hlavní osobnosti katecheze, Katecheta, Rodiče)

Láska k Bohu: **82; 115**; 143; 255

Letnice: 117; 164; 217; 218; 290 (srov. Duch svatý)

Liturgie: 27; 51; 71; 84-87; 91; 95; 101; 108; 117; 118; 121-123; 135; 151; 154; 155; 157; 174; 176; 202; 207; 208; 219; 240; 247 (srov. Katecheze mystagogická, Uvedení do křesťanského života, Modlitba, Svátosti)

Lidová zbožnost: 25; 133; 193; **195-196; 212**

Lidská práva: 18-19 (srov. Osвобоzení, Rozvoj, Spravedlnost)

Lidský život: 108; 117; 274

M

Magisterium – Učitelství: 3; 5; 7; 9; 13; 29; 30; 44; 95; 96; 109; 120; 121; 124; 125; 133; 144; 161; 169; 202; 263; 286 (srov. Poklad víry, Poselství, Papež, Biskup)

Manželství: 176; 228; 232; 258 (srov. Rodina, Rodiče, Svátosti)

Maria: 55; 78; 154; 196; 291 (srov. Církev, Ježíš Kristus)

Masmedia – Hromadné sdělovací prostředky: 21; 160; 162; 192; **209; 269**; 283 (srov. Pomůcky audiovizuální)

Mentalita: 133; 185; 189 (srov. Člověk)

Metoda: 8; 9; 10; 30; 90; 116; 118; 124; 131; 132; **148-149; 156**; 204; 244; 279; 282; 283 (srov. Koordinace katecheze, Tvořivost, Pedagogika, Pedagogika víry)

Místa katecheze: 91; 95; 110; 158; 178; 211; 216; **253; 254-257**; 259; 262; 264; 278 (srov. Sdružení a hnutí, Katecheze, Křesťanské společenství, Základní církevní společenství, Rodina, škola)

Milost: 30; 37; 51; 55; 56; 67; 80; 86; 88; 92; 102; 116; 122; 137; 138; 142; 144; 146; 150-152; 156; 161; 175; 177; 188; 227; 290 (srov. Svátosti, Svatost, Duch Svatý)

Misijní činnost: 49; **58**; 59; **64**; 90; 276; 277 (srov. Hlásání, Katechizace, Poslání, Poslání k národům, Nová evangelizace, Prekatecheze, První zvěstování – První hlásání, Svědectví)

Misijní poslání: 4; 5; 34; 51; 59; 62 (srov. Misijní činnost, Evangelium)

Mladí - Mládež: 2; 25; 26; 30; 33; 51; 58; 60; 66; 72; 73; 76; 159; 162; 176; **181-183; 184**; 185; 188; 191; 197; 207; 208; 211; 212; 220; 221; 227; 229; 232; 233; 242; 247; 255; 258; 259; 262; 274; 276; 278; 279 (srov. Adolescenti, Katecheze mladých, Adresáti katecheze)

Modlitba: 56; 70; 71; 84; **85; 86-88**; 101; 115; 119; 121-123; 129; 130; 135-137; 144-145; 156-157; 175; 178; 201; 240; 247; 255; 262 (srov. Otče náš, Katecheze mystagogická, Liturgie)

Morálka: 22; 23; 30; **85; 86**; 87; 98; 104; 108; 115; 117; 121; 122; 123; 175; 182; 240; 244; 255; 279 (srov. Činorodá láska, Desatero)

N

Náboženská lhostejnost: 17; 22; 49; 61; 133; 193; 258 (srov. Ateizmus, Nevěřící)

Náboženství: 27; 51; 73; 86; **200; 201** (srov. Dialog, Dialog mezináboženský, Ekumenismus)

Naděje: 16; 78; 86; 104; 110; 140; 152; 157; 169; 173; 182; 187; 194; 241; 287; 291

Následování Krista: 51; 53; 56; 63; 67; 69; 70; 78; 80; 81; 85; 86; 89; 96; 98; 100; 103; 104; 111; 112; 116; 135; 177; 187; 235; 240; 244; 254; 282; 290 (srov. Obrácení, Učedníci Ježíše Krista)

217; 235; 238; 241; 249; 259; 283 (srov. Hlásání - zvěstování, Katecheze, Poznání víry, Fides qua/quae, Nová evangelizace)

- neporušené: 42; 43; 46; 91; 97; **111-113; 114**; 115; 175; 243 (srov. Poselství, Poselství autentické)

- organické: 5; 67; 97; **114-115; 130**; 132; 240 (srov. Poselství)

- význam: 55; 102; 103; 107-110; 116-117; **123**; 133; 134; 152; 153 (srov. Poselství, Poselství neporušené)

Poslání: 4; 6; 13; 18; 23; 25; 27; 33; 34; 43; **46; 48**; 58-60; 62; 63; 65; 66; 70; 77; 78; 81; 83; 84; **86; 87**; 90; 103; 104; 107; 111; 113; 137; 138; 140; 141; 164; 174; 175; 179; 219; 221; 224; 225; 231; 232; 233; 239; 241; 246; 248; 255; 258; 261; 270; 273; 276; 288 (srov. Misijní činnost, Evangelizace)

Poslání k národům: 58; 59; 62; 66; 90; 273; 276 (srov. Misijní činnost, Evangelizace, Poslání)

- autentické: 44; 79; **111-112; 125**; 134; 169; 175; 198; 223; 236; 284 (srov. Poselství, Poselství neporušené)

Pověra: 192; 195

Postupnost katecheze: 47; 77; **88-89; 91**; 109; 112; 129; 289 (srov. Plán katecheze, Proces)

Pomůcky audiovizuální: 160; 266; 283 (srov. Komunikace, Hromadné sdělovací prostředky)

Pomůcky pracovní: 131; 132; 138; 156; 213; 214; 216; 234; 280; **283** (srov. Katechismy, Direktoría, Směrnice)

Povolání: 6; 27; 37; 51; 53; 56; 57; 61; 70; 71; 73; 78; 86; 100; 102; 104; 109; 116; 122; 123; 131; 144; 156; 171; 194; 197; 200; 202; 224; 231; 237; 239; 246; 247 (srov. Následování Krista)

Poznání víry: 23; 34; 38; 42; 55; 56; 67; 80; 84; 85; 86; 87; 92; 101; 105; 108; 111; 121; 129; 130; 154; 207; 218; 231; 235; 240; 254 (srov. Hlásání - Zvěstování, Katechizace, Katecheze, Katechumenát, Fides qua/ quae, Plán katechizace, Poselství - Zvěst, Nová evangelizace)

Prameny katecheze: 93; **94-96; 127**; 130; 132; 138; 149; 283 (srov. Katechismus katolické církve, Magisterium – Učitelství úřad, Písmo svaté, Církevní otcové, Semena slova, Dějiny církve, Teologie, Tradice, Hodnoty)

Preadolescence: 181 (srov. Adolescence, Adresáti katecheze, Mladí - Mládež)

Prekatecheze: 62; 117 (srov. Katecheze kerigmatická, Prekachumenát)

Prekachumenát: 62; **88; 117**; 185; 256 (srov. Katecheze kerigmatická, Prekachatecheze)

Přednostní volba chudých: 17; 104 (srov. Spravedlnost, Osvobození, Boží Království)

Presbyteri: 11; 51; 216; 219; **224-225; 234**; 246 (srov. Hlavní osobnosti katecheze, Řád, Kněží)

Přizpůsobování: 7; 10; 109; 112; 119; 133; 134; 143; 156; **166-170; 185**; 200; 202; 283 (srov. Adresáti, Inkulturace, Situace)

Proces: 6; **47-49; 56**; 57; 62; 63; 67; 69; 73; 77; 78; 82; 88; 89; 91; 105; 109; 126; 129; 130; 132; 138; 140; 143; 149; 150; 151; 155-157; 170; 178; 181; 204-207; 210; 212; 218; 219; 220; 237; 240; 243; 247; 248; 259; 264; 274; 276; 277; 279; 280; 282 (srov. Postupnost katecheze, Plán katecheze)

Hlavní osobnosti katecheze: 8; 178; 216; 217; 219; 250 (srov. Katecheta, Zasvěcení, Formace, Laici, Presbyteri, Řeholníci, Kněží, Biskup)

První hlásání – První zvěstování: 48; 51; 57; 58; 60; **61-62; 80**; 82; 88; 212; 232; 260; 276 (srov. Hlásání - Zvěstování, Kerigma)

R

Rodiče: 179; 220; 221; **226-227; 255**; 259; 260; 283 (srov. Hlavní představitelé katecheze, Rodina, Manželství)

Rodina: 6; 18; 19; 37; 44; 51; 55; 60; 71; 76; 79; 94; 106; 158; 178-180; 186; 188; 189; 207; 211; **226-227; 253; 255**; 257; 273; 279 (srov. Rodiče, Manželství)

Rozvoj: 18; 20; 21; 22; 26; 87; 92; 146; 148; 157; 159; 165; 171; 181; 211; 212; 220; 242; 259; 289 (srov. Lidská práva, Osvobození)

Ř

Řád: 50; 106; **224**; **231** (srov. Presbyteři, Kněží, Svátosti, Biskup)

Řeč: 20; 96; 106; 110; 112; 131; 132; 135; 146; 149; 154; 155; 161; 185; 191; 194; 203; 207; **208**; **209** (srov. Komunikace, Masmedia)

Řeholníci: 29; 216; 219; **228-229**; 231; 237; 246; 251; 267 (srov. Hlavní představitelé katecheze, Charisma)

S

Sdružení a hnutí: 253; 261; 262 (srov. Společenství, Skupiny, Laici, Metoda)

Semena slova: 33; 86; 91; 95; 200 (srov. Evangelijní příprava, Hodnoty)

Sekularizace: 113; 171; 193; 212 (srov. Ateizmus, Náboženská lhostejnost)

Situace: 7; 8; 10; 12; 17; 22; 23; 25; 26; 29; 32; 33; 47; 50; 58; 59; 62; 72; 102; 103; 118; 119; 121; 124; 131; 133-135; 139; 151; 152; 165-167; 169; 170; 176-178; 184-187; 189-193; 197; 200; 201; 207; 210; 212; 213; 232; 236; 244; 258; 266; 276; 277; **279-280**; **281**; 283; 285 (srov. Přizpůsobení, Kultura, Znamení času, Společnost)

Skupina: 7; 50; **159**; **184**; 220; 221; 233; 244; 245; 247; 267 (srov. Sdružení a hnutí, Společenství, Metoda)

Skutky a slova : 38; 39; 94; 108 (srov. Zjevení)

Svoboda člověka: 100; 143; 147; **156-157**; **162**; 185

Svoboda křesťanská : 148; 156; 185

Služba: 3; 50; 51; 52; 163; 219; 224; 227; 231; 270; 284 (srov. Služba katecheze, Služba Slova)

- katecheze: 13; 59; 216; **219**; **231**; 233; 287 (srov. Katecheze, Služba, Služba Slova)

- Slova: 9; 35; **51-52**; **57**; 61; 64; 69; 71; 73; 77; 79; 82; 93; 97; 108; 121; 127; 146; 148; 169; 170; 222; 257; 260; 272; 280 (srov. Evangelizace, Slovo Boží)

Sociální nauka Církve: 17; 30; 71; 133; **175**; **285** (srov. Poselství - Zvěstování)

Spása: 8; 23; 29; 37; 38-40; 42; 47; 63; 78; 83; 85; 89; 97; 98; **101-102**; **103**; 107; 108; 113; 115; 116; 122; 123; 128-131; 135; 139; 140; 142-144; 152; 157; 175; 189; 235; 240; 259; 283 (srov. Eschatologie, Osvobození, Dějiny spásy)

Společensko-kulturní kontext - souvislost: 2; 10; 58; 71; 74; 86; 133; 166; 189; 193; 197; 200; 202; 205; 206; 220; 238; 243; 255; 273; 276; 277; 283 (srov. Přizpůsobení, Kultura, Sekularizace)

Společnost: 16; 26; 30; 71; 81; 86; 95; 100; 133; 175-177; 179; 181-183; 185; 186; 263; 278; 279 (srov. Společensko-kulturní kontext, Situace)

Spravedlnost: 102; 104; 157; 199 (srov. Osvobození, Sociální nauka, Chudoba, Svatost)

Staří lidé: 17; 186-188; (srov. Katecheze starých lidí)

Starý zákon: 108; 115; 130; 240 (srov. Bible, Písmo svaté)

Svatý stolec: 7; 120; 214; 270; 271; 282 (srov. Papež)

Svatí: 95; 96; 105; 141; 222 (srov. Prameny katecheze, Svatost, Křesťanská duchovnost, Svědectví)

Svatost: 24; **56**; **70**; 123; 174; 189; 205 (srov. Svatí, Křesťanská duchovnost)

Svědectví: 13; 23; 26; 28; 39; 41; 46; 47; 48; 50; 58; 85; 87; 95; 102; 103; 129; 141; 143; 156; 158; 175; 187; 194; 200; 201; 203; 217; 219; 220; 221; 226; 228; 238; 255; 262 (srov. Hlásání - Zvěstování, Křesťanské svědectví)

Svátosti: 17; 30; 39; 46; 48; 50; 51; 56; 60; 65; 66; 71; 80; 83; 85-91; 102; 106; 108; 115; 119; 122; 129; 130; 141; 157; 176; 178; 181; 202; 207; 224; 227; 232; 232; 235; 256; 274 (srov. Uvedení do křesťanského života, Liturgie)

Symbolum víry: 83; 85; 88; 89; 108; 115; 117; 119; 128-130; 132; 146; 149; 154; 208; 240 (srov. Krédo, Víra, Vyznání víry)

Syn Boží: 40; 41; 50; 82; 91; 98; 99; 100; 108; 123; 235 (srov. Ježíš Kristus)

Š

Škola: 30; 51; 60; 73; 75; 76; 91; 124; 138; 142; 146; 178-180; 185; 211; 227; 248; 253; **259-260; 273; 279** (srov. Výchova, školské vyučování náboženství)

Školní vyučování náboženství: 51; 60; **73-75; 76**; 179; 199; 260; 276; (srov. Výchova, Škola)

T

Tajemství: 20; 28; 30; 36; 38; 41; 50; 63; 67; 78; 80; 84; 85; 91; 99; 100; 105; 107; 108; 114-116; 122; 123; 132; 133; 142; 150; 151; 156; 169; 199; 235; 240; 242; 279 (srov. Poselství)

Teologie: 7; **51; 71**; 105; 202; 283 (srov. Služba Slova)

Tradice: 26; 30; 35; **42-45; 44**; 58; 76; 78; 85; 89; 94-96; 120; 121; 125-130; 132; 133; 154; 155; 178; 188; 212; 232; 283 (srov. Písmo svaté, Předávání)

Trojice: 81; 82; 86; 97; **99-100; 114**; 122; 123; 135 (srov. Bůh, Otec, Ježíš Kristus, Duch Svatý)

Tvořivost: 134; 135; 156; 157; 169; 245; 263 (srov. Přizpůsobení, Metoda, Pedagogika víry)

U

Učenci Ježíše Krista: 15; 16; 25; 32; 34; 43; 46; 48; 50; 53; 56; 61; 64; 65; 67; 70; 81; 82; 84-86; 102; 103; 106; 107; 111; 115; 116; 121; 136; 1137; 140; 142; 163; 217; 218; 222; 231; 239; 261; 263 (srov. Následování Krista)

Učitel: 43; 78; 85; 103; 116; 134; 137-140; 142; 231; 239; 288 (srov. Katecheta, Ježíš Kristus, Boží Pedagogika, Duch Svatý)

Úlohy katecheze: 77; 84; **85-87; 175**; (srov. Katecheze, Cíle katecheze, Magisterium, Pedagogika víry, Pomůcky pracovní)

Uvedení do křesťanského života: 3; 47-49; 51; 52; 58; 60; 64; **65-66; 67-69**; 72; 73; 76; 79; 82; 86; 88-91; 104; 119; 129; 130; 144; 149; 165; 172; 176; 178; 180; 181; 185; 207; 214; 220; 226; 235; 237; 253; 255; 256; 258; 274-276; 278 (srov. Křest, Katecheze uvádění do křesťanského života, Katechizování, Katechumenát, Břimování, Eucharistie, Svátosti)

V

Vědy: 8; 51; 147; 148; 171; 184; 189; **242-244; 279** (srov. Poznání víry)

Velikonoce: 16; 59; 85; 91; 101; 115; 117; 256 (srov. Křest, Eucharistie, Ježíš Kristus, Vzkříšení)

Víra: 14; 16; 22; 25; 26; 29; 30; 48; 51; **53-55; 56-59**; 61; 62; 64-71; 78; 79; 82-89; 91; **92; 94-96**; 99; 100; 102; 105-109; 114; 115; 117; 121-123; 125; 127; 128; 130; 133-138; 143; 152; 154; 155; 157; 175; 178; 181; 184; 195; 197; 200; 202; 203; 208; 222; 224; 226; 237; 238; 241; 254; 255; 279 (srov. Obrácení, Fides qua/quaе, Vyznání víry)

Vtělení: 30; 91; 109; 117; 143; 152; 169; 206 (srov. Ježíš Kristus)

Výchova: 18; 60; 68; 73; 74-75; 76; 142; 144; 147; 175; 178; 180; 184; 185; 194; 207; 227; 229; 243; 244; 255; 259; 260; 278 (srov. Rodina, Pastorece výchovy, škola)

- křesťanská : 51; 60; 76; 122; 194; 227; 229; 255; 262; 278; 279 (srov. Výchova ve víře, Uvedení do křesťanského života, školní vyučování náboženství)

- ve víře: 48; 51; 56; 57; 62; 67-71; 76; 84-87; 91; 104; 122; 130; 131; 142; 147; 148; 178; 185; 189; 192; 194; 200; 220; 227; 237; 244; 253; 257; 266; 279 (srov. Katecheze, Katecheze trvalá - soustavná)

Vyprávění: 89; 107; 115; 128; 129; 130 (srov. Metoda, Dějiny spásy)

Vyznání víry: 56; 66; 67; 78; **82-83; 97**; 99; 105; 106; 107; 122; 123; 218; 223; 278 (srov. Krédo, Víra, Uvedení do křesťanského života, Symbolum víry)

Vzkříšení: 16; 34; 40; 65; 117 (srov. Ježíš Kristus, Velikonoce)

Z

Základní církevní společenství: 253; **263-264** (srov. Združení a hnutí, Křesťanské společenství, Místa katecheze)
Zasvěcené osoby: 228-229 (srov. Hlavní osobnosti katecheze, Řeholníci, Zasvěcený život)
Zasvěcený život: 228-229 (srov. Řeholníci, Povolání)
Zájem o evangelium: 51; 55; **56; 62**; 89; 185 (srov. Evangelijní příprava, Semena Slova)
Závazek křesťanský: 185 (srov. Apoštolát, Svědectví)
Zjevení: 8; 10; 29; 30; 35; **36-45; 50**; 53; 54; 66; 78; 80; 92; 95; 100; 108; 115; 116; 131; 132; 138; 139; 143; 149; 150; 152; 153; 157; 197 (srov. Magisterium – Učitelství, Slovo Boží, Písmo svaté, Dějiny spásy, Tradice)
Zkušenost: 24; 33; 66; 67; 87; 88; 103; 109; **116-117; 118**; 140; 142; 143; 150; **152-153; 159**; 181; 182; 187; 188; 201; 213; 225; 226; 241; 244; 254; 257; 258; 261; 263; 279; 281 (srov. Člověk)
Smíření: srov. Pokání
Znamení času: 31-32; 39; 108 (srov. Semena Slova, Situace)
Zralost víry: 2; 47; 51; 56; 58; 61; 74; 75; 80; 82; 88; 89; 92; 139; 142; 143; 148; 155; 156; 159; 167; 173; 204; 206; 209; 221; 224; 238; 241; 242; 244; 246; 247; 275 (srov. Dospělí, Staří lidé, Víra, Uvedení do křesťanského života)

OBSAH

Zkratky církevních dokumentů.....	2
PŘEDMLUVA.....	4
ÚVODNÍ VÝKLAD: <i>Hlásání evangelia v současném světě</i>.....	8
“Slyšte! Jeden rozsévač vyšel rozsévat” (Mk 4,3).....	8
Pohled na svět z hlediska víry.....	8
POLE SVĚTA.....	9
Lidská práva.....	9
Kultura a kultury.....	10
Nábožensko-morální situace.....	10
CÍRKEV NA POLI SVĚTA.....	11
Věra křesťanů.....	11
Vnitřní život církevního společenství.....	12
Situace katecheze: životaschopnost a těžkosti.....	13
SETBA EVANGELIA.....	14
Jak číst znamení času.....	14
Některé výzvy pro katechezi.....	15
ČÁST PRVNÍ:	
KATECHEZE V EVANGELIZAČNÍM POSLÁNÍ CÍRKVE 17	
Katecheze v evangelizačním poslání církve.....	18
Ježíšovo misijní poslání.....	18
Význam a cíl této části.....	19
KAPITOLA I: <i>Zjevení a jeho předávání prostřednictvím evangelizace</i>.....	20
Zjevení plánu Boží prozřetelnosti.....	20
Zjevení: skutky a slova.....	21
Ježíš Kristus - prostředník i naplnění zjevení.....	21
Předávání zjevení prostřednictvím církve je dílem Ducha svatého.....	22
Evangelizace.....	23
Proces evangelizace.....	23
Služba Božího slova v evangelizaci.....	24
Funkce a formy služby Božího slova.....	25
Konverze a víra.....	26
Proces trvalého obrácení.....	27
Různé nábožensko-sociální situace a evangelizace.....	28
Vzájemná souvislost procesů evangelizace v jednotlivých situacích.....	29
KAPITOLA II: <i>Katecheze v procesu evangelizace</i>.....	31
První zvěstování a katecheze.....	31
KATECHEZE VE SLUŽBĚ UVEDENÍ DO KŘESŤANSTVÍ.....	32
Katecheze, podstatná složka procesu evangelizace.....	32
Katecheze ve službě křesťanské iniciace.....	32
Základní charakteristiky iniciační katecheze.....	33
KATECHEZE VE SLUŽBĚ TRVALÉ VÝCHOVY VE VÍŘE.....	34
Stálá výchova ve víře v křesťanském společenství.....	34
Mnohé podoby trvalé katecheze.....	35
KATECHEZE A VYUČOVÁNÍ NÁBOŽENSTVÍ VE ŠKOLE.....	36
Vlastní charakter školního vyučování náboženství.....	36
Školní prostředí a příjemci školního vyučování náboženství.....	37
Rodinná křesťanská výchova, katecheze a školní vyučování náboženství ve službě výchovy ve víře.....	38
KAPITOLA III: <i>Povaha, cíle a úkoly katecheze</i>.....	39
Katecheze: činnost církevní povahy.....	39

Cíl katecheze: společenství s Ježíšem Kristem	40
Cíl katecheze je vyjádřen ve vyznání víry v jediného Boha: Otce, Syna a Ducha svatého.....	40
Úlohy katecheze uskutečňují její cíl	41
Základní úlohy katecheze: pomoci k poznávání, slavení, prožívání a kontemplaci Kristova tajemství	42
Další základní úlohy katecheze: uvedení a výchova k životu ve společenství a k misi	43
Několik úvah o těchto úlohách vcelku	44
Křestní katechumenát: stupňovité členění	45
Křestní katechumenát, zdroj inspirace pro katechezi v církvi	46

ČÁST DRUHÁ: EVANGELNÍ POSELSTVÍ 48

Evangelní poselství.....	49
Význam a cíl této části	49

KAPITOLA I:

Pravidla a kritéria pro předkládání evangelního poselství v katechezi.....

Boží slovo, zdroj katecheze	50
Zdroj a „zdroje“ poselství katecheze	51
Kritéria pro předkládání poselství.....	51
Kristocentrismus evangelního poselství.....	52
Trinitární kristocentrismus evangelního poselství	52
Poselství ohlašující spásu.....	53
Poselství osvobození.....	55
Církevní charakter evangelního poselství	56
Dějinný charakter tajemství spásy	56
Inkulturační evangelního poselství.....	57
Celistvost evangelního poselství.....	59
Organické a hierarchicky uspořádané poselství	60
Poselství, které vyznačuje lidskou osobu.....	60
Metodologická zásada pro předkládání poselství	62

KAPITOLA II: „*Toto je naše víra, toto je víra církve*“

Katechismus katolické církve a Všeobecné direktorium pro katechezi	63
KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE	64
Cíle a povaha Katechismu katolické církve	64
Členění Katechismu katolické církve	65
Inspirace Katechismu katolické církve: Trojiční kristocentrismus a vznešenost povolání lidské osoby ...	65
Literární druh Katechismu katolické církve.....	66
Poklad víry a Katechismus katolické církve	66
Písmo svaté, Katechismus katolické církve a katecheze	67
Katechetická tradice církevních Otců a Katechismus katolické církve.....	68
KATECHISMY MÍSTNÍCH CÍRKVÍ.....	69
Místní katechismy: jejich nutnost	69
Literární druh místního katechismu	69
Aspekty přizpůsobení v místním katechismu	70
Kreativita místních církví vzhledem k vypracovávání katechismů.....	71
Katechismus katolické církve a místní katechismy: <i>symfonie víry</i>	72

ČÁST TŘETÍ: PEDAGOGIKA VÍRY

Pedagogika víry	75
„Jenom jeden je váš Učitel - Kristus“ (Mt 23,10).....	75
Význam a cíl této části	76

KAPITOLA I: ***Boží pedagogika, pramen a vzor pedagogiky víry***

Boží pedagogika	77
Kristova pedagogika	77
Pedagogika církve.....	77

Božská pedagogika, činnost Ducha svatého v nitru každého křesťana.....	78
Boží pedagogika a katecheze	78
Originální pedagogika víry	79
Věrnost Bohu a věrnost člověku	79
„Vlídlost“ Boží, škola pro člověka.....	79
Výchovou evangelizovat a evangelizací vychovávat.....	80
KAPITOLA II: Metodické prvky	81
Pestrost metod v katechezi.....	81
Vztah mezi obsahem a metodou v katechezi	81
Induktivní a deduktivní metoda	81
Lidská zkušenost v katechezi	82
Co vložit do paměti v katechezi	83
Úloha katechetů	83
Aktivita a kreativita katechizovaných.....	84
Společenství, osoba a katecheze	84
Důležitost skupiny	85
Společenská komunikace	85
ČÁST ČTVRTÁ: ADRESÁTI KATECHEZE	87
Adresáti katecheze	88
„Království se týká všech	88
Význam a cíl této části	88
KAPITOLA I: Přizpůsobení se příjemci katecheze. Všeobecná hlediska	90
Potřeba a právo každého věřícího dostávat účinnou katechezi	90
Potřeba a právo společenství.....	90
Přizpůsobování bere v úvahu různé okolnosti	91
KAPITOLA II: Katecheze podle věku	92
Všeobecné pokyny	92
KATECHEZE DOSPĚLÝCH	92
Dospělí, k nimž se katecheze obrací	92
Prvky a vlastní kritéria katechizace dospělých	93
Všeobecné a zvláštní úkoly katecheze dospělých.....	93
Zvláštní formy katechizace dospělých	94
KATECHEZE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	95
Situace a důležitost ranného dětství a dětství školního věku	95
Charakteristické znaky katechizace dětí předškolního i školního věku	95
Děti předškolní i školního věku, které nemají náboženskou oporu v rodině nebo které nechodí do školy	96
KATECHIZACE MLÁDEŽE	96
Preadolence, adolescence a mládí.....	96
Důležitost mládeže pro společenství církve.....	97
Charakteristiky katecheze mládeže.....	97
KATECHIZACE LIDÍ STARŠÍHO VĚKU	98
Třetí věk, Boží dar církvi	98
Katechizace plnosti a naděje.....	99
Moudrost a dialog	99
KAPITOLA III: Katechizace pro zvláštní situace, mentality, prostředí	101
Katecheze postižených a nepřízpůsobivých.....	101
Katechizace osob na okraji společnosti	101
Katechizace rozdílných skupin	101
Katechizace prostředí.....	102
KAPITOLA IV: Katechizace ve vztahu k společensko-náboženskému prostředí... 103	103
Katechizace v situaci pluralismu a složitosti	103

Katechizace ve vztahu k lidové zbožnosti	103
Katechizace v souvislosti s ekumenismem	104
Katechizace ve vztahu k židovství	104
Katechizace ve vztahu k ostatním náboženstvím	105
Katechizace ve vztahu k „novým náboženským hnutím“	105
KAPITOLA V: <i>Katechizace ve vztahu k prostředí společensko-kulturnímu</i>	107
Katechizace a současná kultura	107
Úkoly katecheze pro inkulturaci víry	107
Metodologický postup	108
Nutnost a kritéria hodnocení	108
Odpovědnost za proces inkulturace	108
Privilegované formy a cesty	108
Způsob vyjadřování	109
Sdělovací prostředky	109
Účast na konkrétních situacích	110
Úkoly místních církví	111
Průvodní iniciativy	111
ČÁST PÁTÁ: KATECHEZE V MÍSTNÍ CÍRKVI	112
Význam a cíle této části	113
KAPITOLA I: <i>Katechetická služba v místní církvi a ti, kteří ji konají</i>	114
Místní církev	114
Katechetická služba v místní církvi	115
Křesťanské společenství a odpovědnost za katechizaci	115
Biskup, první odpovědný za katechizaci v místní církvi	116
Kněží, pastýři a vychovatelé křesťanského společenství	117
Rodiče, první vychovatelé svých dětí ve víře	118
Řeholníci v katechezi	118
Laičtí katecheté	119
Různé dnes zvláště potřebné typy katechetů	120
KAPITOLA II: <i>Formace ke katechetické službě</i>	122
Pastorace katechetů v místní církvi	122
Důležitost formace katechetů	122
Cíl a povaha formace katechetů	123
Inspirační kritéria formace katechetů	124
Rozměry formace: být, vědět, umět konat	124
Lidská, křesťanská a apoštolská zralost katechety	124
Biblicko – teologická formace katechety	125
Vědy o člověku ve formaci katechety	126
Různá kritéria, inspirující užití věd o člověku při formaci katechetů	126
Pedagogická formace	127
Formace katechetů uprostřed křesťanských společenství	127
Katechetické školy a vyšší centra pro odborníky v katechezi	128
KAPITOLA III: <i>Místa a cesty katechizace</i>	130
Křesťanské společenství jako ohnisko katecheze	130
Rodina jako prostředí nebo prostředek růstu ve víře	130
Křesťanské katechumenáty dospělých	131
Farnost jako prostředí katechizace	131
Katolická škola	132
Sdružení, hnutí a skupiny věřících	133
Základní církevní společenství	134
KAPITOLA IV: <i>Organizace katechetické pastorace v místní církvi</i>	135
ORGANIZACE A VYKONÁVÁNÍ ZODPOVĚDNÝCH SLUŽEB	135

Diecézní služba pro katechezi.....	135
Služba spolupráce mezi diecézemi	136
Služba biskupské konference	136
Služba Svatého stolce	136
KOORDINACE KATECHEZE.....	137
Důležitost účinné organizace katecheze	137
Rozčleněný a systematický diecézní projekt katechizace	137
Katechetické působení v souvislosti s novou evangelizací.....	138
Katechizace ve výchovné pastoraci	139
NĚKTERÉ VLASTNÍ ÚKOLY KATECHETICKÉ SLUŽBY.....	139
Analýza situací a potřeb.....	139
Program činnosti a katechetické směrnice	140
Vypracování didaktických nástrojů a prostředků pro katechezi	141
Vypracování místních katechismů: bezprostřední odpovědnost biskupské služby.....	141
Zakončení	142
OBSAH.....	155